

T. C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MECZÛB DİVANI

YÜKSEK LİSANS

MÜBAREK ATAN

DÜZCE
AĞUSTOS 2019

T. C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MECZÛB DİVANI

YÜKSEK LİSANS

MÜBAREK ATAN

DANIŞMAN: PROF. DR. İLHAN GENÇ

DÜZCE
AĞUSTOS 2019

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Anabilim Dalında oy birliği / oy çokluğu ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../201..

(İmza Yeri)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Klasik Türk edebiyatı çok geniş sahalarda varlığını sürdürmüş, birbirinden farklı dinî, siyasî ve ideolojik anlayışa sahip Türk topluluklarının ortak sesi olmuştur. Bahsedilen farklılıklar üzerinden birbirleriyle mücadele eden insanlar, söz konusu edebiyat, şiir olunca, aralarındaki anlaşmazlıklarını, mücadelelerini bir kenara bırakıp ortak bir hayal dünyasında buluşmuşlardır. Başlangıçta Arap ve Fars kültürünün oluşturmuş olduğu bu edebî anlayış içerisinde, Türkler taklidî eserler verseler bile sonrasında içlerinden çıkan büyük şairleriyle kendi kültür ve medeniyetlerini, edebî geleneğin en önemli kaynaklarından biri haline getirmeyi başarmışlardır. Türk devletlerinin siyasî ve ekonomik açılardan güçlenip İslam coğrafyasında klasik edebiyatın hamisi olmalarıyla beraber, Fars edebiyatının bu alandaki hâkimiyeti son bulmuş, Türk kültür ve medeniyetinin en önemli öğelerinden birini oluşturan Türk edebiyatı uzun asırlar boyunca edebî sahayı şekillendirmiştir.

Türklerin yaşadığı coğrafyalarda yüzyıllar boyunca birbirinden farklı düşünen topluluk ve devletlerin ortaya çıktığından yukarıda bahsedilmişti. Bunlardan biri de Horasan'dan Doğu Anadolu'ya, Güney Kafkasya'dan Irak coğrafyasına kadar olan bölgede 16. ve 17. yüzyıllar arasında daha önceki Türk devletlerinden farklı bir dinî ve mezhebî anlayışla hareket eden Safevî Devleti'dir. Kurulduğu coğrafyada hâkim olan dinî anlayış Sünnî mezhebi olmasına rağmen devletin kurucusu olan Şah İsmail Şiilik mezhebinin bölgede kuvvetli olması için uğraşmış ve bu amaçla propaganda yönü kuvvetli, heyecan ve coşkuya dayalı bir edebî anlayışla eserlerini vermiştir. Şah İsmail'in atılımı, klasik Türk edebiyatında farklı bir anlayışın ortaya çıkmasına sebep olmuş ve bu anlayışla devletin ve mezhebin propagandasını yapan fazla sayıda şair ve Şia âliminin yetişmesine olanak sağlamıştır.

Bu kültürel ortam içerisinde yetişen şairlerden biri de asıl adı İbn-i Hacer Ali olan Meczûb'dur. Hayatına dair kaynaklarda bilgi bulamadığımız şairle ilgili biyografik bilgiler divanından hareketle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Şia mezhebinin sıkı bir takipçisi olduğu anlaşılan şairin, yazmış olduğu şiirlerde bu dinî kimliğinin izleri çok net olarak görülmektedir. Şiirlerinde sadece kuvvetli bir dinî kimlik sahibi olarak değil aynı zamanda klasik edebî anlayışın önemli metinleri

arasına girebilecek nitelikte gazeller yazan, edebî yönü kuvvetli bir karakter olarak da karşımızda yer almaktadır.

Elimizde bulunan tek nüshasından hareketle yapmış olduğumuz tez çalışmasının giriş kısmında, şairin içine doğmuş olduğu kültürün dili olan Azerî Türkçesinin ve edebiyatının tarihsel gelişimi verilmiş, Safevî Devleti'nin bu kültür içerisindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Daha sonra, yaşamış olduğu coğrafya olan Tebriz'in İslam medeniyeti içerisindeki konumu ve öneminden bahsedilmiş, şehrin Şii bir devletin hâkimiyeti altında bulunduğu dönemlerde yaşanan toplumsal ve kültürel dönüşüm ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bilgiler ışığında şairin dinî ve edebî kimliğini oluşturan ortamın daha iyi anlaşılacağı ümit edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, divandan hareketle edinilen biyografik bilgiler, beyitler vasıtasıyla ortaya konulmuş, dinî kimliğinin genel özellikleri belirtilmiştir. Daha sonrasında edebî kişiliğini oluşturan öğeler ayrıntılı bir şekilde işlenmeye çalışılmış, şairin şiirlerinden hareketle dil ve anlatım unsurları gösterilmiştir. İkinci bölümde divan, şekil açısından incelenmiş, metinde yer alan nazım şekilleri ayrıntılı olarak değerlendirilmiş ve şairin nazım şekillerindeki üslup farklılığı belirtilmiştir. Sonrasında, şiirde ahengi sağlayan unsurlar olan ses ve ritim hususiyetleri ortaya konulmuştur. Bu bölümde son olarak, şiirlerinde kullanmış olduğu iktibasların metindeki rolü ve şairin üslubuna olan etkisi gösterilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, transkripsiyon metni oluşturulurken uyulan imla ve şekil özellikleri yazılmış ve sonrasında Meczûb Divanı'nın metni verilmiştir.

Çalışmalarım sırasında karşıma çıkan her problemde motive eden yaklaşımı ve hoşgörüsüyle beni yönlendiren, akademik ve meslekî açıdan çok şey öğrendiğim danışman hocam Prof. Dr. İlhan Genç'e, bu süreçte kapısını her zaman açık bulduğum Dr. Öğr. Ü. Orhan Kılıçarslan'a ve her zorlukta fedakârlıklarıyla en büyük destekçim olan, maddî, manevî desteklerine daima muhtaç olacağım aileme teşekkür ediyorum.

Mübarek ATAN

ÖZET

Medine Arif Hikmet Kütüphanesi'nde bulunan tek nüshadan hareketle yapmış olduğumuz tez çalışmasının giriş kısmında, şairin içine doğmuş olduğu kültürün dili olan Azerî Türkçesinin ve edebiyatının tarihsel gelişimi verilmiş, Safevî Devleti'nin bu kültür içerisindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Daha sonra, şairin yaşamış olduğu coğrafya olan Tebriz'in İslam medeniyeti içerisindeki konumu ve öneminden bahsedilmiş, şehrin Şii bir devletin hâkimiyeti altında bulunduğu dönemlerde yaşanan toplumsal ve kültürel dönüşüm ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bilgiler ışığında şairin dinî ve edebî kimliğini oluşturan ortamın daha iyi anlaşılacağı ümit edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, divandan hareketle edinilen biyografik bilgiler, beyitler vasıtasıyla ortaya konulmuş, şairin dinî kimliğinin genel özellikleri belirtilmiştir. Daha sonrasında edebî kişiliğini oluşturan öğeler ayrıntılı bir şekilde işlenmeye çalışılmış, şairin şiirlerinden hareketle dil ve anlatım unsurları gösterilmiştir. İkinci bölümde divan, şekil açısından incelenmiş, metinde yer alan nazım şekilleri ayrıntılı olarak değerlendirilmiş ve şairin nazım şekillerindeki üslup farklılığı belirtilmiştir. Sonrasında, şiirde ahengi sağlayan unsurlar olan ses ve ritim hususiyetleri ortaya konulmuştur. Bu bölümde son olarak, şiirlerinde kullanmış olduğu iktibasların metindeki rolü ve şairin üslubuna olan etkisi gösterilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, transkripsiyon metni oluşturulurken uyulan imla ve şekil özellikleri yazılmış ve sonrasında Meczûb Divanı'nın metni verilmiştir.

ABSTRACT

In the introduction of the thesis which we have written based on a single copy in Medine Arif Hikmet Library, the historical development of Azeri Turkish and literature which is the language of a culture into which the poet has been born, is shown and it is attempted to reveal the effects of Safavid Dynasty within this culture. After that the status and important of Tabriz within İslamic civilization is mentioned and it is attempted to present the social and cultural transformation of the city during the period when it was under the rule of a Shia state. In the light of these pieces of information, it is expected that the setting which created the poet's religious and literary personality will be understood better.

In the first part of the work biographical information gained from the diwan is presented through couplet and the features of the poet's religious identity is stated. After that an attempt is made to treat the elements which constitute his literary personality in detail and considering his poems the poet's elements of language and narration are shown. In the second part the diwan is analyzed in terms of form, verse forms in the text is reviewed in detail and the difference in the poet's turn of phrase in verse forms is stated. Then, sound and rhythm traits, which are the elements that create consonance, are presented. Lastly, in this part, an attempt is made to show the role of the quotations, which the poet used in his poems, in the text and their effects on his turn of phrase. In the third part of the work, spelling and form features conformed to while constituting the transcription text are written and then, the text of "Meczub Divanı" is presented.

İTHAF

Anneme...

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İTHAF	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ	x
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Azerî Sahası Türk Edebiyatına Genel Bakış	1
1.2. İslam Medeniyetinin Başkentlerinden: Tebriz	8
2. MECZÛB	11
2.1. Hayatı ve Dinî Kişiliği	11
2.2. Edebî Kişiliği	14
2.3. Etkilendiği Şairler	17
2.4. Dil ve Anlatım	17
3. DİVANIN ŞEKİL AÇISINDAN İNCELENMESİ	25
3.1. Nazım Şekilleri	25
3.1.1. Kaside	27
3.1.2. Gazel	30
3.1.3. Tercî'-i Bend	33
3.1.4. Müfred	34
3.1.5. Rubai	35
3.1.6. Şahluk Tuğra	36
3.2. Ahenk Unsurları	36
3.2.1. Ses Tekrarları	37
3.2.2. Söz Tekrarları	37
3.2.3. Ritim	38
3.3. İktibaslar	42

3.3.1.	Ayet İktibasları.....	43
3.3.2.	Hadis İktibasları	44
3.3.3.	Atasözleri ve Deyimler	45
4.	METİN.....	47
4.1.	Dil ve İmlada Takip Edilen Yol	47
4.2.	METİN	48
5.	SONUÇ.....	281
6.	KAYNAKÇA.....	283
7.	EKLER.....	287
7.1.	EK 1. Divandan Örnek Varaklar	287
8.	ÖZGEÇMİŞ.....	290

KISALTMALAR

Fak.:	: Fakülte
TDV:	: Türkiye Diyanet Vakfı
İÜ:	: İstanbul Üniversitesi
AÜ:	: Atatürk Üniversitesi
TDK :	: Türk Dil Kurumu
SBE:	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
S.	: Sayfa
C.	: Cilt
YL:	: Yüksek Lisans
Üni:	: Üniversite
vd.	: ve diğerleri
vb.	: ve benzeri
Yay.	: Yayınları
ed.	: Editör

TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ

- Tablo 1: Nazım Şekilleri Sayıları
- Tablo 2: Nazım Şekilleri Sayılarının Yüzdelik Tablosu
- Tablo 3: Kasidelerin Şekil ve Muhteva Özellikleri
- Tablo 4: Gazellerin Beyit Sayısı Aralığı
- Tablo 5: Meczûb Divanı'nda Gazel Yazılan Harfler
- Tablo 6: Kullanılan Aruz Vezni Sayıları

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ			
آ	a	ص	ş
ا	a, ā, e	ض	ḍ, z
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ġ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	ḥ	ك	k, g, ñ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẓ	ن	n
ر	r	و	v, o, ö, u, ü
ز	z	ه	h, a, e
ژ	j	ی	y, i, ī, ī
س	s	ء	
ش	ş		

1. GİRİŞ

1.1. Azerî Sahası Türk Edebiyatına Genel Bakış

Azeri Sahası Türk Edebiyatı, klasik Türk edebiyatının altı yüzyıl boyunca “nazarî ve estetik” (Akün, 1994: 289) açılardan değişmeyen geleneğinin en önemli sahalarından birini teşkil etmektedir. Horasan’dan Doğu Anadolu’ya Güney Kafkasya’dan Irak coğrafyasına kadar olan bölgede yaşayan Türklerin oluşturduğu bu edebiyat sanatsal ve edebî yönden XVI-XVII. asırlarda zirveye ulaşmıştır. Bahsedilen bölgede asırlarca süren siyasî birlik sağlanamadığından dolayı Azerî edebiyatının tekâmülü uzun süreli olamamış ve daha sonraki asırlarda Osmanlı sahası klasik Türk edebiyatı ile aynı sahada olan İran edebiyatının tahakkümü altına girmiştir. Tez konumuz olan Meczûb Divanı’nın bu edebiyatın içerisindeki konumunun anlaşılmasında faydalı olacağı düşüncesinden hareketle Azerî Edebiyatının geçmiş olduğu evreler hakkında genel bilgiler vermek istiyoruz.

Oğuz Türkçesinin doğu kolunu oluşturan Azerî Türkçesinin isimlendirilmesi ve menşei hakkında ortak bir kanaat oluşmuş vaziyettedir. Türk edebiyat tarihinin yazımında genel usul ve esasların belirlenmesi konusunda öncü araştırmalar yapan Mehmed Fuad Köprülü *Edebiyat Araştırmaları* kitabının ikinci cildinde yapmış olduğu değerlendirmesinde bu lehçenin “Şarkî Oğuz Türkçesi” olduğunu belirtmiş ve ıstılah olarak da “Azerî Lehçesi” terimini kullanmıştır.

“Osmanlıca denilen garbî Oğuz edebî lehçesi ile çok yakın ve çok sıkı münasebetleri bulunan bu âzerî edebî lehçesi hakikatte şarkî Oğuz lehcesinden başka bir şey değildir.”(Köprülü, 1989:14)

Fuat Köprülü’nün yapmış olduğu değerlendirmeler kendisinden sonra yazılmış olan edebiyat tarihlerinde ve Türk lehçeleri üzerine yazılmış olan gramer kitaplarında çok az farklarla kullanılagelmiştir. Muharrem Ergin *Azerî Türkçesi* isimli kitabında Azerî Lehçesinin isimlendirilmesi ve menşei hakkında Köprülü ile benzer değerlendirmeler yapmıştır.

“Batı Türkçesinin esasını Oğuzca teşkil eder. Türkçenin Oğuz şivesi ve bu şiveye dayanan yazı dili olarak 13. asırdan günümüze kadar kullanıla gelen Batı

Türkçesi içinde zamanla iki daire ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri Osmanlı Türkçesi, diğeri Azeri Türkçesidir. Demek ki Azeri Türkçesi Doğu Oğuzcası, Osmanlıca ise Batı Oğuzcasıdır.”(Ergin, 1971: VII)

Azerî Türkçesinin konuşulduğu coğrafyaların Türkleşmesi hadisesi 11. asırdan 15. asra kadar sürmüştür. Bu asırlar arasında Orta Asya’dan İran’a, Güney Kafkasya’ya, Irak’a ve Anadolu’ya başta Oğuz Boyu olmak üzere farklı Türk boylarından büyük göçler olmuştur. Büyük nüfus hareketliliğinin neticesinde kurulan Büyük Selçuklu Devleti Türk kültür ve medeniyetinin çok geniş coğrafyalara yayılmasında ve hâkim kültür haline gelmesinde çok önemli roller üstlenmiştir.

“Selçuk İmparatorluğunun kuruluşu ile başlayan bu ikinci devrede, Türk kesafetinin, bilhassa Horasan, Kirman, Fars, Irak ve Azerbaycan sâhalarında-eski yerli unsuru kısmen imha etmek suretiyle- yerleşip temerküz ettiğini görmekteyiz.”(Köprülü, 1989: 22)

Selçuklu İmparatorluğundan sonra bölgeyi hâkimiyeti altına Moğol İmparatorluğu Fars kültür ve medeniyetine ait birçok unsuru yerle bir etmiştir. Bölgede yaşayan yerli halkların azalmasıyla beraber göç eden Türk boyları ve daha sonra Müslümanlığı seçen Moğollar bölgenin Türkleşmesine katkıda bulunmuşlardır.

“Azerbaycan Büyük Selçuklu İmparatorluğu ile Moğol istilası devirlerinde kesif milli bir Türk sahası ve devleti haline getirilmiştir.”(Kürkçüoğlu, 1994: 155)

Büyük Selçuklu Devleti ve Moğol İstilasından sonra bölgede Türk nüfusunun artmasıyla beraber İran’ı da kapsayan coğrafyada birbirinden farklı Türk beylikleri ve devletleri kurulmuştur. Örneğin; Doğu Anadolu, Irak, İran, Azerbaycan’da hüküm süren Akkoyunlular ve Karakoyunlular mezkûr coğrafyalarda Moğol hâkimiyetinin sona erdirilmesinde ve Azerî Türkçesinin bölgede yaygın bir şekilde kullanılmasında çok önemli görevler üstlenmişlerdir.

Azerî Türkçesinin konuşulduğu bölgelerde yaşanan mezkûr olaylar Azerî dilinin oluşmasının da temel amillerindendir. Büyük göçler neticesinde farklı bir coğrafyada yaşama kültürü kazanılmış, kendilerinden önce bu bölgelerde yaşamakta olan insanlarla sosyal ve kültürel alanlarda etkileşim kaçınılmaz olarak

gerçekleşmiştir. Yaşanan bu etkileşimden ilk etkilenen öğelerin başında iki yabancı kültürün anlaşılabilmesinin, iletişim kurabilmesinin en temel aracı olduğundan dolayı dil gelmektedir. Selçukluların tüm bölgeyi hâkimiyetleri altına aldıktan sonra Farsçayı resmi dil haline getirmelerinden dolayı bu devletin egemenliğinde olan âlim ve sanatkârlar eserlerini genellikle Farsça vermişlerdir. Fakat bu durum Azerî Türkçesinin çok geri planda kalmasına neden olmamıştır çünkü farklı kültürle tanışan Türklerin başka bir dilde eserler verebilmeleri her iki kültürün ne derece kaynaşmış olduğunun en kuvvetli göstergelerinden birisidir. Türk ve Fars kültürünün bu derece birbirlerini beslemeleri ve birbirleriyle kaynaşarak farklı bir sentez meydana getirmeleri 600 yıl boyunca İslam medeniyetinin başta edebiyat olmak üzere çoğu alanında orijinal, sanatsal değeri yüksek ve çağları aşan eserler verilmesinin en önemli sebeplerinden biri olmuştur. Dolayısıyla Türk devletlerinin himayesinde yazılan Farsça eserler de sadece Fars kültürüne ait değil ortak bir İslamî kültürün tezahürleridir.

“İran edebiyatı daha çok belirli bir ırka –Fars ırkı- ait olmaktan daha çok, bu ismin temsil ettiği bölgenin dışına taşarak Türk devletleri dönemlerinde Anadolu’da, Azerbaycan’da ve Horasan’dan Doğu Türkistan’a kadar uzanan geniş Türk coğrafyasında, Afganistan ve daha başka yörelerde, yine büyük ölçüde Türkler tarafından himaye edilmiş ve geliştirilmiştir. Bu dönemlerde oluşturulan edebiyatın ortaklaşa bir İslamî kültürün eseri olduğu unutulmamalıdır.”(Akpınar, 1994: 19)

11. ve 12. asırlarda aslen Türk olup da Farsça eser yazanların en önde gelenleri: Katran Tebrizî, Mehsetî Gencevî, Hakanî Şirvanî ve Nizamî-i Gencevî’dir.

Doğu edebiyatının en büyük şairlerinden olan Nizamî-i Gencevî’nin Fars edebiyatına ve klasik Türk edebiyatının temel alanlarından olan mesnevî edebiyatına katkısı yüzyıllar boyu devam etmiş, asırlar sonra bile şairler onun yazmış olduğu mesnevilerin şablonunu esas alarak kendi üslupları ve şairlik yetenekleriyle mesnevileri tekrar tekrar yazmışlardır.

“Genceli Nizamî ise yazdığı hamse ile genel olarak hem Farsça hem de Türkçe mesnevilere tam örnek olmuştur.” (Karaismailoğlu, 2011: 30)

13. yüzyılda İran sahasını hâkimiyetleri altına alan İlhanlılar/Moğolların İslam dinini kabul etmeleri ve Farsçayı devlet dili haline getirmeleriyle beraber Farsça ve Türkçe arasındaki etkileşim herhangi bir kuvvetli önyargı, ideolojik ve dinî bir baraj olmaksızın gerçekleşmiştir. Bu etkileşim Timurluların bölgeye hâkim olmalarıyla beraber zirveye ulaşmıştır. Azerî Türkçesi 13. yüzyıldan itibaren bu coğrafyada yaşayan Türklerin kültür ve medeniyetlerini yansıtacak bir seviyeye ulaşmış, Harzemşahların ve Moğolların etkisiyle bu bölgede yoğunlaşan Türklerin meydana getirdiği kültür ile beraber kısa zamanda bir Azerbaycan edebî dili doğmuştur. (Genç, 2014: 155). Daha sonraki yüzyıllarda çok önemli şairlerin eserlerini Azerî lehçesinde vermesiyle beraber klasik Türk edebiyatının en önemli sahalarından biri oluşmuştur.

Azerî sahası Türk edebiyatında ilk ciddi atılım 14. yüzyılda gerçekleşmiştir. Klasik Türk Edebiyatının genel sanatsal anlayışına uygun olarak eserler veren şairlerin başında gelen Kadı Burhaneddin ve Nesimî hem Azerî sahasının hem de Osmanlı sahası Türk edebiyatının ilk ciddi kurucularındandır.

Kadı Burhaneddin'inin dinî-öğretici anlayışla hareket etmeyip profan/lâ-dinî bir tutumla şiirler yazması, kendisinden sonraki şairlerin edebî değeri yüksek şiirler yazabilmesini kolaylaştırmış ve klasik Türk edebiyatının daha sonraki yüzyıllarda İran edebiyatıyla rekabet edebilmesinin en önemli aşamalarından birini oluşturmuştur. *Osmanlı Şiir Tarihi* kitabında E. J. W. Gibb Kadı Burhaneddin'inin şiirinin his ve tavır bakımından İranî olduğunu fakat içerik ve söyleyiş bakımından orijinal bir tutumunun olduğunu belirtmiştir.

“Kadı Burhaneddin İranî ve Doğu Türkçesi üslubuyla Batı Türkçesi gazeller yazmakta gösterdiği cesur ve orijinal tutumunu konu seçiminde de devam ettirmiştir. Daha önce ifade edildiği gibi –ister mistik olsun ister felsefî-o zamana kadar, halkın çevresinde döndüğü dinî şiirin dışına çıkan ilk Batı Türk şairidir.” (Gibb, 1999: 143)

14. Yüzyıl İran'ında mistik ve felsefî bir akım olan Hurufiliğin kurucusu (Usluer, 2009: 9) Fazlullah ile tanıştıktan sonra edebî karakteri inkişaf eden Nesimî klasik Türk edebiyatında Hurûfî ve tasavvufî öğeler açısından zengin üslubuyla önemli bir yere sahiptir. Dinî ve ideolojik inancını yaymak amacıyla propagandist

şiiirler yazmış olmasına rağmen edebî açıdan hem Azerî sahası Türk edebiyatının hem de Anadolu sahası Türk edebiyatının en önde gelen lirik şairlerinden biridir. Divan Edebiyatına yapmış olduğu katkılar konusunda Nesimî hakkında en ayrıntılı çalışmayı yapan Hüseyin AYAN “..... Nesimî’den önce bu mazmunları, Türk edebiyatında ustaca kullanarak onlara ruh katan ve canlılık veren olmamıştı. Hâlbuki bu devrelerde İran Edebiyatında bu mazmunlar oturmuş ve yerleşmişti. Türk Divan Edebiyatında kullanılan mazmunları samimî bir inanç ve lirik bir ifadeyle yerleştiren Seyyid Nesimî olmuştur. Bu yerleştirmede Nesimî’nin coşkun duygu ve sanat dehasının büyük payı vardır.” (Ayan, 2014: 23). diyerek Türkçenin edebî dil haline gelmesinde Nesimî’nin rolünün önemli olduğunu belirtmiştir.

16. ve 17. yüzyıllar arasında Azerî sahasını şekillendiren en önemli olaylardan biri bahsedilen coğrafyada Şiilik mezhebini devletin resmi inancı (Kaplan, 2008: 184) haline getiren Safevî Devletinin kurulmasıdır. Safevîlerin kurucusu olan Şah İsmail bölgede hâkim olan Sünnî nüfusu sert tedbirlerle ya yerlerinden sürmüş ya da mezheplerini değiştirme konusunda baskılar yapmıştır. Şiilik mezhebinin kollarından biri olan İsnâaşeriyye inancının İran coğrafyasında yerleşmesinin ve bölgede daha sonraki yüzyıllarda Sünnî mezhebini savunan devletlerle süregelen gerilim ve çatışmaların temelini atan Şah İsmail’in sert siyasî ve dinî tutumu olmuştur.

“Safevîler’in ilk dönemlerinde İran’da yaşayan ahalinin büyük bölümü Sünnî idi. Bu durum yeni mezhebin yayılmasında büyük bir engel gibi görünse de Şah İsmâil’in aldığı sert tedbirlerle Şiilik kısa sürede bütün İran’ı kapsayan bir mezhep haline geldi. Bir Venedikli tüccarın anlattığına göre Tebriz Meydanı’nda toplanan halka önce Şiî fikhî anlatılıyor, daha sonra şeyhülislâmın nezaretinde topluca mezhep değiştirme işlemi yerine getiriliyordu. Ülke genelinde halkın yeni mezhebe geçmesi telkin ediliyor, aksi halde katliamlar yapılıyordu.” (Gündüz, 2008: 456)

Şiilik mezhebinin bölgede hâkim unsur haline gelmesinin ve resmî mezhep olmasının ardından çok sayıda Şii ulema (Karadağ Çınar, 2017: 23) ve sanatçı yetişmiştir. Âlimler mezhebin fikhî temelleriyle alakalı çok sayıda eserler vermişlerdir. Aynı zamanda sosyal hayatta yaşanan problemlerin çözümüne yönelik metinler de yazan Şii âlimler devletin Şiilik temelleri üzerinde uzun süre ayakta

kalabilmesini sağlamışlardır. Kökleri tasavvufî geleneklere (Küçükdağ ve Dedeyev, 2009: 418) dayanan Safevî Devleti ilk zamanlarında tasavvufî hareketlerle çatışma yoluna gitmemiş, Şiiler bölgede kuvvetlendikçe tekkelerle olan ilişkilerini sertleştirmiş, çoğu tekke ve tarikatları bölgeden uzaklaştırarak Şiilik inancına aykırı olabilecek fikir ve söylemlerden İran sahasını arındırmıştır.

Şiilik mezhebinin geniş coğrafyalara yayılması noktasında edebiyat bir araç olarak düşünülmüş ve bu amaçla propagandist bir mecra haline gelmiştir. Safevî Devleti şairleri klasik edebiyatın geleneksel formlarında ve içeriklerinde bu amaçla zaman zaman değişiklikler yapmışlardır. Edebiyat anlayışında yaşanan bu değişime karşı olan, Sünnî inancına sahip oldukları için de devlet nezdinde değer görmeyen ve sürekli baskıya uğrayan şairler kendilerine kapıları açan ve Farsçayı saray dili haline getiren Babür İmparatorluğu'na gitmişlerdir. İmparatorluğa sığınan şairler klasik edebiyatta etkili olacak farklı bir edebî anlayış olan Sebk-i Hindî tarzını ortaya koyacaklardır.(Bilkan, 2009: 253). Dolayısıyla Safevîlerin hâkim olduğu geniş coğrafyanın edebî muhitlerinde yaşanan ideolojik değişim sadece İran ve Azerî edebiyatlarında değil komşu devletlerin edebiyatlarında da değişimlere sebep olmuştur.

Safevî Devri Azerî ve Fars edebiyatlarında biçim ve içeriğin devletin siyasî ve ideolojik tutumuyla değiştiğinden yukarıda bahsedilmişti. Yaşanan bu değişimin nasıl olduğu konusunda genel bir yargı oluşmuş durumdadır. Değişimin genel başlıkları konusunda Köprülü'nün tespitleri geçerliliğini korumakla beraber bu başlıklar hakkında ayrıntılı çalışmaların yapılmadığını da belirtmek gerekir. Köprülü Acem şiirinde yaşanan değişimlerin inhitata sebep olduğunu belirttikten sonra;

“Eski vâdide sûfiyâne şiirleri kasideler ve gazeller artık rağbetten düşmüş; onun yerine, bir tarftan Şiilik ideolojisini terennüm eden na’atler, Ali ve fâtîme’ye ve onların çocuklarına (yâni imamlara) âit medhiyeler, mersiyeler, dinî şiirler, diğer taraftan da çok açık ve âdeta müstehcen aşk ve şehvet şiirleri, sâkînameler, şehrengizler (veya şehrâşublar), hiciv ve hezl vâdisinde manzumeler meydan almıştır.” (Köprülü, 1989: 45)

Azerî sahası Türk edebiyatının gelişimi ve değişimi Safevîler devrinde zirveye ulaşmıştır. Edebî sahada yaşanan bu gelişimin en önemli iki şairi Safevî Devleti'nin kurucusu olan, Türkçeci şair olarak siyasette başarmış olduğu Şiilik eksenli ideolojisini çok yüksek bir lirizm ile yayma politikası sonucunda Azerî edebiyatına en olgun sürecini yaşatan (Genç, 2016: 35) ve kendisinden sonraki edebî anlayışa da yön veren Şah İsmail ile Safevî hâkimiyetinde yaşamayan fakat şiirlerini Azerî Türkçesiyle yazan Doğu edebiyatının en büyük lirik şairlerinden olan Fuzûlî'dir.

Hatâî mahlası ile şiirler yazan Şah İsmail edebiyatı propaganda aracı olarak kullanan şairlerin başında gelir. Fakat o genel olarak propaganda metinlerinde olduğu gibi yavan ve kuru anlatımla değil büyük bir coşku ve heyecanla şiirlerini yazmış, kendisini takip edecek büyük kalabalıkları şiir yoluyla ikna etmiştir. Kurucusu olduğu devletin temellerini genç yaşta atan Hatâî hareketli ömründe mürettep bir divan oluşturacak kadar şiirler yazmış, klasik edebiyat içerisinde kendine has bir üslup ve tarz yaratmıştır. Ayrıca Azerî edebiyatı sahasında ve Türkmen coğrafyalarında sadece iyi bir şair olarak değil ruhanî bir lider olarak kabul edilmiştir. Şah İsmail'in edebî kişiliğiyle ilgili olarak Akpınar yapmış olduğu değerlendirmesinde aşağıdaki sözleri sarfetmiştir.

“Şair olarak Şah İsmail, Azerbaycan edebiyatında şiilik lirizminin kurucusu olarak kabul edilir. Bu lirizmin temeli Ali ve Ali sülâlesinin mefkûreleştirmesinden ibaret olmuştur. Bununla beraber, Şah İsmail halk edebiyatından faydalanmak suretiyle, aşk temlerini de terennümden çekinmemiştir. Estetik bakımından bu nev’iden şiirleri, daha hoş ve tatlıdır. Güzel cinaslar, dil sadeliği, bedî tasvirler, nihayet fikir aydınlığı, şairin başlıca edebi hususiyetleri olmuştur. Aşıkâne gazelleri, yapı yönü itibariyle pek orijinaldirler.” (Akpınar, 1994: 26)

Azerî Türkçesiyle şiirler yazan şairlerin en büyüğü, klasik Türk edebiyatının en ölümsüz seslerinden ve Doğu edebiyatının en büyük temsilcilerinden biri olan Fuzûlî-i Bağdadî, büyük imparatorluk başkentlerinden uzakta, Irak topraklarında hayatını geçirmiştir. Kendisinden sonra yazılan her divana adını yazdıran büyük şairin, yalnız ve çileli hayatında yazmış olduğu şiirler, her şairin önünde ulaşılmaz bir hedef olarak kalmıştır.

Yukarıda tekâmülünden kısaca bahsettiğimiz Azerî Sahası Türk Edebiyatı başlangıçta Fars edebiyatının etkisi altında kalmış ve coğrafyada mukim Türklerin nitelikli kalemli eserlerini Farsça vermiştir. Türkçenin edebî dil haline gelmesiyle beraber Farsçanın etkisinden sıyrılıp bağımsız bir edebî alan oluşturulmuş fakat bu alan sürekli Çağatay, Osmanlı ve Fars edebiyatının baskısı altında kalmıştır. Biçim ve içerik açısından diğer sahalarla ortak bir anlayışa sahip olan Azerî edebiyatı Safevî Devletinin kurulmasıyla genel kriterlerde benzerlik olmakla beraber farklılaştığı alanlar artmıştır.

1.2. İslam Medeniyetinin Başkentlerinden: Tebriz

İran'ın kuzeybatısında yer alan Tebriz 7. yüzyılda İslam orduları tarafından fethedilmiştir. Fethin ardından bölge hızlı bir iskân ve imar neticesinde İslam şehri olmuştur. Bu kültür ve medeniyetle tekrar oluşturulan şehir doğu ve batı arasındaki geçiş güzergâhlarından biri olduğu için de ticari açıdan hızlı bir gelişme göstermiştir.(Bilgili, 2011: 220). Şehrin ticarî olarak gelişmesi; çok farklı medeniyetlere ve kültürlerle sahip olan kişilerin şehre akın etmesini sağlamıştır. Farklı görüş ve inançlara sahip olan insanlar uzun yıllar bir arada yaşamayı başarmış ve Tebriz'de kozmopolit bir şehir kültürünün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Şehrin sürekli olarak gelişmesi bölgeye hâkim olmak isteyen devletlerin dikkatini çekmiş ve bu durum kentin ilk kuşatılacak bölgelerden birisi olmasına neden olmuştur.

Bölgeye uzun süre hâkim olan Abbasî Devleti'nin zayıflamasıyla beraber Türk devletlerinin varlığı güçlenmiştir. Orta Asya'dan bölgeye yapılan Türk göçlerini doğru bir siyasi politikayla yöneten Selçuklular, coğrafyada uzun asırlar boyunca Türk hâkimiyetinin önünü açan devlet olmuştur. Selçuklular bölgeye hâkim oldukça sadece Tebriz civarını değil günümüzde İran, Irak, Azerbaycan ve Doğu Anadolu sınırlarını kapsayan bölgenin de Türkleşmesini sağlamışlardır. (Kürkçüoğlu, 1994: 151). Bahsedilen bölgede Türk hâkimiyeti kuvvetlendikçe; kültür, sanat ve medeniyete dair birikim arttıkça öne çıkan şehir Tebriz olmuştur.

Selçukluların ardından sahaya hâkim olan Moğollar ve Timurlular bölgenin sadece kültürel değil siyasi ve politik açılardan da önemli hale gelmesine neden olmuşlardır. Özellikle Moğolların doğuda Çin'e, batıda Anadolu'ya uzanan geniş

imparatorlukları devrinde Tebriz, Pekinle beraber başkent ilan edilmiş, mimari ve kültürel açılardan devleti temsil edecek konuma erişmesi için de Moğol hükümdarları şehre daima büyük yatırımlar yapmışlardır. (Bilgili, 2011: 219). Kültürel ve mimari alanlarda yaşanan bu değişim aynı zamanda tüccar veya diplomatik görevli olan seyyahların da dikkatini çekmiş ve dönemin çoğu seyyahı kitaplarında kente yer ayırmıştır. Dönemin Tebriz'ine dair ayrıntılı bilgiler genellikle bu seyyahlardan alınmıştır.

“Diplomatik temsilci olarak Büyük Han'a veya öteki Moğol mirzalarına gitmek üzere; sık sık Avrupalı tüccarlar da görevlendiriliyorlardı. Onlar yollarını İran üzerine çeviriyorlar, bu ise onları tabîi olarak, önce Tebriz'e götürüyordu. Biz, bu tüccarlara sadece o zamanlar parlak bir hayat sürdüren şehrin ticarî durumu hakkında verdikleri önemli bilgilerden dolayı değil, aynı zamanda çağdaş İran kaynaklarının" bilerek veya bilmeyerek bize vermedikleri, çok büyük kıymet taşıyan dinî, kültürel, içtimaî ve siyasî durumu hakkındaki gördüklerini aktarmış olmalarından dolayı da çok şeyler borçluyuz. Moğol devri İran'ı hakkında ilk aydınlatıcı bilgiler, Orta Asya'ya seyahat ederek (1272), dönüşünde Tebriz'i ziyaret eden (1294-1295) Venedikli tüccar Marco Polo'ya dek uzanır.” (Jahn, 1971: 30)

Moğol ve Timur imparatorlukları yıkılmaya yüz tutunca hâkim oldukları bölgelerde farklı devletler ortaya çıkmıştır. Tebriz civarına hâkim olanlar ise genellikle Sünnî Türk devletleri olmuştur. Bölgeye hâkim olan devletlerle ilgili Azerî Sahası Türk Edebiyatına Genel Bakış başlığı altında bilgi verildiği için burada ayrıntılı yer verilmemiş, sadece bu devletlerin Sünnî mezhebine tabi oldukları vurgulanmıştır. Bölgede hâkim unsur olan Sünnîler 16. yüzyılın başında Şia inancına sahip bir Türk devleti olan Safevî İmparatorluğunda istenmeyen kesim olmuştur.(Çelenk, 2013: 73). Mezhep değiştirmeleri için cebir uygulanan halktan bazıları Şii mezhebine geçmiş bazıları da mezhep değiştirmeyi kabul etmedikleri için sürgüne gönderilmiştir. Bu tür propaganda faaliyetlerinden en çok etkilenen şehirlerin başında devletin başkenti ve en kalabalık kentlerinden biri olduğu Tebriz gelmiştir.(Aydoğmuşoğlu, 2007: 94) Safevîlerin Şii mezhebini yaymak istemeleri ve Sünnî olan tebaasına şiddet uygulaması Sünnîlerin koruyucusu konumunda olan Osmanlılar ile arasını açmış, yaklaşık 200 yıl boyunca aralarında savaşmışlardır. Bu

savaşlar neticesinde Tebriz sürekli el değiştirmiş ve bir savaş coğrafyası haline gelmiştir. (Aydoğmuşoğlu, 2011: 124). Bu olumsuz şartlar altında şehir dönem dönem ticarî ve kültürel açılardan gerilemiş olmasına rağmen politik ve askerî becerisi yüksek ve sanatkâr hükümdarların hâkimiyeti altında çağın kültürel seviyesini yakalamayı başarmıştır.

Kültürel ve sanatsal manada sahip olduğu zenginlikler kentin kimliğini oluşturan en önemli öğelerin başında gelmektedir. Bu öğelerden başlıcaları: hatt, minyatür, edebiyat, mimarî ve tasavvuftur. Tüm bu başlıklarla ilgili birbirinden önemli sanatkâr ve şair yetiştiren şehir daima İslam kültür ve medeniyetini etkilemiş, edebî ve kültürel açılardan yeni yönelimleri ve anlayışları ortaya atan, geliştiren kent olma kimliğini uzun asırlar boyunca korumuştur. Arap, Fars ve Türk nüfusunun yoğun olduğu kentte zengin bir edebî muhitin oluşması kaçınılmaz olarak gerçekleşmiştir. Dinî ve ilmî eserlerin Arapça, edebî eserlerin Farsça ve Türkçe yazıldığı coğrafyada bu diller doğal olarak birbirlerini etkilemiş, bu etkileşim neticesinde ortak bir medeniyet tasavvuru şekillenmiştir. Tebriz ve civarında şekillenen kültürel ve sanatsal faaliyetler sadece yakın coğrafyasını değil Hint'ten Balkanlara, Orta Asya'dan Kuzey Afrika'ya kadar olan bölgeleri etkilemiştir.

Safevî Devleti'nin kurulmasından sonra şehrin edebî muhitlerinde keskin bir dönüşüm yaşanmıştır. Klasik Türk ve Fars edebiyatlarında süslü ve sanatsal anlatım yerini ideolojik propaganda amacı (Aslan, 2018: 116) doğrultusunda sadeliğe, yer yer basit anlatıma bırakmış; edebiyat, Şiilik mezhebinin daha geniş coğrafyalara yayılmasının bir aracı haline gelmiştir. Klasik edebiyatın ideoloji ve mezheplerle bu derece iç içe geçmesi daha önce herhangi bir dönemde karşımıza çıkan bir olgu değildir. Bu durum klasik Türk edebiyatı araştırmacıları tarafından yeterince araştırılmamış ve edebî alanda yaşanan bu dönüşümün sebepleri ve toplumsal yapıyla olan ilişkileri yeterince incelenmemiştir. Azerî sahasında yaklaşık 300 yıl boyunca etkili olan bu edebî faaliyetlere gereken dikkat ve önem verildiği takdirde Türk edebiyatının bir evresinin daha aydınlığa kavuşması sağlanacak olup Safevî Devleti'nin göz ardı edilen edebî faaliyetleri Türk kültür ve medeniyetinin bir parçası haline gelecektir.

2. MECZÛB

2.1. Hayatı ve Dinî Kişiliği

17. yüzyılda Azerî sahasına hâkim olan Safevî imparatorluğu Şiilik mezhebini devletin resmî inancı olarak görmüş, hâkimiyeti altında olan insanların kendisine ideolojik ve dinî duygularla bağlanmasını istemiştir. Bu manada dinî coşkuyu ve mezhebî hisleri, toplumu yönetme ve kontrol etme aracı olarak gördüğünü belirtmek gerekir. Safevî şahlarının devletin kurumsal yapısını bürokratik temeller üzerine inşa etmekten ziyade şahlarının cesaret, yiğitlik ve politik becerileri üzerine şekillendirmesinin de en büyük sebebi devletin kurucusu Şah İsmail'den miras kalan bu coşku ve heyecandır. Toplumu mezhepsel kaygılarla biçimlendirmek ve istenen tebaayı yaratmak isteyen şahlar bu amaçlar doğrultusunda kendi tebaasına bazen cebir (Çelenk, 2014: 19) de kullanmıştır. Dönemin siyasî ve toplumsal yapısına uygun şairlerin yetişmesi kaçınılmaz olarak gerçekleşmiş ve devletin hâkim ideolojisine uygun olarak şiirlerini yazmışlardır. Divan metninin transkripsiyonunu yaptığımız Meczûb, Safevî devri propagandist şairlerinden biridir.

Klasik Türk edebiyatının biyografik kaynaklarından olan tezkirelerde ve son yüzyılda yazılan edebiyat tarihi kitaplarında adına rastlayamadığımız Meczûb'un hayatıyla ilgili vereceğimiz bilgiler divanından anlaşılanlarla sınırlı olacaktır. Doğum ve ölüm tarihi belli olmayan şairin yaşadığı dönemin tespitinde elimizde bulunan nüshanın yazım tarihi ve divanda adına yer verdiği tek şair olan Fuzûlî'den hareketle bir çıkarımda bulunulmuştur. Ayrıca Köprülü, Safevî devrine ait bir mecmuada Meczûb adında bir şairin bulunduğundan da bahseder.(Köprülü, 1989: 54). Bu mecmuanın da yazılmış olduğu tarih bizim çıkarımlarımızı destekler.

Elimizde bulunan divan yazmasının temmet kısmında, 127b varağında, şairin adının İbn-i Hacer Ali Tebrizî olduğu ve Abd-i Askerî adında birinin kâtibi olduğu yazılmaktadır. Yine temmet kısmında verilen nüshanın yazım tarihi 1085/1675'tir. Nüshanın yazım tarihi, Fuzûlî'nin adının divanda geçmesi ayrıca metnin dil ve imla özelliklerinden hareketle, yaşadığı dönemin 17. yüzyıl olduğunu düşünmekteyiz. Dil ve imla özelliklerinin bir başka 17. yüzyıl şairi ve aynı coğrafyada yaşamış olan Kavsî-i Tebrizî ile karşılaştırıldığını belirtmeyi şairin yaşamış olduğu dönemle ilgili

çıkarmamızın bir başka dayanak noktası olması bakımından önemli görmekteyiz. Yerli ve yabancı kütüphane kataloglarında yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde başka bir nüshaya rastlanılmamıştır. Başka bir nüshaya rastlanılmaması ayrıca elde bulunan nüshanın İran sahasında yaygın olarak kullanılan, Tebriz hattatlarınca da çok fazla tercih edilen kaliteli bir nestalik hatla yazılması ve kitabın sonunda şairin mesleğinin kâtip olmasından hareketle eldeki nüshanın, müellif nüshası olma ihtimalini de göz önünde bulundurmak gerekir.

Meczûb, hayatıyla ilgili somut verileri şiirlerinde işleme konusunda yeterince açık davranmamıştır. Şiirlerinden hayatına dair öğrenebildiğimiz bilgilerin başında yaşadığı yer olan Tebriz gelmektedir. Şair, divanında Tebriz şehriden 4 defa bahsetmiştir. İlk olarak şahın büyük bir ihtişamla şehre geleceğini bildirmekte ve bundan dolayı sakilerden kendilerine şarap ikram etmelerini istemektedir.

Vir bâde ki Tebrize gelür devlet ilen şāh

Vana Halebe Şāma salupdur G52/11

Diğer beyitte taşkın sel suları halinde akan kanlı gözyaşlarını Tebriz'in şaraplarına benzetmiş ve bu kanlı gözyaşlarını Bedehşan'ın ünlü yakutlarıyla karşılaştırmıştır.

Ėanlu yaşıum baş virse bir zamān seyl-ābını

Eylerem eşk-i Bedehşān Tebrizüñ sürh-ābını G93/1

Meczûb, Tebriz'in kırmızı şaraplarının, kanlı sularının sebebinin sevgiliden önce şehirde yaşayan insanların akan kanları olduğunu belirtmiştir. Bu göndermeyle sevgilinin merhamete gelmesini, gururundan, kibrinden vazgeçmesini ve geçmişe bakarak ibret almasını istemiştir

Senden önce bağ gör kimler gidüpdür kim bilür

Kimlerüñ kanı boyatmış Tebrizüñ sürh-ābını G93/10

Yaşadığı şehirden bahsettiği son beytinde Meczûb, ülkenin ve Tebriz bölgesinin önde gelen kişilerini, güzellerini bir bir tanıdığını, hiçbirinde sevgili kadar güzel birinin bulanmadığını iddia etmektedir.

Yoh senüñ tek bir melâhat mün 'imi Tebrîzde

Tanıram bir bir bu ma 'mür ülkenüñ erbâbını G94/9

Yaşadığı yer dışında hayatıyla ilgili öğrenebildiğimiz konular sınırlıdır. Eğitim ve mesleki hayatıyla ilgili kâtiplik mesleği dışında daha fazla ayrıntıya sahip olamadığımız şairin dinî ve mezhebî kişiliği ise divanının tamamında görülmektedir. Devletin dayandığı mezhep olan Şiiliğin İsnâaşeriyye koluna tabidir. Bu mezhebin tek hak mezhep olduğunu düşünmekte ve kurtuluş yolunun Tanrı tarafından tüm insanlara işaret edildiğini belirtmektedir.

*Dînüümüz **Meczûb** tek şâh-ı velâyet mihridür*

Eyle kim Teñri nişân virmiş budur râh-ı necât G19/14

Divanında sürekli 12 imam övgüsü yapmakta, onlardan kendisini hak mezhep üzere sabit kılmaları için yardım istemektedir. Her birine hak dinin veya mezhebin imamı diye seslenen şair kendisine destek olmalarını istemekte ve bu sayede düşmanlarını yenecek güç ve kuvvete erişeceğini belirtmektedir.

*Ey imâm-ı dîn-i hâk **Meczûbuña** bir pây vir*

Tâ ki pay itsün ganîmetler 'adiv olcağ fenâ K6/19

Başka bir beyitte ey insanların ve cinlerin imamı diye seslenmiş kendisine yardımcı olmalarını ve böylece hak mezhebin en büyük düşmanı olan sufi-i rakkâsa dünya nimetlerini haram edeceğini belirtmiştir.

*Ey imâm-ı ins ü cin sen ol kömek **Meczûbuña***

Tâ idem her şüfî-i rakḳâşa 'ayşını ḥarâm K7/17

Meczûb her şartta itikadınca hak mezhep olan Şiilikte sabit kalacağı, toprak babası unvanı olan Hz. Ali'nin kendisine açtığı kapıdan başka bir kapıya gitmeyeceği konusunda emindir.

*Özge kapu tanımaz **Meczûbı** yahşî tanıram*

Qapular açmış üzine âsitân-ı Bû Tûrâb G11/21

Şia inancına sıkı sıkıya bağlı olan Meczûb, itikadî alanda veya toplumsal hayatta mezhebe düşman sayılabilecek kim varsa hepsinin karşına çıkmak konusunda kendisinden emindir. Şia inancı dışında olan kimseleri düşman diye algılamakta, her biriyle mücadele edebilecek azmi ve kudreti kendisine vermeleri için 12 imama sürekli dua etmektedir.

*Koyma gözden ey imâm-ı ins ü cin **Meczûbuñı***

Tâ basılsun itüñe her yirde olsa bir şaķı K5/17

*Ey imâm-ı mezheb-i haķ göñl vir **Meczûbuña***

Tâ basılsun itüñe her yerde vardur bir la 'în K8/17

2.2.Edebî Kişiliği

Edebî manada ise Meczûb, klasik Türk edebiyatının temel mazmunlarını ve kalıplarını kendi inancıyla harmanlayarak farklı tarzda şiirler yazmıştır. Bu tarzın kendisine ait olduğu iddia edilmemektedir, vurgulanmak istenen klasik edebiyat içerisinde farklı bir anlayışla şiirler yazmış olan Safevî devri Şii şairlerinin getirmiş oldukları yeniliklerdir. Üzerine çalıştığımız divanın şairi de bu anlayışın en önemli temsilcilerinden biridir. Her ne kadar şair üzerine yapılmış araştırmalar olmasa da ileride yapılacak çalışmalarla bunun farklı yönlerden ortaya konacağına inanıyoruz.

Ateşli bir Şiilik savunucusu olan Meczûb aynı zamanda klasik edebiyatın gerektirdiği âşık ve kalender-meşrep şair olma rolünü de benimsemiştir. O, bazen kendini bülbülle özdeşleştirir, bazen de klasik edebiyat şairlerinin çoğunun yaptığı gibi, Mecnun'dan daha iyi bir âşık olduğunu iddia eder. Aşk dergâhında sabit-kadem bir bende olduğunu, yardan gelecek tüm belalara diğer tüm âşıklar gibi razı olduğunu baştan kabul eder.

*Görmüşem dīvānelük bābında **Meczûb** özgedür*

'Aşk dergâhında çok dīvāneler görmüş gözüm G76/12

‘Aşk dergāhında sen tanıtma Meczûbı baña

Tanıram ‘âşîdür ammā bende-i dergāhdur G51/14

Meczûb, klasik edebiyatın üçlü sacayağını oluşturan âşık, sevgili ve rakipten âşık-maşuk ikilisinin kullanım yerlerinde çok fazla değişiklik yapmamıştır. 12 imama olan bağlılığını ve sevgisini ifade ederken imamlardan her birini sevgili olarak tahayyül etmiş, onlara yazmış olduğu kasidelerinde bunu yeri geldiğinde kullanmıştır. Fakat üçüncü kişi olan rakibi şiirlerinde kullanma biçimi özgündür. Rakip yeri geldiğinde klasik manada yer bulmuş, yeri geldiğinde ise Şii olmayan herkes için kullanılmıştır. Rakibi tasvir ederken kâfir, mülhit gibi Şii olmayan veya dinden çıkanlar için kullanılan kelimeleri kullanmıştır.

Başuñ içün rakîbe üz virme

Farzûdur kâfire hemîşe ‘azâb G12/6

Çoh bed kıyâfe gördüm rakîbi

Dünyâda olmaz bir böyle mülhid G42/9

Edebiyat sahasında propaganda dilinin kullanılması ideolojik, dinî veya siyasî yönü kuvvetli olan sanatçılarda görülen bir üsluptur. Klasik edebiyat sahasında bu üslupta şiirler yazan şairlerin sayısı çok fazla olmamıştır. Şairler genellikle karakterlerinden soyutlanarak şiirlerini yazmışlar ve bu soyutlanma hali çok temel klasik edebiyatın temel kurallardandır. Şairler, oluşan bu prototipin dışına çok çıkamazlar. Dolayısıyla bizler şiir üzerinden toplumsal hayatın izlerini veya şairlerin kişisel görüşlerini sınırlı açılardan görmekteyiz. Fakat bu kuralın istisnaları olan şairler de yok değildir. Örneğin; klasik Türk edebiyatı dilinin oluşmasındaki katkısı yadsınamaz olan Nesimî, Hurufiliğin propagandasını klasik edebiyat aracılığıyla gerçekleştirmiştir. Şah İsmail siyasî ve dinî görüşlerinin yayılmasında kullandığı araç, genellikle edebiyat olmuştur. Şiiri bu tarz amaçlar için kullan şairlerden biri de Meczûb’dur. O divan boyunca Şiilik ve 12 imam övgüsü yapmakta, Şii olanların ve 12 imama tabi olanların kurtuluşa ereceklerini belirtmektedir. Şii toprakları olan İran’ın Rum ve Hint sahasına üstün olduğunu

kabul etmekte ve bu üstünlüğünün sebebi olarak da Şia olanların yaydıkları nuru görmektedir.

Naşş-ı Kur'āndur ki bir ten şî'adan görmez cahīm

Bu ḥased yigrek çeker düşmenlerüñden intikām K7/11

Nice Hindū Rūma fāyiḳ olmasun

Şî'alar nūrı virür Īrāne feyz G64/13

Tasavvufî hareketler Safevî Devleti'nde istenmeyen unsurların başında gelmiştir.(Gökbulut, 2016: 287) Şiiliğin yayılmasının önündeki en büyük engellerden biri olarak görülen tekkeler ve tarikatlar devletin sınırları dışına sürülmüştür. Safevî toplumunda ve devletinde tasavvufa karşı olan bu olumsuz bakış, Meczûb'un yazmış olduğu şiirlerde de görülmektedir. O, Şiilerden sürekli tasavvuf erbabını lanetlemelerini istemekte ve onları tasavvufî akımlara karşı daima motive etmektedir. Ona göre Şii toplumu, 12 imamın nuru sayesinde tasavvufî hareketlerin tuzaklarına kapılmamakta ve doğru yoldan ayrılmamaktadırlar.

Bir lahza imām salmasa şer'e şu 'ā'

Bir demde dutar taşavvuf ilhādı şiyā' T3/1

Şî'a mihrüñ devletinden küfr mekrini tanır

Ger yolında kırsa şeytān bir taşavvuf kimi dām K7/16

Meczûb'un hayatı ile ilgili elimizde çok az bilgi olmasına rağmen divanından yola çıkarak onun Türk diline gereken önemi verdiğini, duygu ve düşüncelerini Türkçeyle ifade ederek, Türkçenin coğrafyada edebî dil olarak varlığını sürdürmesine katkıda bulunduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. O, Azerî lehçesinin, Fars dili ve kültürü altında parlaklığını yitirmesine razı olmamış; dinî duygularını ve edebî hislerini toplumun her tabakasından insanın anlayabileceği sadelik ve açıklıkta ifade etmiştir. Fakat bu sade ve anlaşılır üslubu, dinî hislerin vermiş olduğu heyecandan ve topluma Şiiliğin propagandasını yapmak istemesinden dolayı yer yer edebî açıdan zayıf kalmıştır. Edebî açıdan zayıf kalan yönleri daha çok 12 imamdan her birine yazmış olduğu kasidelerinde görülmektedir. Klasik edebiyat anlayışına

uygun tarzda yazmış olduğu gazellerindeki üslubu ise edebî açıdan kuvvetli bir şaire delalet etmektedir.

Dil-rübâlarda senüñ tek dil-rübâ göster maña

*Dutalum dīvānelerde men teki **Meczûb** var* G55/17

*Kıblemiz **Meczûb** ilen peyveste yāruñ kaçıdur*

Böyle geçdi Ka'bede ikrārumuz dildār ilen G87/25

2.3. Etkilendiği Şairler

Meczûb'un şiirlerinde yer verdiği tek şair Fuzûlî'dir. Meczûb Divanı'nda Azerî sahası Türk edebiyatını etkileyen şairlerin başında gelen Fuzûlî'nin Kerbelâ şehitlerine olan saygısı ve onlar için yazmış olduğu şiirleri sebebiyle divanda adına yer verilmiştir. Ondan başka herhangi bir şairin adı ise divanda geçmemektedir. Şiilik esaslarına bağlı Safevî Devleti'nin kurucusu, aynı zamanda büyük bir şair olan Şah İsmail'in veya herhangi bir Safevî şahının dahi divan metninde geçmemesi ise ilginçtir. İleride farklı kaynakların ortaya çıkmasıyla yapılacak araştırmalarla Meczûb'un hayatı, devlet erkânı ve hükümdarlarla dolayısıyla Safevî saraylarıyla olan ilişkisi ortaya konulabilirse bu durumun sebebi de açığa çıkarılabilir. Meczûb'un Fuzûlî'nin adını geçirdiği ve şiirlerini takdir ettiği mısra, Şiilik inancına göre 3. imam olan Hz. Hasan için yazmış olduğu kasidededir.

Böyledür ammā Fuzûlî de ne yahşî söylemiş

Rûh-ı pâkin eylesün hoşnûd-ı şāh-ı Kerbelā K6/15

2.4. Dil ve Anlatım

Azerî lehçesinin 17. yüzyıldaki dil özelliklerini Meczûb Divanı üzerinden incelemek mümkündür. Aynı kelimelerin farklı yazımları, günümüzde kullanılmayan kelimelerin varlığı ve o dönemde kullanılan deyim ve atasözleri gibi konularda divan çok zengin veriler sunmaktadır. Kanaatimizce hak ettiği kadar incelenmemiş olan Safevî devri Azerî dili ve edebiyatı için önemli bir kaynak olma potansiyeli taşıyan

divan üzerinde yapılacak çalışmalarla Azerî lehçesinin dil ve gramerinin değişimi kronolojik olarak ortaya konulabilir.

Meczûb Divanı'nda aynı kelimelerin farklı yazımı, birbirinden farklı kullanımlar divan boyunca tekrar etmiştir. Farklı kullanımların daha sonraki yüzyıllarda tek bir biçime indiği bilinmektedir.

-b ve -m harflerinin kullanımı

Birinci tekil şahıs zamirinde her iki harfin kullanıldığını görmekteyiz. Basit kullanımda, yani ek almadığı durumlarda, “men” hali kullanılmakta, yönelme ve belirtme hal eklerini aldığı durumlarda ise “b” harfiyle de yazıldığını görmekteyiz.

*Rahm eyle **Meczûbu**ña çoḥ imtiḥān itdūn **beni***
Ṭāḳatüm mundan sora müşkil getürse tabını G93/12

*Bü 'l-heves nezzāresinden **men** niçün yerden olam*
Şükr kim tanır nigāhuñ kim ki ḥayr-endīşidür G46/3

*Gel cefādan el götür çoḥ imtiḥān itdi **meni***
*Sen teki göster **maña** gönülüm nicesinden geçer* G50/4

*'Aşk dergāhında sen tanıtma **Meczûbı** **baña***
Tanıram 'āşidür ammā bende-i dergāhdur G51/14

“Bundan” ve “mundan” kelimelerinde de aynı kullanım söz konusudur.

İşitse lebūñ ki maṭlabuñ ne
*Olmaḡ **mundan** ziyāde maṭlab* G15/10

Halk ilen ḳatışsan u terk-i menāhi eyleseñ
*Pehlīvānsan pehlīvān **bundan** 'aẓīm olmaz cihād* G39/18

Farklı yazımları olduğu bilinen “kimi” kelimesi, Meczûb Divanı’nda sadece bu haliyle kullanılmıştır. “Gibi” veya “kibi” biçimleri kullanılmamıştır.

*Genc üste ilan **kimi** dolanur*

Ol turre-i pür-ḥam ü müca ‘ad G43/7

-k ve -h harflerinin kullanımı

Bu harflerin kullanıldığı kelimelerde her iki harfle yazılan formlara divan boyunca rastlanılmaktadır.

‘Aşık için künc-i aḥzânında ‘ayş âmâdedür

*Genc-i gevher **yoḡdur** ammā çeşm-i gevher-bâr var G57/8*

*Hîç kimüñ **yoḡdur** heves tek düşmeni*

Gönli hergiz dost-kām itmez heves G60/7

***Çoh** bahar ay üzüñe ḥayrân ırakdan aya bah*

***Çok** döner başuña ḥurşîd-i cihân-ârâya bah G37/1*

Ayrıca, daha sonraki dönemlerde “bağlamak” “yağmak” formları kullanılan kelimeler, divanda “yakmak” ve “baklamak” şekillerinde kullanılmıştır.

*Salṭanatda himmet-i **Meczûbu**ña yol **baḡlamaz***

Gör ne iḥsânlar oña şāh-ı Ḥorāsân eylemiş G61/15

Aḡlamak ümmîd geştin sebz ider

***Yakmasa yakış** aparmaz dāne feyz G64/9*

-p ve -b harflerinin kullanımı

“Bozmak” fiili divanda “p” harfiyle yazılmıştır.

*Şükr kim **pozdt** gine ḡam leşkerin āh-ı seher*

***Pozmasaydt** ḡam getirmezdi şaf-ı aḡyāre güc G29/7*

Birinci çoğul şahıs eklerinin yazımında iki farklı kullanım mevcuttur. Bazı durumlarda “-Ik” “Ük” bazı durumlarda ise “-Iz, -Üz” formlarıyla kullanılmıştır.

*Böyle kim **Meczûb** biz ihsāna muhtāc **olmuşuz***
Sāķī-i Kevşer nice senden nice menden geçer G50/12

*Eyle kim mest ü ğurāb olduķ bilürsen **neylerük***
***Döneruķ** başına mestān var tā başda şarāb G11/9*

Şubḥ açılarda gör nice yüz biñ gül açılur
*Gel **açılak** ki açıla gül gül şafā-ı şubḥ G32/3*

“kadar” edatının yerine “deyin”i kullanmıştır.

*Cennāta **deyin** şükür ki düzmiş*
Karşumda muḥabbetüñ ḥadāyık TBX/14

İstek fiilinin olumsuzunu “dimenem” dönmenem” örneklerinde olan formuyla kullanmıştır.

*Baş yoluñdan **çekmenem** başdur bu yol*
*Baş gitse **dönmenem** ikrārdan G83/10*

Zaman bildiren “-ınca, -ince” ekinin yerine kullanılan ve daha çok Azerî sahasına özgü olan –geç eki bir fiilde karşımıza çıkmaktadır.

İtdi dīvāne ol evvel dolu peymāne meni
*Seni **görgeç** unudan var u yoḥın pāk menem G79/4*

“Yüz, yıldız, yıl ve yitürmek” gibi kelime başlarındaki “y” harfi genellikle kullanılmamıştır. “yüz” ve “yıl” kelimelerinde iki kullanıma da rastlanılmaktadır.

Kaşlaruñ mihrābı semt-i kıble tanıtdı maña
*Ol güler **üz üzüme** açdı behişt ebvābını G93/5*

Düşmenüñ aldanmasun dünyāya yokdur āhiri
*Görmedi Fir ‘avn biş yüz **ıl** cefā hattā şadā‘ K10/18*

*İltifāt itseñ işüñdür **yüz** çevirsen çāre yoh*
Böyle şāhib-ķudret ilen kimde vardur ihtiyār G55/12

*Öñden giden **ulduz** kimi nūr içre tumuldı*
Tā oldı cemālün güneşi halka hüveydā K2/7

“göstermek” fiilinin çok az kullanılan “görsetmek” hali divanda farklı formlarla kullanılan kelimelerden biridir.

*Leblerüñ bir Hızra yalkuz dokru yol **görsetmemiş***
İltifātuñ her ķadem biñ Hızra olmış Hızr-rāh K4/11

*Gizlü kıalmaz gerçi Teñri **görseden** yol ‘āleme*
Kūr-bāñınlar ‘inādıylan ne itsün Hızr-rāh K4/14

“söylemek” fiili bazen vezin gereği bazen de vezin ihtiyacı olmaksızın “sölemek” formunda kullanılmıştır.

Gün yerine nūr içre tumdur ulduz tek günü
*Aya **söyle** men ki çıhdum sen dañı eglenme bat G19/5*

***Söyledüm** men bir hayāle od ilen çolkanmışam*
*Sen **söle** cān riştesine odı sarmışsan niçün G84/4*

Bağlaç ve edat görevlerinde kullanılan “ile” bazı durumlarda “ilen” haliyle bazı yerlerde de “-yneñ” şeklinde yazılmıştır.

‘Āşıķuñ şādıķluķın rüşen kim eyler ‘āleme
*Olmasa pervāne **ilen** bir nefes hem-kār şem‘ G67/13*

Emr oldı nübüvvet yerine nūr-ı imāmet

Açuk didiler eyle ki Hārūn ile Mūsā K3/15

Vā 'ize aldanma baḥ 'ibret göziyneñ 'āleme

Şafha şafha dehrde efsāneler görmiş gözüm G76/10

“Sonra” kelimesinin yazımında iki farklı kullanım söz konusudur. “Sora” şeklinde kullanım istisnai de olsa Azerî sahasında yazılan bazı divanlarda görülmektedir.

Sen imām-ı şer 'sen yeddimci hüccetden sora

Eyle kim ḥatm-i rūsulden sora şāh-ı evliyā K11/4

Ḳardaşuñdan soñra sen olduñ imām-ı ins ü cin

Eyle kim ḥatm-i rūsulden soñra şāh-ı evliyā K6/2

Meczûb Divanı'nda günümüzde, Azerî veya Anadolu sahasında kullanılmayan kelimeler çokça tercih edilmiştir. Ötmek, danmak, çolkanmak, aparmak, ütmek, ötürmek, gözgü, sançmak, yügürmek, sınmak, dözmek, çapmak, kumarmak, tapmak vb. kelimeler divanda sıklıkla yer almıştır. Ayrıca divanda kullanılan bazı kelimelerin imlası Anadolu sahasından farklıdır. Neste (nesne), yohusuzluk (yoksulluk), uymak (uyumak), pozmak (bozmak), uyak (uyanık), yalkuz (yalnız), bil (bel), iv (ev), akaç (ağaç), yakış (yağış), bahış (bakış) vs.

Genelde Azerî sahasında karşılaşılan “ben” zamiriyle Türkçe-Farsça tamlamalar oluşturma geleneği Meczûb Divanı'nda da karşımıza çıkmaktadır.

Maṭlabca lebüñ murāda yitsün

Virseñ men-i nā-murāda maṭlab G15/12

“Bırakmak” kelimesinin yazımı konusunda da iki farklı kullanım vardır, divanda bu iki imla net olarak gösterilmiştir.

Maṭlûb leblerinden alur maṭlabınca kām

Her kim buraḥdı ḳādir-i cebbāra müdde 'ā G10/15

Teñriye biraḥ bü 'l-hevesüñ mekrini Meczûb

Tā mu ‘cize-i ‘aşk eylesün kıblesini rüsva G2/17

Sayıların Yazımı

Meczûb Divanı’nda rakamların yazımında birlik bulunmamaktadır. Bazı durumlarda rakamlar temel formlarıyla kullanılmakta bazı durumlarda ise özellikle aruz veznine uydurma zorunluluğundan dolayı sayıların yazımında farklı şekiller kullanılmaktadır.

*Ol **iki** leb **ikki** hâtem kaçıdır yâkûtdan*

*Yâ kızıl dürc üste **ikki** la ‘l-i şekker-hâyıdur G54/10*

Vurdi senden baş bir meclisde otuz biñ hadîş

***Dokkuz** ıl geçmiş yaşuñdan ehl-i vādîdür güvāh K12/6*

*Sāyebān-ı ihtîşāmuñ gölgesinde **yeddi** gök*

Eyle kim iklîmler gök gölgesiniñ alçağı K5/8

Sıra sayı sıfatlarının yazımında ses ikizleşmesi gerçekleşmiş ve “-ıncı, –inci” gibi yazılan ek “-imci veya –ümci” gibi formlarda da yazılmıştır.

*Teñri emriylen sen olduñ dînde **ikkimci** imām*

Ṭā ‘atüñ haq bilmeyen haqqā ezeldendür şaķī K5/2

*Bilmeyen insān seni dîninde **beşşimci** imām*

Ṭāhiri insāndur ammā bāṭını dîv-i la ‘în K8/6

Yeddi gökden dāniş u idrākine la ‘net yaķar

*Kim ki bilmez dînde kimdür **sekkizimci** pîşvā K11/5*

*Ey ezelden girdigār emriyle **dördümci** imām*

Sende itdüñ bir cihān i ‘cāz ilen hüccet tamam K7/1

“Bin” sayısının yazımında da birbirinden farklı imlalar kullanılmıştır. Azerî sahasında daha çok görülen kelime başlarında “b” ve “m” harflerinin birbirinin yerine kullanılma durumu Meczûb Divanı’nda da karşımıza çıkmaktadır.

Ey imām-ı mezheb-i haq yine sen virdüñ revāc
*Sen burahduñ dīn yolında her kadem **yüz bin** sirāc* K9/1

Tedbīr-i murğ-ı dil neylesün çīn-i zūlfüñe
Her çīn hezār halka vü her halka min şikenc H27/2

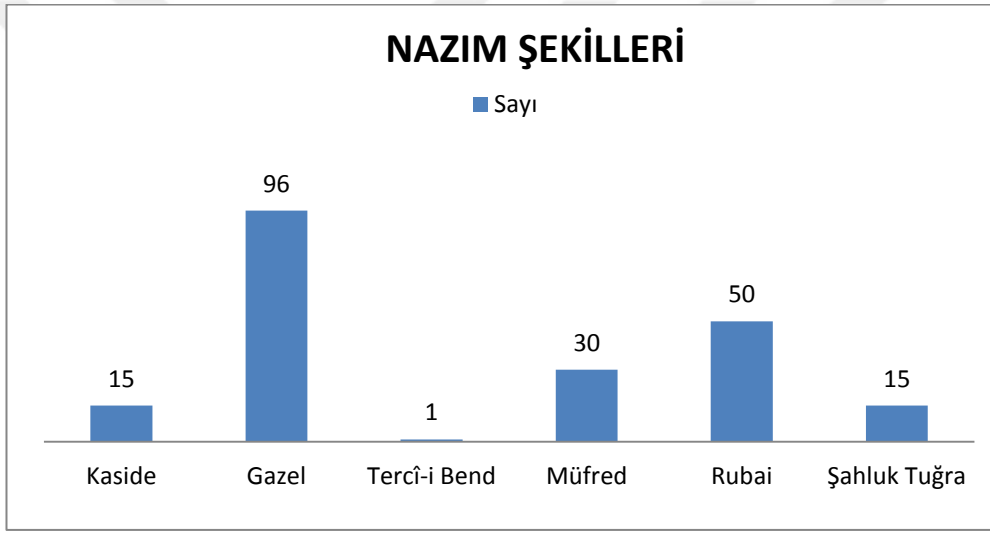
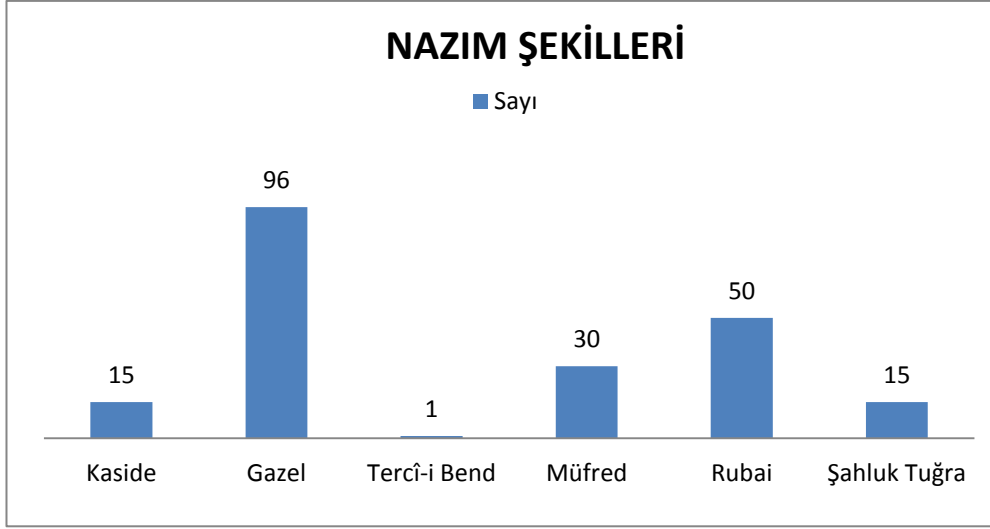

3. DİVANIN ŞEKİL AÇISINDAN İNCELENMESİ

3.1.Nazım Şekilleri

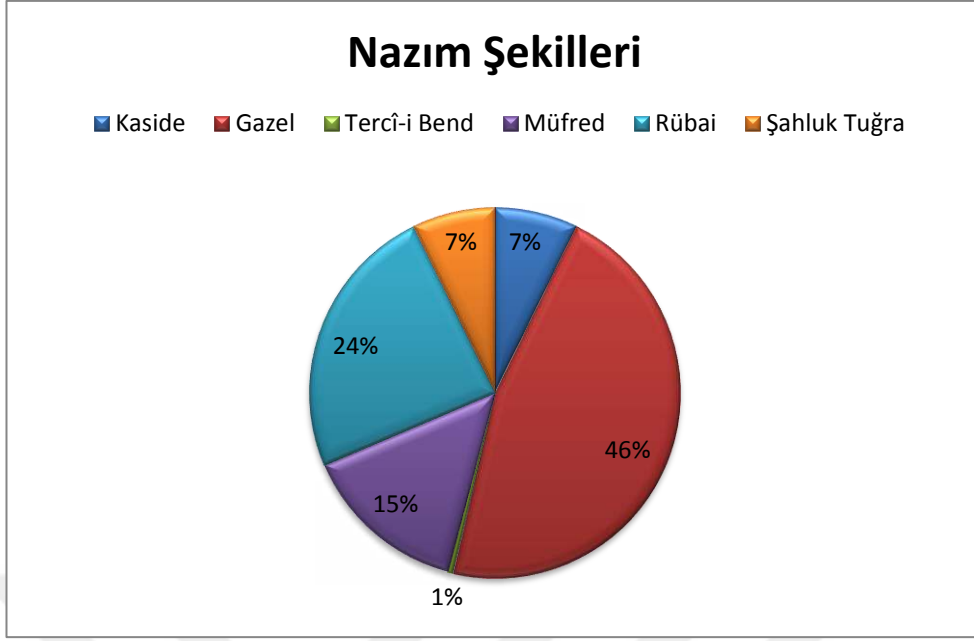
Klasik Türk Edebiyatında divan oluşturacak kadar üretken olan şairler genellikle nazım şekillerinin tamamına yakınında şiirler kaleme almışlardır. Edebî sahaya olan hâkimiyetlerini göstermek için farklı biçimlerde şiirler yazmaya özen gösteren şairlerin, şöhretlerini yazmış oldukları nazım şekillerinde elde ettikleri başarıya borçlu oldukları durumlar da olmuştur. Dolayısıyla iyi bir şair olmanın ve edebî mahfillerde itibar görmenin ön şartlarından birisi de farklı nazım şekillerinde ürünler verebilmektir. Şairlerin eserler verdiği bu nazım şekilleri, yüzyıllar içerisinde Türk, Arap ve Fars edebiyatlarında mükemmelen işlenmiş ve her milletin edebî sahada medar-ı iftihar olan metinlerin biçimi haline gelmiştir. Ortak kullanılan bu nazım şekillerinin yanı sıra milletlerin kendi dinî, millî ve edebî geleneklerine göre oluşturdukları farklı nazım şekilleri de zamanla ortaya çıkmış ve bu biçimlerde de başarılı edebî metinler yazılmıştır.

Meczûb Divanı'nda hem Doğu edebiyatlarında ortak olarak kullanılan nazım şekilleri hem de şimdiye kadar başka bir divan ve nazım şekilleri üzerine yazılmış kitapta görmediğimiz edebî biçimler mevcuttur. Fakat kullanılan nazım şekillerinin sayısı sınırlıdır. Şair, nazım şekillerinin sayısını sınırlı tutmakla beraber yazmış olduğu şekillerde yaşadığı coğrafyaya ve devrinin edebî anlayışına uygun değişiklikler yapmayı da ihmal etmemiştir. Gazel, kaside, rubaî, müfred ve tercî'-i bendlerde şekil olarak çok fazla değişiklik yapmamış ama içerikte klasik edebiyatta çok fazla karşımıza çıkmayan dinî, ideolojik ve siyasî anlayışını yansıtacak öğeleri işlemekten geri durmamıştır. Aşağıda nazım şekilleriyle ilgili tabloda görülebileceği gibi divanda kullanılan nazım şekillerinin sayısı 6'dır. Bunlardan 5'i ortak kullanılan nazım şekillerinden biri ise sadece bu divanda rastladığımız bir nazım şekli olan Şahluk Tuğra'dır. Aynı tabloda yer verilen bir diğer bilgi ise divanda yer alan nazım şekillerinde yazılan şiirlerin sayısıdır. En fazla şiir yazılan nazım şekli, diğer şairlerin divanlarında da olduğu gibi gazeldir ve divanda 96 gazel mevcuttur. Gazelin ardından en fazla tercih edilen nazım şekli olan rubaîlerin sayısı 50'dir. Divanda rubaîden sonra sırasıyla 30 müfred ve ikisi de 15'er kez yazılan şahluk tuğra ve kaside gelmektedir.

Tablo 1: Nazım Şekilleri Sayıları

Aşağıdaki tablo ise divanda kullanılan nazım şekillerinde yazılan şiir sayılarının yüzdelik oranlarını göstermektedir. Divandaki toplam metin sayısının yaklaşık olarak %50'sini gazeller, dörtte birini rubailer ve geriye kalan kısımlar ise toplamın %25'ini oluşturmaktadır. Bu tablo, şairin ağırlık verdiği nazım şekillerinin tam olarak anlaşılmasına yardımcı olması amacıyla hazırlanmış olup divanda şiirlerin yazıldığı varak sayısı ile ilgili bir bilgi vermemektedir.

Tablo 2: Nazım Şekilleri Sayılarının Yüzdelik Tablosu

3.1.1. Kaside

Kelime anlamı “kastetmek, yönelmek” olan kaside ilk olarak Arap edebiyatında ortaya çıkmış, daha sonra İran coğrafyasının fethedilmesi, siyasî ve kültürel açılardan Arap hâkimiyeti altına girmesiyle beraber Fars edebiyatına geçmiş ve kasidenin edebî açıdan temel özellikleri korunmakla beraber bu sahada şiirler yazan Fars şairleri tarafından geliştirilmiş ve yaygınlık kazanmıştır.(Dilçin, 2016: 122). Klasik Türk Edebiyatının başlangıçta taklit ettiği İran edebiyatından da 13. yüzyılda Türk Edebiyatına geçmiştir. (Saraç, 2007: 29) Divan edebiyatının yüzyıllar boyunca tekâmülü neticesinde 17. yüzyılda kaside alanında Türk şairler, Fars edebiyatı şairleriyle boy ölçüşecek seviyeye ulaşmış ve kendi karakter özellikleri ve edebî kişilikleriyle kasidenin içerik ve şekil özelliklerinde birçok değişiklikler yapmışlardır.

Kasidenin kafiyesi aa, xa, xa..... şeklindedir ve beyit sayısı genelde 33 ile 99 beyit arasındadır. (Mermer vd. 2016: 81). Fakat bu beyit sayıları uyulması gereken kesin kural değildir, bazı divanlarda farklı sayılarda beyitlerle yazılmış kasidelere rastlanılmaktadır. Kaside mürettep divanlarda ilk başta yer alır ve kendi içinde münacat/tevhid, naat, din ve devlet büyüklerine yazılanlar şeklinde sıralanır.(Horata, 2003: 18). Bu sıralama şairin meşrebine göre değişiklik gösterebilir. Kasidede

genelde başlık kullanılmış bu başlıklar şair tarafından kime yazıldıysa ona hitaben konulmuştur. Başlıksız yazılan kasidelere istisnai de olsa denk gelmek mümkündür ve bu kasidelere de genelde kullanılan redifleriyle isim vermek kuralı benimsenmiştir.

Kaside genelde bir kişiyi övmek ve karşılığında maddi güç elde etmek, din ve devlet büyüklerinden yardım istemek, bağış almak veya makam sahibi olmak gibi sebeplerle yazılmıştır. Bu klasik edebiyattaki hamilik geleneği içerisinde anlaşılabilir bir durumdur. Toplumsal yapıdan kaynaklanan ve şairlerin maddi güç ve şiir alanında itibar kazanmaları kuvvetli bir hami tarafından desteklenmesi neticesinde gerçekleşmiştir. Şair ve hami arasındaki ilişki kendisine sunulan şiirlerle başlamış ve bu şiirler de genelde kaside olmuştur.

Meczûb yazmış olduğu kasidelerinde, yukarıda bahsedilen temel biçimsel ve muhteva özelliklerinden bazılarında kendi dinî ve edebî görüşleri neticesinde değişiklikler yapmıştır. Yazılan kasidelerin divanda belli bir düzende sıralanması konusunda geleneksel formata genellikle uyulmuştur. İlk sırada tevhid/münacat kasidesi, sonrasında naat gelmektedir. Bu iki kasideden sonra Hz. Ali'ye yazılmış olan kaside ve onu takiben kime yazıldığı tespit edilemeyen “Şah-ı Merdan İtünün Te’vizidür” başlıklı kaside yer almaktadır. Daha sonrasında Şiiliğin İsnâaşeriyye kolunun en temel özelliği olan 12 imama, şairin yazmış olduğu kasideler sırasıyla konulmuştur.

Şair, genel bir kural olmasa da, 33-99 arası beyit sayılarıyla kaside yazma geleneğine (Çeltik,2013: 142) uymamış, 17-27 arası beyit sayılarıyla kasidelerini yazmıştır. Biçimsel olarak sadece beyit sayısında değil kasidelerin bölümlerinde de gelenekle ayrılmıştır. Kasidenin nesib, girizgah tegazzül gibi bölümlerine yer vermemiş, ilk beyitten itibaren kasideleri yazmış olduğu kişilerin özelliklerini methetmiş ve Allah, peygamber ve din-mezhep büyüklerinden kendisine kuvvet vermesini istemiştir. Temel özelliklerden olan, son beyitte mahlasını yazma geleneğine uyumuş ve genelde kasidelerini duayla bitirmiştir.

Kasidelerindeki dil ve üslubu genellikle aynıdır. Özellikle 12 imama yazmış olduğu kasidelerinde, her bir imama benzer kalıp ve söyleyişlerle seslenmiştir. Bu

metinlerinde 12 imamın hayatındaki önemli olaylara ve İsnâaşeriyye mezhebi içerisindeki sıraları ve konumlarıyla ilgili genel bilgiler vermeyi ihmal etmemiştir. Onlar aracılığıyla hak mezhebin Şia olduğunu iddia etmiş, din-mezhep düşmanlarının kahrolması ve onlara lanet yağdırması için her bir imamdan kendisine güç ve kuvvet vermesini istemiştir. Ayrıca, herhangi bir devlet büyüğüne kaside yazılmamış olması ilginçtir. Bu durum Safevî şahlarıyla irtibatının zayıf, dinî ve mezhebî kimliği ise kuvvetli bir şairle karşı karşıya olduğumuzun göstergelerinden biri olabilir.

Meczûb Divanı'nda bulunan kasidelerle ilgili hazırlanan tabloda verilen istatistiki bilgilerle, kasidelerin biçim ve muhteva özelliklerinin daha iyi anlaşılacağı umularak aşağıdaki tabloya yer verilmiştir.

MECZÛB DİVANINDA BULUNAN KASİDELERİN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ			
Sıra	Kaside Adı	Beyit Sayısı	İçerik
1.	Lücce-i Tevhîdün Bir Kaṭredür	19	Tevhid/münacat
2.	Na't-ı Deryâ-bârinün Bir Mevcidür	18	Na't
3.	Menkıbet Deryâsinuñ Pür-dürridür	19	H. Ali'ye yazılmıştır.
4.	Şâh-ı Merdân İtünüñ Te'vîzidür	17	?
5.	Müctebâ Bâbında Pür-kem Tuḥfedur	17	H. Hasan'a yazılmıştır.
6.	Kerbelâ Toprakınuñ Suḳâtıdur	19	H. Hüseyin'e yazılmıştır
7.	İtini Şâd İtdi Zeynü's-Sâcidîn	17	Zeynel Abidin'e yazılmıştır.
8.	Bâkirü'l-İlm İtine Ḳurbân Olayım	17	Muhammed Bakır'a yazılmıştır.
9.	Ca'fer-i Şâdık Sözüdür Dinmez	17	Cafer-i Sadık'a yazılmıştır.
10.	Dinmez Mūsâ Bin Ca'fer Mihridür	19	Musa Kazım'a yazılmıştır.
11.	Ḥarzemşâh-ı Ḥorâşân Adıdur	21	Ali Rıza'ya yazılmıştır.
12.	Sâyile Elbette Luṭf Eyler Cevād	19	Muhammed Cevad'a yazılmıştır.
13.	Hādî-i Dîn Hādî-i Ma'sûmdur	19	Ali Hadi'ye yazılmıştır.
14.	'Askerînin İtleriniñ İtiyem	19	Hasan Askerî'ye yazılmıştır.
15.	Şâhibü'l-Emr İtlerine Tuḥfedür	27	Muhammed Mehdi'ye

			yazılmıştır.
--	--	--	--------------

Tablo 3: Kasidelerin Şekil ve Muhteva Özellikleri

3.1.2. Gazel

Sözlük anlamı “kadınlarla âşıkane sohbet etmek” olan gazel, Arap edebiyatında erken çağlardan beri kullanılan bir nazım şeklidir. Arap sahasından İran edebiyatına geçmiştir. Bu edebiyatta şekillendikten, kuralları yerleştikten sonra 13. yüzyılda da Türk edebiyatına geçmiştir.(Dilçin, 2016: 104-105) İlk beyti kendi içinde diğer beyitlerinin ise ikinci mısraları ilk beyitle kafiyeli olan bu nazım şekli genelde 5 ile 9 beyit arasında yazılmıştır. Bu duruma, genelde riayet edilse de istisnaları mevcuttur. 15 beyite kadar yazılan gazeller olduğu gibi 15 beyitten fazla olan gazellere de rastlamak mümkündür.15 beyitten fazla yazılan bu tür gazellere gazel-i mutavvel denmektedir. (İpekten, 2014: 19)

Gazellerde işlenen konuların başında aşk gelmekle birlikte farklı içerikte metinler de yazılmaktadır.(Turan, 2016: 56) Her şair kendi karakter ve meşrebine göre gazelde işlenecek konuları belirler. Fakat edebî gelenek şaire konuyu ve kullanılacak mazmun ve kalıpları tamamen seçme özgürlüğü de vermez. Şair, klasik edebiyatın kuralları içerisinde bir karaktere bürünüp kendi şahsi duygu ve düşüncelerini kalın bir edebî perde gerisinden yansıtabilmektedir. Edebiyat mahfillerinde şair olarak kabul görmenin, klasik edebiyat coğrafyalarında özenilecek ve örnek alınacak bir şair olabilmenin en önemli koşullarından biri gazel sahasında başarı kazanabilmektir. Bu başarıya ulaşmak, geleneğin büyük caddelerinde kendi şahsî yolunu çizmek, ortak dil ve ifadelerle oluşturulan şiir dünyasında kendi özgün dil ve üslubunu oluşturmakla mümkündür.

Gazel nazım şeklinde yazılan şiirlerde belli başlı içerikler işlenmiş ve bu içerikler neticesinde bazı üsluplar ortaya çıkmıştır. İçerik ve üslubun şiirlerde uyum içerisinde kullanılması, şairin önündeki en büyük zorluklardan biri olarak durmaktadır. Gazeldeki belli başlı üsluplar neticesinde ortaya çıkan gazellere isimler verilmiş ve şairler bu üsluplardaki başarılarıyla övülmüştür. Aşk, mutluluk ve ızdırabı işleyen gazellere “âşıkane gazel”; dünyadan haz almayı işleyen gazellere “rindâne gazel”; Sevgilinin güzelliğini işleyen gazellere “şuhâne gazel”; tasavvufi

içerikte olan gazellere “sufiyâne-arifâne gazel”; yol göstericiliği ve hikmetli söyleyişleri olan gazellere de “hikemî gazel” denmektedir. (Saraç, 2007: 47)

Meczûb, yazmış olduğu gazellerinde genel olarak klasik edebiyatın hayal ve ifade dünyası içinde kalmış, kendi duygu ve düşüncelerini, klasik edebiyatın kendisine sunduğu imkânları başarılı bir şekilde kullanarak aktarmıştır. Daha önce bahsedildiği gibi kuvvetli bir Şia inancına sahip olan şair, mezhebî görüşlerini, dinî duygu ve heyecanlarını aktarırken divan edebiyatında kullanılan mazmunları, anlam ve kullanım genişliği sağlayarak kendi görüşleri için bir terim haline getirmeyi başarmıştır. Fakat bu durum divanın tamamında görülen bir unsur değildir. O, gazellerinde genellikle, klasik edebiyatının temel prototipi olan sevgiliden yüz görmeyen bir âşık, bazen sevgilisini rakibe kaptıran külbe-i ahzan sakini, bazen de aşkından aklını kaybedip çöllere düşen bir Mecnûn’dur.

Meczûbını ‘aşkuñ ne güzel vâdiye salmış

Mecnûn nola bir seyr-i beyâbânuma gelsün G80/11

İtdüñ meni ger ‘âşık-ı rüsvâ ne ta ‘accüb

Gül bülbülünü eylese şeydâ ne ta ‘accüb G14/1

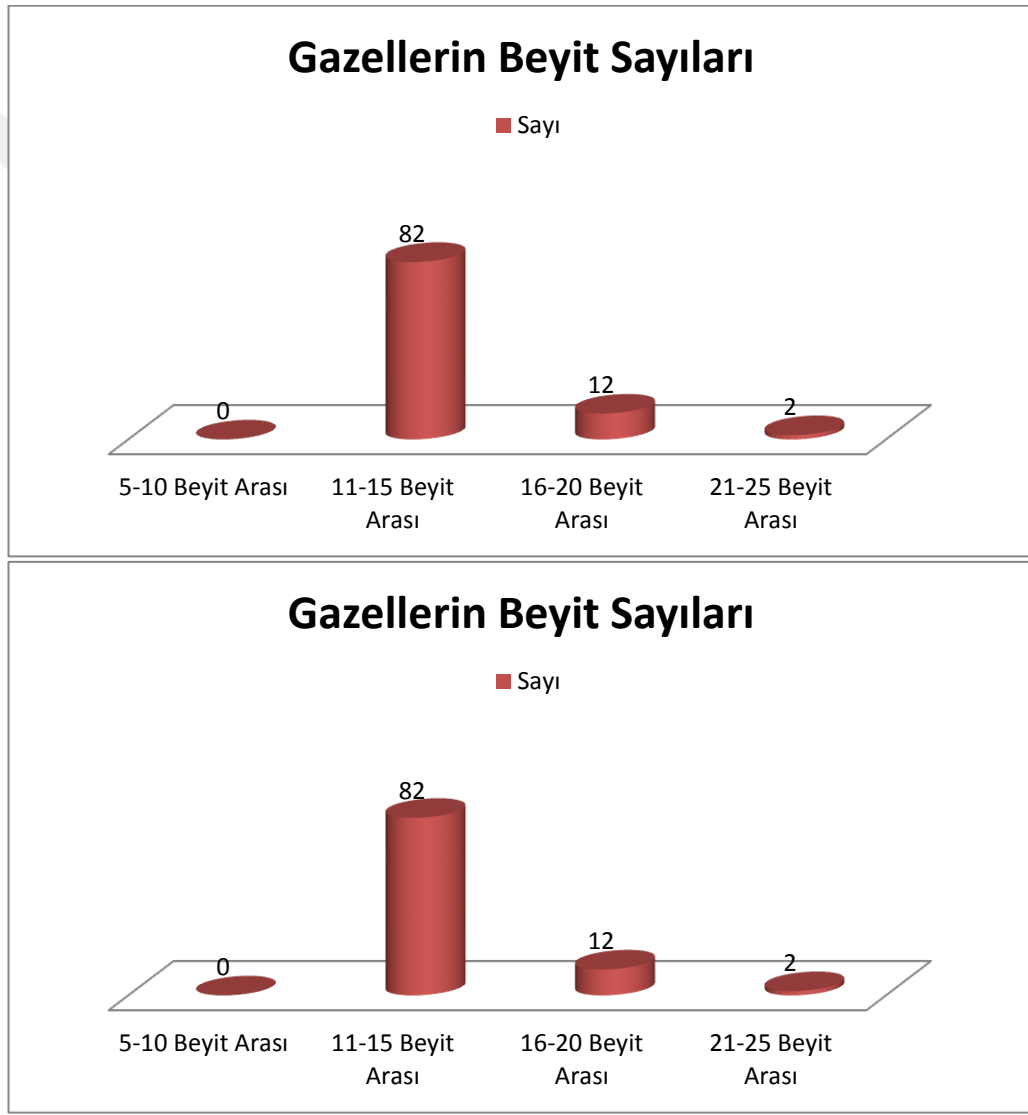
Sensiz gözümüñ ışıktı gün üzini görmez

Hurşîd eger külbe-i ahzânuma gelsün G80/10

Meczûb, gazellerini klasik edebiyatın edebî anlayışına uygun bir üslup ve içerikle yazmış, kendi şahsi karakterini ve edebi kişiliğini oluşturmayı başarmış bir şairdir. O, gazelleri boyunca lirik bir anlatımla aşk konusunu işlemiş, sevgiliden yana çektiği acıları ve cefaları dile getirmiş, sevgiliye kavuşmasını engelleyen rakibi ve aşk yolunda çektiği çileleri kendisine unutturacak olan sakiyi başarılı bir edebî dille ifade etmiştir.

Gazellerin, klasik edebiyat anlayışı içerisinde genellikle 5-7 beyit arasında yazıldığını yukarıda belirtmiştik. Meczûb Divanı’nda ise gazellerinbeyit sayıları fazladır. Divanda yer alan 96 gazelin 82 tanesi 11-15 arası beyitle yazılmış ve gelenek içerisinde kabul gören 5-10 arası beyitle yazılmış herhangi bir gazel ise

divanda yer almamaktadır. Şairin gazellerini bu kadar uzun beyitlerle oluşturması hakkında herhangi bir kaynaktan bilgiye rastlanılmadığından dolayı bu konuya açıklık getirilememektedir. Safevî devri şairlerinin klasik edebiyatın nazım şekillerinde değişiklikler yaptığı bilinmektedir. Fakat bu değişikliklerle ilgili herhangi bir araştırılma yapılmamış dolayısıyla devrin edebî anlayışı ve ölçütleri tam olarak ortaya konulamamıştır. Bu sebeple beyit sayıları ilgili tahmin yürütmek için elimizde yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca kasidelerin de genel kabule göre daha az sayıda beyitlerle oluşturulduğu kaside başlığı altında belirtilmiştir.

Tablo 4: Gazellerin Beyit Sayısı Aralığı

Meczûb Divanı'nda gazeller, mürettep divan geleneğine uygun olarak sıralanmış, tüm gazeller kafiye veya rediflerin son harfine göre “elif” harfinden

başlanarak dizilmiştir. Arap alfabesinde bulunan harflerin tamamıyla gazeller yazma geleneği Meczûb Divanı’nda da karşımıza çıkmaktadır. پ, چ, ژ, لا harfleri dışında Arabî ve Farsî alfabede bulunan tüm harflerle gazeller yazılmıştır.

MECZÛB DİVANI’NDA GAZEL YAZILAN HARFLER				
Harf	Gazel Sayısı		Harf	Gazel Sayısı
ا	10		ص	1
ب	8		ض	1
پ	-		ط	1
ت	6		ظ	1
ث	2		ع	1
ج	5		غ	1
چ	-		ف	1
ح	3		ق	1
خ	3		ك	2
د	6		ل	2
ذ	1		م	5
ر	13		ن	8
ز	2		و	1
ژ	-		ه	1
س	1		لا	-
ش	2		ی	7

Tablo 5: Meczûb Divanı’nda Gazel Yazılan Harfler

3.1.3. Tercî’-i Bend

Tercî’-i Bend genellikle 4-10 beyit arasında bendlerlere oluşan bir nazım şeklidir. Çoğunlukla aynı sayıda mısralardan oluşmasına rağmen birbirinden farklı mısralardan oluşan bendlerle de yazılan tercî’-i bendler de bulunmaktadır. İçerikte, klasik edebiyatın genel anlayışı içerisinde çok fazla yer verilmeyen konular anlatılmaktadır. Bu konuların başında mersiye, övgü, yergi, sosyal tenkit gelmektedir. Bu nazım şeklinde bendlere “hane, tercî-hane” bendleri birleştiren yapılara da “vasıta, bendiyye” denmektedir. Bu vasıta beyitleri bendler arasında aynen tekrarlanır. Bu durum şiire ahenk ve konu bütünlüğü bakımından olumlu olarak yansır fakat bendlerde işlenen konuların vasıta beyitleriyle bağlanması şairin önünde zor bir görev olarak durmaktadır. Kafiyeleşimi genellikle iki farklı şekilde olur: (Tanyıldız, 2016:, 182).

- a) aa, xa,xa,xa...../yy; bb xb, xb, xb...../yy
b) aa, aa, aa,aa.../yy; bb, bb, bb, bb...../yy

Meczûb Divanı'nda 14 bendden oluşan uzun bir tercî-i bend yazılmıştır. Bu nazım şeklinde içerik, Hz. Ali'nin yiğitliği, masumluluğu, Şiaları cehennem ateşinden koruması ve imamet makamındaki yetkinliği gibi konular olmuştur. 14. bende kadar Hz. Ali'nin sahip olduğu özellikler ifade edilmekte, son bendde ise geriye kalan 11 Şii imamının adı geçmekte, sahip oldukları güç ve kudretin kendilerine Hz. Ali tarafından verildiği anlatılmaktadır. Yazılmış olan bu uzun bendde kafiye yapısı aa, xa, xa,...../yy; bb xb, xb, xb...../yy şeklindedir. Çoğunlukla aynı sayıda beyitlerle yazılmış bendlerden oluşan tercî-i bend'in bazı bendleri farklı sayıda beyitlerle oluşturulmuştur. Bu durum divan edebiyatı içerisinde istisnâ bir durumdur. Divanda yer alan tercî-i bendin 11 bendi 34 mısradan, geriye kalan 3 bend ise 32, 36 ve 38 mısradan oluşmuştur.

3.1.4. Müfred

Müfredlerin nazım şekli olup olmadığı konusunda kesin bir yargı oluşmamış, kaynak kitaplarda müfredler genellikle nazım şekli olarak değerlendirilmiştir. Altında ve üstünde herhangi bir beytin yer almadığı, müstakil olarak söylenmiş beyitlere müfred adı verilir. (Saraç, 2007: 15). Tek beyit olarak yazılmış olan bu şiirler mürettep divanlarda genellikle müfredat başlığı altına koyulur. Müfredlerin kafiyeleşmesi üzerine de kesin bir hüküm verilememiştir. Ferd veya müfred denilen bu nazım şeklinin genel olarak kafiyeli söylendiği kabul edilir fakat ilk mısra ile ikinci mısra arasında kafiye bulunmadığı durumlar da vakidir. Müfredlerde konu bütünlüğü genellikle bulunur ve içerikte çoğunlukla bir nükte veya hikmet vardır.

Meczûb Divanı'nda gazellerden sonra müfredat başlığı altında toplanmış 30 müfred bulunmaktadır. Bu müfredlerin tamamı kendi içinde kafiyeli olarak yazılmıştır. Meczûb, diğer nazım şekillerinin aksine müfredlerinde Şiiliğin sıkı bir savunucusu olarak karşımıza çıkmamaktadır. Müfredlerinde Şii kimliğini çok fazla göstermeyen şair, genellikle dinî ve sosyal hayata dair tavsiyeler vermektedir. Bu tür tavsiyelerini de genellikle atasözü ve veciz sözlerle iletmektedir.

Rütbe-i 'ālī 'amelsizdür muhāl
Yohsulı bay eylemez genc-i hayāl M16

Çoğ yerde zarar her kişiye öz sözi eyler
Düşmen eylemez onı ki âdem özi eyler M20

Müfteriden yolına doğru giden handân geçer
Koy disün çoğdan meşeldür it hürür kârvân geçer M20

3.1.5. Rubai

Rubai, 4 mısradan oluşan ve kendine özgü aruz kalıpları olan nazım şeklidir. Genellikle aaxa şeklinde kafiyeli yazılsa da 4 mısranın da aynı kafiyeyle yazıldığı durumlar vakidir. Çeşitli konularda yazılan rubaide genellikle şair, dünya görüşünü, felsefî ve tasavvufî fikirlerini anlatır. İlk üç mısrada genellikle ana fikrin hazırlayıcısı olacak cümleler yazılır, son mısrada ise verilmek istenen mesaj, rubainin yazılma amacı olan fikir verilir. Düşüncelerin az ve öz söylenmesi rubainin en büyük zorluklarından. Divanlarda genellikle rubaiyyat başlığı altında yer verilir.(Dilçin, 2016: 207-208)

Meczûb Divanı'nda birbirinden farklı konularda 50 rubaî yazılmıştır. Bu sayı, başka divanlarda yer alan rubai sayılarının çok üstündedir. Bu kadar fazla sayıda rubaî yazmış olması, Meczûb'un dinî ve ideolojik kimliğinin ne kadar kuvvetli olduğunu da göstermektedir. Çünkü rubaîlerde şairlerin daha çok dinî, felsefî ve dünya görüşlerini yazdığını yukarıda belirtmiştik. Şairin, Şia mezhebinin hak mezhep olduğunu iddia etmesi ve Şiiliğin propagandasını yapmak istemesi paylaşacağı mesajların artmasına sebep olmuştur. Bu mesajlar için rubaî en uygun nazım şekillerinden biridir.

Rubailer divanda belirli bir kritere göre sıralanmıştır. Kasidelerde olduğu gibi ilk olarak Allah'ın sıfatları üzerine yazılan rubailer, sonrasında Hz. Peygamber için yazılanlar gelmektedir. Bu rubailerden sonra İmamiyye mezhebinde önemli olan 12 imam üzerine yazılan rubailer imamların sırasına göre konulmuştur. Onları takiben Şia mezhebinin genel özellikleri, tasavvuf mesleğinin bâtılığı ve sufiler hakkında

yazılmış olan rubailer gelmektedir. Son olarak da dünya hayatı ile ilgili tavsiyeler verdiği ve kendi dini kişiliği ve serüveniyle ilgili yazmış oldukları dizilmiştir.

3.1.6. Şahluk Tuğra

Meczûb Divanı'nda her kasideden sonra “Şahluk Tuğra” başlığı altında genellikle kendisinden önce yazılan kasidenin içeriği ile uyumlu, Şiilik ve 12 imam hakkında 4 mısradan oluşan bend de denilebilecek metinler yazılmıştır. Tuğra ya da divanda yazıldığı gibi “şahluk tuğra” olarak isimlendirebileceğimiz yapıyla ilgili nazım şekilleri veya edebî türler üzerine yazılmış herhangi bir kaynakta bilgi bulunamadı. Dolayısıyla bunun nazım şekli ya da edebî tür olup olmadığı konusunda net bir bilgi sunulamamaktadır. Fakat Divanda kaside ve gazel haricinde yazılmış olan müfred ve rubailer için başlıkların verilmiş olması ve aynı durumun her kasideden sonra gelen şahluk tuğralar için de yapılmış olması, bu yapının bir nazım şekli olduğu konusunda fikir vermektedir. Ayrıca her şahluk tuğranın aynı kafiye şeması ve 4 mısrayla yazılmış olması da şiirlerin aynı nazım şeklinin kurallarıyla yazılmış olma ihtimalini göstermektedir. Fakat nazım şekli olduğu düşünülen şahluk tuğralar üzerinde aruz vezni konusunda herhangi bir neticeye varılamamıştır. Divan edebiyatında kullanılan aruz kalıplarına uymayan bu nazım şeklinin kendine özel bir aruz kalıbının olma ihtimali de bulunmaktadır. Aynı sahada yazılmış olan divanlardan hareketle nazım şekilleri üzerine yapılacak teorik çalışmalar neticesinde, şahluk tuğra hakkında daha ayrıntılı bilgiler ortaya konulabilir.

3.2. Ahenk Unsurları

Divan şiirinde söylenen sözden ziyade sözün nasıl söylendiği konusu daha önemlidir. Her şairin şiirlerinde işleyeceği konular genel hatlarıyla belirgindir. Şairler arasında farkı oluşturan, birini diğerinden daha ön plana çıkaran özellik onların söz söyleme kudretleri ve kendi özgün ifade tarzlarıdır. Bu alanda yapılan çalışmaların henüz başlangıç aşamasında olduğu ve araştırmacıların önünde aşılması gereken çok yolun bulunduğu konusunda genel bir görüş vardır. Divan şairlerinin şiirlerinde ahenk nasıl oluşmuştur, şiirlerin müzikal tınası sözlerle nasıl bestelenmiştir, şairlerin özgün sesleri divanlardan nasıl duyulmaktadır vs. konularında edebiyat araştırmacılarının elinde çok fazla kaynak bulunmamaktadır.

Bu alanda elimizde bulunan birkaç eserden biri olan ve ahenk unsurları ile ilgili başlığın belirlenmesinde ve alt başlıklarının oluşturulmasında faydalandığımız kaynak, Muhsin Macit'in *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları* başlıklı eseridir. Eserinde genel olarak başlıklar hakkında değerlendirmeler yapan yazar şiirdeki ahengi bir bütün teşkil eden parçaların veya unsurların estetik ölçüler içinde birbirleriyle uyuşması anlamına gelen, çeşitli ilim ve sanat dallarında kullanılan bir terim olarak ifade eder. Sonrasında, Kazım Yetiş'in ahengin üslubun bir niteliği olarak şiir ve nesirde kelime ve cümlelerin âdeta bir musiki tesiri yapacak şekilde art arda getirilmesiyle sağlanan uyum olduğu değerlendirmesine yer vermiştir. (Macit, 2005: 8)

3.2.1. Ses Tekrarları

Şiirde ahengi sağlayan unsurların başında ses tekrarları gelir. Seslerin belirli aralıklarla tekrarı şiirdeki müzikal tınıyı oluşturur ve şiirde ahengin çekiciliğine dayalı bir atmosferin yaratılmasını sağlar. (Macit, 2005: 51) .Ses tekrarları aynı ünlü veya ünsüz harflerin mısra ya da beyitlerde çok fazla kullanılması yoluyla oluşur. Meczûb'un beyitlerinde ses tekrarlarıyla oluşan ahenkli söyleyişe örnek olarak aşağıdaki beyitler gösterilebilir. İlk beyitte a harfi, ikinci beyitte de b harfi, üçüncü beyitte l, son beyitte ise ş harfinin tekrarı müzikal bir tını oluşturmaktadır.

*Kaşlaruñ mihrâbıdur yâ kâtib-i dīvân-ı hüsn
Yazmış evvel varak başında kıble bâbını G93/4*

*Özge bâba himmetüm baş egmemiş hiç bâbda
Tanımış **Meczûb** tek bâbuñda başum bâbını G94/12*

*Bil başumdan olmışam hansı kızıl gül bülbüli
İtrını gül yaprağı içinde gizletmez gül-âb G11/5*

*Başına her kim döner başına başlar baş eger
Gel felek tek baş ile başına dönmişlerden ol G74/4*

3.2.2. Söz Tekrarları

Klasik Türk şiirinde söz tekrarına dayalı ahenk, musikî yapıyı oluşturan öğelerin başında gelmektedir. Bazı söz ve yapıların belirli aralıkla tekrarı ses açısından bir etkileme sağlamakta, şiirde tekrar eden bir melodik yapı oluşturmaktadır. (Macit, 2005: 12). Bu tekrarlar neticesinde şiirin kendi özgün ezgisi ortaya çıkmaktadır. Meczûb genellikle Türkçe kelimeleri beyit içerisinde tekrar kullanmış ve şiirlerinde tekrar eden öğeler aracılığıyla kendine özgü bir ahenk yakalamıştır.

Yâ Rab güler cemâliñi görsün gözüüm güler

Tâ gül güler çemende vü bülbül içer şarâb G17/10

Başuñ için geçdüm evvel baħısuñdan başdan

Başum için başdan müşkiller âsân eyledün G85/7

Gördi gül gül açılup gül iltifât üstindedür

Gül üzi olmuş güler ol 'andelîb-i zâr ilen G87/8

3.2.3. Ritim

Klasik şiirin özgün ritmini oluşturan en önemli öge kullanılan aruz veznidir. Hecelerin belli sayıda öbekleşmesiyle, vurgulu ve vurgusuz, uzun ya da kısa hecelerin düzenli dizilişiyile şiirde ritim sağlanır. Aruz, Arapçanın ses dizgesine uygun olan ve temelde hecelerin uzun ya da kısa oluşuna dayanan bir ritim meydana getirir. Böylece, müzikte olduğu gibi şiirde de düzenli ses oluşumları meydana gelir ve söze müzikal bir hava katılır. (Macit, 2005: 69-70). Ayrıca şiirde ritmi oluşturan ve vezinle bütünleşerek ritmin şiir boyunca hissedilmesine olanak sağlayan bir başka unsur da kafiye'dir.

3.2.3.1.Kafiye-Redif

En az iki mısra sonunda tekrar eden anlamca ayrı, sesçe birbirine uyan iki sözcük arasındaki ses benzerliği olan kafiye ile tekrar eden ek ve sözlerin

oluşturduğu redif, klasik şiirde ahengi ve sanatsal ifade tarzını oluşturan öğelerdendir. (Saraç, 2009: 257). Klasik şiirin temel özelliklerden olan bu iki unsur, şairlerin özgün üsluplarının belirlenmesine yardımcı olur. Özellikle redif olarak tercih edilen kelimenin şiir içinde zorlanılmadan ve yapaylığa düşülmeden kullanılabilmesi şairin söz söyleme kudretini göstermesi bakımından önemlidir. Meczûb Divanı'nda kafiye ve rediflerin son harfi olarak alfabede bulunan پ, چ, ژ, ل harfleri dışında her harf kullanılmıştır. Kafiye ve redifte bu kadar fazla sayıda harfin kullanılması şairi bazı durumlarda zorlamış, gazel veya kaside içinde aynı anlamın farklı mısralarda tekrar edilmesine sebep olmuştur.

Divanda konu bütünlüğünü oluşturan öğelerin başında gelen redif ve şiirin sesini oluşturan kafiye yardımıyla Meczûb, kasidelerinde dinî kimliğini yansıtmış, kafiye ve rediflerini oluştururken genellikle dinî terim veya mezhepsel göndermeleri olan kelimeleri tercih etmiştir. Gazellerinde ise klasik şiir geleneğine uygun kelime seçimleri yaptığı görülmektedir. Bu tercihlerinde Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerden dengeli bir dağılım görülmekte, şiirlerinde herhangi bir dilin ağırlığı hissedilmemektedir. Dolayısıyla Meczûb'un, yaşadığı coğrafyanın sosyal hayatında konuşulan ve edebî mahfillerinde işlenen kendi yerel üslubunu divanında tam olarak yansıttığı söylenebilir.

Divanda kafiye ve redif oluştururken kullanılan fiil veya fiil soylu kelimelerden bazıları şunlardır: unut, sat, öt, burah, korh, bah, açılır, egmişidür, bilür, gözler, geçer, salupdur, gel gör, çekinür, gez, eylemiş, olmuş, kaçarak, kılmışlardan ol, virmişlerden ol, dönmişlerden ol, sınımışlardan ol, bilmişlerden ol, olmuşlardan ol, görmüş gözüm, eyledüm, gelsün, olmasun, itmesün, eyledün, yetişdi, del, aparur, uvarur, kumarur, kızarur, çıkarur, kabarur, yaşarur, suvarur, otarur, atmaz, satmaz, dözer, düzer, iter, biter, çıışmaz, eyler, öter, çalar, aralar, bağışlar, ırlar, itdün, yetdün, gördiler, at.

Divanda kafiye ve redif oluştururken kullanılan isim veya isim soylu kelimelerden bazıları şunlardır: güc, od, işidür, kişidür, aydur, yaydur, paydur, var, ayağ, otak, konak, dudak, ak, kulak, ırak, tek, karavul, menem, niçün, ilen, av, buzav, meni, seni, el, yaman, büyükdür, çoğdur, yohdur, yiri, biri, bayırı, saña, at.

3.2.3.2. Vezin

Meczûb divanı aruz açısından incelendiğinde şairin vezni şiirlerinde başarıyla uyguladığı söylenebilir. Şiirlerinde genellikle aruzun en sık kullanılan vezinlerini tercih etmiştir. Aşağıda verilen tabloda divanda kullanılan aruz vezni sayıları daha net olarak görülebilmektedir.

KULLANILAN ARUZ VEZNİ SAYILARI		
Sıra	Vezin	Sayısı
1.	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	48
2.	Mef'ülü Mefā' ilü Mefā' ilü fe'ülün	16
3.	Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün	13
4.	Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün	7
5.	Mef'ülü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün	7
6.	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	5
7.	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	4
8.	Mefā' ilün Mefā' ilün Fe'ülün	3
9.	Mef'ülü Mefā' ilün Fe'ülün	2
10.	Müfte' ilün Müfte' ilün Fā' ilün	2
11.	Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün	1
12.	Mef'ülü Fā' ilātün Mef'ülü Fā' ilātün	1
13.	Müstef' ilātün Müstef' ilātün	1
14.	Müfte' ilün Fā' ilün Müfte' ilün Fā' ilün	1

Tablo 6: Kullanılan Aruz Vezni Sayıları

Divanda yer alan “Eylemek, neylemek, eyle ve böyle” kelimelerinin genellikle aruz veznine uyduğu görülse de, bazı durumlarda bu kelimelerin aruz vezni açısından problemlili olduğu fark edilmektedir. Divan boyunca yapılan incelemelerde her iki kullanımda da kelimelerin aynı imlayla yazıldığı görülmüş fakat vezne göre farklı şekilde okunması gerektiği tespit edilmiştir. Aynı imlayla yazıldığı için de kelimelerin tüm kullanımları transkripsiyon metninde tek bir şekilde yazılmıştır. Dolayısıyla vezin gereği bazı durumlarda kelimeler “eylemek, neylemek, eyle ve böyle” şeklinde okunmalı bazı durumlarda ise “ilemek, nilemek ile, ve bile” şeklinde okunmalıdır. Ayrıca ikinci kullanım taranılan sözlüklerde ve

gramer kitaplarında bulunamadığından dolayı tek bir kullanım tercih edilmiştir. Aşağıda verilen örneklerle bu farklı kullanım daha iyi anlaşılacaktır.

“Neylemek” kelimesi ilk beyitte aruzun “Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün” vezniyle yazıldığı için “nilesün” şeklinde okunması doğrudur. İkinci beyitte ise “Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün” kalıbıyla yazılmıştır dolayısıyla “neylesün” şeklinde okunmalıdır.

*Şūfī ḥadīṣ ilen **neylesün** olmasun yaman*

Dünyā ivini mülhīde çoḥ dar ider ḥadīṣ G26/14

***Neylesün** başuṇa ‘āşık dönmesün*

Başa dönmekden tapar pervāne feyṣ G64/4

“Böyle” kelimesi ilk beyitte “Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün” kalıbıyla yazılmış ve “bile” şeklinde okunursa vezin düzelir. İkinci kullanımda ise “Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün” kalıbıyla yazıldığından dolayı “böyle” şeklinde okunmalıdır.

İtdi bir ṭurfe ḥumāri gine peymāne ‘ilāc

*Eylemiş çoḥ **böyle** āfetleri meyḥāne ‘ilāc G28/1*

Gönlümi sen evledüñ gönlüm nice senden geçer

***Böyle** kim men vālihem sāķī haçan menden geçer G50/1*

“eylemek” kelimesi ilk beyitte “Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün” vezniyle yazıldığından dolayı “ilemek” şeklinde okunmalıdır. İkinci beyitte ise “Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün” kalıbıyla kullanıldığı için “eylemek” şeklinde okunmalıdır.

*Zāhid **eylemiş** sübḥanı men zülfüñi zünnār*

Her gönli emel riştesi bir dāma salıpdur G52/2

*Ḥaṭṭuñı ol kim şebīḥ-i ḥaṭṭ-ı Kur‘ān **eylemiş***

Ḥüsn bâbında saña çoḡ lutf u iḥsân eylemiş G61/1

Meczûb, “gönül” kelimesini de iki farklı şekilde gazel ve kasidelerinde kullanmış, vezin gereği hangi kullanım doğruysa öyle okunmasını sağlamıştır. Aynı imlayla yazılan kelime bazı durumlarda “gönl” bazı durumlarda ise “gönül” şeklinde okunmuştur. Sözlük ve divanlarda “gönl” hali de mevcut olduğundan ve metinde herhangi bir karışıklığa sebep olmayacağından dolayı her iki kullanım da belirtilmiştir.

*Ey imām-ı ins ü cin sen **gönl** vir Meczûbuña*

Tâ itüin aşlan kimi dar eylesün a ‘dāya rāh K12/19

*‘Aşk itdi **göñül** gözgüsini cām-ı cihān-bīn*

Ġaybetde seni görse hüveydā ne ta ‘accüb G14/6

Aruz vezninde bir kusur olarak değerlendirilen Türkçe kelimelerde “med” yapılması, Meczûb Divanı’nda sık sık karşılaşılan bir durumdur. Bu durum şairin üslubunun bir parçası olmuştur.

*Yā ‘Alī **Meczûb** ezelden tanımış bu kapunı*

***Başdan** çok **başlar** bu kapuda dutmuş penāh* K4/17

*Gice gördüm üzüñi bir yahşı dolmuş **ay** tek*

Görmüşem gündüzde ḥurşīd-i cihān-ārāy tek G71/1

*Dolu vir ḡam çekme sākī bāde vir tā **var** vir*

*Ādem oḡlunuñ muḡarrer kısmeti tā **var** var* G57/7

3.3.İktibaslar

Divanlarda yer verilen alıntılarla, aktarılmak istenen fikir ve düşüncelerin etkili bir şekilde karşı tarafa iletilmesi ve konunun dinî-tarihsel bir bağlama oturtulması amaçlanmaktadır. Bu tür alıntılar Divan Edebiyatında çok sık kullanılmış ve birçok konu, yapılan bu alıntılarla farklı anlam katmanları kazanmıştır. Meczûb,

divanında birçok alıntı yapmış ve bu alıntılar genellikle dinî ve mezhebî fikirlerini destekleyen ayet ve hadisler ile kendi yerel kültüründe yer alan ve üslubunu şekillendiren deyimler ve atasözleridir.

3.3.1. Ayet İktibasları

Meczûb “Allah’ın lütuf ve merhametinden ümidinizi kesmeyin, çünkü Allah’ın rahmetinden ancak kâfirler ümit keser” (Yûsuf 12/87) ayetine atıfta bulunarak nâsıhın kendilerini korkutmasına izin vermemiştir.

Ye’s nâşıh küfrdür var yum ol şom ağzuñı

Tā nefes var ey şaķī tevfiķ-i istiġfār var G57/13

Qur’āndadur ki küfre döner ye’s haşleti

Yüz ihtimām ilen böyle izhār ider hadīs G26/4

Hel-etâ, Şia mezhebinde Ehl-i Beytin cennetle müjdelendiği sure olan İnsan Suresi’ne verilen isimdir.

Zeynebde tâc-ı innemâsan

Şāhenşeh-i mülk-i hel-etâsan T8/1

“Allah, erkek kadın bütün münafıklara ve bütün kâfirlere cehennem ateşini ebedî olarak vaad buyurdu. O ateş onlara yeter. Allah onlara lânet etmiştir. Onlara bitmez tükenmez bir azap vardır.”(Tevbe 9/68) “Şu muhakkak ki, Allah kâfirleri lânetlemiş ve onlara çılgın bir ateş hazırlamıştır.” (Ahzab 33/64) Gibi lanet ayetlerinin Kur’an’da mükerreren söylenilmesine atıfta bulunulmuştur.

Dîn haşmına la’net-i müekked

Kur’ānda mükerrer oldu inşā T9/16

“Kafirler için acıklı bir azap vardır.” (Bakara 1/104) “Onlar ebedî olarak lânet içinde kalırlar. Artık ne kendilerinden azap hafifletilir, ne de yüzlerine bakılır.” (Bakara 1/162) Azap ayetlerinin Kur’an’da çok yerde geçmesine atıfta bulunulmuştur.

Çoğdur ‘azāb āyesi ammā ne şān ilen

Tefsîr-i şân-ı mağfîret izhâr ider hadîş G26/8

Nazar ayeti olarak da geç Kalem Suresi'nin 51. ve 52 ayetlerine yapılan atıf:

Sen kıble dur kaşuñ kimi tã men kılam namãz

Sen üç ve in yekãd oñı men du 'ã-ı şubh G32/5

3.3.2. Hadis İktibasları

Hz. Peygamber'in Allah katındaki değerini ifade eden “Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.” (Levlâke levlâk lema halaktü'l eflâk) hadisine atıf yapılmıştır.

Sensen ki saña hiñâb itdi

Hâlîk levlâk u haşm-ı levlâ T9/3

Hz. Ali'nin yiğitliği hakkında söylenen “Zülfikar'dan başka kılıç, Ali'den başka da yiğit yoktur.” anlamına gelen (Lâ fetâ illa Ali lâ seyfe illa Zülfikar.) hadise atıfta bulunulmuştur.

Zü'l- 'Askeri eyledüñ özüñ tek

Şāhenşeh-i mülk-i lâ-fetā sen T14/11

“Arabozuculuk yapan, iyiliği başa kakan ve cimri olan Cennete giremez.” hadisinden hareketle Meczûb'un cömertliği tavsiye ettiği beyit.

Buñl müselmānı yañar āteşe

Cūd ile kâfir oda varmaz şahîh G34/2

Şākî keremlû el oda varmaz piyāle vir

Bu remz ilen bahîli haber-dār ider hadîş G26/5

"Kul, sıhhat halinde korkulu ve ümitli bulunmalı, havf ve recâsı birbirine eşit olmalı, hastalığı halinde de recâ (ümit) yönü kuvvetli olmalıdır." hadisine atıf yapılmıştır.

Ehl-i recā ilen açılup yār ider hadīs
Ḥavf ehlini de yaḥşı ḥaber-dār ider hadīs G26/1

Meczûb, “Allah korkusuyla gözyaşı döken kişi, sağılmış süt memeye dönmedikçe cehenneme girmez.” vb. hadislere atıfta bulunmuştur.

Mestāne ağlamak için elbette bāde iç
Çoḡ yerde medḥ-i çeşm-i güher-bār ider hadīs G26/10

3.3.3. Atasözleri ve Deyimler

Meczûb Divanı’nda çok fazla sayıda deyim ve atasözü kullanılmıştır. Atasözleri genellikle müfredler kısmında kullanılmış olmasına rağmen deyimler divanda yer alan tüm nazım şekillerinde kullanılmıştır. Meczûb deyim ve atasözlerinin incelikli ve mecazlarla dolu yapılarından faydalanarak şiirlerinde sanatlı bir söyleyiş oluşturmayı başarmıştır. Bu özgün ve devrini yansıtan üslubuyla 17. yüzyıl Azerî Türkçesi ve Tebriz coğrafyası üzerine ileride yapılacak çalışmalara zengin bir yerel kaynak sunmaktadır. Divanda kullanılan atasözlerinden birkaçı aşağıda örnek olarak verilmiştir. Ayrıca metinde tespit edilen atasözlerinden daha fazla sayıda özlü söz bulunmaktadır. Bunların veciz sözler mi yoksa atasözleri mi olduğu konusunda net bir karar verilememiştir.

Gerçekleşmesi doğal olan işlerin engellenemeyeceği anlamına gelen “it ürür, kervan yürür” atasözünü geçtiği beyit:

Müfteriden yolına doğru giden ḥandān geçer
*Koy disün çoḡdan meşeldür **it hürür kārṽān geçer*** M8

Büyük işlerin başında bulunanların karşılaşacağı güçlüklerin de çok olacağı manasına gelen “büyük başın derdi büyük olur” atasözü:

Dime manşıb saña yüñülce yükdür
Büyük başuñ belāsı da büyükdür M9

Çocuğun, ailesinin genel durumuna göre yetişeceği, onların terbiyesini alacağını ifade eden “ot kökü üstünde biter” atasözü:

Yahşı yamanuñ dime aşı iter

Aşlına bağı ot köki üste biter M15

Divanda kullanılan deyimlerden bazıları: başına dönmek, gönül almak, ram olmak, dama düşmek, göz dikmek, el tapmak, kenar etmek, kulak açmak, kurban olmak, ayağı düşmek, kapılar açmak, dil bağlamak, göz götürmek, bel bağlamak, başa gitmek, eline su dökmek, bağrını kan etmek, el götürmek, serden geçmek, el aparmak, gönül vermek, dar itmek, baş eğmek, gözü üste kaşı olmak, yüz döndürmek, rengi kaçmak, gam çekmek, arka durmak, baştan geçmek, kurban eylemek, el tapmak, ağız açmak, yol bağlamak, ev kayırmak, gam yemek, yol vermek, başını sevdalara salmak, sözüne kulak asmak, dil vermek, gönlü sınımlardan olmak.

4. METİN

4.1. Dil ve İmlada Takip Edilen Yol

Meczûb Divanı transkripsiyon metni hazırlanırken aşağıdaki şekil ve imla hususiyetlerine uyulmuştur:

- Şiirlerin sıralanmasında divan esas alınmıştır. Divanda şiirler: kasideler, her kasideden sonra gelen bir şahluk tuğra, gazeller müfredler ve rubailer şeklinde sıralanmıştır. Aynı sıra transkripsiyon metninde kullanılmıştır. Şahluk tuğra, tercî'-i bend, müfred ve rubailerin başlıkları divanda yazılı olup kaside ve gazel başlıkları tarafımızca eklenmiştir.
- Bilimsel çalışmalarda uygulanan transkripsiyon sistemi uygulanmıştır.
- Farsça vav-ı ma'dûle metinde gösterilmemiştir.
- Nazım şekilleri kendi içinde numaralandırılmış olup alıntılar bu numaralarla gösterilmiştir.
- Hemze ile yazılması gereken “kâ'im, dâ'im” gibi kelimelerde metinde hemzesiz yazıldığından dolayı “dâyim, kâyim” şeklinde okunmuştur.
- Özel isimler büyük harfle yazılmıştır.
- Devrin özelliği dikkate alınarak bazı ekler yuvarlak okunmuştur.
- Farsça ve Arapça kelimelerin yazımında İsmail Ünver'in, “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” makalesi esas alınmıştır.
- Vezni bozuk olan mısralar dipnotla gösterilmiştir.
- Metinde geçen Arapça ve Farsça ibareler italik yazılmış olup anlamı dipnotla verilmiştir.
- Bütün uğraşlarımıza rağmen okunamayan kelimelerin orijinal hali metinde verilmiştir.

4.2. METİN

KASİDELER

1b

1

Lücce-i Tevhîdüñ Bir Kaṭredür

Bismillāhirrahmanirrahîm

Mef'ûlü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ûlün

1. Kudret kaleminden eyledi fâş ü hüveydâ
Bir medd-i resâ ikki cihân nüshâsın inşâ
2. Üç silsile bir medd-i resâdur ki çekilmiş
Peyveste ezelden ebede şükrine gūyâ
3. Bir silsile dünyâ vü biri 'âlem-i berzah
Üççümci kıyâmetde o hengâme vü gavgâ
4. Kudret kalemidür yaradur Âdemi yerden
Hiç yerden eyler bir böyle yer ü göki peydâ

2a

5. Yer ferş üzerinde ne ki var şüret-i âdem
Baḥar göke ḥayrân eyle kim şüret-i dîbâ
6. Ḥayrân niye dînsün nice dînsün ki olupdur
İkki göz ilen ikki cihân maḥv ü temâşâ
7. Bu yazıda kim vādî-i ḥayretten ötüpdür
Bu bâde eyler her kimi bir vādîde şeydâ
8. Bir lemḥada bir şafḥa-ı imkân iki özden
Bir ḥaṭṭ-ı nümâyân ile yazıldı ser-â-pâ
9. Yazunabilür yazunı yazan nice yazmış
Ondan şora bir böyle yazu bir böyle inşâ

10. Maşnū‘ ne bilsün neyledi şāni‘-i ‘ālem

Maḥlūk ne bilsün ne eyler ḥālīk-ı eşyā

11. Hīç kimse bu açuk yazınuñ künhüne yitmez

Ḥayrāndur eger zāhid eger ‘āşīk-ı rüsvā

12. Öz ‘aczüñe eg baş ki baş ‘aklı bu yoldan

Ol hamıdan a‘lā eyledi hamıdan a‘lā

13. Her zerreni bir kıatre bilen baḥr-i kıademden

Bilmez ki ḥatādur meşel-i kıatre vü deryā

2b

14. Yok birlüginüñ ḥakkı içün bir böyle himmet

Ḥāşā ki ola ḥālīkumuz baḥr-i mücezzā

15. Ḥak olsa o timşāl gerek bilse muvaḥḥid

Maḥlūkı münezzeh ile kim ḥālīk-ı yektā

16. Maḥlūk ola ya olmaya bī-naķş u tağayyur

Birdür ezelī vü ebedī pāk u müberrā

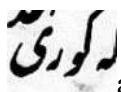
17. Bildüñ ne söler şūfī-i raķķāş özinden

Sındur tepele ağızına sep ḥak-i teberrā

18. Nemrūd olur peşşesinüñ şayd-ı za‘īfı

Bir ‘ācizi kimdür eyleye böyle tüvānā

19. İḥsān ile **Meczūbu**ña yā Rab eyle kuvvet

Kim peşşeni Nemrūda sala a‘dā

1

Şāhluḡ Tuḡrā

1. Tā şuḡl-ı risāletüñ beni itdi tamām
Hüccet sen idün yerinde sen olduñ imām
2. Gün tek öte bellüdür ki elbette gerek
Bu bellü nizāma sen teki bellü imām

3a

2

Na‘t-ı Deryā-bārinüñ Bir Mevcidür

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

1. Ey taht-ı risāletde ḡuran hamıdan a‘lā
Hāk-i ḡademüñ secdesi mi‘rāc-ı temennā
2. Hurşīd-i cemālüñ ışıḡ-ı maşrıḡ-ı envār
Hayrān güvenür ḡāmetüñe ‘ālem-i bālā
3. Yol başlayan gerd-i rehüñ kerde-i kevneyn
Hāk-i ḡademüñ āb-ı ruḡ-ı Yeşrib u Baḡhā
4. Gösterdi bize hāk-i rehün arz u semāvāt
Toz göke çıḡar ḡalduḡı eyle yeri me’vā
5. Tā ‘āleme öz raḡmetini eyleye zāhīr
Evvel seni ḡalḡ eyledi ol evvel-i yektā
6. Āḡirde saña lāzımedür şuḡl-ı şefā‘at
Evvelde sen olduñ sebeb-i ḡılḡat-i eşyā
7. Öñden giden ulduz kimi nūr içre tumuldı
Tā oldu cemālüñ güneşi ḡalḡa hüveydā

8. Kātib ile kim nüşha yazar nüşha özinden
Kur'ân-ı mecîd oldu bu özden eyle inşâ

3b

9. Tâ baħr-i kerem çekmesün el şugl-ı 'atâdan
Senden şora zâhir eyledi on iki deryâ

10. Bu mu 'cize besdür saña kim oldu muṭî' üñ
Ol taħt-ı velâyetde kıran hamıdan a' lā

11. Olmaz sebab-i kuvvet-i dîn halk-ı Muħammed
Ger mu 'cize-i ğarb-ı 'Alî olmasa hem-tâ

12. Tâ olmadılar tâlib-i ĥaķ şer' yolından
Ol genc-i nihân hîç göñüle olmadı peydâ

13. Ol silsile kim dâyre-i şer' e yakınmış
Salmış eline ĥabl-i metîn 'urve-i vüşķâ

14. Luṭfuñ etegin kim ki dutupdur ele muħkem
Pervâ eylemez olsa eger cürm ser-â-pâ

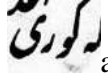
15. Kim dise riyâzetden olur keşf ü kerâmât
Cûgî yine olmaz hamıdan rütbede a' lā

16. Ĥaķ olsa o timsâl-i necis-i ĥavzda timsâl
Nâ-pâkde mi 'râca gerek yetişse ĥâşâ

17. Bildüñ ne söler şüfî-i nâ-pâk özinden
Ez başını vur dalusına gürz-i teberrâ

4a

18. Yâ seyyid-i kevneyn 'Alî 'aşkına gözle

Meczûbuña ihsânlar eyle a'dā

2

Şāhluḡ Ṭuḡrā

1. Ey nūr-ı cemālūñ ışıḡ-ı 'ālem-i nūr
Od dutmış özüñden şecer-i gülşen-i Ṭūr
2. Hük-m-i ezel eyleyende ta'yīn-i imām
Her zerreye ṭā'atūñ zarar oldu zurūr

3

Menḡıbet Deryāsınuñ Pür-dürridür

Mef'ülü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ülün

1. Ey ḡurb maḡāmında duran hamıdan a'lā
Eyvān-ı imāmetde yerūñ başda peydā
2. Tā 'āleme öz ḡudretini eyleye zāhir
Evvel seni îcād eyledi ḡādir-i yektā
3. Yerden göke her dem nice nezzāre iderler
Nezzāre ider ḡāmetüñe 'ālem-i bālā
4. Evvel eyledi ḡaşlarıñ Ka'beni vālih
Tā göñlde öz ḡıblesini gördi hüveydā

4b

5. Baş üste ayak saltānatuñ kürsiye basmış
Dutmış ḡaşem-i menziletüñde 'arşda me'vā
6. Gökden yere peygamber içün eyledi nāzil

Bir nūr iki ur'ān biri řāmit biri gūyā

7. ur'ān özini tā özüne itdi muābil
Her dağdağadan şihhatini kıldı müberrā

8. Īmāna viren salanat esbābını sensen
Ger tāc-ı tevellādur eger tīg-i teberrā

9. Dīn leşkerine fet-i mübīn olmadı zāhir
Tā olmadı addūñ 'alemi ma'reke-ārā

10. ısmet sen eylersen görünen cennet ü nārı
Fermānuñadur ol ulu hengāme vü ğavgā

11. Yarın o ıyāmetde ıyāmetde olur cezm
řāhib-nesauñ āmerine mav ü temāřā

12. Mihrūñ ki olupdur meek-i hālik u nācī
Miřā-ı ezel onı niřān virdi hüveydā

13. Dīnden ılıcuñ küfr arasını apardı
Yol tek ki olur ber ışıkından gice peydā

5a

14. Tā zāhir ola 'āleme elāf-ı ilāhī
Bir nūr-ı imāmet görünür on iki deryā

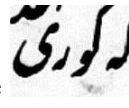
15. Emr oldu nübüvvet yerine nūr-ı imāmet
Au didiler eyle ki Hārūn ile Mūsā

16. Bir cem' deyirler ki yiter 'ārif-i sālīk
Bir yire ki tā'at daı yokdur aña ařlā

17. ‘Ārifler arasında görün ol hamıdan baş
Baş üste namāzında görür çarbet-i a‘dā

18. Bildüñ ne söler şūfī-i gümrah özinden
Yağdur o kuru başlarına tīğ-i teberrā

19. **Meczūbu**ña ihsān eyle yā şāh-ı velāyet

Düşmenleri basdur itüñe a‘dā

3

Şāhluğ Tuğrā

1. Ey şān-ı velāyetüñ Nebī şānına şān
Hüsni idi Nebī nūr-ı imāmet oña ān
2. Bir nūr ikisine de dutmışdı qarār
Bir ‘aks iki gözgide olmuşdı ‘ayān

5b

4

Şāh-ı Merdān İtünüñ Te‘vīdūr

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Kim görüpdür hüsni iklīminde sen tek pādīşāh
Dīvden yağıdı Süleymān sen melāyikden sipāh
2. Yer-be-yer mihrüñden almış her biri öz payını
‘Arş u ferş u berr u baħr u şarķ u ğarb u mihr u māh
3. Şaf şaf encüm gök üzinde yer-be-yer dutmış qarār
Ya tökülmüş āsitān-ı kadrüñe naķş-ı cibāh

4. Pāye-i kadrũñ öñinde çarḥ kurdı ḥaymesin
Eyle kim kurdı Süleymān çarḥ öñinde bārgāh
5. Başdan va'llāh Teñri itmedi hīç başa pay
Böyle şān u böyle şevket böyle 'izz u böyle cāh
6. Eyle kim sensen seni hīç kimse eyle tanımaz
Ḳayırılmışlar ne bilsünler ne kayırdı ilāh
7. 'Uhde-i vaşf-ı cemālũñden hemān Ḳur'ān gelür
Cezm-i mu'cizdür eger deryānı kat' itdi şināh
8. Ḳaşlaruñ mihrābı evvel itdi vālih Ka'beni
Ḳıblede öz kıblesini tanıdı bī-iştibāh
9. 'Arızuñ nezzāresinde çeşm-i kurbāndur seher
Ḳaddũne yarın kıyāmetde eyler ḥayrān nigāh
10. Ol cemāle hansı şāhib-ḥüsndür ḥayrān degül
Nice ḥayrān olmasun dönmez cemālũñden nigāh
11. Leblerũñ bir Hızra yalkuz doḡru yol görsetmemiş
İltifātuñ her kadem biñ Hızra olmuş Hızr-rāh
12. Kevşerũñden Hızr tek tā cümle tapsunlar ḥayāt
Ḥalka gösterdi lebũñ bir bellü rüşen şāh-rāh
13. Şāh-rāh-ı şer'ũne körler de olmuşlar beled
Kür-bāṭın ger itürse yol özindendür günāh
14. Gizlü qalmaz gerçi Teñri görseden yol 'āleme

6a

Kür-bâtinlar ‘inâdıylan ne itsün Hızır-râh

15. Kür-bâtin ger degülse şūfî-i rakḳāşda
‘Aqlın azdurmış niçün çarḥ u semā‘-ı ḥānḳāh

16. Raḳş İblīs oynıdur rakḳāşı İblīs oynadur
Raḳşını t̃a‘at bilen kür-t̃a‘at eyler ya günāh

17. Yā ‘Alī **Meczûb** ezelden tanımış bu ḳapunı
Başdan çok başlar bu ḳapuda dutmış penāh

6b

4

Şahluḳ Tuḡrā

1. Ey rāyet-i lā-fetā nümāyān ‘alemüñ
Furḳān kılıcuñ Ka‘be-i ḳadīmi ḥaremüñ
2. Gülzār-ı cinān vūs‘atinüñ āḫiri yok
Tā çekmesün āḫirde ḥacālet keremüñ

5

Müctebā Bâbında Pür-kem Tuḥfedür

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Ey imām-ı evvelüñ evvel vaşiyy-i muṭlaḳı
Sende gösterdüñ hemān nūr u hemān dīn revnaḳı
2. Teñri emriylen sen olduñ dīnde ikkimci imām
T̃a‘atüñ ḥaḳ bilmeyen ḥaḳḳā ezeldendür şaḳī
3. T̃a‘atüñ vācib bilen elbette cennet ehliḍür
Ger tamām-ı ‘ömr olsun ma‘şiyet müstaḡraḳı

4. Berķ-i lāmi‘ tek öterler ķullaruñ ķıl görüpden
Ķuvvet-i dest-i velāyet gördi Ħayber ħandaķı

5. Mihrüñi itdi meĥek her dil ‘ayārın tanıyan
Müştebih tā olmasun ħāl-i şakī vü müttakī

7a

6. Kim ider i‘cāz ilen ĥüccetlerini ħalka fāş
Virmese Ķur‘āna revnaķ ger cemālūñ revnaķı

7. Mihrüñe dil baķlayan endīşe itmez fītneden
Emndür girdāb-ı Tūfān içre Nūĥuñ zevraķı

8. Sāyebān-ı iĥtişāmuñ gölgesinde yeddi gök
Eyle kim iķlīmler gök gölgesinūñ alçaķı

9. Şaĥne-i Merrīĥ tek çavuş-ı dergāhuñ olan
Sançılur gök ablaķına te muraşşa‘ ablaķı

10. Mihrüñe olmaz ķarīn ‘ālemde her ni‘met ki var
Ni‘met-i bākī bu ni‘metdür fenādur mā-baķī

11. Ħil‘at-i mihr-i velāyet kısmet olmış başdan
Bu nişāndur tanıdur erbāb-ı ‘aķla aĥmaķı

12. Ħil‘at-i mihrüñ güneş tek her kime oldu ‘atā
Faĥrın arturmaz behiştüñ sündüs ü isteبراķı

13. Ay u gün virmez ışıķ eflāk düşmez revnaķa
Olmasa nūr-ı cemālūñ ‘arş u kürsī revnaķı

14. Düşmenüñden vācib itmiş ĥaķ teberrā eylemek

Naşş-ı Qur'ānda bu taqvīdūr nişān-ı muttakī

7b

15. Şer'ūñ eyler albini rüsvā kim olsa düşmenüñ
Her libāsa girse gizlenmez nümāyāndur şakī

16. Şüfī-i rakķāş buğzın gizlemez erzaķ dūñī
Bir bölük zindīķ içinde bellüdüñ şām erzaķı

17. oyma gözden ey imām-ı ins ü cin **Meczūbuñı**
Tā basılsun itüñe her yirde olsa bir şakī

5

Şāhluķ Tuğrā

1. Ger nūr-ı velāyet olmasun cān-ı cihān
Per-kārına düşmez nasak-ı kevn ü mekān
2. Mektebdeki etfāl kimi pīr-i felek
Tā başuñā dönmez eylemez devri revān

6

Kerbelā Toprakınuñ Suķātıdur

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Ey imām-ı ins ü cin sensen ki hāk-i Kerbelā
Maķdemüñ hāsiyyetinden oldu her derde devā
2. ardaşuñdan şoñra sen olduñ imām-ı ins ü cin
Eyle kim hatm-i rüsulden şoñra şāh-ı evliyā
3. ardaşuñla ikki göz tek ikki söz bir töz ilen
Eyle kim rüz-ı ezelden Muştafā vü Murtażā

8a

4. Her nefesde biñ kez her itüñe kıurbān olım
Nola ger kıurbānluk içün birce it olsun revā
5. Hāk-i pāyüñ secdesi düşmenlerüñ körlükine
Āb-ı rü yüz biñ menüm tek mücrime itmiş ‘aṭā
6. Āteşe tā varmasun bir Şī‘a düşmen rağmına
Himmetüñ eyle şehīd olmaķuñā virdi rızā
7. Sırrı çok eyle şehīd ü eyle mazlüm olmaķuñ
Zālīme hikmetleri zāhir olur rüz-ı cezā
8. Yin-fenādur bu cihān ol ‘ālemüñ pāyānı yok
Dañla anlar zālīm-i bī-dīn ki kimdür mübtelā
9. Tā‘atüñ her tā‘ate şāhā muḳaddem bilmeyen
Ger tamām-ı ‘ömr tā‘at eylese eyler ḫaṭā
10. Mihrüñi göñlinde her kim ism-i a‘zam bilmesün
Şī‘a tūmārında yazmaz ismini dest-i ḳazā
11. Bir cihān üz suyu ilen maḥşere basar ayak
Tozca ḫāk-i dergehüñ her başa kim oldı ‘aṭā
12. Sācīde ḫāk-i derüñ tāc-ı kerāmet giydürür
Ay u gün virmez ışıḳ ger olmasa bu kīmiyā
13. Her kişi dünyāda bir yirden erāğın yandurur
Ay günden gün cemālūñden ider kesb-i ziyā
14. Hāk-i pāyüñ kör açar ger tūtiyā göz ışıdur

8b

Hande şān-ı hāk-i pāyūñ hande ẓadr-i tūtiyā

15. Böyledür ammā Fuzūlī de ne yahşı söylemiş
Rūh-ı pākin eylesün hoşnūd-ı şāh-ı Kerbelā

16. Akladursa Kerbelā toprağı derd ehlin nola
Bu muḳarrerdur ki dāyim göz yaşarur tūtiyā

17. Düşmenüñ giydi taşavvuf hırḳasın tā gizlene
Dutdı bir mescid bucaḳın tevbe-kār u pārsā

18. Tapdı muhtāruñ ḳulı mescidde tā ol kāfiri
Saḳḳalından ḳapdı çekdi dıṣra tā itdi fenā

19. Ey imām-ı dīn-i ḥaḳ **Meczūbu**ña bir pāy vir
Tā ki pay itsün ḡanīmetler ‘adüv olcaḳ fenā

9a

6

Şāhluḳ Tuḡrā

1. Ḳur’ānda sūr var u yir ü gökde şuver
Mihrüñden öte görmediler faẓl u hüner
2. Mihrile döner nizām içün on iki burc
Ya’nī on iki imām mihrile döner

7

İtini Şād İtdi Zeynü’s-Sācidīn

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

1. Ey ezelden kirdgār emriyle dördümci imām

Sende itdüñ bir cihān i'cāz ilen hücet tamām

2. Sende virdüñ cedd ü ābā tek kelāmullāha nuṭḡ
Sende ceddüñ şer'ine ceddüñ teki virdüñ nizām

3. Ṭā'atüñ dīn bilmeyen va'llāh bilmez dīn nedür
Ger tamām-ı 'ömr ṭā'at emrine itsün kıyām

4. Bārigāh-ı ihtişāmuñda melek tökmiş melīk
Āsitān-ı ihtirāmuñda felek dutmış maḡām

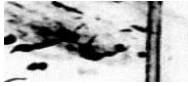
5. Bārigāh-ı ihtişāmuñ ḡubbesi ḡandīl-i 'arş
Āsitān-ı ihtirāmuñ pāyesi mi'rāc-ı kām

6. Görmese şem'-i ruḡuñ pervāne olmaz āfitāb
Dönmese dergāhuña olmaz felek 'ālī-maḡām

9b

7. Ay günden gice gündüzden saçılmaz gözlere
İtmese bir gün eger gün 'arīzuñdan nūr vām

8. Bilnese hücet seni hīç yerde yer dutmaz ḡarār

mevlā seni gök revnāḡa salmaz nizām

9. Eylemez Mi'rāc ger mihrüñ Burāḡı olmasun
Ne namāz-ı penç vaḡt u ne du'ā-ı şubḡ u şām

10. Sen Zebūr-ı āl-i peygamber tanıtdüñ sāyile
Sen kerem ḡıldüñ bize resm-i münācāt-ı kirām

11. Naşş-ı Ḳur'āndur ki bir ten şī'adan görmez caḡīm
Bu ḡased yigrek çekerek düşmenlerüñden intikām

12. Kerbelā düşmenleri miñ bī-hayāluḡ itdiler

Yok ‘aceb ger āteş oldı şī‘adır küll-i ḡarām

13. Perde ḡalḡanda kimi var kim havarına yiter

Mihrüñi dil perdesinde bilmeyen dīn-i tamām

14. Mezra‘-ı göñlinde her kim toḡm-ı mihrüñ ekmedi

Ger ferīd-i dehr ola elbettedür toḡm-ı ḡarām

15. Eyle kim īmān şafında bellü çoḡdur ehl-i fażl

Şeyḡler vardur fūnūn-ı küfrde varı tamām

10a

16. Şī‘a mihrüñ devletinden küfr mekrini tanır

Ger yolında ḡursa şeyṡān bir taşavvuf kimi dām

17. Ey imām-ı ins ü cin sen ol kömek **Meczūbuña**

Tā idem her şūfī-i raḡḡāşa ‘ayşını ḡarām

7

Şahluḡ Tuḡrā

1. Tā dünyā var ḡüccet-i Ḳur‘ān var

Ḥüccet olmaz imām oña olmasa yār

2. Ḳur‘ān āyesi itmese ta‘līm imām

Öz başına kim bilür ki Ḳur‘ānda ne var

8

Bāḡirü’l-‘İlm İtine Ḳurbān Olayım

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Ey imām-ı dīn-i ḥaḳ sensen ki ‘ilm-i şer‘ u dīn
Senden oldu ḥalk içre ḥüccet-i dīn-i mübīn
2. Sen emīrū’l-mü’minīn ‘ilmüñ nümāyān eyledüñ
Eyle kim peygamberüñ ‘ilmüñ emīrū’l-mü’minīn
3. ‘İlmi sen itdüñ ‘ilim tā bir bire ḳarışmasun
Mekr-i aşḫāb-ı şimāl u fażl-ı aşḫāb-ı yemīn
4. Doğru yol ṭālībleri ni‘metlerüñden kām-yāb
‘İlm-i dīn ‘ālimleri ḥırmenlerüñden ḥūşe-çin
5. Ṭā‘atüñden baş egen va’llāh tapmaz doğru yol
Mihrüñi dīn bilmeyen salmaz ele ḥabl-i metīn
6. Bilmeyen insān seni dīninde beşşimci imām
Zāhiri insāndur ammā bātını dīv-i la‘īn
7. Kürsī üste tā imāmet taḥtına basduñ ḳadem
Ḳurdu çetr-i pādişāhī şehper-i rūḥu’l-emīn
8. Mihrüñi her kim Süleymān tek ḳumarmış göñlde
Ḥāteminde ism-i a‘zamdur yaḳīn naḳş-ı nigīn
9. Dīn imāmı tā senüñ tek ferd u mümtāz olmasun
Hem ḥasebde hem nesebde kim onı sayar emīn
10. Böyle müstaḥkem nizām içre ki Ḥālīḳ şun‘ıdur
Dīn-i ḥaḳ ma‘şüm içün ma‘şüm ister cā-nişīn
11. Tā Nebī tek cāmi‘-i küll-i feżāyil olmasun

10b

Hîç imāmuñ sa'yine dīn-i mübîn olmaz mübîn

12. Bir zamān nūr-ı imāmet olmasa dönmez medār
Aya gün virmez ışık olmaz yerinde yer mekîn

11a

13. Kīn-i haşmuñ vācib itmiş mihrüñi vācib iden
Dīn Muhammed dīni olmaz olmasa bu mihr ü kīn

14. Her kişi şem'-i murādın bir ocağdan yandurur
Ay günden gün cemālūñden tapar nūr-ı cebīn

15. Şūfī-i rakḳāşa aldanmaz seni mevlā bilen
Söyledüñ açık ki şūfīdür ahass-ı her la'īn

16. Bir nümāyān hat ilen kapuñda yazmış kilik-i şun'
Hazihi cennātü 'adnin fedḥulūhā ḥālidīn¹

17. Ey imām-ı mezheb-i ḥaḳ göñl vir **Meczūbuña**
Tā basılsun itüñe her yerde vardur bir la'īn

8

Şāhluḳ Tuğrā

1. Ey mihrüñ ezel günden iki 'āleme pay
Çok yoḥsulı bu bellü 'atā eyledi bay

2. Bir zerre mihrüñ oldu ḥurşīde naşīb
İl özüni kāse-i keşkülini doldurur ay

9

¹ “İçinde ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan Adn cennetleri!” (Taha Suresi, 76)

Ca'fer-i Şādık Sözüdür Dinmez
Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

11b

1. Ey imām-ı mezheb-i ḥaḳ yine sen virdüñ revāc
Sen burahduñ dīn yolında her ḳadem yüz bin sirāc
2. Teñri emriylen ki her emrinde çokdur ḥikmeti
Ca'fer-i Şādık gerek Ḥaḳ mezhebe virsün revāc
3. İltifātuñ ger hidāyet emrine el ḳatmasun
Nūr-ı dīn ḥiç göñl ilen va'llāh tapmaz imtizāc
4. Ger Süleymān olmasaydı dergehüñde secde-rīz
Baş ḥātem şāhibi başına giydürmezdi tāc
5. Hızr da ger āb-ı ḥayvān Kevşerüñden tapmasa
Derdine yüz biñ Mesīhā eyleyebilmez 'ilāc
6. Ay günden gün cemālüñden olupdur nūr-baḥş
Luṭfuña her zerredür gün kimi şaḥş-ı ihtiyāc
7. Gün dutar bir zerre mihrüñ devletinden 'ālemi
Başdan bu zerre ḳoymış başına bir böyle tāc
8. Yir u gökde kırmızı üzler naẓar senden tapar
Mihr-i enver salmasa pertev kızıl tapmaz revāc
9. Baḥr baḥr envār-ı nūruñdan taparlar nūr-ı dil
Nice gizler mihr-i enver ya nücüm-ı leyl-i dāc
10. Üz koyanda ḳapuña ḥayl-i melāyik fevc fevc
Gösterürler üzlerin şāha gedā tek gözi ac

12a

11. Māh mihrüñ mihr mehrüñ gölgesinde yaraşur
Eyle kim tāt-ı muraşşa' gölgesinde taht-ı 'āc
12. Mihre luṭfuñ eylemiş bir zerre mihrüñden 'atā
Maşrıḳ u mağribden alur hükm ilen bu zerre bāc
13. Kuvvet-i şer'üñ sözi tā düşmeni eyler za'īf
Cem'dur ḥatır ki cem'iyetleri dutmaz mizāc
14. Devletüñden şüfī-i raḳḳāş mekrin tanırık
Olmasa buğzı ḥilāf-i şer'üne virmez revāc
15. Çarḥa girmez düşmen-i dīn tā muḥabbeṭ olmasun
Her kime şeyṭān nüfūz itse tapar sūi'l-mizāc
16. Şer' istiḥkāmına kuvvet virür çarḥ u semā'
Gösterur 'azb u furātuñ ḳadrini milḥ ü ücāc
17. Eyle kuvvet vir saña ḳurbān olım **Meczūbu**ña
Eylesün tā bir itüñ düşmenleri varı 'ilāc

9

Şāhluk Tuğrā

1. Sensen ki necāt oldı mihrüñ eşeri
Mīşāḳda şāyi' itdiler bu ḥaberi

12b

2. Va'llāh ki Murtaẓā 'Alī mihri ilen
Hīç kimseye hīç ma'siyetüñ yoh ḥaberi

Dinmez Mūsā Bin Ca‘fer Mihridür

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Ey imām-ı şer‘ u dīn ger salmasa nūruñ şu‘ā‘
Baħr-i raħmet ‘āleme baħlar ıarīķ-ı intifā‘
2. Bir nefes nūr-ı imāmet zīnet-i ‘arş olmasa
‘Arş olmaz baħr-i envār u güneş salmaz şu‘ā‘
3. Teñri emriylen sen olduñ dīnde yeddimci imām
Nūruñı ammā Nebī nūrıyla itdi ibtidā‘
4. ‘Ālem-ārā şubħ-ı şādıkdan sora ħurşīd olur
İkisi bir nūr ilen āfāķa salmışlar şu‘ā‘
5. İltifātuñ ger nizām-ı dehre revnaķ virmesün
Ĥayr virmez gök yere zāyi‘ kalur yerde zıyā‘
6. Nūr-ı re’yüñ olmasa icmā‘ olmaz mün‘akid
Eylesün bir maıłaba ger ikki ‘ālim ictimā‘
7. Āsitān-ı ħaşmetüñde her göküñ bir yeri var
Rütbeler üftādeluķ ħadrince tapmış irtifā‘
8. Gögsine el koydı Mūsā tā yed-i beyzā ola
Göñline Mūsā **bin** Ca‘fer mihri salmışdı şu‘ā‘²
9. Olmamışken yer özinde āsitānuñ kıble-gāħ
Tavf-ı dergāhuñ melāyik içre tapmışdı şıyā‘

13a

² Mısrada vezin hatalıdır.

10. Hāk-i pāyūñ qadrini bilseydi İblīs-i la‘īn
Başı Ādem secdesinden eylemezdi imtinā‘

11. Mihrūñi ĩmān sayan insān-ı kāmīl sayılır
Tā‘atūñ dīn bilmeyen adı hemecdür yā re‘ā‘

12. Bilse vācib tā‘atūñ çarḥ u semā‘ ehli niçün
Bir oyun her dem çıḥardur tā‘at eyler ihtirā‘

13. Şūfī-i raḳḳāşa resm-i tā‘at İblīs öğredür
Gevlīden gevli hemīşe öğrenür çarḥ u semā‘

14. Vecd olur şeyṭān nüfūzından Hubel tek Ka‘bede
Söyleşürdi bu sebebdan Nūḥ Ḳavminde Suvā‘

15. Her nizā‘uñ arasını şer‘ özüpdür başdan
Şūfī-i raḳḳāş-ı aḥmak şer‘ ilen eyler nizā‘

16. Şulḥ-ı gül da‘vāsı zindīḳuñ eger ḥaḳdur niçün
Her kim inkār eyler olur yerden u başlar nizā‘

13b

17. Şulḥ-ı gül ḥaḳ olsa işletmezdi ḥaşma Zū‘l-fikār
Şīr-i Yezdān şehsuvār-ı dīn şehensāh-ı şucā‘

18. Düşmenūñ aldanmasun dünyāya yokdur āḥiri
Görmedi Fir‘avn biş yüz ıl cefā ḥattā şadā‘

19. Ey imām-ı ins ü cin sen arḥa dur **Meczūbuña**
Tā idem ḥaşmuñ elinden cān u mālın intizā‘

1. Peyğamber eger çekdi bu dünyādan ayak
Envār-ı imāmet olmadı hergiz ırak
2. Peyğamberümüz salmadı ger gölge yere
Hāşā ki çeke gölgesini başlardan ayak

11

Harzemşāh-ı Horāsān Adıdur

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

14a

1. Ey cemālūñden ışık envār-ı şer'-i Muştafā
İltifātuñdan 'alem 'ilm-i 'Alīyy u Murtażā
2. Āsitān-ı bārigāhuñ kıblegāh-ı āsumān
Meşned-i cāh u celālūñ şadr-ı eyvān-ı rızā
3. Çeşme-i hayvān-ı 'ilmūñ menba'-ı envār-ı şer'
Kevşer-i la'l-i lebūñ ser-çeşme-i āb-ı beķā
4. Sen imām-ı şer'sen yeddimci hūccetden sora
Eyle kim hatm-i rūsulden sora şāh-ı evliyā
5. Yeddi gökden dāniş u idrākine la'net yaķar
Kim ki bilmez dīnde kimdür sekkizimci pīşvā
6. Öz eliylen koydı Teñri yir ü gök yaratmamış
Başuñā taht-ı imāmet üzre tāc-ı innemā
7. Bellüdür kimdür ziyā vü nūr-ı Qur'ān-ı mecīd
Sende ins ü cinne gösterdüñ hemān nūr u ziyā

8. Bir cihān i‘cāz ilen ıhduñ imāmet tahtına
Sen de olduñ hüccet ilen ins  cinne reh-nümā

9. Mu‘ciznden cānlu aşlan oldu aşlan şreti
Eyle kim Msā elinde ejdehā oldu ‘ařā

10. Muşhaf içre yir-be-yir vaşf-ı cemālüñ bellüdür
Bell ulduzlar kimi gök şafhasında cā-be-cā

11. Muřhafñ çokdur cemālüñ tek nümāyān mu‘cizi
Sīnesini řarf-ı vařfuñ eyledi şun‘-ı Hdā

14b

12. Günde yetmiş min melek gökden inerler řapuña
Nevbe yetmez anlara kim itdiler şavf ibtidā

13. Şapılar açmış řavāfuñ çok gnehkār zlere
Çok du‘ā bu ravzadan maşlabca tapmış müdde‘ā

14. Bes ki maşlab şapısı açmış bu şapı zlere
Vird itmişler du‘ā tek aduñı řāh u gedā

15. Devletüñden ravza-ı rıdvān nice ya bolmasun
Her nefes mi‘rāc ider bu ravzadan yüz biñ du‘ā

16. Gökde gündür ya olanda künbed-i zerrīn tamām
Gök zinden saldı bennā yere bir hışt u tılā

17. řī‘alar göñlinde cennet şapısı tek yazdılar
Yapdı bu ma‘mr ivi Sultān ‘Alī Msā Rızā

18. Zāmin olduñ řī‘alar crmine Teñridr gvāh
Bī-nevālar zāmini olmak olur maşz-ı rızā

19. Şüfî-i rakḳāş eger kāyil olaydı şer‘üne
Eylemezdi cehlden keşf ü kerāmāt iddi‘ā

20. Eyleseydi ger ḥayā bir zerre şüfî şer‘den
Çarḥa girmezdi edebsiz oynamazdı bî-ḥayā

15a

21. Ey imām-ı ins ü cin bir kış kış itsen itüñe
Cür‘et-i **Meczûb** ider düşmenleri varı fenā

11

Şāhluḡ Tuḡrā

1. Tā şer‘ ile Zü‘l-fiḳār-ı şāh olmadı yār
Dīn mülḥide dünyā ivini itmedi dār
2. Şer‘ uḳrısı gördi Zü‘l-fiḳāruñ keserin
Bu gence ‘acāyib ejdehā oldu ḥişār

12

Sāyile Elbette Luṭf Eyler Cevād

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Ey cemālüñ muşḥafı āyīne-i nūr-ı ilāh
Bārigāh-ı ‘izzetüñ Ḥaḡ secde içün kıble-gāh
2. Eyle kim şāh-ı velāyet oldı bir ḥaḡ cā-nişīn
Teñri emriylen seni şāh-ı Ḥorāsān itdi şāh
3. Sen de olduñ cedd ü ābā tek peyemberden sora
Şāḥib-i ol şān u şevket Malik-i ol ‘izz u cāh

4. Bir cihānı sende hayrān eyledüñ i'cāz ilen
Mihr u mäh u berr u baħr u murğ u mähīdur güvāh

15b

5. 'Ālem-i nūr içre tábāndur cemālūñ gün kimi
Eyle kim leşker şafında bellüdur mīr-i sipāh
6. Vurdı senden baş bir meclisde otuz biñ ħadīs
Dokkuz ıl geçmiş yaşıñdan ehl-i vādīdur güvāh
7. Kim tanırdı āsitān-ı bārigāhuñ rütbesin
Kurmasaydı çarħ dergāhuñ öñinde bārigāh
8. Gökde yer dutmaz kevākib yerde gögermez nücūm
Olmasa bir dem nizām-ı dehr içün lūtfuñ penāh
9. Üzine bu kapıdan ger kapılar açılmasun
Açabilmez kapılar 'ālem üzine şubħ-gāh
10. Ka'be ħaķķiyçün bu kapı Ka'benüñdür kıblesi
Āsitānuñdur melāyik başı içün secde-gāh
11. Eyle kim yirden görürler gök üzinde ulduzı
Ĥāk-i dergāhuñda gökden görünür naķş-ı cibāh
12. Köki topraķdan götürmiş āsitānuñ kulluğı
Kulluğa me'mūr olanda yazılur rif'at-penāh
13. Ravzaña yapuşdı yeddimci imāmuñ ravzāsı
'Arş u kürsī tek iki miħrābdur bir kıble-gāh

16a

14. Āb-ı rüy-ı tã'atüñ ger tã'ati 'arz itmese
İki 'ālem tã'ati gelmez göze bir perr-i kāh

15. Mıhrũñi ĩmān bilen endĩſe itmez cürmden
Hak sözıdür bu ſevābiylen zarar itmez günah
16. Tā‘atũñ vācib bilen ger bilmese ĩmān nedür
Ŗarť bilmez tã‘atinde la‘n-ı ĩaſm-ı rũ-siyāh
17. Ŗũfĩ-i rakķāſ eger vācib bileydi tã‘atũñ
Ėaflına vurmazdı yol çarķ u semā‘-ı ĩānķāh
18. Ŗũfĩ-i gümrah isterdi ki vursun ſer‘e yol
Yahſı kesdi yolsuzı bu bellũ rũſen ſāh-rāh
19. Ey imām-ı ins ü cin sen göñl vir **Meczũbuña**
Tā itũn aſlan kimi dar eylesũn a‘dāya rāh

12

Ŗāhluk ŖuĖrā

1. Her yol ki on ikiden ‘ayān oldu imām
Ėur‘ān-ı mecĩd ĩuccetin itdi tamām
2. Toz ķonmadı bir zamān peyember yerine
Tā iki cihānuñ güneſi oldu imām

16b

13

Hādĩ-i Dĩn Hādĩ-i Ma‘ſũmdur

Fā‘ilātũn Fā‘ilātũn Fā‘ilātũn Fā‘ilũn

1. Ey imāmet burcınıñ rũſen çerāĖ-ı ‘āſiri
Gine mevlāsın yirinde gördi peygamber yiri

2. On iki nūr-ı imāmet saldı pertev ‘āleme
Dutdı peygamber kimi iki cihānı her biri
3. On iki mesned imāmet tahtı üzre saldılar
Tā ki bir dem kalmasun boş eyle peygamber yiri
4. Şer‘-i nūrın sende tābān eyledün i‘cāz ilen
Nūr ilen ma‘mūr olur dīn ülkesinüñ bayırı
5. Bir nefes luṭfuñ seḫābı yakmasun ger ‘āleme
Hay itmez gök yiri maḥşūle bitmez gök yiri
6. Tā‘atüñ dīn bilmeyen tā‘atde kāfir sayılır
Sayılır şirk-i ḥafī yalkuz şalāḥ-ı zāhiri
7. Ay görmez gün üzi gökden yire düşmez güneş
Olmasa ger nūr-ı re‘yüñ bu niḫāmuñ zāhiri
8. Yoḥsul olmaz nūr-ı mihrüñ ḳadrine ‘ārif olan
Ni‘metini arturur elbette ni‘met şākiri

17a

9. Mihrüñ ilen her nefes kim sīneden pervāz ider
Ḳurtulur gūyā ḳafesden bāḡ-ı rıdvān tayıri
10. Mihrüñ ābād eylemiş her sīneni bir nūr ilen
Gök üzinde başdan her ulduzuñ var bir yiri
11. Cāhil-i ḳadrüñ melāyik içre kāfir sayılır
Gerçi olsun çok fūnūn-ı ‘ilm u faḫluñ māhiri
12. Ḥatmdür Ḳur’āna vaşfuñ ‘uhdesinden kim gelür

Şun'ı çokdur Teñrinüñ yokdur behiştüñ āhiri

13. Teñrinüñ şun'ı kavîdür muşhafuñ i'câzı çok
İtmedi vaşfuñ bu özden dâr-ı Qur'âna yeri

14. Hâk-i pâyüñ secdesi her başa kim oldu naşîb
Yazılır adı melâyyik içre 'arşuñ zâyiri

15. Baş şeytân boynını i'câz-ı mihrüñ sındırur
Böyle i'câz olmasa kim 'âciz eyler sâhîri

16. Düşmenüñ bed-zâtlukdan 'ârîzuñdan göz yumar
Kör degül hîrbâ ki olsun mihr-i tâbân münkiri

17. Rağs-ı şüfî mekr ilen şeytân nüfûzın gizlemez
Devletüñden tanırık geritse sihri Sâmirî

17b

18. Şüfî-i gevden cehennem yolına çesbân gider
Evvelinde zevki var ammâ fenâdur āhîri

19. İltifâtuñ görmişem fermân virür **Meczûbuña**
İtmişem bir bir nişân çok zâlimi çok kâfîri

13

Şāhluğ Tuğrā

1. Bir lahza imām salmasa şer'e şu'ā'
Bir demde dutar taşavvuf ilhādı şiyā'

2. Kim şüfî-i rağqāşa helâl itdi harām
Kim itdi helâl gevliye çarh u semā'

‘Askerīnin İtlerinüñ İtiyem

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Tā seni taht-ı imāmet üzre sultān gördiler
Nūr-ı peygamber cemālünden nümāyān gördiler
2. Eyle kim şāh-ı velāyetde göründi nūr-ı hāk
Āfitāb-ı ‘ārīzuñda nūr-ı Qur’ān gördiler
3. Kāyim-i āl-i Muḥammed senden oldı şem‘-i bezm
Gözler ol şem‘i senüñ bezmünde ḥandān gördiler
4. Nūr-ı Mehdī senden oldı fāş u rüşen ‘āleme
Eyle ḥurşīdi bu maşrıkdan dırāḥşān gördiler
5. Tā sen olduñ āfitāb-ı dīn ü devlet maşrıķı
Ḥāk çerāğın bu kadīm evden fūrūzān gördiler
6. Sende itdüñ bir cihān i‘cāz ilen ḥüccet tamām
Hansı birin söyleyem mu‘ciz firāvān gördiler
7. Bārigāh-ı ihtişāmuñ gölgesinde ins ü cin
Her tarafda şaf çeküp yüz biñ Süleymān gördiler
8. ‘Ālem-i bālā nişānın tanıyan ḥādimlerüñ
Gökleri bu kapıda topraķa yeksān gördiler
9. Tavf-ı dergāhuñda Kevşer tanıyan zāyirlerüñ
Her kadem biñ Hızır u yüz biñ āb-ı ḥayvān gördiler
10. Āb-ı ḥayvānı ki sanur ḥālķ Ādem cānıdur

18a

Gice gündüz şatt kimi kapuñda galñan gördiler

11. Murğ u mähî gördiler ammâ peyember şora
Saltanat tahtında ger sen tek Süleymân gördiler

12. Tumdılar nûr içre nûr-ı ‘arızuñdan Şî‘alar
Eyle kim ulduzlar hırşîd-i tâbân gördiler

18b

13. Bildiler hüccetsiz olmaz hüccet-i Qur’ân tamâm
Tâ beyânuñda kilîd-i genc-i Qur’ân gördiler

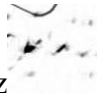
14. Tâ ola zâhir ki mührüñdür Süleymân hâtemi
Ebrden Selmân içün taht-ı Süleymân gördiler

15. ‘Ahd ü misâķ-ı ezelden Şî‘a tapmaz düşmenin
Düşmenüñ la‘nını başda şart-ı îmân gördiler

16. Şüfî-i gümrâha söyler özge yol var Teñriye
Teñrinüñ şer‘inde mülhidler ne nokşân gördiler

17. Ger muhabbet itmemiş Şeytân taşavvuf ehlini
Şirk ü ilhâdı ne yoldan ‘ayn-ı îmân gördiler

18. meger el vire cem‘iyyetleri

Bes ki yüz hâb-ı perişân gördiler

19. Nola ger **Meczûbı** kurbân itdi luţfuñ itüñe
Yüz menüm tek iti her itüñe kurbân gördiler

Şahluk Tuğra

1. Sünnî sözi bir zerre degül Şî'aya 'ār
Ger adını rāfizî koya ya ki şirār

19a

2. Mevlā eyleyende kısmet-i cennet u nār
Ma'lūm olur ki Rāfizīnūñ kimi vār

15

Şāhibü'l-Emr İtlerine Tuḥfedür

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Tā cemālūñ eylesün her zerreni bir āfītāb
Āfītāb-ı 'arīzuñdan yan dutar āḫir niḳāb
2. Olabilmez nūruña māni' niḳāb-ı 'arīzuñ
Örter olsa gün yüzün gündüzi gizletmez seḫāb
3. Cānı görmez kimse ammā bellüdüñ āṣār-ı cān
Şāhibü'l-emrūñ şu'a'ına ḫicāb olmaz niḳāb
4. Eyle kim nūr-ı nübüvvet ḫatm oldı ceddüñe
Ḫatm için nūr-ı imāmet senden oldı intiḫāb
5. Teñri emriylen saña oldı imāmet nūrı ḫatm
Eyle kim bir ḫaḳ imām-ı evvel oldı Bū Tūrāb
6. Bir nefes ger iltifātuñ ebr-i raḫmet olmasun
Yir yaratmaz ḫaşılin topraḳa nem virmez seḫāb
7. Ḫüsn-i ḫulkuñdan tapar ḫüsn-i gülüstān reng ü bū
Luṭf-ı la'lüñden alur la'l-i Bedeḫşān āb u tāb

19b

8. Şahn-ı dergāhuñda durmış dördüminci pelledē
Bir kemer zerrīn muraşsa‘-pūş kıldur āfītāb
9. Gök üzinde hīç biri bilmez ne işdür kılluğı
Olmasa ulduzlara ger āsitānuñdan hīṭāb
10. Tā yetürsünler yerinde bellü kılluğlar yire
Gice gündüz encüm u eflāke farz olmış şitāb
11. Yağşı basupdur tezelzül tozı düşmenler şafın
Vaqt u va‘de yaḥun oldı dāde yitmez ıztırāb
12. Karşı durmaz düşmenüñ daḳ olsa leşker tozına
Rüstümüñ gürzine durmaz tāḳat-i Efrāsiyāb
13. Sen çıḡanda ata tā düşmenler atdan atıla
Teñri emriylen Mesīḥ u Hızır basallar rikāb
14. Sen çekersen Kerbelā düşmenlerinden intikām
Kim alır kından çıḡanda Zü‘l-fiḳāruñdan ḥisāb
15. Āşikār olmaz kıyāmet kapı açmaz intikām
Olmasun tā Zü‘l-fiḳār evvel kilīd-i feth-i bāb
16. Boynı sınımış düşmenüñ bilmez ki fermān-ı ezel
Gökde yazmış Zü‘l-fiḳāruñ adını mālīk rikāb
- 20a
17. Böyle yazmışlar gerekdür an tılısmın sındura
Kāyim-i āl-i Muḥammed şehsüvār-ı kām-yāb
18. Haşır ider ḥükm-i kazā çok Şī‘anı haşır olmamış
İntikām-ı ḥaşmdur maṭlab ne taḥşīl-i sevāb

19. Yevm-i mahşer naşş-ı Kur'ân'dur gerek ric'at ola
İntizârunda yakîn olmuş du'âlar müstecâb

20. İltifâtun devletinden çok menüm tek itlerün
Düşmen istişâli için gökden almışlar hitâb

21. Tâ'atun vâcib bilen hak tâ'atilen oynamaz
Şer'ünü ber-hak bilen bid'atden eyler ictinâb

22. Şûfî-i rakkâş çarh u vecdini tâ'at bilür
Olmasaydı bî-hayâ şer'ünden eylerdi hicâb

23. Sındurupdur şer'ümüz çok anki mülhid boynını
Şer' hükmiyen keserdi Zü'l-fikâr-ı Bû Tûrâb

24. Gördiler tevķî'ünü Manşûr-ı Hallâc adına
Söyledün zindîkdur oña muhalliddür 'azâb

25. Devletünden bir taşavvuf şivesi tek mekr ü fen
Şî'anı yoldan çıharmaz eyle kim Hızır her âb

20b

26. Şî'a nây ü def sesinden râm olmaz mülhide
Ger har-ı Deccâl tek her tavķı çalsun bir rebâb

27. Eyle kayır ey imâm-ı ins ü cin **Meczûbu**nı
Tâ itünden bellü düşmenler aparsunlar hisâb

15

Şāhluķ Tuğrā

1. Tā haşrde yas basmasun hâtıruñı

Yohsulluluñ itmesün fenā āhirüñi

2. Dut kırmızı Murtażā ‘Alīnūñ etegin
Gör kırmızı üzlerüñ şafında yerüñi

GAZELLER

21b

1

Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün

1. Mestāne baḥıṣuñdan meyḥāne oldı peydā
Artuḳluḳ eyledi mey dīvāne oldı peydā
2. Bir ḥaḳ namāz içün 'aşḳ ḥaḳ kıble aḥdarurdı
Karşuda ṭāḳ-ı ebrū merdāne oldı peydā
3. 'Uşşāḳ meclisinde söz geçdi murḡ-ı dilden
Zülfüñ sözi uzandı efsāne oldı peydā
4. Vaşf-ı lebüñ oḥurdı mercān üzi kızarmış
Açdı şadef ḳulaḳın dürdāne oldı peydā
5. Ḥüsn istedi ki bir dem ayıḳ geçirmesün 'aşḳ
Şūr-ı cünün görüñdi ḥum-ḥāne oldı peydā

22a

6. Bezm-i muḥabbet içre tā ḥüsn şem' yaḥdı
Devrinde yir ü gökden pervāne oldı peydā
7. 'Aşḳ odı gönle düşdi yandurdı cān ḥicābın
'Āşıḳ özin itürdi cānāne oldı peydā
8. Tā iltifāt-ı sākī ṭāḳatce devre düşsün
'Uşşāḳ maḥfilinde peymāne oldı peydā
9. Tā 'āşıḳuñ vefāsı ma'şūḳa zāhir olsun
Reşḳ eyledi rekābet-i bīgāne oldı peydā

10. arşumda göz yaşından genc-i güher düzüldi
Her dānesinden āhir biñ dāne oldu peydā
11. El atdı zulme zālīm dūnyānı dutdı mukem
Mukem binālarından vīrāne oldu peydā
12. ‘Al enisince **Meczūb** kır ıl yūgürdüm āhir
ızır-ı cūnūn yolumda merdāne oldu peydā

2

Velehu

Mef‘ūlū Mefā‘īlū Mefā‘īlū fe‘ūlūn

22b

1. Sāī getür ol bāde-i gül-reng-i muşaffā
Tā vālih olım ‘arızuñā ser-oş u şeydā
2. Doldur dolu vir am yeme rüsvāluumuzdan
ızdukca başı ser-oşuñ ister ola rüsvā
3. Mey doldur o yaşıl adee tā göre ser-oş
Hüşyāra ne anlar içürür künbed-i mīnā
4. Yāūt lebūñ sebze-i a içre kızarur
Yaşıl ade içre eyle kim bāde-i amrā
5. Tā geçmeye serden er ekīd aşmını basmaz
Vir bāde ki ser-oş eylemez başına pervā
6. Erbāb-ı riyā kıblesini pāk unuttum
Tā aşlaruñ āı göze oldu hüveydā
7. Endāmını servūñ ile kim fāhte gözler

Baħar ucadan ҡāmetüñe ‘ālem-i bālā

8. Çok itdi meni şevķ ser-ā-pā saña ҡurbān
Tā oldı ğamuñ öñüme teşrīf ser-ā pā

9. Gülşende gine yārı ilen açılur elbet
Kış miħnetine şabr eylese bülbul-i şeydā

10. Sākī maña baħ baş eylerem birce şikāyet
Göñli tīz üşür bü’l-heves od olsa ser-ā-pā

23a

11. Sākī ile kim pāy-ı raķīb araya geldi
Elbette olur bī-mezelük arada peydā

12. Peyġamberümüz gölge ilen gezmedi hergiz
Ya’nī ki gerek olmaya ğayr arada aşlā

13. Şākī ile kim ħüsn-i perīşān nazar oldı
‘Āşıqlara da ķaħt degül özge dil-ārā

14. Reşk āteşine tākāt-i ‘āşık nice düzsün
Bir dem nice görsün ki degül lūtfuña şāyā

15. Bezmünde eger bī-edeb oldı delü göñlüm
Çaħır başına vurmış ider ‘arbede bī-cā

16. Gel başuñ içün ‘āşıkı incitme ne lāzım
Bir gün düşe bir bü’l-hevesüñ başına sevdā

17. Teñriye bıraħ bü’l-hevesüñ mekrini **Meczūb**
Tā mu‘cize-i ‘aşķ eylesün ķiblesini rüsvā

23b

1. Sen alduñ göñlümi luţf ile yārā
Eger luţf itmeseñ var kimde yārā
2. Göñül virdüñ göñül alduñ unutma
Ne geçdi 'ahdümüz göñlüñi ara
3. O sözler kim deyir il gizleyince
İşid hayr isteyenden āşikārā
4. Perīşān itme zülfüñ tek nigāhuñ
Böyle mey 'āşıkā olmaz güvārā
5. Güne baḡ ayı da gözle ırakdan
Yaḡun gezmez cemāl-i 'ālem-ārā
6. Raḡībüm nā-müşaḡḡaş anlamazdur
Kim ilen eylesün kimse müdārā
7. Raḡīb itdi bilürsen hande gitdi
Gine gel olalum mest-i güzārā
8. Saña yalvarmaz idüm ger olaydı
Senüñ tek ḡüsn iḡlīminde dārā
9. Menüm göñlüm getürmez ṭāḡat-ı reşk
Senüñ göñlüñ tek olmaz seng-i ḡārā
10. Bi-ḡamdillāḡ ki göñlüm ḡarşusunda

Gine müjgānlaruñ oldı şaf-ārā

24a

11. Bu haşmetde ki varupdur yanuñda

Ne Hākāndur ne İskender ne Dārā

12. Saña **Meczūb** kurbāndur ezelden

Olur bu ser Necefde āşikārā

4

Velehu

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Göñlümüñ hastesini eyledi peymāne devā

İtdi ‘ākıllukımı nergis-i mestāne devā

2. Aldılar kanımı satun iki kan ser-hoş-ı mest

Oldı bir kırmızı od su yerine kane devā

3. Nice ıldık marazı tapmış idüm şav‘ma‘adan

Bir acı çağır ilen eyledi meyhāne devā

4. ‘Aql sersām idi men zühd ü riyā rencūrı

İtdi her ikimüzi bir dolu peymāne devā

5. Uzadur ‘ömrümi tā kışsa-ı zülfüñ uzanur

Olur āşufte dimāğ aduma efsāne devā

6. Göñlümüñ yāresini nāvek-i gamzeñ bitürür

Kim ider yāre ilen yāreni türkāne devā

24b

7. Kırharam çāre idende sīnemüñ yāresini

Merhemüñ odlana dermān erine yā ne devā

8. Cān dutar göñlüm odı vālih olanda üzüñe
Şem‘i görgec yetürür derdine pervāne devā
9. ‘Aql atışmasa çoḥ derde devādur ğam-ı ‘aşk
Çoḥ ğamı bir ğam ilen eyledi dīvāne devā
10. Ğam aparur ğam-ı yār özge ğamı ğam getürür
Āşinā ğamlara olmaz ğam-ı bīgāne devā
11. Baḥma nāşih sözünñ nef‘ine çoḥdur zararı
Zehrdür kāfir eger virse müselmāne devā
12. Yüri nāşih delu olma emegüñ zāyi‘ olur
Nice ılluḵ delüni itmedi ferzāne devā
13. Bes ki ‘ākılları yingeç ü müşevveş görürem
Biri vardur eylesün ‘ākılı dīvāne devā
14. Gözle **Meczûb** kimi şāh-ı velāyet keremin
Ki bu apudan umar ‘ākıl u dīvāne devā

25a

5

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

1. Yalkuz seni meger dil-i bī-tāb eyler du‘a
Her kim cemālüñi göre bī-tāb eyler du‘ā
2. Gāhī ki düşdi mescide ser-ḥoş kimi yoluñ
Tā bir de aşuñı göre miḥrāb eyler du‘ā
3. Tā pertev-i Süheyl-i cemālüñ cihān duta

Reng-i 'aķĩķ u ehre-i 'unnāb eyler du'ā

4. Tā ay özüñ cihāna görünsün hemĩše bedr
Bedr-i münĩr u mihr-i cihān-tāb eyler du'ā

5. Tā yeddi göke sāye sala tāt-ı devletüñ
Dürç-i şadefde gevher-i şād-āb eyler du'ā

6. Gördüm ki saymaduñ hĩe aģyār 'aczini
Dil ol du'āda kim seni aħbāb eyler du'ā

7. Düşdi gözüm filān gice ġāfĩl cemālũñe
Tā bir de rengümi göre mehtāb eyler du'ā

8. Hergiz eşer velāyetine yol aparmasun
Hecrüñde gözlerüm kimi ger ħāb eyler du'ā

25b

9. Ebter ki ħalka la'l-i Bedeħşān seyl ola
Peyveste ķanlı yaşımı sürĥ-āb eyler du'ā

10. Tā ħāneķāh vecdini kızdurmasun gözüñ
Meyĥānelerde cūş-ı mey-i nāb eyler du'ā

11. Şaf şaf gerek ki tip duralar 'acz ü eşķ ü āh
[E]ger fetih içün neye esbāb eyler du'ā

12. Zūlm itme sehl dutma ra'ıyyet diħāsını

Zālim zālimi ebvāb eyler du'ā

13. **Meczūb** itme terk-i du'ā olma nā-ümĩd
Elbette bĩ-nevāları erbāb eyler du'ā

6

Velehu

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

1. Eger bir cān ilen ol la'l-i şekker-bār eyler sevdā
Tükenmez 'āşıkuñ ser-māyesi tā var eyler sevdā
2. Lebüñ sevdāsı cān koymadum baş üste cān üste
Düşüpdür başa bir sevdā ki her nem dād eyler sevdā
3. Göz ü kaş u lebüñ dīn ü dil ü cān naḳdīn isterler
Bu sevdā cāna minnetdür eger dildār eyler sevdā
4. Ğam-ı zülf-i perīşānuñ ne çolkanmış mu'ammādur
Ki her āşüftesin bir fikrde bīmār eyler sevdā
5. Perīşānluk libāsında eyler bir tār ilen mün'im
Eger bir şehir ilen ol turre-i tarrār eyler sevdā
6. Bu sevdā devletinden virdüm olmuş başuña dönmek
Menüm tek zerreni eflāk ilen hem-kār eyler sevdā
7. Lebüñ sevdāsı ilen kızmayan başlar ne bilsünler
Niçün 'ākılluḳın bir cām ilen hüşyār eyler sevdā
8. Cünün sevdāsı ilen 'aḳlı sevdā itmeyen bilmez
Ne daşluk yazılar dīvāneye hem-vār eyler sevdā
9. Açuk söyler yuḥusız gözleri dīvāne ger dinmez
Ki uymış baḥtı bu meyḥānede bīdār eyler sevdā

26a

10. Bu hayret vādīsi yā Rab ne pāyānsız beyābāndur
Ki her dīvānesin bir yazıda seyyār eyler sevdā

11. K’ırakdan itmemişler özlerini seyr ‘ākıllar
Ne bilsünler niçün dīvāneni bī-kār eyler sevdā

12. Eger hüsnuñ kimi sevdā-ı ‘aşkuñ yokdur i‘cāzı
Nice küllhan bucağın ‘āşıkā gūlzār eyler sevdā

26b

13. Düşer her başa bir sevdā kimi haq u kimi bātıl
Yüz ılluk sübhanı çok zāhide zūnnār eyler sevdā

14. Eger cān istese cānān revān **Meczūb** tek tapşur
Olur maḥmūd her kim evvel bāzār eyler sevdā³

7

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Hāṭırum şād olmadı tā olmadum ḥayrān saña
Sen meni ğamdan ḥalāş itdūñ olım kurbān saña

2. Kim ki kurbānuñ degül yok cānı ya ādem degül
Cān anınçündür ki ādem eylesün kurbān saña

3. Eyle kim kurbān gözi ḥayrān olur kaşşābına
İltifātuñ eylesün yā Rab meni ḥayrān saña

4. Ger lebūñ āsān işi muḥtāca müşkil itmesün

³ Mısrada vezin hatalıdır.

Eylesün müşkil-güşā müşkil işi āsān saña

5. İltifāt itdūñ lebūñden bāde ihsān eyledūñ
Sākī-i Kevserden olsun yüz böyle ihsān saña

6. Sīnede yād-ı lebūñden her nefes bir cān ölür
İy'hoş ol kim her nefes eyler fedā bir cān saña

27a

7. Gice gündüz ay u gün men tek dönerler başuña
Kim deyir hırşīd-i rahşān ya meh-i tābān saña

8. Vālih-i i 'cāz-ı hüsnuñ ay u gün tek bellüdür
Bellüdür her kim getürmiş başdan īmān saña

9. Pādişāh-ı hüsni 'āşık şekvesinden incimez
Müdde 'ī Fir'avni olur 'arz olmasa dīvān saña

10. Bū'l-heves göñlini alma imtiḥāna tābı yok
Başdan nāmerd dürüst eylemiş peymān saña

11. El senūñdür rahm it ger itmesen kim rahm ider
'Arza yazallar bu gün ḥān u beg u sulṭān saña

12. Türk-i gamzeñ şāha rām olmaz gurūr-ı hüsnden
İmtiḥān itsün biraḥsun ser-be-ser Īrān saña

13. Dāma düşmez dāne-i ḥālūñ eger bakışlasun
Pādişāh küll-i Īrān küll-i Hindūstān saña

14. Hākim olduñ zālīm olma ev düzetme zulmden
Kim ḳalur ḳalsun revāḳ u manzar u eyvān saña

15. Sākī-i Kevser eline Hızır tek tikseñ gözün

Gösterürler her kadem min çeşme-i hayvān saña

27b

16. ‘Aşk derdin çäre bil **Meczūb** tek her derd için

Derd-i ser çekme nişān virdüm budur dermān saña

8

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Göñlüm ilen tā ğam olmaz āşinā

Yāresiylen merhem olmaz āşinā

2. Tā kim ilen āşinā olsun ğamuñ

Her kim ilen bu ğam olmaz āşinā

3. Boynumı tā bur menüm zülfün kimi

Ol kemend-i pür-ĥam olmaz āşinā

4. Göñlümi tā ĥasretün kan itmesün

Çeşm-i ĥün-bāra nem olmaz āşinā

5. ‘Aşk sevdāsına el tapmaz melāl

Bu ğam ilen hīç ğam olmaz āşinā

6. Aralıkda tā ĥayā olmaz ĥicāb

Elli ılluĥ hem-dem olmaz āşinā

7. Bilse şāhib-ĥüsn eger öz kadrini

Hīç kim ilen bir dem olmaz āşinā

28a

8. Söz deyirler gezme her nāb ilen

Sen tek insāna kim olmaz āşinā

9. Çār-nā-çār il sözidür haq sözi
‘Ālem ilen ādem olmaz āşinā

10. Serv-i kaddūñ ger işidse il sözün
Gölgesiylen bir dem olmaz āşinā

11. Baḥıṣuñ ger tanısun baḥıṣları
Her nigāha derdüm olmaz āşinā

12. Āşinā bīgānelerden it kenār
Her kiṣiylen ādem olmaz āşinā

13. Bülbul ilen gül eger açılmasa
Dāmen ilen şebnem olmaz āşinā

14. Gül kulağın açsa bülbul pendine
Gonca gönliylen ğam olmaz āşinā

15. Āşinaluḳ öz seviylen olmasa
Āşināya maḥrem olmaz āşinā

16. Bāde vir sāḳī ki fırsat eldedür
Cām ilen dāyim Cem olmaz āşinā

28b

17. Āşinā olsan bizüm **Meczūb** ilen
Göñlüñe hergiz ğam olmaz āşinā

9

Velehu

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

1. urbān g nid r gel eyle urbāna temā ā
Tā c n vire urb n  hayr na temā ā
2. urb n olım ol vakte ki urb nına b -b k
Mest n eyles n nergis-i mest ne tem   
3. urb n olım ol  amze-i cell da ki eyler
urb nına b -b k u dil r ne tem   
4. Ra m eyle ki k yu nda gezen t lib-i d d r
Sensiz eylemez rav a-ı r dv na tem   
5. B g ne deg l d de-i h n-b r gel eyle
Dery   zerinde bu  er g na tem   
6. Gel bezm mi r  en eyle ey  em  -i dil-f r z
T   em  eyles n   ve-i perv ne tem   
7. G rd kce seni ba u na t  d nmeyem olmaz
Eyl r nice kim  em ine perv ne tem   
8. Men tek olan ol  a  u g ze m y l   v lih
Mest ne eyler Ka bede b t-h ne tem   
9. R sv lu ımı gizleyebilmem ki iderler
Hayr nlu uma ma rem   b g ne tem   
10. D v ne de b -k r deg l halk i inde
Ya   lar eyler   k lı d v ne tem   
11. D v ne-i b -k rda   k ll r i ini

29a

Eyler nice kim cāhili ferzāne temāşā

12. Yarın o temāşānı eyler cümle-i ‘ālem
Sen eyle bugün ol ulu dīvāna temāşā

13. Hātem oda varmaz oda varma ne revādur
Kāfir eylesün dañla müselmāna temāşā

14. Gel kanuñı **Meczūb** helāl eyle göñülden
Tā gamze-i bī-bāk eylesün kana temāşā

10

Velehu

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

1. Baht oldu yār u ‘arz eyledüm yāre müdde‘ā
Dil maṭlabınca söyledi dildāra müdde‘ā

29b

2. Sa‘d ulduzum muḳābil idi āfītāb ilen
Maṭlabca üz-be-üz söyledüm yāre müdde‘ā

3. Devr-i felek muvāfıḳ u ṭālī‘-resā idi
Kāminca döndi başına bir pāre müdde‘ā

4. Pervāne tek dolandum u düşdüm ayağına
Tā düşdi maṭlabum kimi bī-kāre müdde‘ā

5. Bülbül oḫı ki düşdi gözüñ gül cemāline
Pervāne dön ki döndi ṭalebkāre müdde‘ā

6. Maṭlab üzine āh-ı seher açdı kapular
Açuk göründi dīde-i bīdāra müdde‘ā

7. Çekdi du‘ā metā‘ı çok ıllar kesādluk
Āhir yoluḥdı bir dolu bāzāra mūdde‘ā
8. Olsa du‘ā ṭabīb u perestār şabr u şükr
Elbette maṭlabınca tapar çāre mūdde‘ā
9. Çok şükr Teñriye ki ṭabīb oldu mihr-bān
Cān saḡlu kılan oḡurdi bīmāra mūdde‘ā⁴
10. Kırh ıl şikāyet itmedi göñlüm cerāḥatı
Tā oldu merhem-i dil-i şad-pāre mūdde‘ā
11. Mecerūḡ göñlüm incimedi acı yāreden
Tā söyledüm ol la‘l-i şeker-bāra mūdde‘ā
12. Maṭlab yolında çok gice maṭlabca aḡladum
Tā rüşen oldu çeşm-i güher-bāra mūdde‘ā
13. Açıldı şubḡ-ı vaşl u güneş dutdı ‘ālemi
Maṭlabca düşdi ni‘met-i dīdāra mūdde‘ā
14. Kān itmeseydi bağrumı maṭlabca maṭlabum
Öz virmez idi dīde-i ḡūn-bāra mūdde‘ā
15. Maṭlūb leblerinden alur maṭlabınca kām
Her kim burahdı ḡādir-i cebbāra mūdde‘ā
16. Teñri kerīmdür sōleme ḡayre maṭlabuñ
Teñrini tanıyan dimez aḡyāra mūdde‘ā

⁴ Mısrada vezin hatalıdır.

17. **Meczûb** virdi maṭlabuñı Murtaẓā ‘Alī

Bu ƙapudan hemîşe tapar çāre müdde‘ā

11

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Hüsñ iklīminde yokdur bir özüñ tek āfītāb

Ger olaydı āfītāb andan iderdi iktisāb

30b

2. Ƙaşlaruñ mihrābına ƙandīl tek dil baƙladum

Men de bu mihrābı itdüm secde içün intiḥāb

3. Göz götürmez gözleri göñlüm ƙuşından eklemiş

İkki tarlan ƙarçıƙay ƙıynakı bir murğ-ı kebāb

4. Ğāfil olma görsedende bize ğāfil gün üzi

Gün üzi baḥ üzlere seyr eyle reng-i māhtāb

5. Bil başumdan olmışam hansı ƙızıl gül bülbüli

‘İtrını gül yaprakı içinde gizletmez gül-āb

6. Bir ḥaṭṭ-ı ḥıṭā va’llāh hīç bābında yok

Defter-i faẓluñ oḥundi faşl faşl u bāb bāb

7. Yok bizüm meyḥānede bir ƙatre ḥarām

Bunda bir fettān perīnūñ gözleri satar şarāb

8. Bizden ol fettān perīnūñ gözleri de var u yok

Alur u birce baḥar men tek eyler mest ü ğurāb

9. Eyle kim mest ü ğurāb olduĝ bilürsen neylerük
Döneruĝ başına mestān var tā başda şarāb

10. İltifātı tā ħumāra düşmesün dīvāneler
Bir tebessümle gine eyler bizi ‘izzet-me’āb

31a

11. Göz götürmez gözleri bīdār olandan bir nefes
Bu şarābuñ ‘ādetidür gözden eyler men‘-i ħāb

12. Eyle kim başlar gine kızdı şarāb-ı nābdan
Ceng sevdāsı düşer dil başına bī-ıztırāb

13. Teñri içün baĝlaruĝ bil Teñrinüñ tevfiķine
Eylerek ħaşd-ı cihād-ı ħaşm-ı bī ħadd ü ħisāb

14. Eyle kim bil baĝladuĝ birlükle düşmen ħaşdına
Şaf çeküp tip baĝlaruĝ ħarşu-be-ħarşu bī-ħicāb

15. Her mübāriz bir yaman ħaşlet ħarasın gözleyüp
At çapar atdan atar ħaşmın ider topraĝa bāb

16. Dil Tehemten tek riyā Efrāsiyābın tā görür

Havlayup olmaz üç üz biñ ejdehādan

هوليب

17. Rüstem-i Destān çıĝanda şād-mān raĝş üstine
Söyle berkitsün kemer zencirini Efrāsiyāb

18. Tā pozuldu ħaşm u öz koydu bize feth ü zafer
Ķayıdup bil baĝlaruĝ ħidmetde şād u kām-yāb

19. Eyleruḳ ihlāṣ ilen ondan sora şükr u du‘ā
Birbirüñ ḥaḳḳında redd olmaz du‘ā-ı müstecāb

31b

20. Bāde vir sāḳī gözüm hergiz yamanın görmesün
Gül kimi gülsün üzüñ tā var māh u āfitāb
21. Özge kapu tanımaz **Meczūbı** yaḥşı tanıram
Kapular açmış üzine āsitān-ı Bū Tūrāb

12

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Gözlerüñ şunmasaydı bāde-i nāb
Kān olurdu qarābelerde şarāb
2. Kaşlaruñ ger işāret eylemese
Tanımaz doḳru kıbleni mihrāb
3. Kızmasa leblerüñ ḥayālinden
Baḡlarda kızarmaz ‘unnāb
4. Göñlümüñ perdesindedür mihrüñ
Eyle kim ḡonca yapraḡında gül-āb
5. İltifāt eyle ḥaste göñlümi gör
Ḥaste görmekde var çoḡca şevāb
6. Başıñ içün raḳībe üz virme
Farzdur kāfire hemīşe ‘azāb

32a

7. Bū’l-hevesdür raḳīb aḳlasa da

Mekr-i toprağa ad koydı sîr-âb

8. Başdan oldu bu ayda gör nicesi
Başa gitmez muşâhib-i nâ-yâb
9. Hevesi fâyiğ eyleme ‘aşka
Muşhaf üstine koyma özge kitâb
10. Çoğa aldanma az kadrini bil
Çohdur ağyâr u azdur aħbâb
11. Bu cefâ kim vefâ yolunda çeker
Kâf Dağı ola getürmez tâb
12. Zerresen zerre ‘acz eyle **Meczûb**
Hüsndür âfîtab-ı ‘âlem-tâb

13

Velehu

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

1. Çoh getürdük ħumâra şākî tâb
Kalmış ola qarâbelerde şarâb
2. Baqlamış yâr vaşl kapusını
*Üfettiḥ yâ müfettiḥü ‘l-ebvâb*⁵
3. Bî-sebeb yâr bizden incimmiş
Yâ Rab olsun raķîb ħâne-i ħarâb

32b

⁵ Ey Kapıları açan! (Bütün güçlükleri yenecek, başarıya ulaştıracak güce sâhip olan Allah)

4. Böyle kim yār yolda bizden öter
Eylemez de ‘ömrde bu yolda şitāb

5. Bī-sebeb türk-i ğamze barışmaz
Sebebī yā *müsebbibü ’l-esbāb*⁶

6. Çahır üste suvaşduk sāķī
Gel unut mācerā-ı ‘ālem-i āb

7. Böyle pür-ḥam eger baḥar ğamzeñ
Tökebilmez eline su kaşşāb

8. Ger senüñ kaşuña degül māyil
Saña qarşu nice durur miḥrāb

9. Dime yevmü’l-ḥisābdan nāşih
Söyle dīvāneden kim aldı hisāb

10. Vecd u çarḥ u semā’ bābında
Ne deyirler işid ulu’l-elbāb

11. Ehl-i ḥaḳ olsa şūfī-i raḳḳāş
Eylemez def sesi onı bī-tāb

33a

12. Bāz-geşt itdi kapuña **Meczūb**
Söyle Tūbā ile vü ḥüsn-meāb

14

Velehu

Mef’ülü Mefā’ilü Mefā’ilü Fe’ülün

⁶ Ey sebepleri yaratan Allah!

1. İtdüñ meni ger 'âşık-ı rüsvā ne ta'accüb
Gül bülbülini eylese şeydā ne ta'accüb
2. Gördükce cemālūñ dönerem başuña bî-bāk
Şem' itse giriftārını rüsvā ne ta'accüb
3. Ma'sûk ki ser-geştesini istese rüsvā
Pervāne de ger itmeye pervā ne ta'accüb
4. Ol nergis-i maḥmūr ḥayālinde unudsa
Men tek yuḥunı nergis-i şehlā ne ta'accüb
5. Sevdā-ı cünün ser-ḥoş olur yād-ı lebūñden
Dīvāneye mey artura sevdā ne ta'accüb
6. 'Aşk itdi göñül gözgüsini cām-ı cihān-bīn
Ġaybetde seni görse hüveydā ne ta'accüb
7. Ġāfil yuḥusı 'ākılı Ġafletden uyadur
Dīvāneni aldatmadı dünyā ne ta'accüb
8. Gösterdi bugün şun' āyesi bir böyle kudret
Yarın idesen ḥaşre temāşā ne ta'accüb
9. Aç gözüñi baḥ yir ü gök ü cümle cihāna
Bu kudretinüñ ḥaşr ola peydā ne ta'accüb
10. Hākım gerek itsün nice gün heftede dīvān
Dīvān eylese Dāver-i yektā ne ta'accüb

33b

11. Şeytān sōleşür Ādem ilen büt cesedinde
Ger şūfī-i raḳḳāş ola şeydā ne ta‘accüb
12. Vecd ehlini şeytān getürür çarḥ u semā‘a
Gevlīni eri oynada rüsvā ne ta‘accüb
13. Olmışdı kızıldan iki büt Ka‘bede nātık
Ger çarḥa gire Konyada mollā ne ta‘accüb
14. Ress ḳavmi ilen şāḥ-ı şanāvber sōleşürdi
Ḥayvāna nüfūz itse o ḥodrā ne ta‘accüb
15. **Meczūb** ki mollādur aña kız mevlā⁷
Hīç kimden eger itmese pervā ne ta‘accüb

15

Lehu

Mef‘ūlü Mefā‘ilün Fe‘ūlün

34a

1. Ḥayr olsa saña du‘āda maṭlab
Elbette yiter murāda maṭlab
2. Olsa bu serāda niyyetüñ ḥayr
Ḥāşıldur iki serāda maṭlab
3. Göñlüñ dil ilen muvāfık olsa
Maṭlabca sōle du‘āda maṭlab
4. Cevr itmese bu serāda ḥükmüñ
Ḥükmüñdedür ol serāda maṭlab

⁷ Mısrada vezin hatalıdır.

5. Göñlüm seni itmese du‘ālar
İzhār eylemez du‘āda maṭlab
6. İhsānuña āşinā utanur
Yādında yetürse yāda maṭlab
7. Yādumdadur evvel iltifātuñ
Çok salur o luṭf yāda maṭlab
8. Şādum ki lebüñ duyar murādum
Göñlüm dilemez ziyāda maṭlab
9. Açuk ne diyem yakīn bilürsen
Tā göñlüm eyler arada maṭlab
10. İşitse lebüñ ki maṭlabuñ ne
Olmaz mundan ziyāde maṭlab

34b

11. Bilmezse lebüñ nedür murādum
İncinme disem du‘āda maṭlab
12. Maṭlabca lebüñ murāda yitsün
Virseñ men-i nā-murāda maṭlab
13. Muhtāca lebüñ zekāt virsün
Tapsun men-i bī-nevāda maṭlab
14. Hayr eyle bu şükre kim ğanīsen
Tapmışsan iki serāda maṭlab
15. **Meczüb** kimi yiter murāda

Her kim ki deyir cevāda maṭlab

16

Velehu

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Şükr oldı maña ol la‘l-i şeker-bār ṭabīb
Şād ol dil ki olur ḥastesine yār ṭabīb
2. Şükr oldı gine bir nāle-i mestāne ilen
Baḥt bīdār u felek yāver u dildār ṭabīb
3. Şükr oldı gine bir ‘acz kavī ṭālī’ ilen
Ḥasteye hemdem u ğam-ḥār u perestār ṭabīb
4. Teñri ol ḥasteye kim merḥamet ü luṭf ider
Yetürür başına bir sen teki ğam-ḥār ṭabīb
5. Cem‘dür ḥāṭırumuz zülf-i perīşānuñ ilen
Oldı tā ḥastemüze nergis-i bīmār ṭabīb
6. Göñlümüñ yāresini yāre ilen itdi ‘ilāc
Kim bilürdi ki olur ğamze-i ḥūn-ḥār ṭabīb
7. Çeşm-i bīdārluḡın devlet-i dīdāra yiter
Ḥaste-i hecre olur dīde-i bīdār ṭabīb
8. ‘Āşıkuñ göñli bu yolda ğam ilen şād olur
Şād olur qarşuda görse dil-i bīmār ṭabīb
9. ‘Āşıkuñ göñlüni yoḡlar gice gündüz ğam-ı ‘aşḡ
Olmasa ḥaste olur ‘aciz ü bī-kār ṭabīb

35a

10. ‘Āşıkun dardini bîçāre nice çāre eyler
Olmamış ‘arīza-ı ‘aşk ile bīmār ṭabīb

11. ‘Aşk sevdāsına nāşih ne naşihat ne ‘ilāc
Marażı tanımasa çoḥ çeker āzār ṭabīb

12. ‘Aşk miḥnetleri tā gönlünü bīmār eylemez
‘Acz u nādānluḡına eylemez ikrār ṭabīb

35b

13. Ğam-ı dildār devā-ı ğam-ı dildār olur
Āşinā ğamlara olmaz ğam-ı aḡyār ṭabīb

14. Yer-be-yer varı hünerler görünür gözlere ‘ayb
‘Ayblar ‘illette olmasa settār ṭabīb

15. Kim ki **Meczūb** kimi dardini aḡyāra dimez
Dil-i bīmārına elbette olur yārı ṭabīb

17

Velehu

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

1. Kesb itmese şu ‘ā‘-ı cemālünden āfītāb
Māh-ı münīr handan eyler nūr iktisāb

2. Yād itmese cemālünü gülşen ṭarāveti
Gül yapraḡı içinde kayırmaz özin gül-āb

3. Luṭf itmese süheyl cemālün kızarmaz
Reng-i ‘aḡīḡ u la‘l-i Bedeḡşānda āb u tāb

4. Mercān şināy la‘l-i lebūñden kızarmış
Salmış kulak dürc-i şadef içre dürr-i nāb

5. Kaşuñ kenārına düşeñ ol hāl-i ‘anberin
Bir noqtadur nişān eylemiş mest-i intiḥāb

36a

6. Evvelki gün ki düşdi gözüm kaşuña gözüm
Duydum ki bir işāresidür şerḥ-i her kitāb

7. Mümkün degül ki kaşlaruñ ĩmāsın añlaya
Tā baş virmesün yoluña fehm-i nükte bāb

8. Evvel gerek du‘ā eyleyem gönlden seni
Tā sāyir du‘ā ola maṭlabca müstecāb

9. Yā Rab güzeller içre görünsün güzelliñ
Tā gözlere güzel görünür māh u āfitāb

10. Yā Rab güler cemālūñi görsün gözüm güler
Tā gül güler çemende vü bülbul içre şarāb

11. Yā Rab o ḳadd ü ḳāmete pervāne tek dönem
Tā şem‘ cilve eyler u pervāne ıztırāb

12. Hecrūñ nola ki saymadı hīç zāde ‘ömrümi
Sen şād gül ki ‘ömr gelür şād u kām-yāb

13. Hicrān ötürdi ger ḡam ilen rūzgārımı
Sen gel ki rūzgār gelür şād u müsteṭāb

14. Kimdür ki ‘ahde eyleye ‘ömrüm şumāresin
Eyyām-ı hecri ger eylesem ‘ömrden hisāb

36b

15. **Meczûb** tek ferîşte hîsârında eglenür
Ad oldu her kime seg-i dergâh-ı Bû Tûrâb

18

Velehu

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

1. Düşdi çeşmüm cemâlûñe ne ‘aceb
Dil yetişdi vişâlûñe ne ‘aceb
2. Gözümüz aydı ay üzûñ görüñ
Nice düşdük hayâlûñe ne ‘aceb
3. Hayr-ı maḳdem gözüm şafâ geldüñ
Yüz şafâ gül cemâlûñe ne ‘aceb
4. Nice yol azdı maḥmil-i luṭfuñ
Yetdi Mecnûn vişâlûñe ne ‘aceb
5. Nice oldu ki iltifât eyledüñ
Ne yetişdi hayâlûñe ne ‘aceb
6. Bu çürük başum olsa pây-endâz
Degse şân u celâlûñe ne ‘aceb
7. Pîşkeş olsa cân u var u yoḥum
Baḥmasañ sehl-i mālûñe ne ‘aceb

37a

8. Haste göñlüm getürdi hicrûñe tâb
Şâd yitsem vişâlûñe ne ‘aceb

9. Kāni‘ oldum hayālũne ıllar
Nazarum düşse hālũne ne ‘aceb
10. Yoğusuzluk yoluñda çoğ çekdüm
Vālih olsam cemālũne ne ‘aceb
11. Hızr yetdi murād u maṭlabına
Teşne yitsem zülālũne ne ‘aceb
12. Gözedür şāh bend-i saltanatın
Göz tikem men de hālũne ne ‘aceb
13. Ğayre ahvālũñi eger dimesen
Yār raḥm itse hālũne ne ‘aceb
14. Niyyetũñ yolda ḥayr idi **Meczūb**
Yār tūş geldi fāluña ne ‘aceb

19

Velehu

Fā‘ilātũn Fā‘ilātũn Fā‘ilātũn Fā‘ilũn

1. Görmedüm nām-ı ḥudā sen tek civān atuñ tek at
Hüsñ meydānı senüñdür kim görünse andan at
2. Oynat atuñ ḥaḳ u bāṭıl çoğ kayıtmış bir bire
Ḥaḳḳı ayır her ne ḳalır sal õñe bir bire ḳat
3. Ḳaşlarıñ mihrāblar dar eylemiş zāhidlere
Gözleriñ hīç kāfir ilen olmasun bī-iltifāt

37b

4. Hüsni-i manzar ay günden gün cemālūñden tapar
Gün kimi sensen bugün çeşm ü çerāğ-ı kāyināt
5. Gün yerine nūr içre tumdur ulduz tek günü
Aya söyle men ki çıhdum sen dahı eglenme bat
6. İntizāruñdan susalmış berr ü baħr ü şehir ü kū
Göz senūñ yoluña tikmiş hāş u ‘ām u Türk ü Tāt
7. Leblerūñden gökde virmişler Mesīhāya nişān
Yiri var gökden yine tā başdan dutsun hayāt
8. Ney-şeker kāmında şīrīn eylemiş yād-ı lebūñ
Şehrler gezmiş dehenlerden haber almış nebāt
9. Leblerūñ kân-ı melāhat luṭfı çoħ men müsteħak
Farzdur mün‘im gerek dervīşine vīrsün zekāt
10. İltifātuñ kesme menden menden el senden etek
Göñlümi elden sen alduñ senden oldu iltifāt

38a

11. İltifāt eyle besimdür birce pinhān baħısuñ
Bu şarāb-ı nābdan cān naḳdine bir kaṭre sat
12. Söz içün ger senden alsam kim aparur göñlümi
Kim senūñ tek cem‘ idüpdür ‘aşk içün hüsni-i şıfāt
13. Ğaflet esbābın niçün dīvāne berbād itmesün
 çoħ bī-beḳā dünyā ivi yin bī-şebāt

14. Dīnümüz **Meczūb** tek şāh-ı velāyet mihridür
Eyle kim Teñri nişān virmiş budur rāh-ı necāt

20

Lehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Kim diyüpdür ki āşināyı unut
‘Ahdi hīç gözleme vefāyı unut
2. Saña kurbān olım saña kurbān
Olma peymān-şiken bu rāyı unut
3. Hüsni ilen hāşmdur hevā vü heves
Hevesi tanıma hevāyı unut
4. ‘Aşk olur şad hezār derde devā
Derd kadrini bil devāyı unut
5. Ger senüñ tek kerīmenüñ degül
Yiri kapundaki gedāyı unut
6. Ger unutsan du‘ācını evvel
Gice gündüz iden du‘āyı unut
7. Tapmasun yol murādına hergiz
Kim ki söyler bu reh-nümāyı unut
8. Göñli sınımlara hüdādur yār
Göñli sindurma yā hüdāyı unut

38b

9. İşüñi keştide ħudāya bırāḥ
Baḥ deryāya nāḥudāyı unut

10. Seni hergiz unutmamış göñlüm
Göñlüñi ara mācerāyı unut

11. Baḥ **Meczūbu**ña bu dersi de al
Dut vefā dāmenin cefāyı unut

12. Göñlden göñle yol deyirler var
Göñlüñe baḥ u iftirāyı unut

39a

21

Velehu

Mef'ülü Mefā'īlü Mefā'īlü fe'ülün

1. Hāṣā ki ğamuñdan getürem yāde şikāyet
Yā yāde düşende eyleyem yāde şikāyet
2. Bir bir getürem yāduña incinmese ğamzeñ
Çoḥdur dil-i şad pārede āmāde şikāyet
3. Ğamzeñ sitemi göñlümi teşhīr eyleyüpdür
Bu ülkede yitmez daḥı feryāde şikāyet
4. Kimdür dine ğamzeñ sitemi 'ālemi yıḥsa
Yitmez bu eşikde bilürem dāde şikāyet
5. Bu kapuda bir zerre şikāyet yeri yoḥdur
Gitsün de kimüñ kapusına dāde şikāyet

6. Peymāne-i ‘ahd-i ezel araya gelende
Şart oldu ki hîç olmasun arada şikāyet
7. Yādumdadur evvel dolu peymāne-i peymān
Koymaz dahı ol bāde yite yāde şikāyet
8. Başlardan ezel neş’esi çıhmaz ‘aceb itme
Koymazsa düşe yāduma ol bāde şikāyet
9. Zāhid degülem şekve idem muṭrib u meyden
Ya menden ide sübhā vü seccāde şikāyet
10. Teslīm olur kārı cerāḥatlara merhem
Yoḥ fāyide şayd eylese şayyāda şikāyet
11. Sındurma bu dünyāda gönül gönülüne rahm it
Yā koyma kıla dañlaya dünyāda şikāyet
12. Zılm itme mükafâtını elbette çekersen
Od yandurur el tapsa o dünyāda şikāyet
13. Bu yolda kazā ḥadısesi zālîmi yaḥmaz
Tā itmese bir ‘aciz ü üftāde şikāyet
14. Cehd eyle yetür boş elüñi keştî-i Nūḥa
Yā itme ḥatardan bile deryāda şikāyet
15. **Meczûb** şikāyet yirine şükr eyle zinhār
Kimdür ki yirinde getüre yāda şikāyet

39b

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Hüşuñı çeşm-i dil-rübāsına sat
Şabruñı ğamze-i belāsına sat

2. Göñli vir ‘işve vü tebessümine
Başı da üste bir edāsına sat

40a

3. Cānı bir tozca ħak-i pāyine vir
Tanı cān ħadrini bahāsına sat

4. Yiri maġbūn gezinme var u yoġuñ
La‘l-i cān-baġş-ı dil-rübāsına sat

5. Cān bisātında her ne gelse göze
Bir şeker-ħand-i cān-fezāsına sat

6. Cān u dilden rızā rızāsına vir
Maṭlabuñ var-ı müdde‘āsına sat

7. ‘Ömr-i Hızır u Mesīḥ ister isen
Göñlüñi ṭurre-i dü-tāsına sat

8. Her ne tesbīḥden getürdüñ ele
Tar-ı zülf-i girih-güşāsına sat

9. Ne ki miḥrābdan ħazanc eyledüñ
Ṭāḳ-ı ebrū-ı dil-güşāsına sat

10. ‘Aql u dāniş heveslerin men tek
‘Aqluñ olsa cünün hevāsına sat

Rızķ u ŗıdũñ metā'ı her ne ola
Dũrd-i cām-ı cihān-nũmāsına sat

40b

11. Varı esbāb-ı zũhdi bir yirde
Nergis-i mest-i dıl-rũbāsına sat

12. Yuħudan baħtuñı uyad gũzũm
Yuħunuñ rāħatın cefāsına sat

13. 'Ömrũñi ŗarf-ı yār eyle **Meczũb**
Hāŗıl-ı 'ömrũñi du'āsına sat

23

Velehu

Mef'ũlũ Mefā'ĩlũ Mefā'ĩlũ Fe'ũlũn

1. Tā gũrdi boyuñdan dıl-i dīvāne kıyāmet
Gitmez nażarumdan daħı bir yane kıyāmet
2. Maŗnķda ola maħŗer odı mağribĩ odlar
'Aŗķ odına dũŗse ne 'aceb yane kıyāmet
3. Kurbān gũzi tek kāmetyũne vālih olanlar
Taħķķĩk bilũrler degũl efsāne kıyāmet
4. Bir 'ömr gũzũm kāmetyũne vālih olupdur
Gelmez gũzũme ħaŗrde bĩgāne kıyāmet
5. Tā ħuccetini ħalkā tamām eyleye ķaddũñ
Gũsterdi bugũn gebr ũ mũselmāne kıyāmet

41a

6. Dünyāda döner sür‘at ilen başuña eflāk
Yarın da olur şem‘üne pervāne kıyāmet
7. Tā olmasa kıddüñ ‘alemi ma‘reke-ārā
Virmez o nesak ‘arşa-ı dīvāne kıyāmet
8. Tā kaşlaruñ dañlaki gün itmese ĩmā
Durmaz işine kıyım u merdāne kıyāmet
9. Hūşını senüñ kıddüñe vermiş ‘aceb olmaz
Salmazsa eger yādına dīvāne kıyāmet
10. Mağv olmuş idüm kıddüñe kim aldı elüñden
Mişāk günü bir dolu peymāne kıyāmet
11. İller dolu içmiş eyle meyden ‘āceb olmaz
Dīvāne gelür ‘arşa-ı dīvāne kıyāmet
12. ‘Ācizlere dünyāda ma‘āş eyleme müşkil
Tā müşkilüñi döndüre āsāne kıyāmet
13. Zālamlere zulm āfeti bir yerde görünmez
Bir yerde odın itmese dīvāne kıyāmet
14. Maşşerde Necef itlerinüñ gölgesi olsa
Ā minnet ilen seyr eyle tā yane kıyāmet
15. **Meczūb** temāşā eyle sen haşri Necefde
Emn ol ki sücūd eyler o eyvāne kıyāmet

41b

1. Gel şabā luṭf eyle bir dem menzil-i dildāra öt
Çoḡ gülistān görmeyen bir yolda o gülzāra öt
 2. Eyle kim yoldan yoluḡdın devlet-i dīdārına
Durma ḡayrān cehd eyle ol ṭurre-i ṭarrāra öt
 3. Ḥalka-ı zülfüñde gör sen ol perīṣān göñlümi
Çoḡ du'ā bizden yetür ḡoş-ḡāl-i ol bīmāra öt
 4. Eyle kim ümmīd-vār itdün du'ādan ḡasteni
Ḥāṭıruñ cem' eyle var ol şīve-i reftāre öt
 5. Şīve-i reftārını gör sen düşersen secdeye
Yāduña gelse kıyāmet ḡamze-i ḡün-ḡāra öt
 6. Ṭāḡatüñ ger olsa görcek ḡamze-i ḡün-ḡārını
Vir selām eglenme öt ol nergis-i bīmāra öt
 7. Ḥāṭır-ı bīmār çoḡ nāzik olur eglenme çoḡ
Gelse göñlüm yāduña ol la'l-i şekker-bāre öt
- 42a**
8. 'Arz eyle göñlüm dilinden la'l-i şekker-bārına
Nola gelsen rahme gel bir 'āciz-i bīmāra öt
 9. Söyle menden gel ṭabībüm ḡaste görmekdür şevāb
Gel şevāb it bir seḡer bu dīde-i bīdāra öt
 10. Geşt-i gülzār istesen gel şād eyle göñlümi
Seyr-i deryā istesen gel çeşm-i gevher-bāra öt

11. Baħr üzinde ħāṭıruñ seyr-i çerāġān istese
İltifāt eyle gözüm gel dīde-i ħūn-bāra öt
12. Raħm giçse ħāṭıruñdan raħm eyle ‘ācize
Ger şevāb isterse gönñlüñ gel dil-i bīmāra öt
13. Çoħ şehirler intizāruñ çekmişem ümmīd-vāre
Mürvet eyle bir şehir gel dīde-i bīdāra öt
14. Tā kıyāmet fikri hergiz ħāṭırumdan gitmesün
Ĥāṭırumdan her zamān bir vālih-i dīdāra öt
15. İstesen **Meczūb** unutsun elli ılluķ miñneti
La‘l-i şekker-bār ilen bir nā-tüvān bīmāra öt

42b

25

Velehu

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü fe‘ülün

1. Yūsuf saña ger ħüsn ü cemāl eyledi mīrās
Ya‘ķūb bize şükr-i vişāl eyledi mīrās
2. Ol şā‘ika kim Tūrda sāyillere düşdi
Ĥayrānluķuma terk-i suāl eyledi mīrās
3. Ĥassān kimi meddāħ olan ol ħüsn ü cemāle
Ĥōş fikrlere siħr-i ħelāl eyledi mīrās
4. Ol şā‘ir-i bāṭıl ki degül şānuña meddāħ
Bāṭıllara bir pāre ħayāl eyledi mīrās

5. Cem saltanatından bize bir cām yetişdi
Vir bāde ki çoḡ zādı ḥelāl eyledi mīrās
6. Yol gözle ki çoḡ fāzıl-ı meşhūr bu yolda
Yolsuzlara esbāb-ı ḍalāl eyledi mīrās
7. ‘Ālim ki bize doḡrı yolu itdi nümāyān
Çoḡ ‘ālime çoḡ fazl u kemāl eyledi mīrās
8. Ol şeyḡ ki nādānluḡ ilen itdi riyāset
Cāhillere çoḡ küfr ü ḍalāl eyledi mīrās
9. Mekkār ki dünyāluḡı dünyāluḡa satdı
Maḡbūnlara bir pāre vebāl eyledi mīrās
10. Ol nāḡıṣ-ı mel‘ūn ki binā eyledi bid‘at
Hāliklere esbāb-ı zevāl eyledi mīrās
11. Ol kāfır-i bī-dīn ki nuḡūd saydı kızıldan
Dīn düşmenine ceng ü cidāl eyledi mīrās
12. Ol pīr ki bil baḡlamadı āl-i ‘Alīden
Ṭalīblerine ḡile vü āl eyledi mīrās
13. Raḡḡāşca şūfī ki palās ile geçindi
İşşek kimi bir köhnece şāl eyledi mīrās
14. Ger müdde‘īye Pūr-ı Peşeng ad bıraḡdı
Cūr’et bize de Rüstem-i Zāl eyledi mīrās
15. Raḡmet aña **Meczūb** ki ḡaḡ secdelerinden
Üftādelere cāḡ u celāl eyledi mīrās

43a

1. Ehl-i recā ilen açılup yār ider hadīs
Havf ehlini de yahşı haber-dār ider hadīs

2. Sākī götür qarābeni Teñri kerīmdür
Ümmīd-vār olmağa ısrār ider hadīs

43b

3. Kimdür ki rahmet āyelerin vird itmesün
Ol luṭf ilen ki la'l-i şeker-bār ider hadīs

4. Kur'āndadur ki küfre döner ye's haşleti
Yüz ihtimām ilen böyle ızhār ider hadīs

5. Şākī keremlü el oda varmaz piyāle vir
Bu remz ilen bahīli haber-dār ider hadīs

6. Hīç 'aybı ol meşābede inkār itmemiş
Eyle ki buhl u hisseti inkār ider hadīs

7. Mey vir ki tevbe tā nefes olsa kabūldur
'Āşīlere ucasın ilen cār ider hadīs

8. Çoḥdur 'azāb āyesi ammā ne şān ilen
Tefsīr-i şān-ı mağfīret ızhār ider hadīs

9. Ümmīd olmasa eridür ye's 'ālemi
Her yerde zıkr-i satvet-i kähhār ider hadīs

10. Mestāne ağlamak için elbette bāde iç
Çoğ yerde medh-i çeşm-i güher-bār ider ḥadīs

11. İtseñ günāh mu‘terif ol öz günāhuña
Bir pāre mücrime munı tekrār ider ḥadīs

44a

12. İtme ḥarāmı şūfī-i raḳḳāş tek ḥelāl
İnkār eyle her neyi inkār ider ḥadīs

13. Ḥaḳdur cehennem āteşi ammā ne luṭf ilen
Naḳl-i biḥār-ı raḥmet-i ğaffār ider ḥadīs

14. Şūfī ḥadīs ilen neylesün olmasun yaman
Dünyā ivini mülḥide çoğ dar ider ḥadīs

27

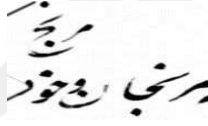
Velehu

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

1. Peyveste devr-i ‘ārızuña zülf-i pür-şikenc
Genc üste ki ılan kimi almış kenāre genc
2. Tedbīr-i murğ-ı dil neylesün çīn-i zülfüñe
Her çīn hezār ḥalka vü her ḥalka min şikenc
3. Ger serv kāmētüñ kimidür hani ol hırām
Ger māh üzüñ kimi ola hani delāl u gunc
4. Kaşuñ felek hilālını çāklar şikeste yay
Ḥurşīdi ğamzeñ oḡı sayar bir kızıl nirenc
5. Saymaz gözüm ḥarāc ola bir dāne ḥālüñe

Mülk-i tamam-ı Hind ü tamam-ı bilād-ı Zenc

44b

6. Sevdā-ı ‘aşk ba‘iğin iştme ey tabīb
Teñri envārdı saldı ele bir faķır ü genc⁸
7. ‘Aşk özgeden degül ki olur Teñri virgüsi
Müflis ki genc sala ele bī-cefā vü renc
8. İnsān ki dutdı ‘aşka vü esbāb-ı ‘aşka üns
Göñlini şād eyler ğam u endüh u hüzñ ü renc
9. Dünyā ivi neyler bu kadar ferş-i ‘āriye
Bir köhne şal ilen döşenür hāne-i pesenc
10. Sındurma göñl iki şīşeni vurma birbire
Yahşı dimiş şikeste pirinc u nohud u
11. Şūfī-i deyr riyāzet ider bizlere helāl
Her ne harām olsa eger yāde yā ki benc
12. İşşek eger o menzil ola āhir-i sülük
Evvel kademde mülhid ol u çekme hīç renc
13. Çoh fāşdur ki şūfīni kim çarha kızdurur
Şeytān ider helāl def ü nāy u bük u şanc
14. Saķın ki Zü’l-fikār iyesi şer‘e arhadur
Bir türfe ejdehā eylemiş pāsbān-ı genc

45a

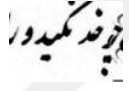
⁸ Mısrada vezin problemlidir.

15. **Meczûb** Zü'l-fiķār iyesidür saña penâh
Her mülhid olsa vehm eyleme kellesini enc

28

Velehu

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. İtdi bir tırfe humârı gine peymâne 'ilâc
Eylemiş çoĥ böyle âfetleri meyĥâne 'ilâc
2. Gine meyĥânede hüşyârluķum âfetini
İtdi bir baĥış ilen nergis-i mestâne 'ilâc
3. Kim deyir senden usanmış delü göñlüm heyhât
Derdî olmaz daĥı dîvâne 'ilâc
4. Şükr kim yaĥşı yetişdi gine feryāduma âh
Eyledi min ġamı bir nâle-i mestâne 'ilâc
5. Türk-i ġamzeñ gine bir rûĥ-fezâ nâvek ilen
Göñlümüñ yâresini itdi dilîrâne 'ilâc
6. Yarelü göñlümi bir ġamze ilen gel gine al
Yareni yare meger eyleye türkâne 'ilâc
7. Derdümüñ çâresidür başuña mestân dönerem
Şem'e döndükce olur ĥasret-i pervâne 'ilâc
8. Göñlini raĥme getürmüş gine te'sîr-i du'â
Gör ne müşkiller ider nâle-i mestâne 'ilâc

45b

9. Göñlde yāre kavuşdı eyle kim oldı raķīb
Aşınā yaresini eyledi bīgāne ‘ilāc
10. Nola ger zūlf ü ruḥuñdan gice gündüz deyirem
‘Aşk sevdāsın ider bir böyle efsāne ‘ilāc
11. Derd-i ser-gūşe-i miḥrābda zāhid çoḡ idi
Ṭāķ-ı ebrū eyledi derdümi merdāne ‘ilāc
12. Mey riyā çāresidür zāhid-i miskīn neylesün
Böyle muhlik marazı itmese rindāne ‘ilāc
13. Derde bī-derd-i devā itme devā ḳadrini bil
Yüri dermān yerine fikr eyle dermāne ‘ilāc
14. Gine **Meczūb** maña niyyet-i ḥayr oldı delīl
İtdi ayıķlukumuñ derdini meyḥāne ‘ilāc

29

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

46a

1. Göñlümüñ mülkinde yā Rab vir ḡam-ı dildāra güc
İtmesün tā özge ḡamlar bu dil-i efkāra güc
2. Yaresiz yir ḳoymamış göñlümde kārı oḡlaruñ
Çekmeseñ ger el getürmez bir bir üste yāre güc
3. Yaresiz yer tapmasañ göñlümde el çekmek niçün
Ger bizümlen yārsan ḳoyma getürsün yāre güc

4. Nice gündür türk-i ğamzeñ el getürmiş meşķden
Göñlüme raħm it getürmiş bir bir üste yare güc
5. Türk-i ğamzeñ düşmesün bir laħza yā Rab meşķden
Göñlüme bir dem revā kıľma getürsün yāre güc
6. Kārvān-ı āh birbirden üzölmez bir zamān
Bes ki sensiz nāleme eyler dil-i şad pāre güc
7. Şükr kim pozdı gine ğam leşkerin āh-ı seher
Pozmasaydı ğam getürmezdi şaf-ı aġyāre güc
8. Gör ħamiyyetden gözüm senden geçer görmez raķīb
Reşke yoħdur tākati gücdür dil-i bīmāre güc
9. Gevher-i maķşūd eger salmış ele göñlüm nola
Çoħ seherlerde getürmiş çeşm-i gevher-bāre güc
10. Bil neden oldu müyesser devlet-i dīdār-ı yār
Çoħ gice göñlüm getürdi dīde-i bīdāre güc

46b

11. Olmasa ‘acz kavī nāz ‘umdesinden kim geçer
Güclinüñ bād-ı gurūrın gine eyler çāre güc

12. yokdur şaf-ı müjgānına men tek nişān

 ger virmesem men dil olur dildāra güc

13. ‘Akl u hūşı bāde virse bāde kuvvet de virür
Güc gerek ey zāhid-i bī‘aķl istiġfāra güc

14. Nāzına **Meczûb** tâbuñ yoĥ şikâyet eyleme
Geçme ĥaĥdan câhil olma eyleme dildâra güc

30

Velehu

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

1. Sâķī olduĥ şarāba çok muĥtâc
Bu ĥumârı ider ĥarābe ‘ilâc
2. Kim ider ĥayr mey gedâlarına
Gözlerüñ ĥayr idüp doyurmasa ac
3. Raĥm eyle sen ĥavī vü men ‘âciz
Ĥayr eyle sen ĥanī vü men muĥtâc
4. İltifât eyleseñ ziyâd olsun
İtmeseñ Teñri itmesün ne ‘ilâc

47a

5. Şükr kim göñlümüñ nişânesini
Gine müjĥānuñ eyledi âmâc
6. Neylesün murĥ-ı dil o baĥış ilen
İki tür ĥarĥıķay ikisi de ac
7. Ĥâl-i Hindûnı gör ne nâz eyler
Olmasun bende bendeye muĥtâc
8. Etegüñ gözyaşı getürdi ele
Zülfüñi âĥ u nâle-i şeb-i dâc

9. Başdan başdan geçer ‘aşık
Heves itmez dağı ne taht ne tāc

10. Atdılar haķ dimezdi ħallācı
Kim dimiş daķları atar ħallāc

11. Bir bōlūk mōlħidin kesūk bařı
Dārdan artuķ eylemez mi ‘rāc

12. Mişl-i baħr u ķatre-i bātıldur
Kūfre bātıll virūr hemiře revāc

13. Hergiz olmaz ķavī nice ‘āciz
Hergiz olmaz ģanī nice muħtāc

47b

14. Ģayb eger bilse řūfī-i raķķāř
Gevlīye ķavl dimez ķavāle komac

15. Yahřı **Meczūb** ider bu řāyifeni
Beter la‘n ilen hemişe ‘ilāc

31

Velehu

Mūfte‘ilūn Mūfte‘ilūn Fā‘ilūn

1. Ūlfet ilen dutmasa sāķī mizāc

Mey-gedeler revnaķı tapmaz revāc

2. Ģüsn eger sāķī devir olmasa

‘Ařķ dimağını kim eyler ‘ilāc

3. Kıbleni tanıtdı bize kaçlarıñ
Olsa göñül Ka‘besi manzūr-ı hāc

4. Kıble olur kıble kimi kaçlarıñ
Mu‘cize hāq mezhebe virdi revāc

5. İlda gelür teng-i şeker-bendden
Hāl-i lebūñ boynına koymış hārāc

6. Yüklere ilen misk hıfādan gelür
Turre-i pür-çīnūñe gönderdi bāc

48a

7. Nām-ı hūdā ‘aciz ile dergāhuña
Şāh u gedā ‘arz ider ihtiyāc

8. Başın ayağıña güneş tek salan
Tācı muraşsa‘ olur u tahtı ‘āc

9. La‘l-i lebūñ bağrumı kan eyledi
Şabr-ı cemīl ister o lutf-ı mizāc

10. Çokca disem la‘l-i şeker-bārdan
Çokca olur hastelerūñ gözi ac

11. La‘l-i lebūñ göñlüme lutf itmese
Bir böyle bīmārı kim eyler ‘ilāc

12. ‘Aşk-ı heves bilme ki vālih degül
Fāhte tek serve tezerv ü türāc

13. Rāhat için göñli sınıklardan ol

Özde virān ki رستانه hārāc

14. Düşdi büyük başa büyük derd-i ser

Pay olanda nice min başa t̄ac

15. ‘Acz ile **Meczūb** o dergāha kim

‘Arz ider erbāb-ı kerem ihtiyāc

48b

32

Mef‘ūlū Fā‘ilātū Mefā‘ilū Fā‘ilūn

1. Sākī şabāh oldı mey ister hevā-ı şubh

Devr bāde vir ki t̄iz gider elden şafā-ı şubh

2. Gel iltifāt kapusını aç ki gaybdan

Açıldı özlere der-i devlet-serā-ı şubh

3. Şubh açılarda gör nice yüz biñ gül açılur

Gel açılak ki açıla gül gül şafā-ı şubh

4. Sen cām-ı bāde lutf eyle men baş u cān nişār

Sen şubh-dem şafāsını gör men likā-ı şubh

5. Sen kıble dur kaşuñ kimi t̄a men kılam namāz

Sen üç *ve in yekād*⁹ oñı men du‘ā-ı şubh

6. Yā Rab ola şarāb-ı lebūñ müdde‘āmuza

Tā gezdüre kızıl kadehin müdde‘ā-ı şubh

7. Ol şubhı say şubh-ı sa‘ādet ki el vire

Cām-ı mey ü şafā-ı dimāğ ü cilā-ı şubh

⁹ Nazar ayetleri olarak bilinen Kalem Suresi’nin 50. ve 51. ayetleri.

8. Sākī mey-i şabūh yetür nātüvānuña
Bīmār için mücerreb olupdur devā-ı şubh

9. Çoğ şükr Teñriye ki murādum cemāline
Olmış muķābil āyine-i dil-güşā-ı şubh

49a

10. Mey vir ki gide gide koyam baş ayaguña
Sen āfītāb-ı şubh ol u men ibtidā-ı şubh

11. Yā Rab hemīşe revnaķ-ı bezm-i vişālūne
Virsün nizām mey-gede-i ğam-zedā-ı şubh

12. Şubh olsa bāde vüs‘ati rızkuñ nişānıdur
Rızkı kerīm kısmet ider ibtidā-ı şubh

13. Şubh āşinā-ı devlet ider āşināsını
Uyma seherde tā olasañ āşinā-ı şubh

14. Uyma gönül ki ğonca şeb-i zinde-dār için
Rūh-ı Mesīhdür nefes-i cān-fezā-ı şubh

15. Bīdār-ı şabah eteginden götürmez el
Çoğ bī-nevā murāda yetürmiş nevā-ı şubh

16. Maţlab yolında gözle gözüm şubh kapusın
‘Ālem özine kapular açmış ‘atā-ı şubh

17. **Meczūb** şubh devlet-i dīdār açılur
Açıl ki müstecāb olupdur du‘ā-ı şubh

49b

1. Bir şabīhī şabūh virse şabāh
Kim ider dahı böyle istinkāh
2. Rūh u rahāt odur ki sākī ilen
Rūhuñı şubh tāze eyleye rāh
3. Maṭlab u müdde‘ā muḥaşşaldur
Mey ü sākī müyesser olsa şabāh
4. İltifāt eyle gel gözüm sākī
Ki idem şubh elünden istiftāh
5. İhtiyācum o leblere çoḥdur
Çārem oldur ki çoḥ idem ilhāh
6. Saña kurbān olım şabāh u mesā
Döneyim başuña mesā vü şabāh
7. Saña luṭf itdi bāriyü’n-neseme
Maña rahm itdi fālikü’l-eşbāh
8. Luṭf-ı sākī ‘ilāc eylemese
Kim ider ‘aql ḥabṭını ıslāh
9. Cezm-i fāsıd ider şalāhı riyā
Mey ola çāre riyāne şalāh

50a

10. Bāde tā ‘aqlı zāyil eylesesün

Cān aparmaz riyādan ehl-i şalāh

11. Ne çekem müşkil işlerüñ ğamını

Evvelīn dersdür hüve'l-fettāh

12. 'Aczdür çāre böyle deryāda

Neylesün 'acz itmesün mellāh

13. Doĝru ol doĝru söyle doĝru otur

Hātırūndan geçerse fevz u felāh

14. Doĝruluĝ kimseye ziyān itmez

Doĝru için muĝarrer oldu necāh

15. Kerem ü hulk u doĝruluĝ **Meczūb**

Ādemüñ haşmını ider meddāh

34

Velehu

Müfte'ilün Müfte'ilün Fā'ilün

1. Sākī işid oldu ħadīs-i şahīh

Dañla yakın cennete varmaz şahīh

2. Buĝl müselmānı yaĝar āteşe

Cūd ile kāfir oda varmaz şahīh

50b

3. Şubh şabūh ile mübārek olur

Sākī eger olsa şabīh u melīh

4. Cām-ı şabūh eyle çemendür çemen

Hāşā ki sākī ola sebz-i melīh

5. Susıza sākī eyle sudur ‘ilāc
Ac gözüm maṭlabın itdi şarīḥ
6. La‘l-i lebūñden eylesem iltimās
Göñlümi sındursa kim eyler şaḥīḥ
7. Luṭf-ı lebūñ göñlümi cem‘ eylemiş
Cür‘et ilen maṭlabın itdi şarīḥ
8. La‘l-i lebūñ luṭf ide ya nāz ide
Her ne melīḥ itdi görüñdi melīḥ
9. Nāşihumuz yahşı diye yaymasan
Her ne ḳabīḥ itdi görüñdi ḳabīḥ
10. Sen ki lebūñ ḥastelere cān virür
Gel meni gör şād eyle rūḥ-ı Mesīḥ
11. Hani Bedeḥşānda lebūñ kimi la‘l
Kim ki dise var ğalaṭdur şaḥīḥ

51a

12. Şehrde kimdür saña ḳurbān degül
Mekke de şöḥret eyledi bir zebīḥ
13. Başıña yā Rab ki yaḥundan dönem
Eyle ki meşhedde muraşşa‘ zarīḥ
14. Başıña men tek gice gündüz döner
Gök bize hemkārлуқ eyler şarīḥ
15. Meşhede **Meczūb** yaḥundan dolan

Çoh ara açdı o muḳaddes zārīḥ

35

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. ‘Āşık ol göñlüñi cefāya burah
Daḥı var işlerüñ ḥudāya burah
2. Gözle maṭlûb müdde‘āsı nedür
Maṭlabuñ var o müdde‘āya burah
3. Bü’l-heveslûk eger hevesdür bes
Hevesüñ zevḳini hevāya burah
4. Böyle deryāda nāḥudāyı unut
Keştinüñ işini ḥudāya burah
5. Bāde-i bī-ḥumār ister iseñ
Hûşuñı çeşm-i dil-rübāya burah
6. İsteseñ ‘ömr-i Hızır u ḥâtır-ı cem‘
Göñlüñi ṭurre-i dü-tāya burah
7. Ne ki tesbîḥden getürdün ele
Ḥam-ı zülf-i girih-güşāya burah
8. Her ne miḥrāb u kıble ḥāşılıdur
Ṭāḳ-ı ebrû-ı dil-güşāya burah
9. Cānuña raḥm eyle var u yoḥuñ
La‘l-i ḥandān-ı cān-fezāya burah

51b

52a

10. La‘l-i ḥandān zekātını sākī
Men-i muḥtāc-ı bī-nevāya burah
11. Cām-ı ‘işret çekende devlet ilen
Dürd-i sāgar bu ac gedāya burah
12. Atuñ atanda ḥaşmı toprağa
Başın ezmek bu ḥāk-i pāye burah
13. İtlerüñ her biri bir āfetdür
Her nice ḥaşmı bir belāya burah
14. Her ‘aduv basduranda itlerüñe
Bir avuc kan da bu gedāya burah
15. Sındur ol münkiri ki qarşu durur
İki üzlüni ol serāya burah
16. Kes o mülhidleri ki şöhreti var
Kalduğın gayret-i ḥudāya burah
17. Pay idende ‘adüv ganīmetini
Çokca çok şabr iden cefāya burah
18. Saña çoḥdur du‘ācı ‘ālemde
Ḥayrdur işlerüñ du‘āya burah

36

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Olma peymān-şiken vefādan qorh
Çoh cefā itme çoh cefādan qorh
2. Gül kimi her kim ilen açılmasa
Qorh söz gezdüren şabādan qorh
3. İl içinde yaman-ı dīn çohdur
Gezme bī-bāk iftirādan qorh

52b

4. Her kişi qorhar intihāsından
Hüb dimişler ki ibtidādan qorh
5. Bī-hayādür raķibe öz virme
Cilf ü bed-nām u bī-hayādan qorh
6. Hüb ile yahşı ol yamanla yaman
Hayfa meyl eyleme cefādan qorh
7. Zālime arha durma hīç yerde
‘Adl-i dergāh-ı kibriyādan qorh
8. Göñl mülkinde çohdur ehl-i du‘ā
Yıhma bu ülkeni du‘ādan qorh
9. Qudretüñ var ülke hākimisen
‘Ācize raħm eyle hudādan qorh
10. Saña tapşurdı şāh ülkesini
Bed-sülük olma pādişāhdan qorh
11. Zulm ile halkı bī-nevā eyleme
Āh-ı mazlūm-ı bī-nevādan qorh

12. Zālîmi hükûm ilen sefînelere
Nâhudâ eyleme hudâdan kôrû

53a

13. Kes re'âyâdan egriler elini
Raḥnedür mülke pâdişâhdan kôrû

14. Zûlm hâkimlere belâ getürür
Zulme el kâtma çoḥ belâdan kôrû

15. Hevesüñ olmaz âḥiri **Meczûb**
İbtidâsında intihâdan kôrû

37

Velehu

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Çoḥ baḥar ay üzüñe ḥayrân ırâqdan aya baḥ
Çok döner başuñâ ḥurşîd-i cihân-ârâya baḥ
2. Bilneseñ ay üzine dîvâne çoḥ baḥar niçün
Bir dem al gözgi ele bir üzüñe bir aya baḥ
3. Salma elden gözgini ya'nî muşaffâ göñlümi
Sen de ḥayrân kudret-i yektâ-ı bî-hemtâya baḥ
4. Nola nâşîḥ sen de görsen mest-i pür-dem yâr özüñ
Sen de bir dem şun'-ı bî-mânend-i ḥüsn-ârâya baḥ
5. Serv gördüñ gözledün endâma baḥduñ baḥduñ
Gel bizümle ol kıyâmet kâmet-i ra'nâya baḥ

53b

6. Hışt degöl mihrābını gördüñ göz aç ol aşlara
Secde içün ikki cānibden ‘ıyān ĩmāya ba
7. aşlarınuñ güci ço müjgānlarınuñ rahmı yo
İkki dolu terkeş ilen ikki atı yaya ba
8. Ėamze hani ‘ışve hani hani pinhān bamaı
Nergisi gördüñ göz aç ol nergis-i řehlāya ba
9. Hansı gülşende iřitdüñ sünböl-i müřgīn ola
Gülşen-i hüsniinde řīn řīn zölfi-i hüsni-ārāya ba
10. Bāa gitme bir kıızıl gül hani ol ‘arız kimi
Var Bedehřānı unut ol la‘l-i şekker-hāya ba
11. Maqlabı var ‘aşıa teklīf-i seyr-i bā ider
Serv-add ü lāle-ruhsār ü semen-simāya ba
12. Nice vā‘ız görmeseñ bu mev‘ize besdür saña
Gözledüñ dünyā beāsın müddet-i ‘ubāya ba
13. ‘Aql-ı mekrin var cünūndan sor ki behlöl
Yahşı aldı aıdan dānā-ı rüşen-rāya ba
14. Alauñ sındurma göñlin el el üste var ço
Teñriden or ey sitem-ger hamıdan a‘lāya ba
- 54a
15. Muřhafa **Meczūb** bama göz ıřıın arturur
Muşhaf ruhsārına ço ba u āya āya ba

Velehu

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Kaşuña itmese mihrāb sücūd
Eylemezler aña aşhāb sücūd
2. Tanımaz kıbleni mescidde olan
İtmese kıbleye mihrāb sücūd
3. İtmese Ka‘be ivi kıblesini
Eylemezler oña aḥbāb sücūd
4. Kaşlarıñ kıble kimi tā görünür
Hani yer tā düşe bī-tāb sücūd
5. Şubḥ tā durdı yerinden getürür
Kapuña mihr-i cihān-tāb sücūd
6. Seyr-i mehtāb eylesen ‘āşık ilen
Saña eyler iki mehtāb sücūd
7. Gün yüzi her yane iḳbāl idesen
Gündüz eyler nice mehtāb sücūd
8. Baḥr içinde ider ey mālīk-i ḥüsn
Tācuña gevher-i şād-āb sücūd
9. Tāc-ı iḳbāl hemāndur ki kelīm
Getürem bābuña bir bāb sücūd
10. Kırḫa kırḫa ayağuş toprağına
Getürürler ulu’l-elbāb sücūd

54b

11. ‘Acz ü şükr ister u ihlâş u yakîn

Kimde var istese esbâb sücûd

12. Teñrinüñ luṭfı şefâ‘at eyledi

Bizden isterdi çoḡ esbâb sücûd

13. Şükr ol luṭfa ki **koymaz** eylesün¹⁰

Bu çürük başları ebvâb-ı sücûd

14. Dönem ol şâha ki ulduzlar ilen

Dergehinde eylemez ḥâb sücûd

15. Şubḥ devlet özine qapı açar

Eylese dīde-i bī-ḥâb sücûd

16. Başıñı şükr ile ol ḥâke yetür

Ki ḥacâletden olur âb sücûd

55a

17. Göñüle kıble Necefdür **Meczûb**

Oldı bu qapıdan erbâb sücûd

39

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Şād gülsün leblerüñ muḥtâcını güldürdi şād

Ca‘d-ı zülfüñ ‘ömri çoḡ çoḡ müşkile virdi küşād

2. Yā Rab olsun müdde‘ası maṭlabınca kāmına

¹⁰ Mısrada vezin hatalıdır.

Leblerüñden yetdi āhır maṭlaba bir nā-murād

3. Yaḥşı yor fālūñ ki bāz-ı devlet açanda қanad
Rüstem-i Destān ilen Elbürzi aşar Keyқubād
4. Қapılar göñlüm üzine açdı kārı oḡlaruñ
Türk-i ḡamzeñ iltifātı dem-be-dem olsun ziyād
5. Ḥayretüm arturdı ḡüsñüñ her zamān bir ān ilen
Şān-ı ḡüsñüñ şevketi *enne feen*¹¹ olsun ziyād
6. ‘Āşık-ı bī-çārenüñ bir cānı vardur neylesün
Leblerüñ bir cāne rāzı düşmese itse mezād
7. İtdi mevzün ṭab‘umı tā düşdi çeşmüm қaddüñe
Қāmetüñ fikri men-i ḡoş-fikre oldı üstād
8. Söylerem her mışra‘ ile men saña қurbān olım
Men saña қurbān olım mundan yig olmaz müstezād
9. Özge ḡamlar ‘āşıkuñ göñlinde boş yer görmedi
Kim ki oldı āşinā düşmez daḡı yādına yād
10. ‘Aşқ-ı pāküñ hecri olmaz bir zamān olmaz ırāқ
‘Āşık-ı Mecnūn lebinden dilber-i Leylī-nejād
11. Zāhidüñ ṭā‘atlerin bir bir vurallar başına
İtmese miḡrāb içinde қаşlaruñ ṭāқını yād
12. Yā Rab olsun қible içün қаşlaruñ ṭāқı nişān

¹¹ “Tedricen” manasında Arapça tabir.

Tā ‘ibādet itmek için Teñri halk eyler ‘ibād

13. Şūfī-i bātıl ne yoldan rakşını t̄a‘at bilür
Böyle rüsvā fışk ilen zindīk eyler ictihād

14. Şūfī-i rakḳāş çok işşeklükundan bilmedi
T̄a‘at olmaz halka-i Feryād u dād

15. Doğru olsaydı o yol vācib olurdu ‘ām ola
Terk-i ehl-i nesl u ḳavm u ḳardaş u zād u zevād

16. Hamıya vācib olaydı hamını terk eylemek
Hani dār-ı imtiḥān u hani esbāb-ı me‘ād

56a

17. Ḳatmasuñ dünyā ḥelāliyen ḥarāmı bir bire
Gizlü ḳalmaz ‘aḳl u hūşuñ çeşmine rah-ı reşād

18. Halk ilen ḳatışsan u terk-i menāhi eyleseñ
Pehlüvānsan pehlüvān bundan ‘azīm olmaz cihād

19. Saḳ ol **Meczūb** çoḳ yerde bizümle himmetüñ
Yaḥşılıḳ çoḳ itdi ‘ömr ü devletüñ olsun ziyād

40

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Nola sepme gözlerümden dīde-i ḥün-bār od
Baş virmiş göñlüme bir āteşin ruḥsār od

2. Yoḳ ‘aceb sim-āb tek olsa ser-ā-pā ıztırāb
Saldı göñlüm ḳoynına bir kırmızı ruḥsār od

3. Blbl gl kızdurur pervāneye Şem‘ od vurur
Od vurupdur gnlme bir Şem‘-i gl-ruĥsār od
4. Aĥdarup gu gu dimezdi serv zinde fāĥte
Salmasaydı gksine ol serv-i ĥoŐ-reftār od
5. Āb-ı ĥayvān tek ĥekerler başa derya-keŐlerñ
Cāma doldursun eger ol la‘l-i Şekker-bār od

56b

6. Ćn-be-ĥn āŐfte v pr pĥ  tāb olmiŐ niĥn
GrmemiŐ ger ‘ārzuñdan ĥurre-i ĥarrār od
7. O dde odlandurupdur ‘ārzuñ nezzāresi
Yz zebān ilen ider i‘cāzuña iĥrār od
8. Gksmi Őevĥ-i cemālñ bāĥ-ı cennet eylemiş
Eyle kim oldu Ĥallullāĥ iĥn glzār od
9. ‘ĀŐıkuñ gñli semender tek dolanur āteŐe
Bl-heves sanur ki eyler ‘āŐıĥı hezār od
10. ‘AŐĥ odı tā pāk gñlm ĥırmenin yandurmadı
Vurmadı ĥam ĥırmenine āĥ-ı āteŐ-bār od
11. Āĥ-ı āteŐ-bār-ı ‘āŐıĥ ‘aŐĥ odın gclendrr
Eyle kim bir gcl ŐarŐardan duta neyzār od
12. ‘AŐĥ odından ser-ĥoŐ u Őrde olmaz ‘andelb
Ĥr tek ĥsn āteŐinden dutmasa glzār od
13. ‘AŐĥ Teñri virgsidr cehd ilen dŐmez ele

‘Aşk odı hâş olmasa yarın kalur bî-kâr od

14. Tâkât-ı dîdâr olmaz hüsn bir od gösterür
Tûr gülzârında gördi ṯalib-i dîdâr od

57a

15. ‘Aşkdur **Meczûb** baħr-i âteş ü hüsn müdde‘î
Emn ol olsa ser-â-pâ ẖaşm-ı da‘vâ-dâr od

41

Velehu

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

1. Seni tâ luṭf-ı yezdân eylesün şād
Meni ol la‘l-i ḥandân eylesün şād
2. Maña ol la‘l-i ḥandân itsün iḥsân
Seni ifrâṭ-ı iḥsân eylesün şād
3. Lebûñ kāmınca olsun âb-ı Kevşer
Meni ol âb-ı ḥayvân eylesün şād
4. Lebûñdür ‘âşkuñ derdine dermân
Bu rencûrı o dermân eylesün şād
5. Fedâ ölmek sañâ çoḡ ‘izz ü şândur
Meni ol ‘izz ü ol şân eylesün şād
6. Ne devletdür ki ‘âşık her nefesde
Özin dildâra ḳurbân eylesün şād
7. Yaḥundur başuña dönem yaḥundan
Bu mehcûrı o devrân eylesün şād

57b

8. Nice Rıdvān ider insānı hoşnūd
Meni kapuñda derbān eylesün şād
9. Cihān tā var gülsün gül cemālūñ
Meni seyr-i gülistān eylesün şād
10. Bu gülşen içre tā nergis göz açar
Meni ol çeşm-i fettān eylesün şād
11. Nola la‘l-i lebūñ inşāfa gelsün
Bu haste göñlümi cān eylesün şād
12. Süleymāne kim itdi hātem ihsān
Seni ol şāhib-ihsān eylesün şād
13. Süleymān tek bu ‘ādil pādişāhı
Süleymān Süleymān eylesün şād
14. İlāhi muttaşıl feth ü zaferden
Bu şāhı şāh-ı merdān eylesün şād
15. Saña luṭf itdi sulṭān-ı selāṭīn
Bizi de ‘adl ü ihsān eylesün şād
16. Saña devr-i felek olsun muvāfık
Bizi tā var devrān eylesün şād

58a

17. Refīk olsun saña **Meczūb** tevḥīk
Meni şāh-ı Horasān eylesün şād

Velehu

Müstef' ilātün Müstef' ilātün

1. Mihrābı gördüm kaşuña sâcid
Açıldı gönlüm açıldı mescid
2. Bir secde olmaz dergāhdan redd
Ol kaş olsa mihrāb-ı 'ābid
3. Olmuş o kaşlar ĩmāsi ilen
Büt-ḥāne Ka'be meyhāne mescid
4. Alsaydı göñlin ol çeşm-i fettān
Meyhānelerden çıhmazdı zāhid
5. Nola lebūñden ey mālīk-i ḥüsn
Bir müsteḥakkka ḥayr olsa 'āyid
6. Çoḥ şūḥ düşmiş bir dāne ḥālūñ
Kim gördi Hindū böyle müşa'bid
7. Besdür bu dünyā lezzetlerinden
Bir acı çahır bir duzlu şāhid
8. Kesretde ḥalvet āsāndur ey şeyḥ
Mevcūd saymaz ḡayrı muvaḥḥid
9. Çoḥ bed kıyāfe gördüm raķībi
Dünyāda olmaz bir böyle mülḥid
10. Yaḥşı keser yol yolsız raķībi
Dokrıylen olmuş egri mu'ānid

58b

11. Görme rakībi ağlar ḥasedden
Âhın odına su sepdi ḥāsīd
12. ‘Aşk odı pervā itmez hevesden
Ḥaḳ bātıl olmaz maḡlūb der-żıd
13. Yol iḥtilāfı menzil itürmez
Vācībdür olsun mümtāz mürşid
14. Yol hādīsīdür meşhūr-ı āfāk
Varı ḥasebde ‘ālemde şāhid
15. Tapmaz tekebbür **Meczūb** ‘izzet
Üftādeluḳda çoḡdur fevāyid

59a

43

Velehu

Mef‘ūlü Mefā‘ilün Fe‘ūlün

1. Ol ḳadde muḳayyed ey sehī ḳad
Ṭūbā semerin derer muḥalled
2. Nezzāre-i ḥalka ay üzüñden
Dünyāda behiştür meşāhed
3. Ṭūbā vü Na‘īm ü ‘Adne beñzer
Ol ‘ārız u ol cemāl ü ol ḥad
4. Burhān-ı kıyāmet itdiler fāş
Ol ḳāmet u ol ḥırām u ol ḳadd

5. Kaşuñ ki oturdı başda tāk
Salmış a‘lā-ı hūlda mesned
6. Kudret kalemı o kaşlardan
Gösterdi iki kalemde bir medd
7. Genc üste ılan kimi dolanur
Ol turre-i pür-ham ü müca‘ad
8. Luţfuñ ola ‘ömr āhır olmaz
Tā zūlfüñe kim ola muķayyed
9. Göñlümde hayāl-i haţţ u hālūñ
Ye‘cüc gam üzre baķlamış sed
10. Ol luţfa ne şükr idem ki her dem
Ġamzeñ sistemi ider mücedded
11. Ey mālīk-i la‘l-i ergüvānı
Mün‘im eylemez faķīrini red
12. Luţf itse lebūñ bu haste ölmez
Kevşerden içen olur müebbed
13. Kimdür geçe başdan yoluñda
Ger olmasa başdan müeyyed
14. Kim rām ider o kibr ü nāzı
‘Acz itmese cedd ü cehd-i bī-ḥadd
15. **Meczūb** budur saña du‘āmuz
Yā Rab ola devletūñ muḥalled

59b

1. Hüsñ içün tã olur hayã ta‘vîz
‘Âşık içün olur vefã ta‘vîz

2. El tapar ‘âşıkã belã-ı heves
Olmasa hüsñ içün hayã ta‘vîz

60a

3. Hüsñ ü ‘aşk arasında olsa hayã
İki yandan olur vefã ta‘vîz

4. Şükr-i lillâh ki Teñriden oldı
Saña şerm ü maña hayã ta‘vîz

5. Yâ Rab olsun iki serãda saña
Nazar-ı şâh-ı evliyã ta‘vîz

6. Cãn kimi cãna basmışam ğamuñı
Kim özinden ider cüdã ta‘vîz

7. Şükr tapdı seher du‘âsından
Müdde‘âmuzca müdde‘ã ta‘vîz

8. Kıbleni itmedüm ğalať hergiz
Oldı ebrũ-ı dil-güşã ta‘vîz

9. Kâr itmez cünũna âfet-i ‘aql
İtdi ol çeşm-i dil-rübã ta‘vîz

10. Cem' ider gönlümi perîşānlıg
İtdi ol turre-i dü-tā ta'vîz

11. Göñle hîç ārzü-ı düğün salmaz
Olsa zülf-i girih-güşā ta'vîz

60b

12. Cān yiter maṭlaba selāmet ilen
Olsa ol la'l-i cān-fezā ta'vîz

13. İsm-i a'zām eger degül aduñ
Eylemezdi onı du'ā ta'vîz

14. Halka ta'līm itdi aduñdan
Hāliķu'l-arzu ve's-semā ta'vîz

15. Tā'at ister yakīn yakīn ihlāş
Olur ihlāş ilen du'ā ta'vîz

16. Yā Rab olsun o kıdd ü kāmēt içün
Ne ki yazıldı 'arş-ārā ta'vîz

17. Çekme **Meczūb** gam ki itlerine
Luṭf ider şāh-ı evliyā ta'vîz

45

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Eyle kim bülbul sesinden ṭab'-ı gülzār açılır
Yār ilen ancak ki 'āşık 'acz ider yār açılır

2. Yahun oldu yār gelsün āḥir oldu 'ömr-i baḥr

Bahtumuz açıldı şubh-ı vaşl-ı dildār açılur

61a

3. Şabr olsa kış gider nevrüz olur eser bahār
Gül güler bülbul kızar yār ile her yār açılur
4. Gözüme şubh açılur her vakt görsem üzüñi
Gicede pervāne içün şubh-ı dīdār açılur
5. Kaşlaruñ mihrābına her kim baħar ihlāş ilen
Kaþılar bu tākdan özine tā var açılur
6. Zülfüñi bād-ı şabā özden salur bir cānibe
Yā dil-i bīmār içün şubh-ı şeb-i tār açılur
7. Görmesem la‘l-i lebūñ göñlüm açılmaz bir nefes
Ger devā düşdi münāsib tab‘-ı bīmār açılur
8. Geç yetişse bāde sākī çekme ğam her kim ki var
Kısmetinin kaþusı özine tā var açılur
9. Nice göñlüñ açılur tā vardur başuñda hūş
Bāde tā hūşı virüpdür bāde hüşyār açılur
10. İtme zālīm her ne itdūñ āh tūmārında var
Çoħ unutma Teñrini bir gün o tūmār açılur
11. Halkı aldatma bu gün açma bu dükkān kaþusın
Elli biñ ıl halk içün yarın o bāzār açılur

61b

12. Çekme ğam **Meczūb** āħir bu günehkār özlere
‘Avf içün ebvāb-ı luţf-ı ‘ām-ı ğaffār açılur

1. Vālih olmak özüne nezzāremüñ ger işidür
Vechi vardur muşhafuñ nezzāresi göz ıııdur
2. Nice başlar başuma mihrāb tek baş egmesün
Kaşlaruñ mihrābına bir 'ömr baş egmişidür
3. Bü'l-heves nezzāresinden men niçün yerden olım
Şükr kim tanır nigāhuñ kim ki hayr-endīşidür
4. Ğamzesinden leblerine tā şikāyet eylerem
La'le basar içini ya'nī ki bed-hū işidür
5. Söyleyem açık nedür la'l-i lebünden maţlabum
O melāhat mün'imī gönłüm onuñ dervīşidür
6. Haste gönłüm çāresini çeşm-i bīmārı bilür
Māye-i cem'iyetim ol zülf-i kāfir kişidür
7. Ey berehmen halk işidür büt berehmen-hānede
Vālih ol ol şūrete bārī ki hālık işidür

62a

8. Dün gice işitdi menden yār Mecnūn hālını
Söyledüm ol dahı bizden sayılır bir kişidür
9. Şüfī-i rakķāş ger İblīs oynatmaz niçün
Nā-muşahhaş mezhebi her milletüñ bed kişidür
10. Vā'izüñ ahvālin işitdüm haţibden söyledi

Bâtının Teñri bilür zâhirde yahşî kişidür

11. Vâ'iz işitdi didi 'unvân-ı bâtın zâhir it
Luţfı vardur sözümün şâhib-suhandur işidür
12. Halk 'aybın arama settâr işinden bir utan
Merd olan dâyim işi öz 'aybınuñ teftîşidür
13. Gâh gâhi yahşî te'sîr eylemez ger eşk ü âh
Kesme ümmîdüñ du'âdan âb u âteş işidür
14. Ta'nesinden nâşîhuñ **Meczûb** men tek incime
Sen niçün yerden olursan koy disün ketm işidür

47

Velehu

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

62b

1. Didiler her 'âşîkuñ şâdıqluğın yâri bilür
Yârdan gayr özgesi gönümde yoğ Teñri bilür
2. 'Âşîk-ı şâdıq dil ilen 'arz-ı maţlab eylemez
Tâ geçüpdür hâtırından bil ki dildârı bilür
3. Şâf olanda 'aşk-ı pāk ilen gönül âyînesi
Yâr gönli her kim ilendür giriftârı bilür
4. Tâkatüm ol dem ki eyler şekv senden dil ilen
Gönlden kurbân olur gönüm saña Teñri bilür
5. Gice gündüz dönerem başuña şâhiddür felek
Her kişinüñ işlemiş işini hem-kârı bilür

6. Nice yüz biñ cān içün bir cān ucundan geçmeyem

Men ki göñlüm türk-i gamzeñ oğların kārı bilür

7. ‘Aşq kurbın gör damar bülbul yaşı gül üzine

Resm-i şabr u tarz-ı ‘acz ü şīve-i zārı bilür

8. Her kim olsa ‘āşıkı melāmet eyleme

Hüsndür şāh u gedāya hükmini cārī bilür

9. Göñle cem‘iyyet yeri zülf-i perīşānı bilür

Bir cihān derdün devāsın çeşm-i bīmārı bilür

10. Aldama efsāne ilen halkı vā‘iz göge bağ

Gör ne reng efsāneler bu saḡf-ı zengārī bilür

63a

11. Perīnün perini görmez neylesün miskīn mürīd

Zāhirin pākize görmüş göñlünü ārī bilür

12. Maṭla‘uñ son mışra‘ı **Meczūb** açuk luṭfı var

Yārdan ğayr özgesi göñlümde yoğ Teñri bilür

48

Velehu

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

1. ‘Āşık ki ser-ā-pā göz olup yārini gözler

Yār āyīne almış ele dīdārını gözler

2. ‘Āşık ki vefāsına cefāsı getürür güc

‘Āşık degül öz rāḡat u āzārını gözler

3. Ğam şekker-i şükrin eylemez zehr şikâyet
Her kim ki rızâ-ı dil-i dildârını gözler

4. Ma 'şūk gözi 'āşık olur 'āşık
Şāyyād seven şayd-ı giriftārını gözler

5. Dil-ḥastelerine nazar-ı luṭfı kem olmaz
Bīmārı olan ḥāṭır-ı bīmārını gözler

6. Men hem gice gündüz dönerem başına yārūñ
Eflāke deyiñ her kişi hem-kārını gözler

63b

7. El katmadı dünyāya cünün aḳla biraḥdı
Ferzāne olan 'āḳıbet-i kārını gözler

8. 'Āḳıllara dīvānelerūñ ni 'meti çoḥdur
Hem-süfre olan a 'mā ilen Teñrini gözler

9. Tā cehl-i sipāhın pozasan karşıla ḥarsı
Merdāne tīpe 'alemdārını gözler

10. Öz ḥalka durur şehrumüzūñ biş namāzı
Tā var fūrūşende ḥarīdārını gözler

11. İhlāş du 'ā leşkerinūñ özin aḳırdur
İḳbāl kuşun cūr'et-i serdārını gözler

12. **Meczūb** yaman görmesün ol şūḥ ki gāhi
Bir gūşe-i çeşm ile giriftārını gözler

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Şükr kim açıldı ḥandān şubḥ-ı vaşl-ı yār şükr
Oldı ol aqır yuḥudan baḥtumuz bīdār şükr

2. Kāse kāse zehr-i kātıl açılığun eyledi
Bir tebessümle telāfī la'l-i şekker-bār şükr

64a

3. Şükr oldı devlet-i dīdārdan bol ni'metüm
Ol kadar kim şükr için 'ālemde ni'met var şükr

4. Derd gitdi dağ göçdi ğam çekildi geldi yār
Durdı gezdi aylar ıllar olan bīmār şükr

5. Dāmen-i ümmīd doldı gevher-i maḥşūddan
Āḥirin ḥüb gözlemişdi çeşm-i gevher-bār şükr

6. Yār üzine açdı göz āyīne bī-ğubār dil
Öz-be-öz oldı müyesser devlet-i dīdār şükr

7. Gitdi kış geldi bahār açıldı gül yār içdi mey
Men de ya'nī yār ilen mest olmuşam seyyār şükr

8. Gülşen-i vaşluñda bülbul tek ğazel-ḥān olmuşam
Ḥār-zār-ı baḥruñı şükr eyledi gül-zār şükr

9. Kāmetinden ḥayretüm kāmınca aldı kām-ı dil
Naḥl-i bāğ-ı müdde'ā maṭlabca virdi bār şükr

10. Kaatre vurdum ‘ömrler ahıtdı çeşmüm kaatreler
Geldi āhir öz ayağıyla bize dildār şükr

11. Başladı bārān-ı rahmet geşt-i ümmīd oldu sebz
Dāneden hırmən götürdi dīde-i hūn-bār şükr

64b

12. Şükr kim yaḥşılıka döndi yaman ‘ādetlerüm
Şükr şükr ancak ki ister halkdan settār şükr

13. Gözledüm dünyāda rāḥat halk için halk olmamış
Rāḥata oldu mübeddel miḥnet u āzār şükr

14. Başum üste gördiler dest-i velāyetdur ‘alem
‘Arşa-ı düşmene gāyetde oldu dār şükr

15. Kim ider bu şükri kim döndüm yaḥundan başuña
Gerçi **Meczūbu**ñ ider bu ni‘mete tā var şükr

50

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Göñlümi sen evledüñ göñlüm nice senden geçer
Böyle kim men vālihem sāķī haçan menden geçer

2. Señden üz gördüm bu üzden pāk unuttum cenneti
Böyle üz her kim ki görse eyle gülşenden geçer

3. Türk-i ğamzeñ üz koyanda göñlümüñ yasaķına
Sanuram bir berķ-i suzāndur ki hırmenden geçer

4. Gel cefādan el götür çok imtiḥān itdi meni

Sen teki göster maña göñlüm nicesinden geçer

65a

5. Maṭlabınca müdde‘āsin āh gökden indürür
Bu yiliksiz nāveki gör nice cevşenden geçer
6. ‘Aşk āhır kırtarur ten kıuyısından göñlümi
Kim deyir eyile Tehemten böyle Bicenden geçer
7. Sözüñüñ te‘şiri yokdur añlamaz nāşih sözün
Sözlerine sözümüz yok söz ögüdünden geçer
8. Düşmen için yāresinden sürse bir āsān ‘ilāc
Söyle bir tīr-i tegāfūl nice düşmenden geçer
9. Zālīmi mazlūm susdurmaz ḥadeng-i āh ilen
Tā çeküpdür ejdehā göksinde Behmenden geçer
10. Vahşet-i dīvāne kıayırmar fenā dünyāda ev
Bes ki göñli dar olur bir dār-ı meskenden geçer
11. Men‘ itme ger virür dīvāne ten ‘uryānluķa
Bilmedüñ ey anlamaz serden geçen tenden geçer
12. Böyle kim **Meczūb** biz iḥsāna muḥtāc olmuşuz
Sākī-i Kevşer nice senden nice menden geçer

65b

51

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. ‘Ārizuñ nām-ı ḥudā bir bedr olmuş māhdur

Kaşlaruñ muşhaf başında baş bismillāhdur

2. Kevser-i la‘l-i lebūñ devrinde haṭṭuñ sebzesi
Hızra da yol gösterür her çeşmeden āgāhdur
3. Maḥv düşmiş dāne-i ḥālūñ o gül-gūn ‘ārıza
Eyle Hindū kıblesi bir eyle āteş-gāhdur
4. Vaşf-ı ḥüsnūñ baḥr-ı Qur‘ān mu‘cizi salmış ele
Özge el bu gevher-i maḫşūddan kūtāhdur
5. Kim ider bu şükri kim bu revnaḫ-ı bāzār ilen
Bü‘l-hevesler baḫıṣuñdan baḫıṣuñ āgāhdur
6. Gözle sāḫī saḫlasun Teñri yaman gözden seni
Tā ki ‘āşık ḫayr-ḫāh u bü‘l-heves bed-ḫāhdur
7. Göñlümüñ aḫvālını müjgānlarından al ḫaber
Her biri bir gūşeden cāsūs tek āgāhdur
8. Göñlümi hergiz gamuñ hīç yerde yalkuz ḫobmamış
Şükr kim luṭfuñ benümle muttaşıl hem-rāhdur
9. ‘Āşıkuñ ‘ayşını hīç esbāba muḫtāc itmeyen
Şūriş-i efḡān u mevc-i eşk ü medd-i āhdur
10. El aparma zülfe nāşıḫ ef‘īdür sancır seni
Göñlüñi virme zenaḫdāna düşersen çāhdur
11. Tā‘atūñ maḫbūldür zāhid ger olsa bī-riyā
Sözleruñ vā‘iz ‘ibādetdür eger lillāhdur

66a

12. Bî-riyâdur girye-i mestâne zâhid bâde iç
Bî-riyâ ger bir dem olsan tã‘atũñ lillâhdur
13. ‘Aşk dergâhında kim olmış gedâ şâh u gedâ
Her gedâ öz başına bir bellü şâhenşâhdur
14. ‘Aşk dergâhında sen tanıtma **Meczûbı** baña
Tanıram ‘âşîdür ammâ bende-i dergâhdur

52

Velehu

Mef‘ülü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ülün

1. Zülfüñ dime göñlüm kuşını dâma salupdur
Bir yuvasın itürmişi ârâma salupdur
2. Zâhid eylemiş sübhanı men zülfüñi zünnâr
Her göñli emel riştesi bir dâma salupdur
3. Arturdi perişânlukımı zülf-i perişân
Cem‘iyyetimi gör ne ser-encâma salupdur
4. Serv oldı senũñ bendelikũñ adına âzâd
Bu hil‘at-i fâhîr onı endâma salupdur
5. Her gün niye bayram eylemez bu delü göñlüm
Pâ-bûsuñ eger va‘deni bayrama salupdur
6. Bîmâr-ı gamuñ bağı kan oldı nola sorsa
Şekker ne içün la‘l-i lebũñ câme salupdur
7. Pervâne vü bülbül gamına yohı dahı reşküm

66b

Gönlüm nazar ol şem‘-i gül-endāma salupdur

8. Dīvānelere bu ivi dar itdi kıyāmet

Māt ivine çoḡ ‘aqlı o hengāme salupdur

9. Tedbīr-i ḥired işlemedi ‘aşk yolında

Öz ḥāmluḡından atını ḥāne salupdur

1. Meyḥāneye gitdüm kaçarak vā‘iz ivinden

Yahşı didiler özini ḥammāma salupdur

10. Vir bāde ki Tebrize gelür devlet ilen şāh

Vana Halebe Şāma salupdur

11. **Meczūb** kaşuñ secdesini bir dem unutmaz

Gör başını ‘aşkuñ ne ser-encāma salupdur

67a

53

Velehu

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

1. Āzār çoḡ itdüñ meni āzārumı gel gör

Āzürde sen itdüñ dil-i bīmārumı gel gör

2. Pür-ḥamluḡuñ pāyesini tā göre ḡamzeñ

Biñ yerde dilenmiş dil-i efkārı gel gör

3. Bīmār senüñ derd senüñ çāre senüñdür

Ey çāre-i derdüm dil-i bīmārumı gel gör

4. Gündüz gözi pervâne gelür çeşmüme bülbül
Ey şem‘-i gül-endām şeb-i tārımı gel gör
5. Hecrûñ ne cevâhir gine müjgānuma düzmiş
Kâdrin dimenem çeşm-i güher-bārumı gel gör
6. Seyr eyle çerāgān-ı şaf-ı lāle güneşde
Sal burķa‘uñı dīde-i hūn-bārumı gel gör
7. Kısmet dil-i bīdāra olur devlet-i dīdār
Gel tecrübe eyle dil-i bīdārumı gel gör
8. Göz dīde-i bīdār açar şubḥ-ı vişāle
Ger böyle degül dīde-i bīdārumı gel gör
9. Açıldı şabāḥ u der-i vaşl u delü gönñlüm
Sākī ne durupsan gine gülzārumı gel gör
10. Dil viridi du‘ā leşkerine dest-i velāyet
‘Ālem gözine bellü ‘alemdārumı gel gör
11. Başumdan ayak şāḥ-ı Necef gölgesi çekmez
Dünyāda vü ‘uķbāda hevādārumı gel gör
12. Çoḥ düşmen eli emrūñ ile kesdi itüñden
Kapuñda felek kimi serdārumı gel gör
13. Her yerde menüm kimi döner başuñı eflāk
Kapuñda bu bī-sāḥte hem-kārumı gel gör
14. Ger bilmez isen hecrde **Meczūb** ne çekmiş

67b

Kim ‘ahde ider şerhini dildarımı gel gör

54

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

68a

1. Üzüni gördüm ırakdan eyle sandum aydur
Başışuñdan tanıdum hansı kamer-simāydur
2. Ğamze kim ök ökce söyler açıl açıl kaç kaç
Tanıram ol kane rağbet şahne-i hod-rāydur
3. Ğamzenüñ de iltifâtı çoğdur ammā başışuñ
Fitne-i devrân belâ-ı ‘aql u hüş-verāydur
4. Başuñ üste kākülüñdür yâ ki devlet sāyesi
Yâ baş egmiş pâdişâha çetr-i gerdün-sāydur
5. Kaşlaruñ nām-ı hudâ tâk-ı felek tek gözlere
Bir nümāyân kudret-i yektâ-ı bî-hemtāydur
6. Kaşuñ ĩmâsıyla fettân gözlerün mey gezdürür
Başda kırmış tâ ‘ayân olsun ki şâhib-rāydur
7. Ğamzeñe kimdür diyen kim gözüñ üste kaş var
İkki ser-hoş başı üste ikki katı yaydur
8. Yarım açılmış kızıl gül goncasıdur ol dehen
Yâ kıızıldan haqqa-i yâkut-ı rûh-efzāydur
9. Haqqa-i yâkût içre ol muşaffâ dişlerüñ
Otuz üç dâne düzülmüş gevher-i yektāydur

10. Ol iki leb ikki hâtem kaşıdur yâkûtdan
Yâ kızıl dürc üste ikki la‘l-i şekker-hâydur

11. Dokru söyle servler görmüş gözüñ ey bâğbân
Hansı servüñ kâmeti ol kâmet ile tâydur

68b

12. Tâ düşer ‘arz-ı niyâzum hâtıra nâzuñ duyar
Gaybdan bu fehmi virmişler aña bir paydur

13. Aza kalma şükr az itme hatâlar eyleme
Paylar varı hatâsız hikmet ile paydur

14. Şüfî-i rakķâş vecdi ger ilâhîdür niçün
Kızdıran sönmiş odını def sesi yâ nâydur

15. Gözle **Meczûbı** kapuñda gör nice eflâk tek
Gice gündüz başuña dönmekde pâ-ber-câydur

55

Velehu

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Âhir oldu ‘ömr baħr ü kısmet oldu vaşl-ı yâr
Açıl ey bülbül ki açıldı gül ü geldi bahâr

2. Kapılar açdı gine bülbül özine bâğ-ı feyz
Açdı göz açıldı şubh açıldı gül açıldı yâr

3. Rûzgârum hecr ilen gitmişdi pāk elden gide
Sen de gel sākî ki geldi yâr u geldi rûzgār

4. Düşmen oldu gör ne müşkiller açar müşkil-güşā
Yār geldi gör ne ihsān itdi luṭf-ı gird-gār

69a

5. Dil deyir cān pīşkeş söyler tekellüf ber-ṭaraf
Göz deyir eglen gözüm söyler tevāzu‘ ber-kenār
6. Va‘de itdün gelmedün tā bağrumı kan itmedün
Sanuram bī-va‘de geldün bes ki virdün inṭizār
7. İncime bī-vech menden sen çoḥ incitdün meni
Men ki yoḥdur ṭākatüm reşk āteşine vechi var
8. İsterem bir lahza luṭfuñ menden üz döndürmesün
Her nefes bir cān ucından kim geçer ey gül-‘izār
9. Böyle geçdi ‘ahdümüz senden cefā menden vefā
İtmesün yā Rab meni ol ‘ahd-i senden şerm-sār
10. İşiginde kalmasun bir bü‘l-heves dermān için
Tapmasun kapuñda hergiz nā-münāsib i‘tibār
11. Çoḥ geç itdün dün gice çoḥ bī-ḳarār olmışdı dil
Yā Rab olsun bī-ḳarāra iltifātuñ ber-ḳarār
12. İltifāt itseñ işüñdür yüz çevirsen çāre yoḥ
Böyle şāhib-ḳudret ilen kimde vardur ihtiyār
13. Şem‘ de ḳapı sesinden duydu kimdür ḳapıda
Nice duymaz reng ḳaçar dil olanda bī-ḳarār

69b

14. İtmesem seyr-i gülistān şevḳ-i lebdür ‘āşıḳa
Medd-i āhum serv-i ra‘nā ḳanlu yaşum lāle-zār

15. Kāmetüñ tek serv-i ra‘nā hansı yerde gördiler

‘Ārızuñ tek māh-ı gül-ruhsār hansı gökde var

16. Kim işitmiş serv sāķī ola sāğar gezdüre

Kim görüpdür dutmuş ola ay serv üste qarār

17. Dil-rübālarda senüñ tek dil-rübā göster maña

Dutalum dīvānelerde men teki **Meczüb** var

56

Velehu

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Olmuşam bir büte māyil ki du‘ādan çekinür

‘Ahd ü peymān unudur mihr ü vefādan çekinür

2. Dil-rübālar lebini güldürür elbette du‘ā

Niçün ol gönca dehen böyle şabādan çekinür

3. Eyle kim şāh u gedādan geçer ol mün‘im-i hüsñ

İl gözinde men-i bī-berg ü nevādan çekinür

4. Pest ider aşķ hevāsını hevesden geçe gör

Geç hevesden eyle kim hāste hevādan çekinür

70a

5. Başdan geçmese ‘āşık nice maķşūda yiter

Başa gitmez bu yolu kim ki belādan çekinür

6. Ten kazā hükmine vir yār rızāsın ele sal

Öz rızāsın gözedür kim ki cefādan çekinür

7. Hāşıl-ı nahl-i vefādur semer-i vaşl-ı habīb
Yoh vefādan haberi kim ki cefādan çekinür
8. Zāhid tek nengi gelür 'aşk sözinden neylesün
'Aklı azmış eyle kim rāh-nümādan çekinür
9. 'Āşık ahvālını ger gizlese incinme tabīb
Derd-dādın duyan elbette devādan çekinür
10. Göñlden haşmı ilen şulh eyleyen merd degül
Bü'l-hevesden nazar-ı hüsn ü hayādan çekinür
11. Bu akır yükleri sal yazıya dīvāne kimi
Kim ki vardur o serāya bu serādan çekinür
12. Çekegör nāzını **Meczūb** ki çoḡ rahmı da var
Nola zāhirde eger şāh gedādan çekinür

70b

57

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Hansı gökde bir üzün tek mäh-ı gül-ruhsār var
Hansı yerde kāmētün tek serv-i hoş-reftār var
2. Kim görüpdür baḫışuñ tek maḫzen-i esrār kim
Hansı maşrıqda kaşuñ tek maṭla'-ı envār var
3. 'Ārizuñ tek bir kızıl gül hansı bāğda gördiler
Hansı dürc içre lebün tek la'l-i şekker-bār var
4. Söz imiş ol söz ki bilür ḫaste ḫaste ḫālını

Çeşm-i bīmāruñ bilür kapuñda bir bīmār var

5. Başıña gayret revā bilmez ki bir dem dönmeyem
Gice gündüz karşıda eflāk tek hem-kār var

6. Şirkdür zāhid riya mahv ol o fettān gözlere
Mest çıh meyḥānesinden mescide hüşyār var

7. Dolu vir gam çekme sāķī bāde vir tā var vir
Ādem oklınuñ muḳarrer kısmeti tā var var

8. ‘Āşık için künc-i aḫzānında ‘ayş āmādedür
Genc-i gevher yoḳdur ammā çeşm-i gevher-bār var

9. Güşe-i bī-tüşemizde yoḳ kudüretten eşer
Tā tevekkül yārdur yār ü mey ü dīdār var

71a

10. ‘Aşḳ dergāhuñda senden ḥār-ter yoḳ ey heves
Var başuñda belālar var başumdan var var

11. Çāre yoḳ şabr it cefāya ‘āşık olmaz bī-raķīb
Nüş karşıusunda nīş ü gül yanında ḥār var

12. Kesme ümmīdün dime çoḳdur yaman ḥaşletlerüm
Cürm için ḡaffār ḥāzır ‘ayb için settār var

13. Ye’s nāşih küfrdür var yum ol şom aḡzuñı
Tā nefes var ey şaķī tevḑīḳ-i istiḡfār var

14. Ḥaḳ unutma her kim olsa yaḥşı gavr it bu sözi
Hansı deryā içre böyle lü’lü-i şehvār var

15. Cürmden **Meczûb** tek elbette hâtır cem' dūr
Her kimüñ göñlünde mihr-i Haydar-ı Kerrār var

58

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

71b

1. İşidüñ nāşih deyir dil virme bī-dildār gez
Kim diyüpdur 'āşık olma herzevī bī-kār gez
2. Her kimüñ göñli cihānda yārı ilen açılur
Kim diyüpdür yār ilen açılma gel gül-hār gez
3. 'Āşık ol nāşih dutar hayvānda bir hayvānda ins
Sende hayvān bir münāsib yār ilen nā-çār gez
4. Buğma ğamdan özüñi yalkuzca bu tımār tek
Bir gül üzlü yār dut bülbül kimi gülzār gez
5. Hâtırüñ ayıklık ister gel bizüm meyhāneye
Dil-rübāmuz gözleri tek ser-hoş ol hüşyār gez
6. Gözleri çoğ mihr-bāndur hâtır-ı bīmār ilen
'Āfiyetler ister ise hâtırüñ bīmār gez
7. 'Āşikuñ gelmez yuğusu sen de zālīm 'āşık ol
Eyle başuñdan bu ğaflet yuğusun bīdār gez
8. Başı örtülmiş kuyı çoğdur bu yolda ey refīk
Dokruluğdan dut 'aşā āheste ol hem-vār gez
9. Arħa durma zālīme mazlūma 'ādil arħa dur

Arhasızlar gönlini sindurma bî-âzâr gez

10. Gel gözüm sâķî gözüm hergiz yamanuñ görmesün
Kim diyüpdür men düşem bîmâr u sen bî-kâr gez

11. Tâ cemâlüñ dâyim olsun ‘âlem-ârâ gün kimi
Bî-ser-ü-pâ zerrelerden ferd ü bî-agyâr gez

72a

12. Ayık ol bî-bâk gezme nâ-münâsib yâr ilen
Ger ele salduñ münâsibce muşâhib var gez

13. Çâr-nâ-çâr münâsib nâ-münâsib yerde yoh¹²
Nâ-münâsib ger yahun kavmuñ ola nâ-çâr gez

14. Çekme hîffet kâni‘ ol çoķ gezme artuķ kût için
Kût-i rûh er maţlabuñdur kuvvetüñ tâ var gez

15. Yahşı seyr it bu temâşâ-hâneni **Meczûb** tek
‘Âşık ol yalkuz da gezsens yâr ilen seyyâr gez

59

Velehu

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

1. İtürmez pâk-bîn yârini hergiz
Unutmaz şâf-dil Teñrini hergiz

2. Göñül âyînesi ger şâf olsa
Kaçırılmaz yâr dîdârını hergiz

¹² Mısrada vezin problemlidir.

3. Bisât-ı ‘aşkda tâ nakd-i cân var
Düşürmez hüsni bazarını hergiz
4. Heves kalb olduğın ger bilme hüsni
Burağmaz hiç giriftarını hergiz

72b

5. Hoş ol kim mihr-bânluğdan tabîbi
Sorişmaz hâl-i bîmârını hergiz
6. Doyınca kim ki tapmış lezzet-i derd
Getürmez rahme dildârını hergiz
7. Saña hayrân olan hayrânluğından
Uyatmaz çeşm-i bîdârını hergiz
8. Ezelden başuña başum fedâdur
Kesilse danmaz ikrârını hergiz
9. Gül üzli yârımı ger görse bülbül
Getürmez yâde gülzârını hergiz
10. Du‘âlar leşkerin ger âh yıksa
Cefâ egmez ‘alemdârını hergiz
11. Eger pervâne men tek başa dönse
İtürmez şem‘-i dîdârını hergiz
12. Döner **Meczûb** tek başuña eflâk
Unutmaz kimse hem-kârını hergiz

73a

60

Velehu

1. Şerm olsa hüsni rām itmez heves
‘Āşıkā ‘ayşī ḥarām itmez heves
2. Olsa ğamzeñ il sözinden bā-ḥaber
Cem elinden olsa cām itmez heves
3. Bū'l-heves ṭāḳat getürmez ‘aşkuña
Başlar ammā tamām itmez heves
4. Başdan ‘āşık geçüpdür başdan
İtmemiş ‘ahde kıyām itmez heves
5. Zülf ü ḥālün devletinden murğ-ı dil
Dāne için özge dām itmez heves
6. Rence öğrenmiş belā-keş ‘āşıkun
Rāḥat-ı dārü's-selām itmez heves
7. Hīç kimün yohdur heves tek düşmeni
Göñli hergiz dost-kām itmez heves
8. Erler içre ad çıhardur ‘aşk-ı pāk
Hīç kişini nīk-nām itmez heves
9. Bū'l-heves hergiz dimezler ‘āşıkā
Pāk ‘aşkı kimse nām itmez heves
10. Bū'l-heveslik āteşi tīz küllenür
Şu'le-i hüsndür devām itmez heves

73b

11. Tîz niçün sevdâsı başlardan çıhar
Māyesini ger ẖarām itmez heves
12. Nāşıl ol şekker lebûñ şūrîdesi
Özge ağzından kelām itmez heves
13. ‘Āşıkun bed-nāmlukundan bâki yoĥ
Bü’l-heves tek neng ü nām itmez heves
14. Bü’l-heveslerden kesel **Meczûb** tek
‘Ahd ü peymānı tamām itmez heves

61

Velehu

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

1. ẖaṭṭunı ol kim şebîh-i ẖaṭṭ-ı Kır’ân eylemiş
Ĥüsn bâbında saña çoĥ luṭf u iĥsân eylemiş
2. Mihr-bân olmış menümle bir senün tek baĥrı daş
Müşkili müşkil-güşâmuz gör ne âsân eylemiş
3. Bir faķîre nice raĥmuñ gelmesün ey baĥrı daş
Kim saña bir cânı yüz biñ kerre kırbân eylemiş
4. Gözle bir mûr-ı za’îfi eyle kim gözler seni
Ol ki ĥâtemle gedâsını Süleymân eylemiş
5. Ol ki kaç u göz yaratdı ĥüsn içün topraĥdan
Kaşunı İslâm içün miĥrâb-ı îmân eylemiş
6. Kaşların miĥrâblar yaĥmış gözün meyhâneler

74a

‘Ārızuñ gözler güzellerden peşīmān eylemiş

7. Ger bizümle yārsan gel yār suzān göksümi
Gör ne kanlar bağruma ol çeşm-i fettān eylemiş

8. İltifātuñ göz götürmez menden ammā gözleruñ
Birce pinhān bahmak için bağrumı kan eylemiş

9. Daş yaksa baş egmez ‘āşık-ı şābit-kağem
Böyle ol fettān bizümle ‘ahd ü peymān eylemiş

10. Birce bah o gözlere zāhid ki bir ĩmā ilen
Çoğ senuñ tek epruki yeñi müselmān eylemiş

11. Tā devāsız olmasun hīç derd bu dergāhda
‘Āşık için ‘aşk derdin ‘ayn-ı dermān eylemiş

12. Göñli sınımlardan al ol genc-i pinhāndan nişān
‘Aşk çoğ evler bu sevdā ile vīrān eylemiş

74b

13. Şem‘ tek oddan tapar ‘āşıkларуñ göñli hayāt
Bu odi i‘cāz ile hüsn āb-ı hayvān eylemiş

14. Bir yere her derdi yıkmış ‘aşk koymış adını
Yā devāsız derdini her derde dermān eylemiş

15. Saltanatda himmet-i **Meczūbu**ña yol baklamaz
Gör ne ihsānlar oña şāh-ı Ħorāsān eylemiş

62

Velehu

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

1. Gel ey sākī ki adrūm bilmeyen būt adr-dān olmış
Hemān nā-mihr-bāndur ki imdi mihr-bān olmış
2. Getür mey üç raīb olmış bu gün kuyından āvāre
Biri öldi biri itdi birisiylen yaman olmış
3. Gine am lekerini bir bire bir āh sındurdu
Du‘ālar lekerinde āhı gör āhib-ırān olmış
4. Elin dut bir nice peymāne ilen ōnlūmūñ sākī
Ki o iller senūñ bī-rahm elūñden barı an olmış
5. Ger iitseñ ne yoldan gevher-i maşūda el tapdum
Gözüm o aylar ıllar gözüm gevher-feān olmış
6. Senūñ tek gevher-i maşūd tā salmış ele ōnlūm
Gözümden atre atre gör ne deryālar revān olmış
7. Aan apıları ōnlūm özine nāvek-i amzeñ
Bi-amdillāh ki bir bir ōnlūme hātır-niān olmış
8. Cefā-ı ‘ada ōnlūm vefāsı reng döndürmez
Bu yanar odlara yāūt tek o imtiān olmış
9. Vefā i‘cāzını gel gör ki sen tek bī-vefā dilber
Bizümle mihr-bān ayār ilen nā-mihr-bān olmış
10. O minetler ki hicrānuñda ōnlūm giceler ekdi
ula as giceler her gicesi bir dāsitān olmış
11. Vefāsın añlayan hergiz cefādan egmemiş baın

75a

Cefāya şabr iden elbette āhir şād-man olmuş

12. Bu şahbā yār ilendür eyle kim ‘āşık humār oldu
Yaķın bilsün ki yārı ğayr ilen hem-dāsītān olmuş

13. Nişān kim virdi hūsn-i bī-nişāndan bu nişān besdür
Ki kārı oğlarına göñller bir bir nişān olmuş

14. Unutma ağlamaķuñ feyzini **Meczūb** hātırdan
Bu dersi derd-i şubḥ eyle ki maṭlabca revān olmuş

75b

63

Velehu

Mef‘ūlü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

1. İtmez eşirini ḥam-ı zūlf-i dü-tā ḥalās
Yā Rab o ḥalkadan nice oldu şabā ḥalās
2. Kevşer içer o leblere cānın fedā iden
Hızırı ölümden itdi bu āb-ı beķā ḥalās
3. Çoḥ şükr Teñriye ki helāk-ı humārdan
İtdi meni o la‘l-i leb-i cān-fezā ḥalās
4. Açılma bü‘l-hevesler ilen sözler açılır
İl sözlerinden ādemi eyler ḥayā ḥalās
5. Nā-yāb ile gezinme ki çoḥdur yaman diyen
Olmaz yaman muşāḥib içün iftirā ḥalās
6. Şabr it taraķ yāresine ol civān kimi
Kim itdi onı ehl-i hevesden ḥayā ḥalās

7. Göñlümle yād itdi gamuñ özge ğamları
Ğamlardan āşināyı ider āşinā ħalāş

8. Şabr-ı cemīl naḥl-i vefādan direr semer
Bu ḥikmet ile oldı cefādan vefā ħalāş

76a

9. Ağyār rağmına yūri aḥbābı it du‘ā
Yüz biñ belādan itdi meni bu du‘ā ħalāş

10. Yā Rab cihānda var olasan tā cihān ola
İtsün iki serāda seni bu du‘ā ħalāş

11. Tedbīr-i ‘aql bir böyle deryāda neylesün
Nuşret ḥudādan olsa olur nāḥudā ħalāş

12. Nāşıḥ naşīḥatūñ nice lillāh olmasun
Olmaz daḥı cehennem odından riyyā ħalāş

13. Zühd ü riyyā belıyyesini mey ider ‘ilāc
‘Aql āfetinden itdi meni bu devā ħalāş

14. Āmāde rızka māni‘ olur ğayr kápısı
Olmaz bu özden özge özinden gedā ħalāş

15. **Meczūb** tek bu ḥalk ile ḥayr olsa niyyetūñ
Yarın yaqın ider seni luṭf-ı ḥudā ħalāş

64

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Eyle kim meyden tapar meyhâne feyż
Gördi la‘lünden dil-i dīvâne feyż

76b

2. Bağışuñdan ‘aql hayrân olmasa
Hansı şahbâdan görür dīvâne feyż
3. Kışsa-ı zülfüñ uzadur ‘ömrümi
Yuğusız hūşa virür efsâne feyż
4. Neylesün başuña ‘âşık dönmesün
Başa dönmekden tapar pervâne feyż
5. Göksi yâd-ı ‘ârızuñ kızdurmasa
Göñle virmez nâle-i mestâne feyż
6. Feyż-i Kevşer leblerüñden almasa
Kısmet olmaz çeşme-i hayvâne feyż
7. Âşinâ feyż aparur bu kapıdan
Olmasun hîç göñl ilen bîgâne feyż
8. Bâde iç zâhid bizüm tek âdem ol
Mey-perest olsan virür peymâne feyż
9. Ağlamak ümmîd geştin sebz ider
Yakmasa yakış aparmaz dâne feyż
10. Halk oldu ravza-ı şâh-ı Necef
Tâ yetürsün ravza-ı rıdvâne feyż

77a

11. Kim Süleymân tek buluddan taht ider
Olmasa bu kapıdan Selmâne feyż

12. Bū'l-heves göñli bu derden yārumuz

Nice görsün Ka'beden büt-hāne feyż

13. Nice Hindū Rūma fāyiķ olmasun

Şī'alar nūrı virür Īrāne feyż

14. Var yakın **Meczūb** ol dergāha kim

Gözler ondan 'āķıl u dīvāne feyż

65

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Eyle kim şahbā olur sermāye-i zevķ u neşāt

Dem-be-dem göñlüm tapar yād-ı lebūñden inbisāt

2. Hamı etvāruñ güzeldür gezme bī-pervā gözüm

Yahşı olmaz kim ki itmez il sözinden ihtiyāt

3. Özi düşmenden beter il ağzın açar özine

Nā-münāsib ādem ilen kim ki tapdı irtibāt

4. Yār yārından aparmaz feyż hergiz ey refīķ

İtmese öz sevmeyineñ aşınāluk ihtilāt

77b

5. Nā-münāsib ihtilātı ādemi bed-nām ider

Çohları bed-nām itdi nā-münāsib ihtilāt

6. Bū'l-heveslik zevķi kalmaz āhır olmaz 'aşķ-ı pāk

O neşātuñ āhiri ğamdur bu ğam 'ayn-ı neşāt

7. Doğrulukdan dut ‘aşā çoħdur bu daşlukda kuyı
‘Aķıl-ı kāmīl nişānıdur bu yolda ihtiyāt
8. İki başdan egrini mizāne vursan kalbdur
Doğruya yol baklamaz yarın kıyāmetde şırāt
9. Bu fenā dünyāda şāhib-ħazm olan kayırmaz iv
Seyl yolında āhirini gözleyen salmaz bisāt
10. Yol uzakdur çoħ dolaşma bu fenā dünyāya çoħ
Bir şikeste köpridür yā bir tōkülmişce ribāt
11. Hırş-ı dünyā-ı ħarāma ‘ayş-ı cennetdür ħarām
Söyle dünyā-dāre Qur’ān naşşıdur semmü’l-ħıyať
12. Ādemī **Meczūb** ğamdan fāriğ olmaz ‘āşık ol
Ĝam yisen bārī o ğam kim āhiri olsun neşāt

78a

66

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Hūşumı lutf-ı nazardan yā ħafīz
Ayık it feyz-i seherden yā ħafīz
2. Olmasa lutfuñ kim eyler yoħsulı
Muhteşem feyz-i seherden yā ħafīz
3. Hıfz eyle ay üzlü fettān yārümi
Fitne-i devr-i kamerden yā ħafīz

4. H ayrı  o dur ol  eker-leb dilber  
Ol pen h  c mle  erden y  haf z
5. G  l m ilen ol mis fir dilberi
Sa  kay tdur seferden y  haf z
6. N h ke t sin ni  n vird  n bize
N h  kim sa lar  at rdan y  haf z
7. Sa la H ydar  apus nda ba um 
H    tan rlar bu derden y  haf z
8. Bu   r k ba ı bu da luk yazıda
H fz it k h u kemerden y  haf z
9. Ba dur   ha vel yet  apus 
Ba um  kesme bu derden y  haf z
10. ' lem  zre l tf u rahmet  apus n
Ba dan a du n bu derden y  haf z
11. Kim ki pay aldı bu ' l   ap dan
D  medi hergiz nazardan y  haf z
12. R  en it l tf-  nazardan  e m m 
Ol im m-  muntaz rdan y  haf z
13. ' lem  n rezz  -  r z  n tanıyan
G zlemez r z   zge derden y  haf z
14. H fz eyle bu  apıda **Mecz bu  **
Fitne-i her bed-nazardan y  haf z

78b

1. Söyledüm pervāneye olsa senüñle yār şem'
Nice bī-rahmāne eyler göñlüñi āzār şem'
2. Söyledi bī-rahımluḡ ma'şūqlardan luṭfdur
Göñlüm içün yā Rab olsun dāyim āteş-bār şem'
3. Söyledüm luṭf eyleyüp ḡandān gelür meclislere
Çeşmini 'āşık kimi eyler niçün ḡün-bār şem'
4. Söyledi sanma ki ağlar şem' 'āşıklar kimi
'Ārızı terler ḡayādan şerm ider izḡār şem'
5. Söyledüm ol ağlamak ter tökmek olsa şermden
Bezm-ārāsında niçün ḡandān olur tā var şem'
6. Söyledi ḡandān olur tā özgeler ḡoş-ḡāl ola
Ḥalka peygamber ḡadīşinden ider iḡbār şem'
7. Söyledüm var ol ḡadīş amma sa'ādet-mend içün
Her kim olsa ibtihāc eyler niçün izḡār şem'
8. Söyledi ḡoş ḡulḡluḡ feyż-i cihānda 'ām olur
Bu sebebden yār u hem aḡyār ilendür yār şem'
9. Söyledüm yanar niçün ma'şūḡ ger 'āşık degül
Yā niçün bütten kızarur ger degül bīmār şem'

79a

10. Söyledi tā kızmasun ma‘şūk kızmaz ‘āşıkı
Bülbüli gül mest ider pervāneni hüşyār şem‘
11. Bü’l-heveslükden nişāndur āh u efgān eylemek
Od ilen itdi bu gāfletden meni bīdār şem‘
12. Yanmaķuñ ‘ayşını görmez bü’l-hevesdür ‘andelīb
Maħfilinde olmamış bir māh-ı gül-ruhsār şem‘

79b

13. ‘Āşıkūñ şādıkluķın rūşen kim eyler ‘āleme
Olmasa pervāne ilen bir nefes hem-kār şem‘
14. Bir böyle efsāneden **Meczūb** bil maṭlab nedür
‘Aşķ odıylan ya‘nī evvel eyledi bāzār şem‘

68

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Şubḥ el virse yār u bāde vü bāğ
Maṭlabınca olur şafā-ı dimāğ
2. Sākīni görse devletüñ ḥandān
Düş ayağına al elinden ayağ
3. Kāni‘ olsan behiştür sākī
Bāde vü bir ışıķca künc-i ferāğ
4. Furşatuñ var elde mey ele sal
Eylemiş boş piyāle lāleni dāğ
5. Ğam yime ğayr ilen açılmaz yār

Güli bülbül ider şüküftene zāğ

6. ‘Āşıkuñ göñli yār göñli olur
Söyle ölsün rakīb u olsun dāğ

80a

7. Yār işitmez rakīb nālesini
Gül kulağına gelmez āveḥ-i zāğ

8. Yār yol virmeseydi bü’l-hevese
‘Āşıkı reşk eylemezdi dāğ

9. ‘Aşk şabr itse bī-dimāğluğa
Sāz olur cezm maṭlabınca dimāğ

10. Dāne-i eşk olur İrem yemişi
Āh u nāle olur yoluñda çerāğ

11. Çoḡ karanluḡ olur firāk yolu
Saña çoḡdur zurūr çoḡca çerāğ

12. Nāleler oldu āḫir ey **Meczūb**
Her kadem şad hezār şem‘ u çerāğ

69

Velehu

Müfte‘ilün Fā‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün

1. Hūşumı mest eylemiş tarz-ı nigāh-ı Necef
‘Aqlumı da mey-perest çeşm-i siyāha Necef

2. Bir Necef adlu civān göñlümi salmış ele
Yā Rab onı saḫlasun ḫazret-i şāh-ı Necef

80b

3. ‘Aşıkam u olmışam bâb-ı Necef sâyili
Salikem u eylerem secde-i rāh-ı Necef
4. Başımı sevdālara saldı Necef itleri
Eyledi Mecnūn meni ‘arız-ı māh-ı Necef
5. Hüsine kimdür bu gün mâyil u vālih degül
Şāh getürmez bugün tāb-ı nigāh-ı Necef
6. Dilberümüzdür Necef hātırumuz cem‘dür
İkki cihānda yeter hālka penāh-ı Necef
7. Yağsa kılıc başuma dönmenem ol kapıdan
Adına kurbān olım rāh-ı Necef
8. Böyle civān bī-sebeb olmadı manzūr-ı hālķ
Şāh-ı Necef luţfidur pest ü penāh-ı Necef
9. Secde ider kapuña ay ü gün ey şāh-ı hüsñ
Bellüdüñ āfākda haşmet ü cāh-ı Necef
10. Varı güzeller bu gün oldu muķayyed saña
Eyle ki hūr u melek hayl-i sipāh-ı Necef
11. Hansı kapı sâyile salţanat eyler ‘atā
Olmasa ger Hızır-ı ‘aşķ hādī-i rāh-ı Necef

81a

12. Vird eyle **Meczūb** tek bu sözi ger Şī‘asan
Şāhumuzı ķurşasun Hāzret-i şāh-ı Necef

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Men olım yār ü bir ışıķca otak
Men olım mīz-bān diyār-ı kōnak

2. Saķ ayakın öpem ki hoş geldüñ
Sol ayakın ki rence itdüñ ayak

3. Gāh pervāne tek dönem şem‘e
Gāh bülbul kimi güle müştāk

4. Gül derem gāh gül cemālinden
Gāh manzūr ola o duzlu dudak

5. Gāh idem şād şükr-i bezm-i vişāl
Gāh idem şekve-i zamān-ı firāk

6. Gāh elinden öpüp piyāle alam
Gāh ayakına baş koyam müştāk

7. O disün tālī‘üñ gözi aydı
Men diyem şabr u tākātüñ özi aķ

81b

8. O disüñ göñlüñi kim itdi eşir
Men diyem tākātüm sen itdüñ tāk

9. Kibleye doğrulup du‘ā iderem
Gül kimi bülbulünem açsa kulaķ

10. Yārdan yā Rab eyle luţf görem
Ki raķībi idem bu derden ırak

11. Cām elūñden niçün ırak olsun

Olur elbette cāmdan Cem ırak

12. Gitme vā'iz sözine menden işid

Sal meyḥāneye özün kaçarak

13. Nice vā'iz senün kimi vā'iz

Görmüş ola bu lāciverdī ṭāk

14. Vā'iz ile işün nedür **Meczūb**

Koy disün kim asar sözine kulak

71

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Gice gördüm üzünü bir yahşı dolmuş ay tek
Görmüşem gündüzde ḥurşīd-i cihān-ārāy tek

82a

2. Kaşlarıñ çekmiş kalem-i şerḥ işārāt üstine
Ṭāk oturmuş başda dānā-ı rüşen-rāy tek

3. Kaşlarıñ ikki kılıcdur türk-i ğamzeñ baqlamış
Yā bir usta şan'atıdur iki katı yay tek

4. Kaşlarıñ ṭākıylan oyna gönlüm ilen ṭāk u cift
İster isen cift say u ister isen say tek

5. Kaşuña gönlüm ne dise cifttür yā ṭākdur
El önünde her ne dise ḥākim-i ḥod-rāy tek

6. Hanı pinhān baḥıṣı dutdum ki nergis mestdür
Yā kimi mest eyledi ol nergis-i şehlāy tek
7. Nola ger la‘l-i Bedeḥṣān görse dursa āb u reng
Hani şīrīn sözleri ol la‘l-i şekker-ḥāy tek
8. Reng-i yāḳūtunda var ammā tebessüm eylemez
Ol iki şekker-feṣān yāḳūt-ı rūḥ-efzāy tek
9. Şīve-i reftāruña ger serv ḥayrān olmamış
Bāḡda gezmez niçün ol ḳamet-i ra‘nāy tek
10. Şevḳ-i pā-būsuñ ucından gökde her şūret ki var
Yerde ister vālih ola şūret-i dībāy tek
11. Nālesiz ḳoymaz dilenmiş göñlümi ğam bir nefes
Nālesiz hīç ‘āşıḳuñ göñli dirilmez nāy tek
12. Başdan **Meczūb** tek her kim ki döndi başuña
Başlar tā vardur mihr-i cihān-ārāy tek

82b

72

Velehu

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Olmayam tā ğam-ı bī-ḥaşılı devrāne dümük
Olmuşam bir büt-i şekker-leb-i fettāne dümük
2. Bir perī-çehre-yi ḥoş-ḳad gine pervāne kimi
Eyleyüpdür meni bir āteş-i sūzāne dümük
3. İtmesün tā ğam-ı dünyā meni meşgul-ı ‘abus

Olmışam bir üzi handān büte mestāne dümük

4. Üzi bir kırmızı od pāresidür kaşları yay
Gamze olmuş iki yay kurmağa türkāne dümük

5. Bir güler üzlü kızıl gül meni bülbul eylemiş
Olmışam mest ü ğazel-hān o gülistāne dümük

6. Gine bir kıbleye mihrāb kimi
Kaşlarıñ tākı meni eyledi merdāne dümük

83a

7. Çoğ perī-şān idi dil saldı harābāta özin
Oldı cem'iyet içün zülf-i perīşāne dümük

8. Bir yanar āteş ilen gör nice olmuş şeb u rüz
Güle bülbul saña men şem'e pervāne dümük

9. Herze nāşih oğıma mev'ize dīvānelere
Eylemiş hūşumuz mey bir 'aceb efsāne dümük

10. Şükr kim 'aşk tabībi gine kanlu yaş ilen
İtdi bī-derdluğum derdini dermāne dümük

11. Özüñi tā görürem başuña mestān dönerem
Nice kim vālih olur şem'ine pervāne dümük

12. Nola **Meczūbı** eger vālih ide bir üzi ay
Çok olur ay üzine vahşet-i dīvāne dümük

73

Velehu

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

1. Hüküm-i ezeli itdi meni 'aşkuña meşgûl
Ya'nî ki degül nâşihumuñ sözleri ma'kûl

2. Teşrîf-i ezeldür boyuma manşıb-ı 'aşkuñ
Manşüb-ı ezelden olan olmaz dahı ma'zûl

83b

3. Vâ'iz işid açuk deyirem gönüm aparmış
Bir gözleri ser-hoş sözi ma'kûl özi maqbûl

4. Sâkî dolu baş vir bize ya'nî dolu baş vir
Yıgdür ki harâma katışan doldura keşkül

5. Meyhânede dün geçdi ki yok Mekke de isrâf
Ya'nî tanıduñ Teñri yolın bolca getür pul

6. Zûlm eyleme yağun görünen kör ivine bağ
Börkini kapan enisine gitmedi Behlûl

7. Vaktinde süvar göz yaşı ile geşt-i ümîdi
Kâmuñca getür feyz-i seherden ala maşşûl

8. Ser-riştelerüm müdde'iden var elümde
Ger başlayam ol sözlere hengâme tapar tûl

9. Haţtuñ taraf olanda benefşe yere bağmaz
Ger sözlerine ol kara kûl koysa qaravul

10. Teprenmez idüm şavma'adan bir nefes ey şeyh
Ger anda gümānum gele bir secde-i maqbûl

11. Hâsid ki hased odı nihân bağrını delmiş

Qoy yansun o āhuñ odına haste vü ma'lûl

84a

12. Şādum ki ḥasedden söylemiş bir nice merdūd
Meczûb gine salmış ele bir nice maqbûl

74

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Gel bizüm mihrāba zāhid ḥayr-endîşlerden ol
Vālih ol ol қаша bir ḥaḳ secde kılmışlardan ol
2. Hüsñ eyvânında қаşı tāk oturmuş başda
Hamıdan baş қudretine baş egmişlerden ol
3. Baş virmez gözleri her kim ki geçdi başdan
Baş virmişlerden olma baş virmişlerden ol
4. Başına her kim döner başına başlar baş eger
Gel felek tek baş ile başına dönmişlerden ol
5. Ta'n iderler ehl-i dil dil virmesen müjgânına
Fāriğ olmuş yüz taraфdan işleyen nîşlerden ol
6. Hâtıruñ cem'iyet ister dil perîşān zülfe vir
Olmamış hâtır müşevveş özge teşvîşlerden ol
7. Bu serānuñ rāḥatı yoh o serānuñ āhiri
Bî-serā dīvāneler tek āḥir-endîşlerden ol

84b

8. 'Adl bāzārında hîç kim zālime raḥm eylemez
Göñle raḥm eyle zālīm göñli sınımışlardan ol

9. Rāḥat-ı dünyā vü ‘ayş-ı āḥiret itdūñ heves
Var başuñda hevālar var dervīşlerden ol
10. ‘Aybdur yüz ‘ayb eyle fāş itme ḥalkuñ ‘aybını
İtmeyen hīç özgeler ‘aybını teftīşlerden ol
11. Mest olanda ḥān-ḳāh ehline de bir baş çek
Yaḥşı gözle yaḥşı ḳurtulmuş yaman işlerden ol
12. Ḥānḳāhuñ çarḫ u vecdi yoḫ bizüm meyhānede
Ḳurtulup ḳaçmış semā‘ u raḳş-ı bed-kişlerden ol
13. Ḳayırılmışlar ne bilsünler ne itdi ḳayıran
Baş eg nādānluka çoḫ zād bilmişlerden ol
14. Ḳapılar tā ‘aşḳ açsun özüñe **Meczūb** tek
Ḳanberīnuñ itlerine çāker olmuşlardan ol

75

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

85a

1. Kim görüpdür gök üzinde bir üzüñ tek ay kim
Yā Bedeḫşānda lebüñ tek la‘l-i şekker-ḥāy kim
2. Hansı gülşende üzüñ tek bir kızıl gül açılır
Kim görüpdür ḳaddüñe bir serv ola hemtāy kim
3. Ḥāk-i pāyuñla göze gelmez ‘abīr-i zülf-i ḥūr
Sen olan yerde ne baḫam göke gün kim ay kim

4. Ay günden gün üzüñden kesb ider nūr u ziyā
Kim görüpdür böyle hırşīd-i cihān-ārāy kim
5. Sen kızarduñ cümle ‘ālem bildi gönñlüm kimdedür
Tā çaķırdum gönñlümi hay kim apardı hay kim
6. Leşker-i hüsñüñ çapında gönñlüm üste bilmedüm
Kim mekīn kapdı kılıc oħ kim götürdi yay kim
7. Kapdı ger ğamzeñ kılıç müjġānuñ oħ yay kaşlaruñ
Bilmedüm ol ārede kim oldı şāhib-rāy kim
8. Kaşlaruñ ĩmāsı ile dil şafın tā pozdılar
Bilmedüm kaçan kim oldı kaldı pā-ber-cāy kim
9. Şabr u hūş u ‘aql kaçdı her biri bir cānibe
Bu cefāya kim vefādan ğayrı ekler pay kim
10. Ger uyaksan aza rāzī düş çoħa çoħ şükr eyle
Hīç bilürsen her kişı rızķın kim eyler pay kim

85b

11. Şūfī-i raķķāşa söyle anda kim yol koydılar
Kim semā‘ u raķş gördi çaldı def kim nāy kim
12. İhtiyārı yoħ eger Mecnūn eger **Meczūb**dur
Gördi kim dīvānelerde ‘āşık-ı ħod-rāy kim

76

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Özge meydür baħışuñ meyħāneler görmiş gözüm

Ayrudur luṭf-ı lebūñ peymāneler görmiş gözüm

2. Gözlerüñ yalkuz meni maṭlabca şeydā itmemiş
Mescid ü meyḥānede dīvāneler görmiş gözüm
3. Tāḳdur ol kaşlar miḥrāblar seyr itmişem
Baş bütdür şuretüñ büt-ḥāneler görmiş gözüm
4. Şüretüñ ḥayrān idüpdür fıkı-i şüret-gerlerin
Şüretüñ fıkrinde şüret-ḥāneler görmiş gözüm
5. Dişlerüñ tek dürc-i la'l içre düzülmüş inciler
Görmemişler dişde dürdāneler görmiş gözüm
6. Zülf ü ḥālūñ tek nümāyān dām u dāne görmedüm
Düşmişem çoḥ böyle dāma daneler görmiş gözüm
7. Başuña pervāne tek bir laḥza olmaz dönmeyem
Şem'üne eflāk tek pervāneler görmiş gözüm
8. Görmedüm bīgānelük tarzıya sen tek āşinā
Çoḥ vefā vü mihrdeñ bīgāneler görmiş gözüm
9. Gözlerüñ tek iltifātuñdan gine kan ser-ḥoşum
Gözüme gelmez felek ḥum-ḥāneler görmiş gözüm
10. Vā'ize aldanma baḥ 'ibret göziyneñ 'āleme
Şafḥa şafḥa dehrde efsāneler görmiş gözüm
11. Anlayañ kuşlar dilin anlar ki söyler baykuş
Söyleyiñ zālamlere vīrāneler görmiş gözüm

86a

12. Görmüşem dīvānelük bābında **Meczūb** özgedür
‘Aşk dergāhında çok dīvāneler görmüş gözüm

77

Velehu

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

86b

1. Tāk-ı ebrū-ı dilīrāneñe kurbān olayım
Kırmızı ‘arız-ı merdāneñe kurbān olayım
2. Özge meyḥāneye muḥtāc eylemez ser-ḥoşını
Şīve-i nergis-i mestāneñe kurbān olayım
3. Bellü aşlan dōzebilmez o belā baḥısuña
İkki kan ser-ḥoş-ı dīvāneñe kurbān olayım
4. iki ac laçını göñlüm kuşına
Hışm ilen baḥış-ı türkāneñe kurbān olayım
5. Dürc-i yāḳūt lebūñ içre muşaffā düzülen
Otuz üç dāne-i dürdāneñe kurbān olayım
6. Bir bölük gevher-i ğaltān arasında görünen
Gün kimi gevher-i yek-dāneñe kurbān olayım
7. Ser-be-ser ‘ālem-i dil mülkini teşḥīr eyledüñ
Dem-be-dem himmet-i merdāneñe kurbān olayım
8. Didiler şūret-i ḥoş göñlüñi büt-ḥāne ider
Göñlden Ka‘bede büt-ḥāneñe kurbān olayım
9. Hüşlar maḥv eylemiş lezzet-i efsāne-i ‘aşk

Huşumı maḥv iden efsāneñe ḳurbān olayım

10. Göster ol bezmi ki göñlüm saña pervāne degül
Bezmüñe şem‘üñe pervāneñe ḳurbān olayım

11. Gör ki peymāne-i evvelde ne peymān eyledüñ
Gözle peymānı ki peymāneñe ḳurbān olayım

87a

12. Dolu vir bādeni **Meczūbu**ña tā ser-ḥoş olup
Gice gündüz mey ü meyhāneñe ḳurbān olayım

78

Velehu

Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün

1. Gice gündüz seni du‘ā eyledüm
Sen teki yādı āşinā eyledüm
2. Āşinālar tamām yād oldu
Tā seni yāda āşinā eyledüm
3. Göñlden geçdüm özge bütlerden
El getürdüm seni du‘ā eyledüm
4. Şükr kim sen teki sitem-ger ilen
‘Ahd ü peymānuma vefā eyledüm
5. Şāh-ı dīnde niyāz umar nāzuñ
Özümi bes ki men gedā eyledüm
6. Vechi çoḫdur eger ayakuñdan
Nice gün secdeni cüdā eyledüm

7. Şükr kim ol ẓazā namāzları
Gine bir secdede edā eyledüm

87b

8. Hüsününñ ni‘metin unutmamışam
Yer-be-yer şükrini edā eyledüm

9. Hüsününñ ni‘meti ziyād olsun
Çoḡ tena‘‘um men-i gedā eyledüm

10. Çeşm-i bīmāruñ iltifātıyla
Bir cihān derd-i bī-devā eyledüm

11. Var nazarda gözüm ẓarası kimi
Hāk-i pāyuñ ki tūtiyā eyledüm

12. Gözümün ẓarşusunda çoḡ giceler
Ẓaşıñı kıble-i du‘ā eyledüm

13. Lebūñe göz tiküp ayıklukda
Remz ilen ‘arz-ı müdde‘ā eyledüm

14. Sen sanursan ki ‘aşkuñ āḥiridür
Sanuram men ki ibtidā eyledüm

15. Raḥm **Meczū**buña kim eyler kim
Başumı men saña fedā eyledüm

88a

79

Velehu

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

1. Çivrülen şem'üñe pervâne-i çālāk menem
Gice gündüz dönerem başuña eflāk menem
2. Şem'-i ruhsāruña düşdikce hayālüm nazarı
Dokrulan āteşe pervâne-i bī-bāk menem
3. Yer-be-yer perde-i çeşmüm düşünüpdür yoluña
Ayaķuñ her yere bassun eyle bil hāk menem
4. İtdi dīvāne ol evvel dolu peymāne meni
Seni görgeç unudan var u yoķın pāk menem
5. Nice 'aşķuñ ğamını cāna berāber bileyim
 ğamdan olan şād u ıarab-nāk menem
6. Çekerem nāzuñı minnet bilürem nāz ile nāz
Luıflar her sitemüñden iden idrāk menem
7. Berķdur 'aşķ ı cihān hırmeni gelmez gözüme
Varı esbābını sayan ğas u ğaşāk menem
8. Çoķ menem tek ğam-ı 'aşķuñ eridipdür cigerin
Saymasunlar ki ğamuñdan eyle ğam-nāk menem
9. İl sanur şād olur göñlüm eger ölse raķīb
Ölse evvel yaķasını eyleyen çāk menem
10. Mu'ciz-i 'aşķ raķībı iki bolsa ne 'aceb
Kılıcın zeng-i heveslerden iden pāk menem

88b

11. Baş kapuñda iken himmetüm egmez feleke
Gerçi bed-çeşm-i rakībler gözine hāk menem

12. Döner eflāk kimi başuña **Meczūb** müdām
Bende-i halka be-gūş-ı şeh-i levlāk menem

80

Velehu

Mef'ūlü Mefā'īlü Mefā'īlü Fe'ūlün

1. Kuyuñda iken cennet eger yanuma gelsün
Çıhsun gözüm er dīde-i hayrānuma gelsün
2. Bezminde başum başlu ayağıyla kızanda
Bed-mest-i felek merd ise meydānuma gelsün
3. Cennet hevesi yāduñ ile yāduma gelmez
Rıdvāna deyiñ seyr-i gülistānuma gelsün
4. 'Aşıkluñ ey şeyh belāsı dime çoğdur
Yārüñ ne belāsı var ola cānuma gelsün
5. Dīn ehli için gerçi boyuñ bellü belādur
Yā Rab gice gündüz o belā yanuma gelsün

89a

6. Gel seyr-i çerāgānuma deryā üzerinde
Tā kanlu yaşum var ise müjgānuma gelsün
7. Çeşmümde ki gevherler ilen hāşıl-ı 'ummān
Bī-derdem eger dīde-i giryānuma gelsün
8. Başdan başumı eylemişem başuña qurbān

Tā devlet-i bākī ser ü sāmānuma gelsün

9. Dil-efser-i şāhı diledi hāk-i derūnden
Tā baş ile başlar varı fermānuma gelsün

10. Sensiz gözümün ışıķı gün üzini görmez
Hurşīd eger külbe-i aḥzānuma gelsün

11. **Meczūb**ını ‘aşķuñ ne güzel vādiye salmıṣ
Mecnūn nola bir seyr-i beyābānuma gelsün

81

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Baḥıṣuñ menden ilāhi ḡayre māyil olmasun
Şād ḡöñlümden ḡamuñ bir laḥza zāyil olmasun
2. İltifātuñ eyle ḡayrān eylesün yā Rab meni
Kim gözüm ḡurbān kimi hīḡ yane māyil olmasun

89b

3. Olmanam ḡāfīl ḡöñül āyīnesinden bir nefes
Tā gözümünden bir dem ol ṣekl ü ṣemāyil olmasun
4. Sākin olmaz yuḡumuz ḡöñlüm yerinde bir gice
Tā ḡayālūñ ḡavli boynına ḡamāyil olmasun
5. Ḳaşlaruñ ṣerḡ-i iṣārātını her kim añladı
Ma‘rifet bābında muḡtāc-ı resāyil olmasun
6. Münkir i‘cāz-ı ḡüsnüñ sākit olmaz baḡşile
Ḳüccet-i i‘cāz olan yerde delāyil olmasun

7. ‘Acz eyler ‘aşıkı ma‘şūkdan hācet revā
Şāha bahmaz hūsn eger bābında sāyil olmasun
8. Hūsn ilen ‘aşk arasında ayruluk olmaz hicāb
Aralıkda ger heves divāri hāyil olmasun
9. Hūsn ilen zāhid ezelden bī‘atın berkitdi ‘aşk
Yoh ‘aceb kāfir eger i‘cāza kāyil olmasun
10. ‘Aşk-ı Leylī şevkden nāşih sıkışmaz yazıya
Neylesün Mecnūn ki rüsvā-ı kabāyil olmasun
11. Tā göñülden ‘arif ikrār itmesün nādānluğa
Ehl-i ‘irfān içre meşhūr-ı fezāyil olmasun
12. İltifātuñ yā Rab eksük olmasun **Meczūb**dan
Şād göñlümden gamuñ bir lahza zāyil olmasun

90a

82

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Kim deyir senden usanmış göñlüm Allāh itmesün
Dāmenüñden destümi bir lahza kūtāh itmesün
2. Bu meşel çoğdan deyilmiş menden el senden etek
Ol etekden bu eli kūtāh Allāh itmesün
3. Gitme düşmen sözine başdur bu yol tā baş var
Hīç tarafından göñlüñe bir zerre gam rāh itmesün

4. Kaşlaruñ mihrābı açmış kapılar ‘aşıqlara
Özlerini kıble-sār u özge dergāh itmesün
5. Halk varı menden üz döndürse yoğdur eksügüm
Sen teki dilber gerek göñlümde ikrāh itmesün
6. ‘Aşk Teñri virdügidür tā kime Teñri vire
Özini yoğsul hayāl-i hām ile şāh itmesün
7. Türk-i gamuñ göñlümi apardı tā çekdi cınāk
Bu cınākuñ mercini hīç bende dil-hāh itmesün
8. ‘Alem-ārā tā ola gün üzi kimden nūr alur
Ger üzün yanında hurşīd üzini māh itmesün
9. ‘Aşk nāşih yoldan aparmaz riyāyī sözleruñ
Mekr ilen hīç kimse hergiz Hızır güm-rāh itmesün
10. Ol ki yolsız sindurur bu yolda ‘aşıq göñlüni
‘Aşk yā Rab doğru yoldan göñlin āgāh itmesün
11. Şāh-rāh-ı ‘aşka hīç sabit-ka-dem basmaz ka-dem
Tā du‘alar leşkeri ‘aşk oña hem-rāh itmesün
12. Şūfī-i rāḳḳāş erler ekdiler sindurdılar
Gözi çıhsun tā daḥı pür-hāş pür-āh itmesün
13. Kapusından redd idüpdür sāyili hansı kerīm
Yoğsulı mün‘im niçün mülk-i seher-gāh itmesün
14. Nice **Meczūbuñ** çıhardur yaş kıyāmetde eger
Şükr idüp başın fedā-ı Kanber-i şāh itmesün

90b

91a

1. Dün gice ser-ḥoş mey-i dīdārdan
Gül dererdüm bāğ içinde yārdan
2. Ğoncanı gördüm kızarmış kan odur
Ḥasret-i la'l-i leb-i dildārdan
3. Lālede gördüm kızarmış şerm-sār
Dāğdur ol kırmızı ruḥsārdan
4. Yārüme gül 'ārızın itmişdi 'arz
Tā ayağın çekmesün gülzārdan
5. Nergisün boş sāğarından añladum
Mey umar ol nergis-i bīmārdan
6. Reşkden sünbül gögermiş nebz ilen
Gizlenürdi turre-i tarrārdan
7. Serv gezmezdi yakın bildüm ki yār
Servi ḥayrān eylemiş reftārdan
8. Mest olmuşdı ğazel-ḥān 'andelīb
Eyle kim men neş'e-i dīdārdan
9. Göz cemālinden götürmez āfītāb
Doymak olmaz lezzet-i dīdārdan

10. Baş yoluñdan çekmenem başdur bu yol
Baş gitse dönmenem ikrārdan

91b

11. Men kimi pervāne dönmez şem'ine
İş okurlar giceler hem-kārdan

12. Haste-i hecrūñ devāsı şabrdur
Şabr ilen bülbul derer gül-ḥārdan

13. Şükr kim **Meczūb** dāyim şāddur
Gāh meyden gāh istiğfārdan

14. Çeşm-i sākī tevbeden men' eylese
Tevbe eyle terk-i istiğfārdan

84

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Dün gice şem'e didüm oddan yaşarmışsan niçün
Didi evvel sen söyle od tek kızarmışsan niçün
2. Söyledüm men bir kızıl gül 'ārızına 'āşıkam
Sen söyle pervāne tek oddan kızarmışsan niçün
3. Didi tā men kızmayam pervāneni kim kızdurur
Sen söyle bu odı cān içre kumarmışsan niçün
4. Söyledüm men bir ḥayāle od ilen çolkanmışam
Sen söyle cān riştesine odı sarmışsan niçün

92a

5. Didi men de 'āşıkam oddan tapar göñlüm ḥayāt

Sen bu rüşen hikmete yol az aparmışsan niçün

6. Söyledüm 'âlem bilür pervâne 'âşıkdur saña
Aduñı 'âşıklığa imdi çıharmışsan niçün

7. Didi bir oddan kızar ma 'şūk andan 'âşıka
Bir degülse sen de yārūñ tek kızarmışsan niçün

8. Söyledüm bildüñ olur 'âşıqlaruñ göñli raḥīm
Od ilen pervānenüñ göñlüni yarmışsan niçün

9. Söyledi ma 'şūk cevri luḥfidur 'âşıqlara
Bu odi göñlüñ ḥiṣārında kumarmışsan niçün

10. Şem' ilen bu sözde idüm atdı göñlüm geldi yār
Tā baḥardum söyledi böyle aḳarmışsan niçün

11. Atdı göñlüm aḥdı yaşum kaçdı rengüm geldi yār
Söyledi bizden gine bir yane varmışsan niçün

12. Söyledüm reşk âteşine daḥı dözmez ṭākatüm
Seg raḳībi vaşl cāmından süvarmışsan niçün

13. Didiler senden ri'āyetler görüpdür dün raḳīb
Vaşl bāğından o ḥayvānı otarmışsan niçün

92b

14. Söyledi **Meczūb** inanma bu sözi efsānedür
Cāhil olma özgeler sözine varmışsan niçün

85

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Va‘de virdüñ dün gice luţf itdüñ ihsân eyledün
Bir nefes geç geldüñ ammā bağrumı kan eyledün
2. Bağrumı bir ‘ömr eger kan itdüñ ammā luţf ilen
Bir nefesde zehr-i bahrı āb-ı hayvān eyledün
3. Kim ider bu şükri kim tā düşdi çeşmüm çeşmüñe
Göñlümi āmāc-gāh-ı tır-i müjgān eyledün
4. Hār-zār olmışdı bezmüm intizārı vaşldan
Bir gül-ayın bezmümi geldüñ gülistān eyledün
5. Bir kıızıl gül ‘ārızuñ gösterdi hayrān çeşmüme
Çeşmüme ğam gūşesini bāğ-ı rıdvān eyledün
6. Tā göründi bezmüm içre gözlere gül ‘ārızuñ
Tevbeden gül faşlı tek çoğlar peşimān eyledün
7. Başuñ için geçdüm evvel bağışuñdan başdan
Başum için başdan müşkiller āsān eyledün

93a

8. Göñl virdüñ göñl alduñ saħla göñlüm ‘izzetin
Böyle evvelden bizümle ‘ahd ü peymān eyledün
9. Eyle kim dīvāneni hayrān ider ay üzine
Gün kimi ay üzüñe sen ayı hayrān eyledün
10. Kesdi çoğ el tār-ı zülfüñ sübhā vü zünnārdan
Kaşuñı tā kıble-i gebr ü müselmān eyledün
11. Çoğ perişān fikrler maħv itdi ‘aşkuñ göñlden

Bir devāsız derdi yüz biñ derde dermān eyledün

12. Hâtıruñ **Meczûb** men tek cem‘ eyle her cürmden
Şıdk ilen ger secde-i şah-ı Hôrāsān eyledün

86

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Baḥısuñ yā Rab heves şaydına şayyād olmasun
Tā gamuñdan bü’l-hevesler ḥâtırı şād olmasun
2. Düşmesün yā Rab vefā tek yād hergiz yāduña
Olmasun yād āşinā tā āşinā yād olmasun
3. Bü’l-hevesler kaçdılar bildüm ki fettān baḥısuñ
Avlamaz şaydı ki men tek maḥv-ı şayyād olmasun

93b

4. Olmasun yā Rab gamuñ bir laḥza göñlümden ırak
Şād göñlüm müdde‘ī kāmınca nā-şād olmasun
5. Özge ğamlar müdde‘ī kāmınca avlar göñlümi
Ger ḥayālüñ bir nefes göñlümde şayyād olmasun
6. Özge ğam ber-bād ider ābād göñlüm ülkesin
İltifātuñdan eger bir laḥza imdād olmasun
7. Āşinālar var ise yād olsa düşmez yāduma
Göñlüm ilen bir nefes yāduñ gerek yād olmasun
8. Doğru yolda kıble semtin tanımaz hîç muhtedī
Kaşlaruñ tākı eger ök ökçe üstād olmasun

9. Ad koymışlar mu'anber zülfüne dām-ı belā
Yā Rab ol dām-ı belādan göñlüm āzād olmasun
10. Bendelük hattı virüpdür serv-i ra'nā kıddüne
Adını āzād koymış tā ki āzād olmasun
11. Hüsn 'ālem-gīr olmaz 'aşk rüsvā olmasa
Kim deyir Şīrīn sözün ger sa'y-ı Ferhād olmasun
12. Hâtıruñ **Meczûb** şād olsun ki gamdan şād olur
Kim ki ister hâtıruñ şād olmasun şād olmasun

94a

87

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1. Bir gice mestān gezerdüm bāğda dildār ilen
Gül gülerdi hār ilen men gül dererdüm yār ilen
2. Gül dererdüm el ele virmiş vişāl ü geşt-i bāğ
Bir münāsib kışsa düşdi yāduma dildār ilen
3. Söyledüm bir dem kulağ as gül kimi efsāneme
Tā berāber olmasun yanuñda yā āgyār ilen
4. 'Andelībi bir gülistan içre dutmışdı vaţan
Giçinürdi yaz u kış me'nūs o gülzār ilen
5. Yaz gül gül açılurdi şevk-i vaşl-ı yārdan
Gonca olmuş kış günü başa giderdi hār ilen

6. Gül dererdi yazda maṭlabca bāğ-ı vaşldan
Kān odardı ğonca tek kışda dil-i bīmār ilen
7. Bir gün ol baḥtı açılmış ‘andelīb-i nağme-sanc
Çoḡ açıldı ğonca-ı ṭab‘ı cemāl-i yār ilen
8. Gördi gül gül açılup gül iltifāt üstindedür
Gül üzi olmuş güler ol ‘andelīb-i zār ilen
- 94b**
9. İltifātı ‘āşıkuñ efğānına virmiş kulaḵ
Eyle kim yār ola gice bu vālīh dīdār ilen
10. Ğonca-ı minḵār açup söyledi ma‘şūkına
Tā bahār olsun güler olsun üzüñ gülzār ilen
11. Öz-be-öz çün devlet-i dīdār üz virmiş maña
İsterem olsun kulaḡuñ bir zamān bu zār ilen
12. Öz vefāmı yer-be-yer ‘arz eyleyem dildāra men
Yā diyem ḥār-ı cefādan birce birce yār ilen
13. Hīç bilürsen baḡruma hecrüñ ne kanlar eylemiş
Tā cemālüñ görmişem bu dīde-i ḥün-bār ilen
14. Dīde-i ḥün-bārda bir ‘ömr aḥıtdı ḥün-ı dil
Tā üzüñ gördüm şükufte çeşm-i gevher-bār ilen
15. Ayruluḵ miḥnetlerini saymak mümkün degül
Bu ḥikāye şerḥ olunmaz bir cihān tūmār ilen
16. Ğonca-ı dil çekdügin şükr : شکر açmaz koyam
Şükr kim açılmışam ser-ḥoş mey-i dīdār ilen

17. Şekve elden el virende vaşl fırsatlar alur
‘Ömrümün kadrin bilem şād u ğazel-hān yār ilen

95a

18. Şekveden gönli dutuldu bir ğazel baş eylerem
Tab‘ı bildüm açılır çoḡ hoş-ķumāş eş‘ār ilen

19. Men ki mestān olmuşam ğülzār içinde yār ilen
Bir gözüm dildār ilendür bir gözüm ğülzār ilen

20. Yār ilen ğülzāra baḡmak yār nāzın arturur
Yārını çoḡ isteyen ‘aczin çoḡ ister yār ilen

21. Bülbülüñ efġānı ‘āşık nālesin odlandurur
Her kişi öz işine yaḡşı kızar hem-kār ilen

22. Nāle-i ‘āşık yakın āġāh ider ma‘şūķını
Ġoncanı bülbül uyadur ġonca-ı minķār ilen

23. Şabr olmaz kapılar bülbül üzine açmasun
Hecr-i ġül baġrını yüz biñ yerde delmiş ḡār ilen

24. Maḡvdur bülbül ġüle pervāne şem‘e men saña
Her kişi hoşnūd itmiş ġönlünü bir yār ilen

25. Kıblemiz **Meczūb** ilen peyveste yāruñ kaşıdur
Böyle ġeġdi Ka‘bede iķrārumuz dildār ilen

95b

88

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Üzüñi her kim berāber bilse gün yā ay ile
Tūtiyā çek çeşmine bir zerre hāk-i pāy ile
2. Nergisūñ de hātırından ger geçer hem-çeşmlik
Başını batur hacālet suyına tā ay ile
3. Kaşlaruñ mihrābına ger uymasun sālūslar
Başların ezmek gerek ol ikki katı yay ile
4. Şive-i reftārı yoḥ serv-i sehī rüsvā olur
Bir kadem ger yol duta ol kām̄et-i ra'nāy ile
5. Tā 'ayān görsün gözi āb-ı beḳā pür-çeşmesin
Hızra vir Kevşer nişānı la'l-i şekker-hāy ile
6. Her kimüñ mihr-i cemālūñden çerāḡı pay alur
Gün kimi 'ālem dutar hūsn-i cihān-ārāy ile
7. Menden üz döndürme hergiz senden üz döndürmesün
Ol ki gün döndürdi ikki katla bir imāy ile
8. Tā 'ayān olsun cihāna derd-i 'aşkuñ tākati
Zerre-i bu derdden hem daḡa daşa pāy ile
9. Ağlamak vaḳti seḫerdür dur ne yatduñ hay hay
Hufte baḥtı ey gözüm bir dem uyat bir hay ile
10. Göñl ile birlük eyler maṭlabınca müdde'ā¹³
Ger buraḥsun göñlden yektā-ı bī-hemtāy ile

96a

¹³ Mısrada vezin hatalıdır.

11. İtme muhtâc özgeler dergâhına **Meczûbuñı**

Tâ ki mün‘im sâyile sen kıl terahhüm sâyile

89

Velehu

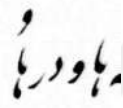
Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

1. Şükr-i lillâh ki koydı öz bize dâv

Oğumuz karşusına uğradı av

2. Çekmişüz başa bir nice dolu cām

Çaparuk gam şafına

3. Vaktidür şāhumuz rikābında

Koyalum Hindū vü Rūm boynına sāv

4. Şāh iqbālīdür musahhar ider

Çin ü Hānbāluk u Haṭā vü Tikād

5. Taḥta çıḥduñ unutma dīn ḥaşmın

Ata çıḥ müdde‘ini kat öñe kav

6. Ez o başı ki teprenür ucadan

Andan alçaķınıñ kulağını av

96b

7. Saña tapşurdı Teñri Īrānı

El virür hansı şāha bir böyle av

8. ‘Ādil ol gözle ‘adl bāzārın

Zālīmi ‘ācizüñ başından sav

9. Çarh u vecd ehlini nişān itdūñ
Varısın ũlkeden cehenneme kav

10. Vāşıl olmış müridi vāşıl eyle
Ki cehennem odıyçün olmış kav

11. Şeyh vāşıl bilür ki aşlı nedür
Tanır elbette anasını buzav

12. Bāyezid olsa şūfī-i rakḳāş
İşidür bu zamānda her ki senāv

13. Vecd eyler varı oldılar fānī
Şer'e bid'at koyan tapar mıydı dav

14. Doğru ol emn ol degallerden
Ki degāl-bāze Teñri virmez dav

15. Āferīn-i ḥudā saña **Meczūb**
Ki bu sözler gönüller eyler av

97a

90

Velehu

Mef'ülü Mefā 'ilü Mefā 'ilü Fe'ülün

1. Sākī mey ilen bī-ğaş olur şubḥ dimāğı
Gel başuñ içün dur ayağa doldur ayağı
2. Başdan dolu baş vir ki yegindür gam-ı eyyām
Haşmın yā senüñ çāk olur elbette dimāğı

3. Ger lāle üzin fikrine düşmez ne baturmış
Kān çanakınuñ içine göksindeki dāğı
4. Bağ gözgüye feyz-i nazar-ı pākūmi gözle
Gör aydur üzüñ yā ki behiştüñ gül-i bāğı
5. Manzūr bugün nām-ı hudā ‘āleme sensen
Gün kimi olupsan feleküñ çeşm ü çerāğı
6. Ol göz ki senüñ sar u yaman göz ile bahsun
Sunsun ışıķı tīz ile kim uğrı çerāğı
7. Kāpuñda bugün çeşm-i felek menden umar nūr
Māhına bugün men virürem mihr-i sürāğı
8. Bu luṭf-ı besimdür ki maña genc-i ḥayālūñ
Firdevs fezāsı eylemiş genc-i ferāğı

97b

9. ‘Aşk u hevesi fark eyle zāhid ki yanupdur
Bir āteş ile mescid u meyḥāne çerāğı
10. Āşüfte dimāğ olmaķınuñ vechini sorma
Sor mey-gedeye zāhidi seyr eyle dimāğı
11. **Meczūb** şehirlerde budur vird ü du‘āmuz
Tā var cihān şāhumuzuñ yana çerāğı

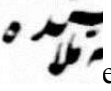
91

Velehu

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Şabuḥī vaktidür sāķī getür ol bāde-i bāķī

Buraħma fırsatı elden ki çuħd u ‘ayş müştākı

2. Şitāb-ı ‘ömr anlamaz öten günler dahı gelmez
Ötürme fırsatı sākī şabūħuñ çākıdur çākī
3. Şabāħ oldu ne yatmışsandur ey muṭrib uyat baħtuñ
Uyak baħtuñ nişānıdur şarāb u şāhid u sākī
4. Şarāb u şāhid u sākī şabāħı virse el muṭrib
Segāhuñ vaḳtidür vaḳti ħişāruñ çākıdür çākī
5. Eger meyḥāneye düşdüm eger üz Ka‘beye koydum
Hemān mihrāb idi medd-i nazarda kaşlaruñ ṭākı
6. İraq gez āfitāb-ı ‘ālem-ārā tek nazardan¹⁴
İraq gezsen dutar ħüsnüñ senüñ de cümle āfākı
7. Cedelden medrese mescid riyādan deyr çahırdan

Boş olmazlar buraħsun suya evrākı
8. Eger bilseydi yaşatmaz gülistānı ħazān faşlı
Cibinde gizlemezdi ħurdesini ħonca yaprakı
9. Hemīşe yahşı yüz fālūñ ki açanda kanad himmet
Tehemten Keyḳubād ilen aşar Elbürz tek daḳı
10. Düşürdi her kişi öz kısmetini ḳāni‘ ü şākır
Ḥakīm ü ḳādir ü ‘ādil eger bilseydi rezzākı

¹⁴ Mısra da vezin hatalıdır.

11. Metā‘ı zühdüñi zāhid ḥarābāt ehline satma
Ki ser-ḥoş yaḥşı tanır sen teki sālūs u zerrākı

12. Gice gündüz saña **Meczūb** yalvarmazdı kapuñda
Senüñ tek cem‘ ideydi bir güzelde ḥüsn-i aḥlākı

92

Velehu

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

98b

1. Ayıgluk ilen bir nice dil cāne yetişdi
Ḳanum arasına gine peymāne yetişdi
2. Dīvānelüküm düşmiş idi ṭurfe ḥumāre
İmdāduma ol nergis-i mestāne yetişdi
3. Azdurmış idi ‘aqlumı dün tevbe ḥayālī
Yāduñla gine yādına meyḥāne yetişdi
4. Gitmişdi vefā sındura peymānı cefādan
Yādına ol evvel dolu peymāne yetişdi
5. Az kalmış idi dil üze ümmīd-i du‘ādan
Feryāduma bir nāle-i mestāne yetişdi
6. Miḥrāb-ı dile ‘arşanı çoḡ dar eylemişdi
Ḳaşuñ kömekine gine merdāne yetişdi
7. Söz yetdi dudakuña kulaḡuñ maña olsun
Vir göñlüñi şīrīn yere efsāne yetişdi
8. Baḡs-i kemerüñ dün gice gözler arasında

Hîç neste içün gide gide kıana yetişdi

9. Açıldı gül-i bâğ u kulağ oldu ser-â-pâ
Tâ gül yüzünüñ vaşfı gülistâne yetişdi

10. Göñlüm kim apardığın o gözlerine gizler
Vir bâde ki hâne-i beğe sultâne yetişdi

99a

11. Hâk-i kademüñ şehrlere kısmet olanda
Bir toz kadarı sürme Şıfâhâna yetişdi

12. Derdün ne devâdur ki Mesihâ talebinde
Biñ derdi eğer var idi dermâne yetişdi

13. Bu yazıda ferzâne
Bir vahşet ilen menzile dîvâne yetişdi

14. Tâ 'aqla refîk oldu bu daşlukda tevekkül
Müşkillerümüz var ise âsâne yetişdi

15. Ma'sûka yeter cezbe-i ma'sûk ile 'âşık
Şem' odı ile maqlaba pervâne yetişdi

16. Göz yaşı ile harman olur geşt-i ümîdün
Yerden su ilen gör ne yere dâne yetişdi

17. Baş egmedi hîç saltanata himmet-i **Meczûb**
Tâ dergeh-i sultân-ı Horâsâne yetişdi

93

Velehu

1. anlu yaşum baş virse bir zamān seyl-ābını
Eylerem eşk-i Bedehřān Tebrizüñ sürĥ-ābını

99b

2. Gösterür ĥalka ser-ā-ser yer üzin bir lāle-zār
Ger āĥıtsa müdde‘āsınca gözüm ĥün-ābını
3. Ger vefā ‘aşķuñ yolında dağ tek eglenmesün
āf Dağı da getirmez bu cefānuñ tābını
4. aşlaruñ miĥrābıdur yā kātib-i dīvān-ı ĥüsn
Yazmış evvel varak başında kıble bābını
5. aşlaruñ miĥrābı semt-i kıble tanıtdı maña
Ol güler üz üzüme açdı behişt ebvābını
6. aşlaruñ miĥrābına iĥlāř ilen tā baĥmasun
Kim salur tāk tāk dilinden zāhidüñ miĥrābını
7. Olmadum bezmünde ser-ĥoř tā serümden geçmedüm
Nergisüñ cān naķdine satar řarāb-ı nābını
8. ‘Ařķ odı tā her ta‘alluķdan ola ‘āřık ĥalāř
Yandurur řevķ-i cünün evvel cihān esbābını
9. ‘Ařķ iķlīminde dāniř adı hīĥ gelmez dile
Anlamaz dil bilmeyen sanur ulu’l-elbābını
10. Senden öñce baĥ gör kimler gidüpdür kim bilür
Kimlerüñ kanı boyatmış Tebrizüñ sürĥ-ābını

100a

11. Gök medārıyla medāruñ sarmaşupdur bir bire
Tā nefes var salmaz işden bir nefes dolābını

12. Raḥm eyle **Meczūbu**ña çoḡ imtiḥān itdūñ beni
Ṭāḳatūm mundan sora müşkil getürse tābını

94

Velehu

Fā'ilātūn Fā'ilātūn Fā'ilātūn Fā'ilūn

1. Baḥışuñ tek bir belādur türk-i ḡamzeñ tābını
Rüstem-i Destān getürmez böyle türkin tābını
2. Türk-i ḡamzeñ yaḥdı göñlüm ülkesin bīdād ilen
Āh ṭümārında bir bir yazmışam ebvābını
3. Şabrı bilmem kim apardı ṭāḳatı kim 'aḳlı kim
Türk-i ḡamzeñ pay idende göñlümüñ esbābını
4. Kim ḳayırmış zāhidūñ miḥrābını kör de bilür
Kim düzetmiş öz eliylen ḳaşlaruñ miḥrābını
5. Baḥma ger hüşyārsan zāhid o ser-ḥoş gözlere
Tā baḥupsan virmesün tālāne zühd esbābını

6. Bü'l-heves baḥdukca eyler tār-ı ḥüsn āyīnesin
Şükr kim rengüñ tanır aḡyārdan aḥbābını

100b

7. İtüñ ilen ḳoyma gezsün itden eksükdür raḳīb
Nol ger bābuñda her kim tanısa öz bābını
8. Duymışam luṭfuñ çoḡ ister ḥaste göñlüm ḥātırın

Oldı handān gözleyende şerbet-i ‘unnābını

9. Yoḥ senüñ tek bir melāḥat mün‘imi Tebrīzde
Tanıram bir bir bu ma‘mūr ülkenüñ erbābını

10. Seyr-i mehtāb ister isen ḡāfil üz göster maña
Men baḥam ay üzine sen seyr eyle mehtābını

11. Zarf-ı mihr-i ‘ārīzuñdur saḥla göñlüm ‘izzetin
Görmeyen baş üste muşḥaf ḥātır için k̄ābını

12. Özge bāba himmetüm baş egmemiş hīç bābda
Tanımış **Meczūb** tek bābuñda başum bābını

95

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1. Söyledüm kırtar meni öldür raḳībı yā meni
Üzüme baḥdı gülümsüñdi didi evvel seni

2. Söyledüm alma raḳībüñ göñlini dözmez kaçır
Söyledi çoḥdan mesel olmış ki evvel kaçanı

101a

3. Söyledüm dünyā yıhılmaz olmasun bir bü‘l-heves
Söyledi olmaz kıram dünyānı çoḥdur keştini

4. Söyledüm kuyuñda tanı kim sıvışur kim kalur
Söyledi bir imtiḥān-ı ḡamze tanır kalanı

5. Söyledüm ‘āşık heveslerden nice āsān geçer
Söyledi maḡrūr olma sehl sayma düşmeni

6. Söyledüm dermān nedür hicrān düşende araya
Söyledi şabr ile bülbul gine bekler gülşeni
7. Söyledüm ‘āşık ne yoldan tîz yiter maḳşūdına
Söyledi sen dāne sep Teñriden iste ħırmeni
8. Söyledüm zāhid niçün ‘uṣṣāk bezminden kaçır
Söyledi şāyeste hergiz cennete olmaz denī
9. Söyledüm nāşih deyir gel tevbe it içme şarāb
Söyledi yahşı dimişler koy aparsun su seni
10. Söyledüm maṭlabca nola ‘arż-ı maṭlab eyleyem
Söyledi maṭlabca kīndür pādişāhlar dāmeni
11. Söyledüm la‘l-i lebūñden göñlüme bir müjde vir
Söyledi redd eylemez muḥtācını hergiz ġanī

101b

12. Ḥāṭiruñ **Meczūb** men tek cem‘ eyle dildārdan
Ol kadar kim sen onı istersen ol ister seni

96

Velehu

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1. Gel ey nā-mihr-bān dilber ki dil çoḡ nātuvān oldu
Büküldi tāḳatūñ ḳaddi vefānuñ bağırı ḳan oldu
2. Ḳızarurdu nihāl-i erğuvān tek şāḡ-ı ümmīdüm
Bahār-ı ‘arīzuñ fikrinde ḥasretten ḥazān oldu

3. ‘Ayān gördüm maña rahmuñ gelür mektüb āhumdan
O mektüb enisince anlu yaşum tār-vān oldu
4. Bi-amdillāh ki te’şir-i du‘ālardan seherlerde
Yetiřdüm maqlaba maqlabca gōñlüm řād-mān oldu
5. Du‘ādan aqlamak āhir mübeddel oldu gülmeke
Vefā vü şabrdan hecrüñ viřāl-i cāvidān oldu
6. Du‘ādan leblerüm itdi leb-ā-leb ‘arş-ı dergāhuñ
Ki gördüm öz-be-öz la‘l-i lebüñ şekker-feřān oldu
7. Ne anlar koydı hecrüñ baqruma tā anımı tökdün
Ne miñnetler yakıldı gōñlüme tā řādumān oldu
8. Yoluñda doğruluqdan başımı döndürmedüm hergiz
Ki arşumda nihāl-i āmetüñ ārām-ı cān oldu
9. Gōñül āynesini řāf itdi āhir şayal-ı āhum
Muřaffā gōñlümüñ kāmınca gōñlüm kām-rān oldu
10. Vefānı gör ki üz döndürmedi hergiz cefālardan
Vefā tīp durdı tā āh-ı seher řāhib-ırān oldu
11. Cefādan řabr u hūř u ‘aql u tākāt oldılar yerden
Duran yerden vefā teprenmedi tā pehlivān oldu
12. Vefā bīgānelerden itmedi řermende **Meczūbı**
Bi-amdillāh ki ol bīgāne meşreb mihr-bān oldu

102a

TERCÎ-Î BEND

Menkıbet Bâbında Bir Tercî'dür

Mef'ûlü Mefâ'ilün Fe'ûlün

I

1. Ey naşş-ı imâmetüñ müseccel
Evvel söz ilen imâm-ı evvel

2. Gösterdi seni kadîr humda
Ol zümre-i enbiyâda efdal

3. Vird oldı melâyik içre aduñ
Bu silsilede budur müselsel

4. Bir böyle nizâm-ı cezm ister
Bir sen teki pîşvâ-ı ekmele

5. Hâk itmese hâk imâm ta'yîn
Kimdür ide varı müşkili hâl

6. El virdi saña fütûh-ı İslâm
Dîn müşkili senden oldı münhal

7. Hâşâ ki kıya hakîm-i ahkem
Sensiz bu 'azîm emri mühmel

8. Kim düşmeni sındurur senüñ tek
Hayber kapısına güc tapar el

9. Ol kim eteküñi dutmadı berk
İtmişler elini başdan şel

102b

10. Selmān teki maṭlabın Süleymān
Bu apudan eyledi muḥaṣṣal

11. Bir zerre-i mihrũn ile urṣĩd
Zer tācını eyledi mükellel

12. Mihrũnden mihr bir niṣāndur
Bir zerresin itdiler mūmeṣṣel

103a

13. aṣmuñ bağı delũk delũkdũr
Var göksini imtiḥān iũn del

14. Din aṣmına la‘net indi gũkden
Yũk yũk dime kuh kuh u tel tel

15. Ol Ŗĩ‘a-ı pākdũr ki aṣmın
La‘n-ı ebede ide muallel

16. Īmān o ki salmasa teberrā
Olmaz ṣaf-ı aṣm iũn mũkemmell

17. Kesdũrmese keskinin teberrā
Hĩ fāyide eylemez tevellā

II

1. Ey hamuya ilatuñ muaddem
Nũruñ nũr-ı Nebĩyle tev‘em

2. Senden Cibrĩl aldı ta‘lĩm
Tā oldu muarreb u mũkerrem

3. Hergiz olmazdı tevbe maqbûl
İtmeydi seni şefî'-i âdem

103b

4. Keştîni biraḥdı luṭfuña Nūḥ
Tâ ötdi ḥaṭarları müselleṃ
5. Sayıldı ḥalîl-i Şî'alardan
Ol berd u selâmı gördi ḥurreṃ
6. Mūsâ ki 'aşâsı oldu şu'bân
Vâm eyledi Zü'l-fiḳârdan sem
7. 'İsâ ki iderdi meyyit iḥyâ
Aduñı unutmaz idi bir dem
8. Kim aduñı göñülden çaḳırdı
Ögrenmiş cezm-i ism-i a'zam
9. İḥsânuña göz tiküp Süleymân
Saldı ele taḥt u tâc u ḥâtem
10. Ol nuṭḳdan ey kelâm-ı nâṭıḳ
Saḥbân kimi çoḥlar oldu ebkem
11. Ol cûddan ey cevâd-ı câvid
Çoḥ zerre güneş tek oldu ḥâtem
12. Ḥayber kimi baḡrı daş kâfir
Çoḥ oldu o kuvvet ile mülzem

104a

13. Gökden yere yindi Zü'l-fiḳâruñ

Tā ola ʔarīk-i ʔer´ muḥkem

14. Ger emrūne ittifāk olaydı
Olmazdı ʔekāvet u cehennem

15. Vācib olmış ki yeddi gökden
La´net ine ḥaṣmuña dem-ā-dem

16. Va´llāh itmez muḥabbetüñ nef´
Tā olmasa la´n-ı ḥaṣm munzam

17. Kesdürmese keskinin teberrā
Hīç fāyide eylemez tevellā

III

1. Hīç ad ııııarmamış ḥalāyık
Ad oldu saña kelām-ı nāṭık

2. Fermānuñadur nıẓām-ı eflāk
Rātık görünürse yā ki fātık

3. Tekbīr-i namāzuñ emri ile
Mağrib iki kerre oldu maşrık

104b

4. Gök içre melāyike mu´allim
Yer üzge ketāyibe mufarık

5. Vaşfuñda muvālif u muḥālif
Nā-çār sölēşdiler muvāfık

6. Ẕahr odını söndürürdi luṭfuñ

Birlük eyleseydiler  al ayık

7. T  salmaya  aks g  le mihr  
 aflet yu usından olmaz ayık

8. H km ile cih nı dutdı her kim
Ger oldu mu abbet  nde  adık

9. Cenn ta deyin   k r ki d zmi 
 ar umda mu abbet    ad yık

10. Tikmi  sa a g z bu  aste g  l m
Nits n sensen  ab b-i   zık

11. Y  Rab nola itler    afında
 urb nlu a bir it olsa l yık

105a

12. Bir   mr heves bu  aste c ne
D zmi di sel sil-i  al yık

13. Bir zerre-i lu fu    hir itdi
Bir  acizi bir sip ha f yık

14. Y  Rab lu fu  hem   e its  
D  menlere itler  ni f yık

15. D n  a mu na la n eylemekd r
Ger olsa zeb n u dil muv fık

16. Kesd rmese keskinin teberr 
Hi  f yide eylemez tevell 

IV

1. Vaşfuñ ki peyember itdi ezber
Kur‘ān-ı mecīddür ser-ā-ser
2. Bir mu‘cizi muşhafuñ budur kim
Göksinde sakışdı vaşf-ı Haydar
3. Yer-be-yer u kayırılmamış gök
Sen taht-ı imāmete muşaddar

105b

4. Cibrīl-i emīne sen mu‘allim
Peyğambere sen be-cān berāber
5. Göklerde melek şafına serdār
Yer üzre cemī‘-i halka server
6. Ācilde kasīm-i Cennet ü nār
‘Ācilde sen ins ü cinne rehber
7. Sensen ki imām-ı ins ü cinsen
Hem ‘ilm Medīnesine sen der
8. Ya‘nī ki bu derden itmeyen yol
Elbette ki okırdur sitem-ger
9. Taḥkīk ki luṭf-ı dāmeninden
Din okrı senüñ ilen keseller
10. Bu kapıda bir item ezelden
Şāhiddür aña vefā-ı Kanber

11. Nitsün o güc ile kuvvet-i haşm
Yā dest-i velāyet ile Hayber

12. Nitsün eyle hışma ‘Ömr ü yā Zeyd
Dözmez aşlan öñinde ‘Anter

106a

13. İhlāş gerek ki her nefesde
La‘net ide haşmuña mükerrer

14. Düşmen dise mümkün olmaz ol fi‘l
La‘net idüp özlerüm ki ey zarr

15. Yerde ne şevāb ola yerinde
Gökde bire on hesāb idler

16. Kuvvet zafer i‘tikāda virmez
La‘n eylemese ‘adūnı ebter

17. Kesdürmese keskinin teberrā
Hīç fāyide eylemez tevellā

V

1. Ey kân-ı mekârim u fezâyil
Ey fazluña her ne var kıyıl

2. Göklerde ger ümmetüñ yetürdi
Ervāh u melāyike nevāyil

3. Āfākda oldı mu‘cizātuñ
Meşhūr-ı medāyin ü kabāyil

106b

4. Ser-ḥayl-i melek öñüñde tilmîz
Cibrîl-i emîn kapuña sâyil
5. Göz ḥâtemüñe tiküp Süleymân
Ol mülk-i ‘azîme yetdi hoş-dil
6. Bir emr-i ‘azîm içün semâdan
Kur’ân-ı mecîd oldu nâzil
7. Ol emr-i ‘azîmdür imâmet
Müctemi‘ cümle-i fezâyil
8. Âdem dünyâyâ gelmemişken
Gök göksine kehkeşân ḥamâyil
9. Senden yer ü gökde aldılar pay
Envâr-ı evâḥir ü evâyil
10. Ğâbir kimi oldu luṭf-ı ‘âmuñ
Müstakbel u öñ zamâna şâmil
11. Ḥayber düğünün açar yedullâh
Ol kudret ile daḥı ne müşkil
12. ‘Âlim seni yaḥşı tanıyandur
Her çend ola ‘âmi-i resâyil
13. Çoḥ ‘âlim u fâzıla bu yoldan
‘Âlimler ara deyildi câhil
14. ‘İlm âb-ı ḥayâtdur o lebden
Yohsam va’llâh zehr-i kıtil

107a

15. Teşrîf-i muhabbetüñdür îmân

Bir şarta ki şartı olsa hâşıl

16. Dîn ehline şartdur teberrâ

Qur'ânda tamâmdur delâyl

17. Kim haşmuña kâmil itdi la'net

Îmânını cezm itdi kâmil

18. Kesdürmese keskinin teberrâ

Hîç fâyide eylemez tevellâ

VI

1. Kim şıdk ile aduñı aparur

Teñri işini yakın uvarur

107b

2. Maţlab avını kımarur ol kim

Cân içre muhabbetüñ kımarur

3. Gün tek kime kim dolaşdı mihrüñ

Gül kimi güler üzi kızarur

4. Başlar mihrüñ yolını çoğ baş

Başa görelim ki kim aparur

5. Başa bu yolu aparur ol kim

Öz fikrini başdan çıkarur

6. Ol od ki şerârı şarka düşse

Mağribdekinüñ başı kıbarur

7. Yarın sañadur muṭī' u münkād
Tā kim oda kim behište vardur

8. Ol haşmı ki sen oda bıraḥduñ
Oddan onı daḥı kim çıḥarur

9. Kim ola görür seni olanda
Hoş-ḥāl o ki sol gözi yaşarur

10. Hālik o ki saḥ gözi yaşardı
Benzi de 'abūs ilen bozarur

108a

11. Kim teşne-i luṭfuñ oldı Kevşer
Elbette ki göñlüni suvarur

12. Dünyānı seven ki nefsi besler
Pür-işşekdur şıḡır otarur

13. Yarın ki o mihr-i devletinden
Çoḥ 'āşilerüñ üzi kızarur

14. Elbette ki itlerüñ şafında
Kānber öz itini ad aparur

15. Maṭlabca murādın avlar ol kim
Gül haşmuñı la'n ilen kımarur

16. Şeyṭān kuşunun daḡıtmasa la'n
Īmānını kim dürüst aparur

17. Kesdürmese keskinin teberrā

Hîç fâyide eylemez tevellâ

VII

1. Dîn ma‘rifet-i velâyetüñdür
İmân nûr-ı muḥabbetüñdür

2. Ol secde ki baş günden oldu
Her zerreye farz-ı tâ‘atüñdür

108b

3. Şemsi iki kâtile kaytarmak¹⁵
Bir mu‘cize-i ‘ibâdetüñdür

4. Mi‘râc-ı ḥabîb-i kibriyâdan
Maṭlab ḥaber-i imâmetüñdür

5. Evvel yer üzerinde Ka‘be yapmak
Temhîd-i dem-i velâyetüñdür

6. Şehrulllâh u namâz u miḥrâb
Teşrîf-i dem-i şehâdetüñdür

7. İstiḥkâm-ı kavâ‘id-i şer‘
Luṭf-ı nazar-ı ḥimâyetüñdür

8. Açuk açuk fütûḥ-ı İslâm
Bir bir hüner-i şecâ‘atüñdür

9. Enhâr u kuşûr u ḥûr-ı cennât
Varı semer-i velâyetüñdür

¹⁵ Mısrada vezin hatalıdır.

10. Hıyyāt u ‘aķārib-i cehennem
Gül bā ‘işi nār-ı satvetüñdür

11. Teñriye penāh-ı satvetüñden
Her çend ki luţf-ı ‘ādetüñdür

109a

12. Çoĥ şükr ki *lā teğurr*¹⁶ tek çoĥ
‘Āşilere öz rivāyetüñdür

13. Ādem cürmin şefā‘at itmek
Tā var ķadīmi ‘ādetüñdür

14. Cennetde nice nihāyet olsun
Endāze senüñ seĥāvetüñdür

15. Dīn ĥaşmına la‘n itmek oldu
Dīn şartı vü dīn muĥabbetüñdür

16. Kesdürmese keskinin teberrā
Hīç fāyide eylemez tevellā

VIII

1. Zeynebde tāc-ı innemāsan
Şāhenşeh-i mülk-i *hel-etāsan*¹⁷

2. Kim küh-i kemālūñe yetişdi
Her bābda ķudret-i ĥudāsan

¹⁶

¹⁷ Şia mezhebinde Ehl-i Beytin cennetle müjdelendiĝi sure olan İnsan Suresi’ne verilen isimdir.

3. Peyğamber işin kim itdi sen tek
Hakḳā ki vaşiyy-i Muştafāsan

109b

4. Sen seyyid-i enbiyā yerinde
Bī-fāşıla şāh-ı evliyāsan
5. Peyğamber içün ki dutdı ‘ālem
Bir bellü ‘ināyet-i ḥudāsan
6. Çolḳaşdı göke nidā-ı lā-seyf
Sensen şeh-i mülk-i *lā-fetā*¹⁸ sen
7. Sen vādī ḥayretinde olduñ
Cibrīl-i emīne reh-nümāsan
8. Küll Şī‘alara imām-ı luṭfīñ
Mişākda itdün ibtidā sen
9. Kim sāyile saltanat bağışlar
Sen ḥātemi eyledün ‘aṭā sen
10. Mevlid saña Ka‘be oldı ya‘nī
Sen şāhib-ḥāne-i ḥudāsan
11. Dīn derdini ey ṭabīb her derd
Her derd içün eyledün devā sen
12. Feryāda dem-i Mesīḥ yitmez
Ger ḥasteye virmesen şifā sen

110a

¹⁸ Hz. Ali’nin yiğitliği hakkında söylenen “Zülfikar’dan başka kılıç, Ali’den başka da yiğit yoktur.” anlamına gelen (Lâ fetâ illa Ali lâ seyfe illa Zülfikar.)

13. Tā şer‘-i Nebī nizāma düşsün
Çekdüñ lillāh çoḡ cefā sen

14. Şer‘ okırsı daḡı iş başarmaz
Sen ḡāmī-i şer‘-i Muşţafāsan

15. Şer‘ okırsıdur taşavvuf ehli
Varını ḡūb eyledüñ fenā sen

16. Tā itmeye Şī‘a la‘n-i a‘dā
İḡlāşına olmasan rızā sen

17. Kesdürmese keskinin teberrā
Hīç fāyide eylemez tevellā

IX

1. Īzed ki cihān iderdi inşā
Ol seni itdi ḡalkā mevlā

2. Bir böyle nizāma baş günden
Nāzır seni tikdi ḡaḡ te‘āla

3. Sensen ki saña ḡiṡāb itdi
ḡālīḡ *levlāk*¹⁹ u ḡaşm *levlā*²⁰

110b

4. Ḳudret ḡalemi senüñ özüñden
Ḳur‘ān-ı mecīd itdi inşā

¹⁹ Hz. Peygamber’in Allah katındaki değerini ifade eden “Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.” (Levlâke levlāk lema halaktü’l eflāk

²⁰

5. Öz ھاٲٲuñ ilen sen eyleduñ hac
Her söz ki resul itdi imla

6. Ta nur-ı nübüvvet oldu icad
Envâr-ı imâmet oldu peydâ

7. Envâr-ı nübüvvet ü imâmet
Tev'em teki oldılar hüveydâ

8. İcâd risâlesinde ol²¹

Yazıldı huve 'l- 'aliyyü 'l-a 'lâ²²

9. Takdîr-i ezelden oldu bir nûr
On ikki imâmdan hüveydâ

10. Ol tayr ki vurdı baħre minķâr

Hzırı şân-ı Mûsâ

11. Remz ile görüñdi şân-ı 'ilmüñ
Ta kaçre göre şukûh-ı deryâ

12. Gözler seni kim ki var olanda
Fermânuña ol büyük temâşâ

111a

13. İ'câz ile yakdı baħr-i Qur'ân
Var vaşfuña kimde ĥadd u yârâ

14. Deryâ ĥadrinedür muķaşşır

²¹ Mısrada vezin hatalıdır.

²²“ En yüksek mertebede olan odur”

Ger atıre ide řinā-ı deryā

15. Dīn ehline fāyız olmaz īmān
Zamm olmasa dīne zemm-i a‘dā

16. Dīn aşmına la‘net-i mükked
ur‘ānda mükerrer oldu inřā

17. Kesdürmese keskinin teberrā
Hī fāyide eylemez tevellā

X

1. Ey zübde-i alk u nūr-ı envār
a emri ile imām-ı ebrār

2. Sensen şaf-ı ıstıfāda şaf-der
Sensen sipeh-i yaıne sālār

3. Sensen zafer-i fütū-ı İslām
Sensen Kerrār-ı ğayr-i ferrār

111b

4. ‘Arş üzre senüñ fezāyilüñdür
Ser-defter-i fal-ı āl-i ahār

5. Dünyāda imām-ı ins ü cinsen
‘Ubāda asīm-i cennet ü nār

6. Kim sen teki oldu ğayz-ı a‘dā
Kim sen teki itdi am‘-ı küffār

7. Mü‘min aā odur ki itmiş

Hakkiyyetüne ezelden ikrār

8. Mağdūb o sayılır ki itmez
İnkār onı kim sen itdün inkār

9. Āmurziş için halāyık içre
Mihrūñi vesīle itdi ğaffār

10. Ger mihrūñe ittifāk olaydı
Qahr odını söndür[ür]di qahhār

11. Naşş oldu ki hīç zarar yetürmez
Mihrūñle günāh u belki ısrār

12. Mihrūñ semeri riyāz-ı cennet
Qahruñ eşeri hūlūd-ı fi' n-nār

112a

13. Dünyāda müyesser itdi mihrūñ
Tübā vü kuşūr u hūr u ezhār

14. Ya'nī nazārumda devletüñden
Cennāta deyin düzüldi gülzār

15. Dīn haşmına la'n şart-ı dīndür
Mişākda böyle itdiler cār

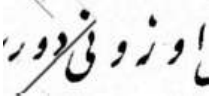
16. Dünyā ivini hemīşe tā var
Mülhidlere la'n u ta'n ider dar

17. Kesdürmese keskinin teberrā
Hīç fāyide eylemez tevellā

XI

1. Zāhirsen ü mazharü'l-'acāyib
Ġāyibsen ü müzahirü'l-ġarāyib
2. Aduñ sermed kitābesinde
Yazıldı müferriku'l-ketāyib
3. Qur'ān-ı mecīd oldu vaşfuñ
Ya'nī sensen resūle nāyib

112b

4. Dünyāda nizām-ı nazm-ı gūnīn
Kāyim sañadur bu şun'-ı şāyib
5. 'Uqbāda kasīm-i Cennet ü nār
Ya'nī sañadur bu halk-ı āyib
6. Maşrıķ günü emrūñ ile her kevn
Mağribde olur nihān u ġāyib
7. Fermānuñ ile kamer gök üzre
İl serī' u dāyib

8. Sensen ki seḫāvetüñ idüpdür
Mücrimleri rāğıb-ı reğāyib
9. Farķ eylemedi 'ibādetinde
Eyyām-ı meserret u nevāyib
10. Sen tek kime saltanat neşātın
Hüzñ eyledi a'zam-ı meşāyib

11. Takdīr senüñ elüñde itdi
İzhār cihān cihān ‘acāyib

12. Mihrüñ mi‘yār-ı birr u fācir
Luṭfuñ ‘ām-ı eşim ü tāyib

113a

13. Ol gönle ki mihrüñ olmadı pay
Raḥmetden ezelden oldı ḥāyib

14. Raḥmet nice Şī‘a içün itmiş
‘Arş erkānın şehāb-ı şayyib

15. Dīn ḥaşmı içün ezelden olmuş
La‘net emṭār u gök şehāyib

16. Dīn ḥaşmına la‘n olmasa şart
Erkānına yol tapar me‘āyib

17. Kesdürmese keskinin teberrā
Hīç fāyide eylemez tevellā

XII

1. Deryā-ı şehāvet u keremsen
Dāmād-ı resūl u ibn-i ‘Āmsan

2. Büt Ka‘bede ser-nigün idende
Basduñ eyle ketfe sen ḳadem sen

3. Sen ‘arş-ı mecīd u sen yedullāh
Levh-i mahfūzsan ḳalemsen

113b

4. ‘Ālem nesaķ u nizāma düşmez
Kayırmasan onı dem-be-dem sen
5. Sen mazhar-ı luṭf idüñ sen itdüñ
Bir böyle nizāmı muntazam sen
6. Ma‘būdluķa fezāyilüñden
Olduñ beşer içre müttehem sen
7. Cibrīl-i emīne ḥātem itdüñ
Eşnā-ı rükü‘ da kerem sen
8. Ḥatem iyesine sen biraḥḍuñ
Gencīne-i ḥaşmet u ḥaşem sen
9. Sensen ḥallāl-ı küll-i müşkil
Hem kāşif-i küll-i henn ü ğamsan
10. Fetḥ üzine kapılar açıldı
Tā ḳaddüñi eyledüñ ‘alem sen
11. Bir yerde Uḥud güninde itdüñ
On yeddi ğürz ‘alem ḳalem sen
12. Sensen ki ezelde Şī‘alardan
Alduñ yük yük gine selem sen

114a

13. Yoḥsul elümi dut ey şehenşāh
Ol şükre ki bay ü muhteşemsen
14. Dāyim kime yalvaram ki dāyim

Sensen ki ‘azîz ü muhteremsen

15. ‘Âlem saña göz tiker olanda
Dîvân günü dâver ü hükümsen

16. Dîn haşmına kim ki la‘n itmez
Hiç tã‘atin itmesen rağam sen

17. Kesdürmese keskinin teberrâ
Hiç fâyide eylemez tevellâ

XIII

1. Düşmenlerüñe tamâm la‘net
Münkirlerüñe müdâm la‘net

2. Peyveste ider tamâm-ı ‘âlem
Düşmenlerüñe tamâm la‘net

3. Maṭlabca ider medâr eflāk
Münkirlerüñe müdâm la‘net

114b

4. Medd-i ezel ü ebedde düzmiş
Dîn haşmına intizâm la‘net

5. Dîn haşmına la‘n gökden indi
Olmış şülûş-i kelâm la‘net

6. Esnâ-ı kunûtda iderdi
Sekkiz nefere imâm la‘net

7. Ol devlet müstedâm eyler

Dīn ḥaṣmına müstedām la‘net

8. Āfākda ḥaṣmuña iderler
Rūz u ṣeb u ṣubḥ u ṣām la‘net

9. Dīn ḥaṣmına yer üzinde eyler
Mūr u melaḥ u hevām la‘net

10. Düşmenlerüñe ider ḥaremde
Ḥicr u ḥacer u maḳām-ı la‘net

11. Dāniste vü bī-ṣu‘ūr eyler
Dīn ḥaṣmına ḥāṣ u ‘ām la‘net

12. Dünyāda vü āḥiretde ‘ayşı
Ḥaṣmuña ider ḥarām la‘net

115a

13. İkbāl odur ki Şī‘a itsün
Dīn ḥaṣmına dost-kām la‘net

14. Şūfī söyler ki la‘net olmaz
Dahi sözine müdām la‘net

15. Ol cem‘ ki şulḥ-ı gül iderler
Ol cem‘e ‘ale’d-devām la‘net

16. Kimdür saya ol gürühı bir bir
Her birine şad kıyām la‘net

17. Dīn düşmeninüñ şafı pozulmaz
Ger eylemese kıyām la‘net

18. Mülhidlere Şî‘a gâlib olmaz
Vird itmese şubḥ u şām la‘net

19. Kesdürmese keskinin teberrā
Hîç fāyide eylemez tevellā

XIV

1. Qur‘ān-ı mecīde reh-nümāsan
Sen mu‘ciz-i dīn-i Muştafāsan

115b

2. İkkimci imāma sen bıraḥduñ
Sāmān-ı celāl-i müctebā sen

3. Baş virmeki şāh-ı Kerbelā tek
Lillāh sen itdūñ ibtidā sen

4. Seccāda ezelde sen bıraḥduñ
Seccāde-i kıble-i du‘ā sen

5. Envār-ı ‘ulūm-ı Bākırū’l-‘İlm
Ol gökse sen itdūñ āşinā sen

6. Āmin revāc-ı dīn-i şādık
Ol şāha sen eyledūñ ‘aṭā sen

7. Sāmān u şükūh u ḥilm-i Kāzım
Mūsāya sen eyledūñ seḥā sen

8. Ol sāmīn-i zāmīni sen itdūñ
Şāhenşeh-i mesned-i rızā sen

9. Envār-ı celālet-i cevāda
Sen saltanat eyledüñ ‘aṭā sen

10. Hādīni sen itdüñ ins ü cinne
Mevlām u imām-ı reh-nümā sen

116a

11. Zü’l- ‘Askeri eyledüñ özüñ tek
Şāhenşeh-i mülk-i *lā-fetā*²³ sen

12. Ol huccet-i kâṭi ‘ī sen itdüñ
Burhān-ı eimme-i hüdā sen

13. Āmin-i tevellā vü teberrā
Sen nāciye eyledüñ ‘aṭā sen

14. Sen ɗarbet-i la‘n ɗarbı eyle
Hālikleri eyledüñ fenā sen

15. Esnā-ı ɗunūtda sen itdüñ
Mülhıdlere la‘n-ı hoş-nümā em

16. La‘n itmese haşmuña göñülden
Ol Şī‘adan olmasan rızā sen

17. Kesdürmese keskinin teberrā
Hıç fāyide eylemez tevellā

²³ Hz. Ali’nin yiğitliği hakkında söylenen “Zülfıkar’dan başka kılıç, Ali’dan başka da yiğit yoktur.” anlamına gelen (Lâ fetâ illa Ali lâ seyfe illa Zülfıkar.)

MÜFREDLER

El-Müfredāt

116b

1

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şükr ni'met arturur az itme şükr
Kış tena'um eyleseñ yaz itme şükr

2

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Dokru yolda hîç düğünden çekme ğam
Hızırıdur müşkil-güşāluḡda 'ilim

3

Velehu

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Her ne insāna kıyāmetde ziyāndur eyleme
Tā yaman görmeyesün her ne yamandur eyleme

4

Velehu

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Şulḡ-ı gül dīnedür yaman nokşān
Yahşını yahşı bil yamanı yaman

5

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Yahşılık itmez budur hük-m-i mübîn
Lâ-yezi'ullâh ecrü'l-muhsinîn

117a

6

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

Şâf-dil her kişini yahşı bilür
Her kişi öz işini yahşı bilür

7

Velehu

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

Küsme vâ'izden melâmet işidür
Her ne ister koy disün kim işidür

8

Velehu

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

Müfteriden yolına doğru giden handân geçer
Koy disün çohdan meşeldür it hürür kârvân geçer

9

Velehu

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Dime manşıb saña yünülce yükdür
Büyük başuñ belâsı da büyükdür

10

Velehu

Mef'ulü Mefā'ilün Fe'ülün

Mecnūnuñı Leylī ğayre satmaz

İl öz delüsin yābāne atmaz

117b

11

Velehu

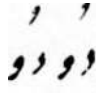
Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Gül aḳacı ki kış āzārına hoşnūd dōzer

Rişte-i maṭlabına gevher-i maḳşūd düzer

12

Velehu

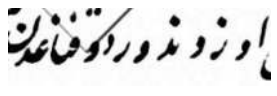
Her ivlenenüñ egerçi demi var

 ivinüñ delügince gamı var

13

Velehu

'Aceb eyleme yol izi dağdan geçer

Örgen geçer

14

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Şām-ı hicrân şubh-ı dīdār oldu şükr
İllar uymış baht bīdār oldu şükr

15

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Yahşı yamanuñ dime aşlı iter
Aşlına baḡ ot köki üste biter

118a

16

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Rütbe-i 'ālī 'amelsizdür muḡāl
Yohsulı bay eylemez genc-i ḡayāl

17

Velehu

Mef'ülü Mefā'ilün Fe'ülün

Hırş ile bu 'ömrler çıḡışmaz
Azuñ çoḡ ilen oyını olmaz

18

Velehu

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Āḡiretten hamuya yeksān virüpdürler ḡaber
Remz bilme mülḡid olma gün çıḡar 'ālem görür

19

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Bu fenā dünyāda ger rah̄l-i aḳāmet salasan

Āḥirin bārī unutma kim ḳalursan ḳalasan

20

Velehu

Mef'ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe'ülün

Çoḡ yerde zarar her kişiye öz sözi eyler

Düşmen eylemez onı ki ādem özi eyler

118b

21

Zīndīḳa baş idende Şeyṭānı

Başlar Bā Yezīd sübhāna

22

Velehu

Fe' ilātün Mefā' ilün Fe' ilün

Zālīme rah̄m zulm u 'adūvāndur

Halkı incitmeyen müselmāndur

23

Velehu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Cilf ü bī-pervā sözinden er öter

Eyle kim yanşak öñinden ger öter

24

Velehu

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün

Bu deryā şānınuñ hayrānı çoğdur

Derindür boylama pāyānı yoğdur

25

Velehu

Fe'ilātün Mefā'īlün Fe'īlün

Laçınüñ himmeti 'uqābı çalar

Her dütā merdi bir kadem aralar

119a

26

Velehu

Mef'ülü Mefā'īlū Mefā'īlū Fe'ülün

Teñri didiler Hātem-i Tāyını bağışlar

Ya'nī ki seḡā küfr ile ĩmān işi işlar

27

Velehu

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün

Tevekkül Teñriye her yerde itdün

Yakın bil maṭlaba maṭlabca yetdün

28

Velehu

Müfte‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün

İkki cihān ‘izzet içündür namāz

Secde ider Şī‘aları ser-firāz

29

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Rişte-i tesbîh tek şāh-ı Necef mihri müdām

Şī‘alar göñlüni virmiş bir bire hoş en-niyām

30

Velehu

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Derd-i dīn her derde dermān oldu şükr

Bir cihān müşkil gam āsān oldu şükr

RUBAÎLER

Rubā'īyyāt**1**

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün fā'
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'

Besdür maña lā-ilāhe illallāhum

Yār olsa Muḥammed resūlu'l-lāhum

Va'llāh ikisi de dād yitmez va'llāh

Luṭf eylese 'Alīyy-i velīyyu'llāhum

2

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'

Tesbīḥ eyle söyle lā ilāh illallāh

Tenzīh eyle şart oldu tevḥīd-i ilāh

Ol reddeni Bā Yezīd-i mel'un söylemez

Ger bilse nedür ma'nā-ı sübhānallāh

3**Velehu**

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Yā seyyid-i kâināt baḡ itlerüñe

Artuḳca meni sefāriş it Ḥaydaruña

Yā şāh-ı Necef sen de bu ‘āşī itüñi
Tapşur kuluña fedā olım Kanberüñe

120a

4

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
2. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
4. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül

Her fırkada var bir nice a‘lem-i nās
Var hamıdan a‘lemüñ sözine kulağ as
Ma‘şüm gerek yetürsün a‘lem sözini
Tā a‘lemi mülzem itmesün hüccet-i nās

5

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘
2. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘
4. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘

On ikki imāmı kim ki efḍal bilmez
Bilmez ki nedür dīn-i mükemmel bilmez
Elbette ḥarām loğmadandur her kim
Şāh-ı Necefi imām-ı evvel bilmez

6

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘
2. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘
4. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘

Hîç kimseye hâtm-i enbiyâ olmaz yâr
Tâ luṭfî ‘Aliyy-i Murtaẓâ olmaz yâr
Hîç üze necât ƙapusı açılmaz
Tâ göñline mihr-i müctebâ olmaz yâr

120b

7

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
2. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
4. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül

Teşrîf-i necât-ı Muştafâdan umaram
Bir gûşe-i çeşm-i Murtaẓâdan umaram
Bir toz ƙadarınca üz suyu ‘izzet için
Hâk-i reh-i şâh-ı Kerbelâdan umaram

8

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘
2. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ül
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘
4. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘

Hîç kimse necât ƙapusın açmaz şâd
Dördünci imâm atmasa miftâh-ı küşâd
Hîç başa ƙabûl-ı secde salmaz gölge
Tâ düşmese göñle mihr-i Zeyne’s-Seccâd

9

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Her kim ne ider mezra'-ı dünyāda ekin
 Mīzān-ı 'amel müşahḥaṣ eyler emekin
 Hīç 'ālime nūr-ı ma'rifet el virmez
 Tā dutmaya berk Bāķıru'l-'İlm etegin

121a

10

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Her kim on iki imām ider fāyık onı
 Dīn kurb-ı maḳāmına ider lāyık onı
 Haḳ mezhebe kim yol aparur eylemese
 Ta'līm imām Ca'fer-i Şādık onı

11

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'

Bir şubḥ felek itmedi peydā mihrin
 Tā itmedi yād on iki mollā mihrin
 Mūsā yed-i beyzā ile 'ālem gözine

Gösterdi ‘ayān İmām Mūsā mihrin

12

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
2. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
4. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül

On ikki imām mihrinüñ muhteşemi
Virsün yine yol hâtırına hemm ü ğamı
On ikki imāmı tanıyan her ne ider
Zāmindür aña imām-ı Zāmin keremi

121b

13

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
2. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilün Fā‘
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilün Fā‘
4. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül

On ikki imām ‘arifi itmese şād
İmān ile kim Teñrisini eyler yād
Rıdvānede cennet kapısı açılmaz
Tā mühr-i necāt virmese mihr-i cevād

14

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül
2. Mısra:
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilü Fe‘ül

4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Ol hüccet-i dīn ki hādī olmuş laḳabı
Olmış mihri ravza-ı rıdvān sebebi
On ikki imāmını yakın tanıyana
Va'llāh ḥarāmdur cehennem lehebi

15

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra:

Min ḳarn olasan imām-ı ehl-i ḥaremeyn
Boynuñda edā-ı t̤ā'atüñ koymaya dīn
Va'llāh ki perr-i kāh ḳadarınca degül
Zü'l- 'Askerī bilmesen imām-ı şeḳaleyn

122a

16

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül

Ey ḳāyim-i ehl-i beyt ü ey hüccet-i gül
Nuşret saña intişār içün oldu nüzül
Sen ḥatm-i eimmesen ezel hükmiyle
Eyle ki Nebīyy-i 'Arabī ḥatm-i rüsul

17

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Dünyā ivine her ne gelür her ne gider

Taḳdīr-i ḳazā ḳıyāmet esbābı yaḳar

Elbette ki bir 'azīm hengāme içün

Bu sür'at ilen bu türfe dolāb döner

18

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Dünyāya gelen yaḳın gider dünyādan

Tā behre-i 'ömrine ola 'uḳbādan

El keṣṭi-i Nūḩa vur ki sālīm çıḩasan

Bir böyle 'azīm pür-ḩaṩar deryādan

122b

19

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Tevfîkümi yâr itmişem Teñriye şükr
Yol yolsuza dar itmişem Teñriye şükr
Gülzâr-ı zafer kapılar açmış üzüme
Düşmenleri hâr itmişem Teñriye şükr

20

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

Dîn düşmenine la'nı mu'aṭṭal kim ider
La'n olmasa mülhidi şel ü pel kim ider
Dîn düşmenine şartı budur la'n idesen
Şart olmasa meşrûṭı mükemmel kim ider

21

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
2. Mısra:
3. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

Dîn düşmeninüñ la'net ilen bağrını del
La'net o cemâ'ati ider mutâşıl
Zîndîḳ özi de bilür ki dîn düşmenini
La'net kimi hîç 'ilâc itmez şel ü pel

123a

22

Velehu

1. Mısra:
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül

Zinhār elden biraḥma dīn dāmenini
Var moft iyelen ḥuld-ı berīn me'menini
'Ārifler ara o sayılır kāmīl-i 'aql
Kim la'net ilen tanıya dīn düşmenini

23

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Kaç şūfiden itme vecd ü ḥālet hevesi
Ādem kuduz eyler kuduz it tek nefesi
Ḥaḳ söylese şūfī yine sönmiş odını
Gevlī kimi kızdurur def u nāy sesi

24

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül

Tā şād açasan özüñe devlet ḳapusın
Nikbetler ilen açma muḥabbet ḳapusın
Zinhār oturma çarḫ u vecd ehli ilen

Hayret özine açma cehālet kapusın

123b

25

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül

Şūfī ki girüp çarha kızarur bozarur
İblīs nüfūzıyla oyunlar çıharur
Gāhī uluda şūfī-i raqqāş kimi
Qalhar gezinür gözleri kan tek kızarur

26

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Re's kavmi ilen şāh-ı şanavber söleşür
Baḥada Kureyş ilen büt-i zer söleşür
İblīs-i la'in şūfī-i raqqāşa tumar
Çarhında nola kızup mükerrer söleşür

27

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül

4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'

Şūfī ki girer çarḥa ḥarem ṭavfında
Zīndīk degül cehennemüñ ḥavfında
İblīs ider şūfī-i rakḳāşa nüfūz
Şeyṭān söleşürdi şanemüñ cavfında

124a

28

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra:
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Şūfī ki salur çarḥa o sünmiş boyını
Ḥaḳ olsa niçün düzer **o yine** suyunı
İblīs özi görünmez ammā görünür
Çarḥ ehli ilen görünmez İblīs oyunı

29

Velehu

1. Mısra:
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül

Tā dünyā var şer'dür ḥükm-i meṭā'
Şer' uḳrısı Zū'l-fikār ilen itdi nizā'
Mülḥidleri çarḥ u vecde şeyṭān getürür
Gevlī atasından öğrenür çarḥ u semā'

30

Velehu

1. Mısra:
2. Mısra:
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül

Şer' emriyle ne aşıl gizlendi ne fer'

gelür mezra'-ı dünyāda ne zer'

Kaçma hüner oldur ki cihān halkı ilen

Baş eyleyesen eyle kim emr eyledi şer'

124b

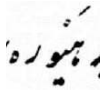
31

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra:
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül

Var çün ü çerānı hātıruñdan eyle hak

El faħr u tekebbür eteginden berī çek

Bir 'suyı gör ne kayırdı ilāh

Öz haddüñi tanı baş nādānluğa eg

32

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

‘Ālim-i ‘ālem günāha zamm olsa nedem
Taḥkīk arıdur Şī‘anı deryā-ı kerem
Deryā-ı kerem öñinde ‘ālem suçunuñ
Gör kaçtrece qadri var yā zerrece nem

33

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘
2. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilün Fā‘
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ül
4. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilün Fā‘

‘Allāme-i zü-fünūna fen öğretme
Var muşḥafa i‘cāz-ı suḥan öğretme
Buğdurma özüñ çün ü çerā hayretine
Teñri işini Teñriye sen öğretme

125a

34

Velehu

1. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fā‘
2. Mısra:
3. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ül
4. Mısra: Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ül

Say özüñi ḥalk-ı ‘ālem içre hīçe sen
Tā saḳluk ilen bil Şırātı geçesen
Dünyā didiler āḥiretüñ mezra‘ıdur
Ya‘nī ekesen her ne hem anı biçesen

35

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül

Dünyā ivini 'ibret ilen seyr idegör
Teftiṣ-i 'ayār-ı Ka'be vü deyr idegör
Şer ehlini gördüñ āhiri ḥayr degül
Ḥayr ehli ilen 'ākıbetüñ ḥayr idegör

36

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'

Ḥalk içre yerüñ Ka'be eger deyr olsun
Manzûr saña kıble eger ḡayr olsun
Ḥayr isteyenüñ 'ākıbeti ḥayr olur
Sa'y ile hemen ki niyyetüñ ḥayr olsun

125b

37

Velehu

1. Mısra:
2. Mısra:
3. Mısra:
4. Mısra:

Ḥayr ünsine kulakuñı bir nefes aç

Ger dinleyesen naşīḥat idrākūñe **māc**
Var dokru ilen muşāḥabet ḳapusın ac
Kim egri ola aḳac a ḳac ondan ḳac

38

Velehu

1. Mısra: Mefʿülü Mefāʿilü Mefāʿilü Feʿül
2. Mısra:
3. Mısra: Mefʿülü Mefāʿilün Mefāʿilü Feʿül
4. Mısra: Mefʿülü Mefāʿilün Mefāʿilü Feʿül

İlden ṭamaʿ-ı sūd ziyāndur eyleme
Buḥl ādemde yaman nişāndur eyleme
Bir söz saña her naşīḥatüñ ḥāşılıdur
Yaḥşılıḳ ile her ne yamandur eyleme

39

Velehu

1. Mısra: Mefʿülü Mefāʿilün Mefāʿilün Fāʿ
2. Mısra: Mefʿülü Mefāʿilü Mefāʿilün Fāʿ
3. Mısra: Mefʿülü Mefāʿilün Mefāʿilün Fāʿ
4. Mısra: Mefʿülü Mefāʿilü Mefāʿilün Fāʿ

Göñlüñi ḥasīs ṭabʿ ilen yār itme
Ḥaḳ gözgüsini bātıl ilen tār itme
Cūd eyle ʿazīz gez seḥā ehliyen
Buḥl ile boyuñ ḥār u soyuñ nār itme

126a

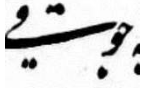
40

Velehu

1. Mısra: Mefʿülü Mefāʿilü Mefāʿilü Feʿül

2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra:

Dervîş tevekkül ile sultāna döner
Müşkilleri her ne olsa āsāna döner
Öz kısmetine kāni' ola mūr-ı za'îf

Öz külbe mülk-i Süleymāna döner

41

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Şabr eyle gönül lutf sebeb-sāz gelür
Ġam çekme vefā elinden i'cāz gelür
Bülbül nice gün hār-ı cefā miḥnetine
Şabr eylese cezm-i kış gider yaz gelür

42

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül

Reşk odı ilen gönlüñi āzār eyleme
Meşreb ivini ḥāṭıruña dar eyleme
Hār ādem ilen gezme yaman ḥaşleti var

Öz sa'yüñ ilen 'izzetüñi hār eyleme

126b

43

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'

Bir böyle tılısm bir bire çolқанmış
Sındurmakı himmet adına bağlanmış
Himmet onı kırtarur ki bu mühlikede
Merdāneluķı hārāmdan kıatlanmış

44

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra:
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül

Dünyā ivinüñ ey göñül ābādına yuf
Vīrānesinüñ aşlına bünyādına yuf
Var kıatma helāl mağzuña mağz-ı hārām
Sanma ki hārām dadludur dadına yuf

45

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra:
3. Mısra:

4. Mısra:

Başdan o cihānda her kimüñ bir yeri var
Elbette olur onda gider her deyri var
Dünyāda ecel kırdı eger 'ömre dar yer
Dār onun da 'ömrinüñ āhiri var

127a

46

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fā'
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'

Bir 'ömr güzel gözlere meftūn oldum
Şūrīde-i la'l-i leb-i mey-gūn oldum
Āhırde yolum düşdi Necef yazısına
Deryā-keş olup o bir de Mecnūn oldum

47

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Ol 'aşk degül ki hayrı yokdur soyınuñ
Ol 'ayş gözet ki āhiri yok toyınuñ
Oğlanlar ilen eger degül 'aşk-ı heves
Saqqalı yine biter dahı **ol oynuñ**

48

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'ül

Bir pāre güzel gözleri manzūr eyledüm
Bir pāre vera' ehlini destūr eyledüm
Gördüm ki şikestelükdedür dīn-i dürüst
Endişemi öz kuşruma maşşūr eyledüm

127b

49

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
3. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ül

Dünyāda heves mülk-i Süleymān eyledüm
Ārāste bāzārını seyrān eyledüm
Āhırde yolum düşdi Necef itlerine
Başdan bu çürük başımı kurbān eyledüm

50

Velehu

1. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'
2. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'
3. Mısra:
4. Mısra: Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilün Fā'

Başumla ki başdan mükerrerem oldu
Dergāh-ı kerīm secdesi zamm oldu

Evvel ezel debistānında
Şāh-ı Necef adı ism-i a‘zam oldu

Kātibü ‘l-‘Abd-i ‘Askerī

İbn-i Hacer ‘Alī Tebrizī

Sene

1085

5. SONUÇ

On altıncı yüzyılın başında Güney Azerbaycan'ı da kapsayan İran coğrafyasında, Şiilik mezhebini resmî inancı olarak ilan eden Safevî Devleti kuruldu. Devletin kurucusu olan Şah İsmail, Şia mezhebinin de aracılığıyla çevresindeki kalabalıkları sürekli artırmış ve bu vesileyle yakın komşuları olan Sünnî devletlerle, (Babürlüler ve Osmanlılar) mücadele edeceğini hesaplamıştır. Bu amaçla devletin sınırları içerisinde yaşayan insanları mezhep değiştirmeye zorlamıştır. Mezhep politikası neticesinde İran coğrafyasında yaygın olan mezhep Şiilik oldu. Böyle bir ortam içerisinde yetişen Meczûb, divanında bu unsurları fazla sayıda kullanmıştır. Bu açıdan Meczûb Divanı sadece şairin dinî ve edebî kimliğini ortaya koymasıyla değil Safevî Devleti'nde yaşayan insanların inanışları ve kültürel değerlerinin de görülebildiği metin olmasından dolayı da önemlidir.

Meczûb, divanında birden çok kimlikle şiirler yazmıştır. Yeri geldiğinde kalender-meşrep ve klasik şiirde yer alan prototipe uygun bir âşık, yeri geldiğinde ise dinî inanışlarına aykırı olan her şeyi lanetleyen sıkı bir Şii taraftarıdır. O, bu kimliklerini divanında ustalıkla kullanmış, edebî kişiliğini ve üslubunu sahip olduğu karakter ve inanç değerleriyle yoğurmuştur. Bu açıdan klasik Türk edebiyatında özgün bir üslupla şiirler yazan şairlerden biri olmuştur.

İsnaaşeriyye mezhebinin 12 imamına yazmış olduğu kasidelerinde dinî kimliği çok daha fazla ön plandadır. Mezhep imamları dışında kimseye kaside yazmaması onun mezhebine olan bağlılığının göstergelerinden biridir. Her mezhep imamı için yazmış olduğu kasidelerinde yer yer tekrara düşmüş, benzer söz ve tamlamalarla kendilerini methetmiştir. Gazellerinde ise, klasik şiir anlayışına uygun bir edebî kişilik oluşturmuştur. Genel olarak klasik şiirde işlenen aşk, şarap, sevgili, meyhane ve aşk hikâyeleri üzerine şiirler yazmış, ortak edebî geleneğin çoğu unsurunu şiirlerinde kullanmıştır. klasik anlayışın bazı unsurlarını ise farklı göndermeleri karşılayacak tarzda kullanmıştır. Örneğin; rakip ve sufî, Meczûb'un şiirlerinde sadece klasik anlayışla değil aynı zamanda Şia mezhebine inanmayan, dinden çıkan ve bölgenin toplumsal yapısının kültürel, dinî değerleriyle uyuşmayan kişileri de ifade etmektedir. Gazellerini ortalama 15 civarında beyitlerle oluşturmuş, hatta 25 beyite yaklaşan gazel-i mutavvelleri de bulunmaktadır.

Meczûb Divanı'nda dikkat çeken bir başka unsur, her kasideden sonra konulmuş olan, “Şahluk Tuğra” adını verdiği yapıyla yazmış olduğu şiirlerdir. Nazım şekli olduğunu düşündüğümüz bu formla ilgili herhangi kitapta bilgiye rastlanılmamıştır. Safevî devrinde yazılmış olan divanlar üzerinde yapılacak çalışmalarla, bu form ayrıntılarıyla ortaya çıkarılabilir ve yeni nazım şekilleri tespit edilebilir.

Meczûb Divanı, araştırmacılar tarafından yeterince incelenmeyen bir dönem olan Safevî devri edebiyatının genel özelliklerini yansıtmaları bakımından önemlidir. Yapılacak araştırmalarla divanın farklı nüshaları veya Safevî devrinde klasik şiir anlayışına uygun olarak yazılmış başka divanlar bulunabilirse Türk kültür ve medeniyetinin önemli bir devrinin edebî anlayışının özellikleri daha net ortaya konulabilir.

6. KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, Y. (1991). *Azerbaycan Türkçesinden Türkiye Türkçesine Büyük Sözlük*, İstanbul: Beşir Kitabevi
- AKPINAR, Y. (1994). *Azerî Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- AKÜN, Ö.F. (1994). Divan Edebiyatı. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.9, S. 389-427. İstanbul.
- ASLAN, M. (2018). Hatâyî'nin Şiirlerinde Propagandist Nitelik. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*. S.6, S.115-135.
- ASLAN, Ü. (2013). 14-16. yy. *Çağatay ve Azerî Edebiyatı*. İstanbul: Kriter Yayınevi
- AYAN, H. (2014). *Nesimi*. Ankara: TDK yayınları
- AYDOĞMUŞOĞLU, C. (2007). *Tarihte Tebriz*. Yayınlanmamış YL Tezi. Ankara Ü. SBE. Ankara.
- AYDOĞMUŞOĞLU, C. (2011) *Şah Abbas ve Zamanı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üni. SBE. Ankara.
- AYVERDİ, İ. (2016). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- BİLGİLİ, A. S. (2011). *Tebriz*. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 40, S. 219-222.
- BİLKAN, A. F. (2009). Sebk-i Hindî. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.36, S.253-255.
- ÇAĞBAYIR, Y. (2017). *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- ÇELENK, M. (2014). Safevîlerin Din Politikası ve İran'ın Şiîleşme Seyri. *Çanakkale Onsekiz Mart Üni. İlahiyat F. Dergisi*. S. 4, S. 7-35
- ÇELTİK, H. (2013). Şekilden Türe Kaside Tarzı. (ed: Hatice Aynur). *Kasideye Medhiye: Biçime, İşleve ve Muhtevaya dair Tespitler*. İstanbul: Klasik Yayınları. S. 124-163.

- DEVELLIOĞLU, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- DİLÇİN, C. (2016). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- ERGİN, M. (1971). *Azeri Türkçesi. İstanbul: İÜ Edebiyat Fak. Yayınları*.
- ERKAN, A. (2012). *Arapça Türkçe Büyük Sözlük*. İstanbul: Yasin Yayıncılık.
- GENÇ, İ. (2014). *Örneklerle Eski Türk Edebiyatı Tarihi-Giriş*. İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.
- GENÇ, İ. (2016). *Örneklerle Eski Türk Edebiyatı Tarihi-Klasik Dönem*. İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.
- GİBB, E.J.W. (1999). *Osmanlı Şiir Tarihi*. (çeviren: Ali Çavuşoğlu). Ankara: Akçağ Yayınları
- GÖKBULUT, S. (2016). Safevîler Devrinde Şiîliğin Yayılmasında Tasavvufun Rolü: Tasavvuf Tarihi Açısından Bir Değerlendirme. *Hitit Üni. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. C.15, S. 269-297.
- GÜNDÜZ, T. (2008). Safevîler. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 35, S. 451-456.
- HORATA, O. (2003). Kaynaklar. (ed: Mustafa İsen). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları. S.13-47
- İPEKTEN, H. (2014). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- İSMAİL HİKMET. (2013). *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi I-II*. (Haz: Parvana BAYRAM), Ankara: Akçağ Yayınları.
- JAHN, K. (1971). Doğu ile Batı Arasında Bir Ortaçağ Kültür Merkezi - Tebriz. *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, C. 4, S. 29-33
- KANAR, M. (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- KANAR, M. (2016). *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları.

KAPLAN, D. (2008). Şiiliğin İran Topraklarında Egemenliği: Safeviler Öncesi Arka Plan ve Safevi Dönemi Şiileştirme Politikaları. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, C.3 S. 183-203

KARADAĞ ÇINAR, G. (2017). Safevî Devleti'nde Dini Otoritenin Temsilcisi Şahlar ve Şîî Ulemayla İlişkileri. *İran Çalışmaları Dergisi*, C.1 S. 11-51.

KÖPRÜLÜ, M.F. (1989). *Edebiyat Araştırmaları 2*. İstanbul: Ötüken Yayınları

KURT, M. (2018). Safevi Dönemi Şîî Ulema ve Velâyet-i Fakih'in Ortaya Çıkışını Hazırlayan Tarihsel Süreç Üzerine. *İran Çalışmaları Dergisi*, C. 2, S. 61-90.

KÜÇÜKDAĞ, Y. ve DEDEYEV, B. (2009). Safevîlerin Nesebine Farklı Bir Bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.2/6, S. 415-424.

KÜRKÇÜOĞLU, E. (1994). Azerbaycan'ın Türkleşmesi Tarihine Bakış. *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. C. 1. S. 143-156.

MACİT, M. (2005). *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları*. İstanbul: Kapı Yayınları.

MERMER A., DENİZ, S. vd. (2016). *Eski Türk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

PARLATIR, İ. (2014). Osmanlı Türkçesi Sözlüğü. Yargı Yayınevi.

SAMİ, Ş. (2015). *Kamus-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

SARAÇ, Y. (2009). *Klasik Edebiyat Bilgisi: Biçim-Ölçü-Kafiye*. İstanbul: 3F Yayınevi.

TANYILDIZ, A. (2016). Şekil Bilgisi. (ed: Özer Şenödeyici). *Osmanlı Edebi Metinlerini Anlama Kılavuzu*. İstanbul: Kesit Yayınları. S. 159-188

TURAN, S. (2016). Türk Edebiyatında Gazel: Başlangıcından On Altıncı Yüzyıla Kadar. (ed: Hatice Aynur). *Gazelden Gazele: Dünün Şiirine Bugünden Bakışlar*. İstanbul: Klasik Yayınları. S. 30-65.

USLUER, F. (1999). *Hurufilik*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.

ÜNLÜ, S. (2012) *Harezmi Altınordu Türkçesi Sözlüğü*. Eğitim Kitabevi.

ÜNLÜ, S. (2012). *Karahanlı Türkçesi Sözlüğü*. Eğitim Kitabevi.

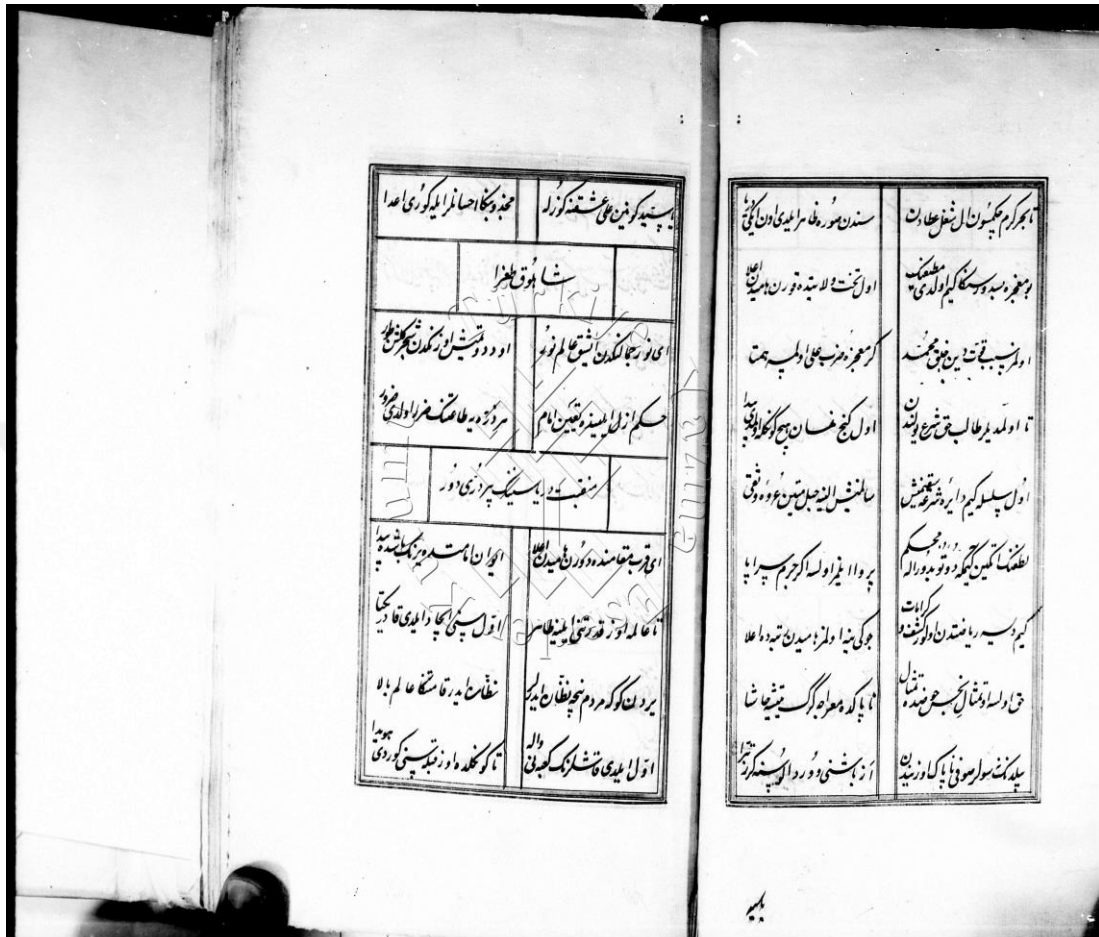
ÜNLÜ, S. (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Eğitim Kitabevi.

YILMAZ, M. (2013). *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)*.
İstanbul: Kesit Yayınları.

7. EKLER

7.1.EK 1. Divandan Örnek Varaklar

کیمود که حست ایرین وردانیون	اول لطف این که لعل سحر بار ایدیش
قراذه دور که کفره دوزیر بستی	یوز استمام این چله اظهار ایدیش
ساقی کرموال اوده وارنیا دیو	کجور کمر این کجین خور ایدیش
هسج عی اول مناره ده کجاش	ایده که نخل خستی کجا ایدیش
دیویر که توبه تانف اول کجاش	عاصی راه اوجس این جاب ایدیش
چوخور عذاب ایری افشان این	نفسه شان مغفرت اظهار ایدیش
امید اولسه اید و بر باس ملی	هر یوده ذکر سوط قمار ایدیش
مستانه انفاق بون لسته اید بک	خوخ برده مع چشم که بار ایدیش
اشنک کنا مغفرت اول اذکن کنا	بر پا رومجور مونی کج ایدیش

ایتمه حرامی موبه قاتر کج	اکنار ایلد هرنی اکنار ایدیش
قده و جرم اتنی تان لطف این	نعل بکار حست غار ایدیش
مونی حدیث این نیسون ولسی	دنیا ایلدنی موبه جوج دار ایدیش
و	
پسته دو عاصی کف پر شنج	کج اوپسته کی لاین کجی کج
تیر مرغ دل نیسون چین زلفنا	هر صحنه اعلف مهر علفه مین شنج
کر سر و قاسم کجی دور بانی اول	کر ماه اوز و کجی اول بانی لال
قاسم کجی لاین جابله شسته بای	خورشیدی غم کجی بانی لال
سبز کوزدم خراج اوله بد انا	کک نام هندو تمام بلادرنج

8. ÖZGEÇMİŞ

1991 yılında Bingöl'ün Genç ilçesinde doğdu. İlköğretimi Genç ilçesinde bulunan MEV İlköğretim Okulunda, Liseyi Kayseri Develi İMKB Anadolu Öğretmen Lisesinde okudu. 2009 yılında ÖSS Türkiye 17.si olarak TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazandı. 2014 yılında üniversiteden mezun oldu. 2016 yılından itibaren Düzce Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalında araştırma görevlisidir.

